

USPJEŠNO LIDERSTVO

(prema kur'anskoj viziji i savremenim studijama)

Prof. Dr. Hfz. Hajredin HODŽA

Prijevod:
Dr. Mirsad ASLANI

PRIZREN

2023.

Naslov u originalu: القيادة الناجحة – تأصيلها في ضوء الآيات
القرآنية والدراسات المعاصرة

*El Kijadetu el-Nadžihatu –Te'sijluha fi
dou'i el Ajat el Kur'anijeti va el Dirasat el
Muasireti*

Autor: تأليف: أ.د. خيرالدين خوجة

Prof. Dr. Hfz. Hajredin HODŽA
(drhafezi68@gmail.com)

Prijevod i recenzija: Dr. Mirsad ASLANI
(mirsad_aslani@hotmail.com)

Recenzenti: Prof. Dr. Miljazim KRASNIĆI
Prof. Dr. Naser RAMADANI
Dr. Musli VERBANI

Lektor: Mr. Bedrija ŠABANI

Tehnička obrada: Autor & Prevodilac

Izdavač: AUTOR

Tiraž:

Izdavačka kuća: FOKUS - PRINT

Skoplje: 2023.

Katalogizacija knjige dostupna je u Narodnoj biblioteci u ...
ISBN: ©Sva prava na objavljivanje, ponovno štampanje, prijevod ili
distribuciju u bilo kojem formatu pripadaju isključivo autoru, osim u
slučajevima kada relevantni pojedinci ili institucije dobiju pismenu
dozvolu autora.

<https://www.drhafezi.net/>

USPJEŠNO LIDERSTVO

(prema kur'anskoj viziji i savremenim studijama)

Prof. Dr. Hfz. Hajredin HODŽA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿وَقَالَ الَّذِي آمَنَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُونِ أَهْدِكُمْ سَبِيلَ الرَّشَادِ ﴿٣٨﴾ يَا قَوْمِ إِنَّمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا مَتَاعٌ وَإِنَّ الْآخِرَةَ هِيَ دَارُ الْقَرَارِ ﴿٣٩﴾ مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزَىٰ إِلَّا مِثْلَهَا ۖ وَمَنْ عَمِلَ صَاحِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾
[غافر: 38-40]

"I onda onaj vjernik reče: "O narode moj, ugledajte se u mene, ja ću vam na Pravi put ukazati! O narode moj, život na ovome svijetu samo je prolazno uživanje, a onaj svijet je, zaista, Kuća vječna. Ko učini zlo, biće prema njemu kažnjen, a ko učini dobro – bio muškarac ili žena, a vjernik je – u Džennet će; u njemu će imati u obilju svega, bez računa."

[Kur'an: Ghafir, 38 – 40.]¹

---

¹ Prijevodi značenja ajeta uglavnom su preuzet iz prijevoda Kur'ana - Besima Korkuta, u pojedinim slučajevima korišten je i prijevod Mustafe Mlivo i drugih ...

KARAKTERISTIKE MUSLIMANSKIH LIDERA

- 1) *Sljedbenici su Objave i vjeruju u Boga;*
- 2) *Ne prihvataju poziciju lidera bez prethodnog moralnog i vjerskog obrazovanja;*
- 3) *Ne služe samo određenoj rasi, naciji ili narodu (već su na usluzi svima);*
- 4) *Odlikuju se ravnotežom, a zašto i nebi? - Kada su zagovornici i duhovne i materijalne civilizacije;*
- 5) *Ne posmatraju život kao na gvozdeni kavez ili omču oko vrata, kojeg treba razbiti i uništiti;*
- 6) *Također ne gledaju na poziciju kao na mogućnost za provod, zabavu i stvaranje luksuznog života, povodeći se parolom: "Život jednom pruža priliku!" - Tako da, moram iskoristiti priliku dok smo na poziciji ili tronu!;*
- 7) *Ne gledaju na ovaj svijet kao polje na kojem se treba međusobno ubijati, niti kao skladište svjetskih dobara za kojih treba međusobno ratovati;*
- 8) *Ne gledaju na narod kao na plijen u međusobnom takmičenju i nadmicanju;*
- 9) *Pravi muslimanski lideri gledaju na ovaj svijet kao da je Allahovo kraljevstvo, na kojem su postavljeni za nadzornike/namjesnike.*

[Pogledajte opširnije: Ebu el-Hasen Ali el-Haseni en-Nedvi, "Ma za hasire el-alem bi'nhitati el-muslimine", str. 130-135.]

(Allah mu se smilovao!)

SADRŽAJ

Riječ autora povodom objavljivanja knjige na bosanski jezik .	13
Riječ recenzenta Prof. dr. Miljazim Krasnićija	17
Riječ recenzenta Prof. dr. Naser Ramadanija	19
Riječ recenzenta Dr. Musli ef. Verbanija	22
Riječ prevodioca i recenzenta Dr. Mirsad ef. Aslanija	25
Predgovor	28
Kur'anski prikaz nekih uspješnih i drugih neuspješnih modela liderstva	28
Razlozi i povodi odabira studije	39
Ciljevi studije	39
Metoda studije	40
Ciljana grupa	40
Problematika studije	41
Koristi studije.....	43
Naučna korist studije.....	43
Prethodne studije	45
Terminologija studije	47

PRVO POGLAVLJE -I-:
TEORIJSKI OKVIR SAVREMENOG LIDERSTVA

1. UVOD U TEORIJE SAVREMENOG LIDERSTVA	50
1.1. Pristup zasnovan na osobinama	53
1.2. Teorija kontingencije – Fiedler Contingency Theory	59
1.3. Situacioni pristup liderstvu	64
1.4. Savremeni pristupi liderstvu	66
2. KOMPONENTE LIDERSTVA	77
2.1. Ključne komponente liderstva	77
2.2. Nivoi liderstva	84
2.3. Razlika između liderstva i prezidijuma	87
3. IZVORI MOĆI LIDERSTVA I KARAKTERISTIKE USPJEŠNOG LIDERA	92
3.1. Izvor moći lidera	92
3.2. Kur'an prethodi savremenim studijama	95
3.3. Moralne i duhovne karakteristike uspješnog lidera	99
3.4. Menadžerske karakteristike / osobine uspješnog lidera	103

DRUGO POGLAVLJE -II-:
DEFINICIJA LIDERSTVA:
KONTEKST I ZNAČENJE U KUR'ANU ČASNOM

1. ETIMOLOŠKO I TERMINOLOŠKO ZNAČENJE LIDERSTVA I VEZE IZMEĐU NJIH	107
1.1. <i>El-kijade</i> liderstvo između etimološkog i terminološkog značenja	107
1.2. Značenje, autentičnost i kontinuitet koncepta <i>el-usvetu</i> i <i>el-haseneh</i> , u Kur'anu časnom	115
1.3. Terminologija liderstva u kur'anskom kontekstu	121
2. Edukativno liderstvo i njegove oblasti u Kur'anu časnom	146
2.1. Manifestacija vjere u Allahovoj Jednoći - Monoteizam...	151
2.2. Meditacija u sveobuhvatnosti Allahovog znanja, Njegove neograničene mogućnost i naše samoposmatranje kao rezultat ove meditacije	158
2.3. Obrazovno-odgojno polje manifestuje se u zapovijedanju dobra i zabrani od zla	162
2.4. Bonton morala i ponašanja	173

TREĆO POGLAVLJE -III-:
PRIMJERI USPJEŠNOG I PROPALOG LIDERSTVA IZ
PRIZME KUR'ANA ČASNOG

1. Značaj pravednog liderstva u sprovođenju vjere i državnih zakona	188
1.1. Potrebni putokazi obnove	188
1.2. Komponente islamskog šerijata i uslovi njegove implementacije kao autoriteta na zemlji	192
1.3. Mapa puta koja vodi ka sticanju moći i vlasti na zemlji .	199
2. Primjeri uspješnog liderstva iz prizme Kur'ana	209
2.1. Sveobuhvatno liderstvo Muhammeda, s.a.v.s.	210
2.1.1. Liderstvo Muhammeda, s.a.v.s., na vojnom polju	216
2.2. Liderstvo Jusufa, a.s., u ekonomiji (finansijama)	227
2.3. Liderstvo Musaa, a.s., u oblasti savjetovanja, konsultacije i motivisanja	235
2.4. Kraljevsko liderstvo u Kur'anu časnom: primjeri Sulejmana, a.s, Belkize i kralja Taluta	246
2.5. Model liderstva Zulkarnejna	280
3. Propali primjeri liderstva iz prizme Kur'ana.....	306
3.1. Propali primjeri liderstva	306
3.2. Udaljavanje neuspješnih lidera od svojih sljedbenika.....	314

**ČETVRTO POGLAVLJE -IV-:
OSOBI NE LIČNOSTI I STILOVI LIDERSTVA**

1. OSOBINE/KARAKTERISTIKE LIČNOSTI	321
UVOD (Autor studije): Iskustva propalih ličnosti u administraciji i rukovodstvu koje sam izbliza lično upoznao, živio sa njima i o kojima sam pisao	321
1.1. Definicija individualne ličnosti	326
1.2. Komponente i parametri individualne ličnosti	329
1.3. Individualne teorije ličnosti	332
1.4. Faktori koji utiču na ličnost pojedinca	340
1.5. Individualni tipovi ličnosti	342
1.6. Mjere ličnosti	359
2. Stilovi liderstva	387
2.1. Autokratsko ili diktatorsko liderstvo: prednosti i slabosti	388
2.1.1. Karakteristike/osobine autokratskog lidera	388
2.1.2. Zasluge autokratskog lidera.....	392
2.1.3. Slabosti/nedostaci autokratskog lidera	393
2.2. Demokratsko liderstvo i njegovi temelji	397
3. Haotično liderstvo (Laissez-Faire).....	407
4. Poređenje između tri stilova liderstva	407
5. ZAKLJUČAK	413

PETO POGLAVLJE -V-:
KRATKI BIOGRAFSKI I LIDERSKI REZIME NEKIH
OD NAJUSPJEŠNIJIH LIDERA U PROŠLOSTI I
DANAS

Prvi lider: EBU BEKR, R.A.	418
Drugi lider: OMER BIN HATTAB, R.A.	421
Treći lider: HALID BIN VELID, R.A.	424
Četvrti lider: OMER MUHTAR	427
Peti lider: ALIJA IZETBEGOVIĆ	430
Šesti lider: REDŽEP TAJJIP ERDOGAN	432
Zaključak	435
Literatura.....	440
Riječnik stranih/izvornih riječi	450

RIJEČ AUTORA POVODOM PREVOĐENJA I OBJAVLJIVANJA KNJIGE NA BOSANSKOM JEZIKU

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Draga, uvažena i cjenjena braćo i sestre Bošnjaci, kolege i efendije, ljubitelji znanja i učenjaka, ma gdje god bili, na Balkanu ili u dijaspori, neka vam Allah podari svako dobro, od Njegovih neizmjernih dobara, neka vas blagosilja neograničenim blagoslovom, na ovom i Budućem svijetu! Amin!

Selamun alejkum ve rahmetullah!

Imam posebnu čast i veliku privilegiju da vam predstavim ovu novu studiju/istraživanje, koje je od velikog značaja za islamski ummet, a posebno za muslimane na Balkanu.

Da bismo razumjeli značaj, vrijednost i podigli kvalitet ove studije, analizirali smo i dijagnostifikovali trenutno stanje islamskog ummeta, potom, uzroke i faktore njegove dekadencije u mnogim oblastima. Među unutrašnjim faktorima koji su negativno uticali na trenutnu krizu Ummeta, jedan od ključnih faktora je nedostatak lidera i uspješnog liderstva.

Aktualni muslimanski lideri, naravno uvijek uz izuzetke, onako kao što je nagovjestio vjerovjesnik Muhammed, s.a.v.s., da je jedan od predznaka Sudnjega dana i smrt (gubitak) učenjaka, uspješnih lidera, sve dok se njihov broj vidno ne

smanji, narod neće biti u mogućnosti da olako nađe lidera, tj. spremne, upućene i kvalifikovane, i tako biti primorani da slijede neke neuke, nespemne, nekvalifikovane i neuspješne lidere, a kada budu konsultovani i narod od njih bude zahtijevao odgovornost, njihov odgovor će biti komandovanje neznanjem, zapovjedat će neznanjem, suditi ljudima neznanjem i nepravedno i na taj način odvest u propast sebe i svoje sljedbenike. Upravo je kriza i nedostatak uspješnog lidera koju proživljavamo kao Ummet generalno, dok kao narod na Balkanu posebno i to je veliko iskušenje za sve nas! A da bismo doprinjeli spašavanju islamskog Ummeta i našeg naroda i braće na Balkanu, i pronašli izlaz iz ove krizne situacije, izdvojili smo puno truda, zalaganja i vremena u istraživanju i radu ove studije, koja detaljno govori o karakteristikama lidera, stilovima liderstva (vođenja), tipovima, ličnosti lidera, ispitivanje, testiranje u pronalaženju pravog lidera, koji mora proći ove savremene testove, koji su urađeni na osnovu evropskih, američkih i arapskih istraživanja, teorija i studija.

Pored ovog, nismo se zadovoljili samo ovim studijama, dakle, nisu nam bile dovoljne ove studije, i što ovu našu studiju čini posebnom je komparativno-akademski metod proučavanja, gdje se savremene teorije i studije upoređuju sa kur'anskom i Vjerovjesnikovom, s.a.v.s., vizijom, pozivajući se na izvore i reference Tefsira (komentara Kur'ana), klasičnih i modernih, u otkrivanju kur'anskih tajni i posebnosti, o uspjehu ili propasti lidera. Istakli smo neke kur'anske ličnosti, počevši od vjerovjesnike, kraljeve, ličnosti koji su bili od velikog povijesnog značaja različitih dinastija, potom propalih paganskih lidera, a na samom kraju odabrali smo neke identifikacione karte nekih lidera iz klasične i savremene islamske povijesti i civilizacije sa ciljem pretrage uspješnog modela lidera i liderstva.

Također smo nagožili i istakli da nema odvojivosti političkog od vjerskog aspekta-sistema, nema odvojivosti državnog upravljanja (vladavine) od vjere, i da su savremeni sekularni, ateistički, kolonijalistički sistemi, kao što su u arapskom islamskom svijetu i dr., snažno i negativno uticali na gubitak islamskog sistema upravljanja, kojeg su muslimanski narodi uživali stoljećima, sve do prošloga 20. stoljeća. U ovoj studiji je sastavljen projekat, mapa, put našeg oporavka i povratka islamske vlasti, otete od strane kolonijalističkih snaga.

Studija ovakve prirode i karaktera, koliko je nama poznato je prva te vrste u moderno-postkomunističkom periodu na Balkanu, kako bismo bolje shvatili vjersku, političku i nacionalnu realnost na balkanskim teritorijama u modernom dobu.

Uvažena braćo i sestre Bošnjaci! Allah vam podario svaki hajr!

Ono što ovu studiju čini specifičnom u oblasti islamskih studija općenito, a posebno u oblasti tefsira Kur'ana časnog, to je njena novina i akademski istaknuta napisana na arapskom jeziku u duhu savremene akademske metodologije islamskih univerziteta u Aziji i arapskom svijetu, zasnovanu također na naše dugogodišnje akademsko iskustvo u ovim zemljama, sa lakim i razumljivim stilom, jasnim grafikonima i sve to isključivo radi naših medresa i vjerskih fakulteta.

Hvala Allahu, dž.š., ova studija je pisana na arapskom jeziku, ali je prevedena i objavljena na Kosovu, Sjevernoj Makedoniji i drugim mjestima na albanskom, turskom i engleskom jeziku. Veoma sam radostan i ujedno čestitam svojoj braći Bošnjacima i svim srcem zahvaljujem Allahu što je ova studija prevedena i ugledala svijetlo dana i na bosanskom jeziku, koju je preveo moj brat, hodža, poznati intelektualac iz Prizrena, Dr. Mirsad ef. Aslani. (Allah ga nagradio!)

Molim Allaha Milostivog da nas nagradi za naše zalaganje i trud, onoliko koliko smo bili iskreni i koliko smo truda i umora uložili tokom istraživanja i studiranja ove oblasti.

Molim Allaha plemenitog da ova studija bude od bereketa i bude prihvaćena i korisna intelektualcima, a posebno učenicima i istražiteljima Kur'ana časnog, i da bude u obrazovnim programima islamskih medresa ili fakulteta.

Molim Allaha Uzvišenog da nagradi naše imame, efendije, hodže, učenjake, profesore, prevodioce, mufessire lijepim nagradama na dunjaluku, dok Džennetom Firdeus na Ahiretu! Amin, amin, amin, *Velhamdulilahi Rabbi-l-alemin!*

A najbolja dova je da zahvala pripada Allahu, Gospodaru svih svjetova!

Molimo vas nemojte nas zaboraviti u vašim dovama!

Sluga Kur'anu i Ummetu,

Hfz. Hajredin Hodža

Doha – Katar

1. Jun 2023.

RIJEČ RECENZENTA PROF. DR. MILAZIM KRASNIĆIJA

Uvaženi Hfz. Hajredin Hodža!

Bez puno žurbe i sa velikom radoznavnošću došao sam do kraja i pročitao Vašu knjigu. Veoma obiman, ali sa druge strane zanimljiv rad, za sve one koji čak i minimalno posjeduju interesovanje po ovom pitanju. Nažalost, naša zajednica na Kosovu je slaba u ovoj oblasti. Tu i tamo se ponešto čuje, neke nepovezane priče, na razmjeri mitova. Ljudi uživaju i ponosni su na prošlost, ali uopšte ne razmišljaju o sadašnjosti, a još manje o budućnosti! U ovom začaranom krugu ponašamo se kao *guske u magli*. Stoga, ako naša zajednica ima želju da uči, u ovoj knjizi možemo naći priliku da naučimo mnogo o ovoj temi, koja je ključna u današnjem svijetu. Kao što kaže jedna narodna izreka: "*ne bih se kladio*", da će biti povećanog interesa, ali nema sumnje da vaš rad daje mogućnost i da je na raspolaganju ljudima da nauče puno toga nepoznatog i korisnog. Zato, molim Allaha Milostivog, da vas nagradi na oba svijeta, za sav trud i uspjeh ovog obimnog rada.

Što se tiče samog predmeta proučavanja, kao što sam vam već rekao, nisam kompetentan da djelim ocjene. Mnogo sam naučio iz ove knjige i to mi je dovoljno. Naglasio bih dvije stvari, iz dva aspekta: prva, realno, unutar ove Vaše knjige su dvije knjige, prva knjiga se bavi liderom prema kur'anskoj viziji, dok druga knjiga o lideru prema savremenim istraživanjima i studijama. Tako da, ukoliko želite mogu efikasno funkcionisati i kao zasebne knjige. Ali vaše spajanje u jednu knjigu, kao dva studijska objekta je uspješno odrađena!

Naravno, na ovaj način postignut je bolji brend, možda i sa ciljem da se stvori svojevrsna sinteza proučavanja problema, sa obje metodologije, što zapravo i sam pokušavam da uradim u svom skromnom akademskom i intelektualnom radu.

Na kraju, zahvaljujem vam se što ste mi omogućili da Vaš rad pročitam i da se puno od njega okoristim. Molim Allaha, dž.š., da vas nagradi na oba svijeta, sa Njegovim mnogobrojnim nagradama!

Prof. dr. Milazim Krasnići

4. Oktobar 2021. Priština

RIJEČ RECENZENTA PROF. DR. NASER RAMADANIJA

Svaka hvala i zahvala pripada Uzvišenom Allahu, Koji od nas traži da na zemlji Zakon sprovodimo putem učenih i sposobnih lidera. Salavati i selami neka su na Muhammeda, alejhis-selam, koji je primjer i model uspješnog lidera, a koji je također pripremao i lidere, koji će na svojim plećima nositi Allahov amanet na zemlji. Salavati i selami i njegovoj porodici, prijateljima i svima onima koji su slijedili i slijede njegov put do Sudnjega dana.

Knjiga: "Uspješeno liderstvo – prema uputama i viziji Kur'ana i savremenih studija" - autora: Prof. dr. Hajredin Hodže, koliko je meni poznato je prva napisana knjiga ovakvog tipa na albanskom jeziku. Nismo naišli ni na jednu knjigu na albanskom jeziku sa ovakvim sadržajem, koja tretira ovu problematiku zasnovanu na kur'anske ajete, hadise Vjerovjesnika, s.a.v.s., i savremenih istraživanja.

Uvaženi autor najprije u ovoj knjizi sažima svoje intelektualno i akademsko iskustvo. On iz svog dugogodišnjeg iskustva na polju daveta (islamskog poziva), kao profesor na više Islamskih Univerziteta širom Islamskog svijeta i iz svojih susreta sa ličnostima visokog ranga, kroz veliki broj institucijama, sve je to sažeo u ovoj knjizi, što na neki i način pokazuje iskustvo s ljudima liderskih pozicija u različitim institucijama.

Autor u ovoj knjizi, na objektivan način govori o kur'anskom liderstvu, zasnivano na Vjerovjesnikovoj, s.a.v.s., praksi i savremenih studija. To nam samo po sebi govori da je ovoj temi pristupio sa više strana. U uvodu je naglašen metodološki pristup problemu, uključujući uzroke, ciljeve, metodologiju, terminologiju istraživanja, itd ...

U prvom poglavlju nam govori o modernim teorijama liderstva, izvore leaderske moći i osobine uspješnih lidera.

U drugom poglavlju govori o značenju liderstva u etimološkom i terminološkom aspektu, kao i o obrazovnom liderstvu i njegovim oblastima kroz upute Kur'ana časnog.

Treće poglavlje uključuje primjere uspješnog liderstva među kojima se ističe liderstvo Muhammeda, s.a.v.s., potom liderstvo Jusufa, Musaa, Sulejmana i Zulkarnejna, a.s., i dr.

Svaki od tih primjera je zasnovan na kur'anske ajete, kako bi pokazao da Kur'an časni sadrži osobine uspješnog liderstva. Pored pomenutog, ovo poglavlje također navodi primjere neuspješnog liderstva, gdje između ostalog ističe pet takvih primjera.

U četvrtom poglavlju, autor govori o ličnim leaderskim osobinama i ličnim oblicima liderstva, ističe da postoji više vrsta liderstva: autokratsko, diktatorsko, demokratsko, anarhisko i islamsko. I donosi zaključak da je islamsko liderstvo ono koje treba biti unutar institucija, jer sadrži sve karakteristike uspješnog liderstva.

U petom, ujedno i posljednjem poglavlju, autor donosi biografiju nekih od najuspješnih lidera kroz čitavu ljudsku povijest.

Trebamo napomenuti da autor ovu studiju predstavlja jasnim jezikom, dobro argumentovane ideje i ubjedljivi zaključci. Ono što ovu knjigu čini još jasnijom jeste, to što sve ideje i kvalitete predstavlja također i u obliku grafikona, što čitaocu znatno olakšava razumijevanje ideja.

Ova knjiga je korisna za liderstvo generalno, bilo u politici, obrazovanju, ekonomiji i u svakoj sferi života. Pod ovim se podrazumjeva da ova knjiga pomaže čelnicima državnih i privatnih institucija, administrativnim rukovodiocima, poglava-

rima vjerskih zajednica, gradonačelnicima opština, rektorima univerziteta, dekanima fakulteta, direktorima škola i svima koji obavljaju neku rukovodeću funkciju.

Molim Allaha, dž.š., da ova knjiga bude svjetiljka za sve one koji imaju za cilj uspjeh u svom radu. Također, molimo Allaha da autora nagradi lijepim nagradama, poželjeći mu nove uspjehe u da'vetsko-akademskom radu.

A najbolja dova od svih dovi, jeste: Zahvalnost Allahu, Gospodaru svih svjetotva!

Prof. Dr. Naser Ramadani

16. Oktobar 2021.

Kumanovo

RIJEČ RECENZENTA DR. MUSLI VERBANI

Sada čitaoci posjeduju jedan poseban dragulj u svojoj biblioteci od vrijednog autora, koji zna Kur'an napamet, drugim riječima, naučio ga je napamet i osvojio titulu Hafiza - Kur'ana od djetinjstva, odnosno u godinama kada i nije shvatao arapski jezik, ali je potom proučavao arapski jezik, specijalizovao je predmet tumačenja i komentara Kur'ana časnog i dostigao je najvišu akademsku i naučnu titulu.

Dotični autor je u duši osjetio ovu problematiku i pitanje koje nedostaje, ne samo našim čitaocima, već i drugima. Oblast liderstva nije neophodna i suštinska samo našem društvu u ovom trenutku, neophodna je za sva vremena u budućnosti, kao što je neophodna za sva društva i za sva vremena!

Autor, koliko je koristio akademsku metodologiju u obradi ove studije, također je ujedno koristio i lahku metodologiju radi običnog čitaoca. Nakon svake teme, prikazivao je dodatno grafičkim prikazima, kako bi čitalac bolje shvatio.

Autor je knjigu podjelio na pet poglavlja:

U prvom i drugom poglavlju autor se fokusira na teoriju i definiciju pojma liderstva, donosi teorije i definicije različitih stručnjaka iz ove oblasti, zatim pravi poređenja, tako da, od svake teorije i definicije čitalac ima koristi od onoga što nije u drugoj teoriji i definiciji.

Sa posebnim akcentom pristupa teoriji i definiciji liderstva zasnovanoj na kur'anskoj osnovi, koja je prethodila definicijama i teorijama liderstva, gdje se ističe glavni faktor liderstva, a to je zapovjedanje dobrog i spriječavanje zla u društvu.

U trećem poglavlju kao osovina ove oblasti, autor se fokusira na ilustrovanje liderstva primjerima iz Kur'ana časnog. Iz ilustracije putem primjera, na najviši pijedestal svih vremena postavlja Muhammeda, s.a.v.s., koji je svetiljka čovječanstvu, ali je prije svega uzor, kako lider zapravo treba da bude.

Zatim je naveo primjere drugih vjerovjesnika, a.s., koji su se suočavali sa društvenim problemima, najprije sa svojom porodicom, potom vladarima itd., i ponovo uspjevali pridobiti srca ljudi, porodice, braće a također i vladara. Model ovakvog tipa liderstva ilustrovan je primjerom Jusufa, a.s. Model Musaa, a.s., donio je više kao model konsultativnog liderstva iako se model ovakvog tipa liderstva nalazi i kod drugih vjerovjesnika, a.s.

Pored ilustracije primjerima Vjerovjesnika, s.a.v.s., autor ilustruje i drugim primjerima iz plemenitog Kur'ana, koji nisu bili poslanici, a jedan od tih primjera je bio i model Taluta. Talut je rođen kao lider, jer je posjedovao dvije glavne karakteristike lidera: s jedne strane bio je fizički jak i zdrav, dok je s druge strane imao znanje, iako je bio poznat kao siromašan u društvu. Talut je znao da organizuje vojsku, znao je da testira vojnike i na kraju je pobjedio moćnu vojsku tog vremena, vojsku surovog Džaluta.

Još jedan primjer koji vrijedi ilustrovati da bi ovo polje bilo atraktivno je slučaj kraljice Belkize. Mogla je i sama odlučivati za svoj narod, ali je nakon savjetovanja sa svojim savjetnicima odlučila da spase svoj narod i sebe, i tako predala se Bogu zajedno sa Sulejmanom, a.s., koji je u svojoj vojsci imao ne samo ljudski rod, nego i životinje, ptice i džine.

Iako autor pored uspješnog, također ilustruje i primjere neuspješnog liderstva, s time želi da skrene pažnju da se oni ne mogu nazvati i ne mogu računati kao pravi lideri i da je njihovo liderstvo neuspješano, čak naprotiv, uzurpirali su ovu titulu ili naslijedili lidersku poziciju i zapravo načinom svog djelovanja nisu podigli narod, nego naprotiv, poslali su ga u uništenje i izumiranje i time su uništili i sebe i ostale i to treba služiti kao pouka i mudrosti drugim generacijama.

Autor, njihovo liderstvo, izražava na negativan način, a ne kao pozitivni lideri u punom smislu te riječi!

Osnova ovog poglavlja je unapređenje, reorganizacija i obnova društva, kako bi se iskoristilo pravo na privilegovanje, unapređenje i sprovođenje upravljanja i vladavine mira na zemlji.

U četvrtom poglavlju knjige razrađene su odlike i oblici rukovođenja, autokratskog i demokratskog vođstva, kako bi čitalac stekao saznanja o nedostacima i prednostima oblika rukovođenja. U petom, i poslednjem poglavlju, autor navodi i donosi nekoliko lidera, iz vremena Vjerovjesnika, alejhis-selam, i drugih lidera do dan-danas. Poređao ih redosljedom: Ebu Bekir, Omer i Halid ibn Velid, da bi potom nastavio s: Omer Muhtarom i na kraju Alija Izebegovićem i Redžep Tajjib Erdoganom.

Razrađuje liderstvo sa opšteg i sa posebnog aspekta i različite vrste liderstva, kako bi ovu studiju učinio privlačnijom, ozbiljnijom i važnijom. Autor želi da motiviše pojedince da postanu uspješni lideri, počevši od užeg kruga u kome žive, zatim na lokalnom nivou, ali i da iskoriste sposobnost i potencijal na centralnom nivou.

Dr. Musli Verbani

10. Oktobar – 2021.

Kosovo

RIJEČ PREVODIOCA DR. MIRSAD ASLANIJA

“Lideršip, liderstvo, adekvatno vođstvo, pravedno i pravilno rukovođenje, je nešto što najviše fali današnjem Ummetu i njegovom stanju, a posebno kod nas na Balkanu, gdje lideri svoju stolicu (vlast) shvataju kao lično, porodično dobro i dobro njegovog okruženja, prijatelja i kolega, koji ga podržavaju da mu se ta stolica slučajno ne odmakne i tako izgubi vlast. Uz čast pojedincima!”

Nažalost, svjest o bitnosti liderstva kod muslimana je na veoma niskom nivou, liderstvo shvataju kao upravljanje ljudima po svome hiru bez principa i pravila. Rukovodioci/službenici se uglavno odabiru na osnovu poslušnosti glavnom lideru/vođi i na osnovu što više klimanja glavom.

Zato u svijetu različitih sistema, politika, diplomacija, pomješanih naroda, kultura i ljudi, potreban je pravi lider, koji je sposoban i u stanju je dominirati svim tim društvenim izazovima i situacijama. Islam i muslimani su stoljećima u ovom segmentu dominirali, vodili i rukovodili narode različitih nacija, religija, kultura i jezika i svim slojevima i ljudi, diljem svijeta i to veoma uspješno, na šta su mnogi današnji svjetski lideri zavidni i uzimaju pouku i dosta toga rade na identičan, ako ne i na isti način!

Autor knjige poznati albanski intelektualac, šejh, hodža, efendija, hafiz, ponos svih koji ga poznaju, inspiracija i uzor mladim generacijama Prof. dr. Hajredin Hodža, uvidio ovaj društveni problem, zapravo, ummetski problem modernog doba!

Uvaženi autor je sebi postavio veliki izazov, kojeg se svako ne usuđuje u akademskom radu pisati i istraživati o tako kompleksnoj i veoma zahtevnoj temi.

O vrijednosti i kvalitetu same studije neka sami čitaoci procjene! Ja kao prevodioc ovog izvrsnog djela (po mome mišljenju!) mogu potvrditi da je djelo naučno korektno urađeno, ispoštovani svi metodološko-naučni kriterijumi, sve pošteno citirano, raspodeljeno precizno i lijepo na poglavlja, naslove i podnaslove.

Autor se gotovo dotako svake tačke liderstva iz naučno-istraživačkog aspekta, a također i islamsko-teološkog gledišta.

Da Allah plemeniti nagradi uvaženog hafiza na trud, rad i zalaganje, podari mu lijepo zdravlje na dunjaluku i puno lijepih nagradi na Ahiretu! Na kraju, kao i uvijek, svaka hvala i zahvala pripada Allahu, na Njegovim neizmjernim blagodatima, dok

najiskreniji i najljepši salavati i selami vjerovjesniku, Muhammedu, alejhisselam i svim dobrim ljudima!

Dr. Mirsad ASLANI

1. Jun 2023.

Prizren - Kosovo

PREDGOVOR

- Kur'anski prikaz uspješnih i neuspješnih modela liderstva
- Razlozi i povodi odabira ovog istraživanja/studije
- Ciljevi istraživanja/studije
- Metoda istraživanja/studije
- Ciljana grupa
- Problematika studije/istraživanja
- Kako imati koristi od ove studije/istraživanja?
- Naučna korist studije/istraživanja
- Prethodne studije/istraživanja
- Terminologija studije/ istraživanja

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Hvala i zahvala pripada Allahu, Koji u Kur'anu časnom kaže:

﴿وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ ۗ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا ۗ قَالَ وَمِن ذُرِّيَّتِي ۗ قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ﴾ [سورة البقرة: 124]

"A kada je Ibrahima Gospodar njegov s nekoliko zapovijedi u iskušenje stavio, pa ih on potpuno izvršio, Allah je rekao: "Učiniću da ti budeš ljudima u vjeri uzor!" – "I neke moje potomke!" – zamoli on. – "Obećanje Moje neće obuhvatiti nevjernike" – kaza On." [El - Bekare: 124.]

Salavati i salami neka su na najdražeg Allahovog stvorenja, lideru i predvodniku svih vjerovjesnika, Muhammedu, s.a.v.s., njegovoj časnoj porodici, prijateljima i svim sljedbenicima!

Kur'anski prikazi uspješnih i neuspješnih modela liderstva:

Ljudska povijest je puna primjera i modela uspješnih i neuspješnih liderstva, i to ne samo u određenoj oblasti. Njihova istaknutost u povijesti dogodila se prirodno zbog efekata kojeg su imali na društvo. Tačnije, čovječanstvo je doživjelo užas u nekoliko epoha kada su protagonisti liderstva doživjeli neuspjehe, kao i također kada su doživjeli srećne dane, a to su dani kada su lideri bili ljudi, koji su posjedovali velike vrijednosti i vrline. Kur'an časni ističe dva modela liderstva: prvi; to je model koji poziva ka dobrom, koji radi po principu božanskog sistema, i, drugi; koji poziva na zlo i ne radi po principu božanskog programa.

Što se tiče prvog modela, Kur'an časni nam to najbolje pokazuje kroz primjere:

﴿وَجَعَلْنَاهُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ﴾ [الأنبياء: 73]

“I učinismo ih vjerovjesnicima da upućuju prema zapovijedi Našoj, i objavismo im da čine dobra djela, i da molitve obavljaju, i da milostinju udjeljuju, a samo su se Nama klanjali.”
[Enbija: 73.]

﴿وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا ۖ وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ﴾ [السجدة: 24]

“Između njih smo Mi vođe određivali i oni su, odazivajući se zapovijedi Našoj, na Pravi put upućivali, jer su strpljivi bili i u dokaze Naše čvrsto vjerovali.” [Sedžda: 24.]

Što se tiče drugog modela, onom propalom, Kur'an časni nam i o time govori, a mi ćemo navjesti tri primjera kao ilustracija ovog propalog modela:

﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَأْنَاهُ فَاتَّبَعُوا أَمْرَ فِرْعَوْنَ ۖ وَمَا أَمْرُ فِرْعَوْنَ بِرَشِيدٍ﴾ [هود: 96-97]

“I Musaa smo poslali sa znamenjima Našim i dokazom jasnim i faraonu i glavešinama njegovim, ali se oni povedoše za faraonovim naređenjem, a njegovo naređenje nije bilo razumno.”
[Hud: 96 -97.]

﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ اتَّبَعُوا مَا أَصْحَبَ اللَّهُ وَكَرَهُوا رِضْوَانَهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ﴾ [محمد: 28]

“To će biti zato što su ono što izaziva Allahovu srdžbu slijedili, a ono čime je On zadovoljan prezirali; On će djela njihova poništiti.” [Muhammed: 28.]

﴿وَتِلْكَ عَادٌ جَحَدُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَعَصَوْا رُسُلَهُ وَاتَّبَعُوا أَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ﴾

[هود: 59]

“Eto, to je bio Ad, on je dokaze Gospodara svoga poricao i bio neposlušan poslanicima svojim, i pristajao uz svakog silnika, inadžiju.” [Hud: 59.]

Ovako ukratko izgledaju ove dvije vrste liderstva, čiji su detalji razrađeni u plemenitom Kur'anu.

Ono što smatramo da je ovdje bitno napomenuti su savremene studije i istraživanja, gdje i pored njihovog dobrog sadržaja, nisu nešto posebnog doprinjele uspješnom liderstvu od onoga što je doprineo Kur'an časni i Sunnet vjerovjesnika, Muhammeda, s.a.v.s. Sva ta istraživanja i sve te napredne studije u fokusu sadrže bitnost poruke koje lideri nose, i ono što ih podstiče da krenu ka ostvarenju ciljeva, potom, samopouzdanje i sposobnost, harizmatičnost, hrabrost u donošenju odluka i žrtvovanja, iskrenost, zrelost i visok nivo svijesti, sposobnost uspješnog upravljanja, komunikacione vještine, itd.

Da ne bismo bili pogrešno shvaćeni, nije da ne cjenimo njihov doprinos dat u ovoj oblasti. Nikako! Ono što želimo apriori je, predstaviti nevjerovatne kur'anske i vjerovjesničke činjenice i istine u vezi sa liderstvom, sa ciljem, prije svega, usvajanja Kur'ana i Sunneta kao referenci u izgradnji našeg vjerskog i društvenog života, kao i samozadovoljstvo sa ovim referencama, koje, radi korekcije i istine, ne postoji pitanja kojim se bavi svijet ili nauka liderstva, a koje u Kur'anu i Sunnetu nisu obrađena sa jednog ili drugog aspekta. Tako da, svako ko ne bude krenuo sa ove tačke gledišta, biće izložen propustima i greškama, jer, niko bolje od Allaha, dž.š., ne zna šta je ljudima korisno i što najviše dobrog donosi. Allah, dž.š., kaže:

﴿... أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ ۗ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ [الأعراف: 54]

"... samo On stvara i upravlja! Uzvišen neka je Allah, Gospodar svjetova!" [A'raf: 54.]

﴿أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ ۗ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ﴾

[المائدة: 50]

"Zar oni traže da im se kao u pagansko doba sudi? A ko je od Allaha bolji sudija narodu koji čvrsto vjeruje?" [Maide: 50.]

Ako budemo analizirali Allahovu Knjigu - Kur'an časni, otkrićemo da sadrži važna uputstva, koja zaslužuju biti napisana čak i zlatnim slovima. Ta uputstva su poput putokaza koji aludira na inherentnu važnost vraćanja islamskim referencama, tj. Kur'anu časnom i Sunnetu, kako bi se izbjegla sklonost lidera ka požudi ili njegove slabosti zbog ljudskih nedostataka. Allah, dž.š., kaže:

﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيِّمًا عَلَيْهِ ۗ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ ۗ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ ۗ لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا ۗ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ ۗ فَاسْتَبِقُوا وَانِ احْكُم بَيْنَهُمْ بِمَا الْخَيْرَاتِ ۗ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ۗ أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ أَنْ يَفْتِنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكَ ۗ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَاَعْلَمَ أَنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُصِيبَهُمْ بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ ۗ وَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ﴾

"A tebi objavljujemo Knjigu, samu istinu, da potvrdi knjige prije nje objavljene i da nad njima bdi. I ti im sudi prema onome što Allah objavljuje i ne povodi se za prohtjevima njihovim, i ne odstupaj od Istine koja ti dolazi; svima vama smo zakon i pravac propisali. A da je Allah htio, On bi vas sljedbenicima jedne vjere učinio, ali, On hoće da vas iskuša u onome što vam propisuje, zato se natječite ko će više dobra učiniti; Allahu ćete se svi vratiti, pa

će vas On o onome u čemu ste se razilazili obavijestiti. I sudi im prema onome što Allah objavljuje i ne povodi se za prohtjevima njihovim, i čuvaj ih se da te ne odvrate od nečega što ti Allah objavljuje. A ako ne pristaju, ti onda znaj da Allah želi da ih zbog nekih grijehova njihovih kazni. A mnogi ljudi su, zaista, nevjernici.” [Maide: 48-49.]

Uspješan lider prema Kur'anu je onaj koji poziva na istinu i vodi ljude ka njoj, razjašnjavajući im je, i to je dio njegovih dužnosti i obaveza. Allah, dž.š., kaže:

﴿وَجَعَلْنَاهُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ﴾ [الأنبياء: 73]

“I učinismo ih vjerovjesnicima da upućuju prema zapovijedi Našoj, i objavismo im da čine dobra djela, i da molitve obavljaju, i da milostinju udjeljuju, a samo su se Nama klanjali.” [El-Enbija: 73.]

Dakle, primjeran lider je onaj koji preuzima inicijativu i agiln je, ne iz ljubavi prema ličnom isticanju i reklamiranju, već iz odgovornosti i obaveza koje na plećima nosi. Svako ko pročita i analizira životopis prijašnjih vjerovjesnika, a.s., i istaknutih ličnosti kroz povijest, naći će ovaj kodeks liderstva oličen u njihovim postupcima i ponašanju. Lider je prema kur'anskoj i Vjerovjesnikovoj, s.a.v.s., percepciji, podložan božanskoj i društvenoj kontroli i nadzoru. Allah, dž.š., kaže:

﴿وَقَفُّوهُمْ ۖ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ﴾ [الصفات: 24]

“... i zaustavite ih, oni će biti pitani.” [Saffat: 24.]

Ovo je također jasno i tekstualno izraženo i u autentičnom hadisu prenešenog od strane uvaženog ashaba, Abdullaha b. Omera, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *“Svi ste vi pastiri, i svi ćete biti pitani za svoja stada; imam/lider, je pastir i bit će pitan za svoje stado; čovjek je pastir svoje porodice i bit će pitan za svoje stado; žena je*

pastir u kući svoga muža i bit će pitana za svoje stado; sluga je pastir kuće svoga gazde i bit će pitan za svoje stado; svi ste vi pastiri, i svi ćete biti pitani za svoje stado!." Sve sam ovo čuo od Vjerovjesnika, s.a.v.s., a sjećam se i da sam ga čuo kako govori i: "Sin je odgovoran za očevu imovinu i ono što posjeduje. Tako da, svi ste vi pastiri i svi ćete vi polagati račune za one koji su vam prepušteni."¹

Liderovu odgovornost prema društvu nadgledaju dvije sile, i to su duhovna i fizička moć:

- 1) Moć Kur'ana, koji vodi lidera ka velikim i važnim odlukama, a da na njega uopšte ne utiču hirovi požude i ličnih interesa, i:
- 2) Moć zapovjedanja dobrog i borbe protiv zla, i to je instrument u rukama društva, koji se aktivira kada lider odstupi od istine.

- Činjenica da je to društvena moć, ne znači njeno izvršenje u bahatom i pokvarenom obliku. Zato postoji zvanično Visoko državno-vjersko vijeće koje vrši ovu moć i koje ima pravo čak i da upotrijebi silu, kako bi lidera vratio pod zakonodavstvom Kur'ana, kako bi odabrani vođa zapovjedao dobro i zabranjivao zlo. U hadisu prenešenog od strane uvaženog ashaba, Temim Darija, r.a., stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Vjera je nasihat², vjera je nasihat, vjera je nasihat. Rekosmo: Za koga, o, Božiji Poslaniče?" Reče: „Za Allaha, Njegovu Knjigu, Njegovog poslanika, za vođe muslimana i njihov narod!"³

---

¹ Hadis bilježe Buharija (2558.) i Muslim (1829.).

² U tekstu smo radije koristili riječ nasihat u originalu, inače, etimološki, nasihat znači: savjet, dok terminološko značenje je: pošteno, iskreno ponašanje bez obmane. **Prevodilac.**

³ Hadis bilježe: Ebu Davud (4944.), Ibn Hibban u Sahihu (4575.), Sahih et-Tergib (1776.), Musned Imama Ahmeda (16945.). Šuajb Arnaut kaže da hadis ispunjava kriterijume autentičnosti uslovljene od strane Buharije i Muslima.

Plemeniti Kur'an nam je dao primjer uspješnog i dinamičnog lidera, snažnog i sposobnog da se suoči sa problemima i izazovima svake oblasti i sfere. To je kralj Talut, model koji je potreban liderstvu do Sudnjega dana. Odabrao ga je Allah, dž.š., da vodi Izraelce, upravo zbog kvaliteta i osobina koje je posjedovao, o čemu tako dubinski raspravljamo i želimo/savjetujemo liderima našeg vremena. Allah, dž.š., nam o njemu govori:

﴿وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا ۗ قَالُوا أَنَّى يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ وَلَمْ يُؤْتَ سَعَةً مِنَ الْمَالِ ۗ قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ وَزَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ ۗ وَاللَّهُ يُؤْتِي مُلْكَهُ مَن يَشَاءُ ۗ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ [البقرة: 247]

“Allah vam je odredio Taluta za vladara” – reče im vjerovjesnik njihov. – “Odakle da nam još on bude vladar kada smo mi preči od njega da vladamo? Njemu ni veliko bogatstvo nije dato” – rekoše oni. – “Allah je njega da vlada vama izabrao” – reče on – “i velikim znanjem i snagom tjelesnom ga obdario, a Allah daje vlast kome On hoće. Allah je neizmjereno dobar i On zna sve.”

[El-Bekare: 247.]

Model kur'anskog lidera se zasniva na tome da lider mora biti obrazovan i iskusan, biti u toku sa događajima i znati kako se nositi sa stvarnošću, a potom znati i kako primjenjivati odluke i naredbe.

Izraelci su protestovali zbog izbora Taluta pod izgovorom da nije bogat. Božiji odgovor im je dao do znanja, da je tajna njegovog izbora u znanju i fizičkoj snazi i da nema nikakve veze sa materijalnim stanjem. Sa pravim znanjem, lider može pristupiti izazovima i problemima života i pronaći odgovarajuće načine da se nosi s njima. Sa fizičkom snagom može se boriti protiv protivnika i neprijatelja. Naravno, danas ovaj oblik konfrontacije

ne postoji, pa se preuređuje, ostavljajući fizičku moć kao alternativu. Tačnije, od vojske se može zahtjevati da se posebna pažnja posveti fizičkom razvitku vojnika, da ih nauči borilačkim vještinama, da ih intelektualno pripremi za suočavanje sa drugima i da razgovara o aktuelnim problemima osim onih koji se tiču bezbjednosti i politike.

Dakle, posebnost lidera po čemu se ističe je: znanje i fizička snaga (građa). Promijene i reforme se ne mogu očekivati od neukih i slabih ljudi, i ne želimo takve da preuzimaju kormilo naših vjerskih, političkih ili bilo kojih institucija. Tokom istraživanja pronašli smo sjajne i veoma značajne riječi od strane profesora Sejjid Kutuba (poznatog komentatora Kur'ana), u komentaru kur'anskog ajeta (Bekare: 247.), riječi koje bih htio navesti u ovome radu:

Njihov poslanik im je otkrio superiornost i zasluge Taluta, kao da mu je također rečeno o mudrosti zašto ga je Allah odredio za njihovog lidera, rekao je: *"Allah vam je odredio Taluta za vladara"* – reče im vjerovjesnik njihov. – *"Odakle da nam još on bude vladar kada smo mi preči od njega da vladamo? Njemu ni veliko bogatstvo nije dato"* – rekoše oni. – *"Allah je njega da vlada vama izabrao"* – reče on – *"i velikim znanjem i snagom tjelesnom ga obdario, a Allah daje vlast kome On hoće. Allah je neizmjerno dobar i On zna sve."* Odabrao ga je Allah, dž.š., i to je prvi razlog. Drugi razlog: Dao mu je znanje i fizičku sposobnost ... Allah daje moć kome On hoće, jer sva vlast pripada samo Njemu i On bira koga hoće među svojim robovima: *"Allah je neizmjerno dobar i On zna sve."* Njegova dobrota je prevelika i Njegove nagrade ne može ih niko limitirati, neizmjerno i neograničeno je dobar i nagrađuje. Zna dobro šta je dobrota i u stanju je da postavi stvari na svoje mjesto...¹

---

¹ Sejjid Kutub, *Fi zilal el-Kur'an*, 1/267.

Uspješan lider prema Kur'anu gradi svoju državu na osnovu konsultacija, učešća, transparentnosti, otvorenosti i poštovanju prema Vrhovnim državnim savjetom i stručnjacima u relevantnim oblastima, kako bi sproveo božanski cilj i vjerovjesnički program u uspostavljanju željene države i uspješne naučne, političke, vjerske, ekonomske i sve društvene institucije. O ovome nas Kur'an časni podučava:

﴿وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ﴾
[الشورى: 38]

“... za one koji se Gospodaru svome odazivaju, i koji molitvu obavljaju, i koji se o poslovima svojim dogovaraju, a dio od onoga čime smo ih opskrbili udjeljuju.” [Šura: 38.]

﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لنتَ لَهُمْ ۖ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانفَضُّوا مِن حَوْلِكَ ۗ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ ۗ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۗ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ﴾ [آل عمران: 159]

“Samo Allahovom milošću ti si blag prema njima; a da si osoran i grub, razbjegli bi se iz tvoje blizine. Zato im praštaj i moli da im bude oprošteno i dogovaraj se s njima. A kada se odlučiš, onda se pouzdaj u Allaha, jer Allah zaista voli one koji se uzdaju u Njega.” [Ali-Imran: 159.]

Kur'anski koncept lidera ne znači fokusiranje na jedan aspekt na štetu drugog. Preciznije, ne posvećuje pažnju samo fizičkom aspektu, kao što možemo primjetiti, npr. u starim i novim Zapadnim civilizacijama, gdje se duhovnoj strani i moralnim vrijednostima malo pridavalo značaj. Nipošto! Lider prema Kur'anu mora balansirati između materijalnog i duhovnog, tačnije, onoga što možemo nazvati kombinacijom tri komponente: *uma, duše i tjela.*

Tako da, sa takvom potpunom vizijom možemo imati lidera kakvog želimo. Rane civilizacije su nam pružile dokaze da razdvajanjem ova tri elementa rezultira monstruoznim modelom liderstva. Razdvajanje ova tri elementa izaziva poremećaj i narušava ravnotežu, tako da, dovodeći ova tri elementa (uma, duše i tjela) iz savršene harmonije u žestoki međusobni sukob, a neretko i duša kojoj se uskraćuje pravo na vezu sa Allahom, zna se osvjetiti čovjeku. Pogledajte samo fenomen suicida u zapadnim društvima (i onima koji slijede njihov primjer), i uvjerit će te se u ono što navodimo.

Kur'an nam govoreći o modelu uspješnog lidera, nudi primjer Muhammeda, s.a.v.s., u čijem su liderstvu ove tri komponente bile usklađene i savršeno funkcionisale. Kur'an časni nam opisuje ovaj model lidersta:

﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ

رَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾ [التوبة: 128]

“Došao vam je Poslanik, jedan od vas, teško mu je što ćete na muke udariti, jedva čeka da Pravim putem pođete, a prema vjernicima je blag i milostiv.” [Teube: 128.]

Vjerovjesnik, s.a.v.s., je bio eficijentan u:

- Očuvanju uma, od bilo kojeg elementa koji poriče vjeru;
- Zaštiti tjela od prejedanja, slabosti, lenjosti i indolentnosti, i;
- Očuvanju duše i što veći oslonac na Allaha, dž.š., u prihvatanju Njegovih odredbi, zahvalnosti i pokornosti, da voli i bude na usluzi svima¹.

---

¹ Za više informacija o bolestima srca i njihovom lečenju preporučujemo poznate autore i velike stručnjake iz ove oblasti, kao npr: Imam Gazali i njegov kolosalan rad: *Ihjau Ulumi ed - Din*; Ibn Tejmije i njegova djela, posebno objašnjenja data u rezimeu fetvi; Ibn Kajjima, učenika Ibn Tejmija i njegovo izvanredno djelo: *Medaridžu essalikin bejne ijake na'budu ve ijake neste'in*.

Liderstvo prema plemenitom Kur'anu ne pravi razliku između duhovnog i materijalnog, privatnog i javnog, teorijskog i praktičnog. Sve ove djelatnosti koje vjernik obavlja, bez obzira na položaj koji posjeduje ili funkciju na kojoj se nalazi, svrstavaju se u dio ove vjere i ono što ona predviđa, shvaćena pod dva preduslova: da se obavlja radi Allaha i u skladu vjerskih principa ili da posjeduju referentnu tačku¹ s vjerom, tj. u skladu sa Kur'anom i Sunnetom.

Ako lider u svojoj aktivnosti slijedi ovaj put, kakve god pozicije bio, uspjesi neće izostati. Za nas je duhovnost od velikog značaja, ali put do nje je materijalan. Ili, drugačije rječeno, da bismo bili nagrađeni Džennetom, moramo proći ovosvjetski ispit i njegova iskušenja. U suprotnom ćemo propasti na oba svijeta. Stoga, nije nam dozvoljeno dijeliti vjeru i svijet, tj. praviti razliku između duhovnog i materijalnog, jer nam je Allah dao odlične mogućnosti, budući da smo na ovome svijetu, zadobijemo Njegovo zadovoljstvo praktikovanjem kur'anskih i vjerovjesničkih zakona u svakom segmentu našega života. To se dešava tako što smo cjelim bićem odani Allahu, ciljajući istinu i pridržavajući se vjerskog poretka.

Uspješan lider prema Kur'anu ponosno maršira dobrotom i posjeduje jako ubjeđenje u Allaha, dž.š., praktičan je primjer pokreta, programa i namjere koje Allah, dž.š., želi ostvariti na zemlji, da napravi mjesta za dobro i da ga prenese na druge.

Nadam se da smo uspjeli prenjeti bitnost uspješnog liderstva prema kur'askom konceptu, gdje ćemo se ovdje ovim primjerima i zaustaviti, a potom kasnije u nastavku drugih poglavlja navesti i neke dodatne bitne detalje.

---

¹ U ovom uvodu autor objašnjava i terminologiju koju koristi u ovom radu. *Referentna tačka je termin koji označava glavne reference vjerskog koncepta, a to su Kur'an i Sunnet.* Prevodioc.

Razlozi i povodi odabira istraživanja/studije

Ovaj rad nije proizvod trenutne ideje. Nekoliko je faktora koji su nas naveli da ga odaberemo i da radimo na njegovoj realizaciji, od kojih bismo izdvoji sljedeće:

- 1) Nedostatak komparativnih studija o uspješnom i preferiranom liderstvu iz kur'anske i vjerovjesničke perspektive, u poređenju sa sekularnim i laičkim studijama koje su se naširoko bavile ovom temom;
- 2) Loši i propali primjeri liderstva i rukovođenja u državnim, vjerskim i obrazovnim institucijama;
- 3) Gorko iskustvo autora sa neprofesionalnim i promašenim modelima liderstva u vjerskim, akademskim, vojnim i drugim institucijama i njihovim posljedicama koje su pogodile i oštetile zaposlene i studente.

Ciljevi istraživanja/studije

- 1) Razvoj programa obuke iz oblasti liderstva u skladu sa kur'anskim pristupom i savremenim istraživanjima;
- 2) Služba civilnom društvu i drugim organizacijama pomažući svom osoblju da profesionalno napreduje kroz ishode učenja (znanja, vještine, sposobnosti) iz željene oblasti liderstva;
- 3) Rasvjetljavanje efikasne i pozitivne uloge čovjeka kroz unapređenje njegovih odnosa sa Stvoriteljem i sa ljudima oko njega.
- 4) Potvrda prethodne i fundamentalne uloge i doprinosa Kur'ana i Sunneta u oblasti studija za uspješno liderstvo.

Metoda istraživanja/studije

Metodologiju koju smo koristili u ovome radu je:

- a. Induktivna;
- b. Analitička;
- c. Krićka; i:
- d. Komparativna.

Dakle, ova metodologija, sa svakim njenim elementom, biće predmet naše referentne taćke, a to su: *Kur'an i Sunnet*.

Sve dok se držimo i pozivamo na *Kur'an i Sunnet*, onda će svaki model liderstva, bilo u prošlosti ili današnjosti, biti predmet koji je cjenjen i prikazan. U ovom slučaju želimo da dodamo jednu bitnu stvar, da ono što mi iz vjerske perspektive smatramo neuspješan model lidersta, možda bi za neke druge iz njihove intelektualne ili ideološke perspektive mogao biti uspješan primjer liderstva. Nekome, možda, i iz perspektive Hitlerovog nacistićkog modela, potom musolijansko-fašistićkog, staljinovsko-komunistićkog, šaronsko-izraelskih kolonista, olmercijanski Netanjaha, srpskih rasista, englesko-francusko-amerićkih imperijalista, i sl. može izgledati razuman model, ali za nas, koji imamo Kur'an i Sunnet kao standard i model za naše shvatanje i postupke, takvi modeli su propali i apsolutno neprihvatljivi.

Ciljana grupa

- 1) Ućenici srednjih i visokih škola (*Bachelor, Master, i Ph.D.*);
- 2) Treneri, funkcioneri i kandidati za javne i rukovodeće pozicije u naućnim, politićkim, administrativnim, vjerskim, vojnim, poslovnim i drugim institucijama, bez obzira da li su mladi lokalni ili međunarodni lideri. Sve što se traži u studiji je starost lidera, koja bi trebalo da bude između 15-40 godina.

Ovu studiju i ovu metodologiju obuke pratiće i drugi materijali koji su prikazani u radu, koji će biti u vidu paketa obuke u narednim poglavljima, u cilju što veće koristi našim mladim liderima na naučan i stručan način.

Problematika studije/istraživanja

U današnjem vremenu primećuje se sve veći broj rasprava (knjiga, disertacija), koje imaju temu liderstva. Riječ je o desetinama, pa i stotinama radova, a ovo nam govori o ponovnom buđenju intelektualnog svijeta, o jednom intelektualnom fenomenu, o sve većem intelektualnom, obrazovnom i društvenom interesovanju za naš svijet.

Ali i uprkos ovom intelektualnom fenomenu i ovoj kolosalnoj posvjećenosti, ponovo postoji ozbiljan problem koji i dalje ostaje nerješen, a to je nedostatak *uzora i modela*, ili nedostatak odgovarajućeg, dostojnog i uzrnog primjera kojeg treba sljediti. Ovako veliki obim radova u ovoj oblasti jasan je dokaz da je pitanje nedostatka uzora i modela liderstva u: nauci, politici, vjeri, bezbjednosti (vojsci) itd., i da je i dalje evidentno i nerješeno ovo pitanje. Ovo je podstaklo autore i učenjake da zarone duboko u povijest i pokušaju da pronađu osobine i vrline uspješnih i spasonosnih državnika i lidera, i da to bude model u primjenjivanju lidera našeg vremena. Dakle, imamo veliku potrebu za uzorne lidere, kaos koji danas vidimo u svijetu liderstva, odražava ne samo potrebu za liderima, već i njihovu pripremu na zdravoj osnovi. I ovo će, smatram, uvijek nedostajati sve dok se ne budemo pridržavali *Kur'ana i Sunneta* (uzori bez premca), a ne idejama koje su proizvod ljudskog angažmana i karakteriše ih nedostatak i slabost.

Ako naše reference nisu *Kur'an i Sunnet*, zlo će nastaviti da se širi i možda će jednog dana sve nas preplaviti i potopiti. O referenci *Kur'ana i Sunneta* i opasnosti izostavljanja istih, Kur'an časni nas podučava:

﴿إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا﴾ [الإسراء: 9]

“Ovaj Kur'an vodi jedinom ispravnom putu, i vjericima koji čine dobra djela donosi radosnu vijest da ih čeka nagrada velika.” [Isra: 9.]

﴿وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى﴾ [طه: 124]

“A onaj ko okrene glavu od Knjige Moje, taj će teškim životom živjeti i na Sudnjem danu ćemo ga slijepim oživiti.” [Taha: 124.]

﴿وَإِن تَطَّعْ أَكْثَرَ مَنْ فِي الْأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ ۗ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنَّ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ﴾ [الأنعام: 116]

“Ako bi se ti pokoravao većini onih koji žive na Zemlji, oni bi te od Allahova puta odvratili; oni se samo za pretpostavkama povode i oni samo neistinu govore.” [En'am: 116.]

Koje su koristi ove studije/istraživanja?

Da bi ova studija dala željene efekte, neophodno je da:

- 1) Obuka instruktora i trenera putem ove studije/istraživanja;
- 2) Da materijal bude predstavljen u formi intenzivne dvonedeljne obuke od strane veštih trenera i instruktora;
- 3) Pročitati poglavlja i sumirati ih u obliku rezimea, da bi ih zatim pripremili u obliku prezentacija;
- 4) Korišćenje ovih informacija prilikom održavanja vjerskih predavanja, hutbi (propovjeda), raznih govora, organizovanja bilo koje aktivnosti, donošenja bilo kakve odluke, vođenja bilo kog sastanka ili sesije, učešća u bilo kom trening kampu, i sl.

Naučna korist studije/istraživanja:

- 1) Razvoj liderskih kapaciteta i vještina;
- 2) Pojašnjavanje načina; kako primjeniti i demonstrirati ove znanosti na praktičnom nivou;
- 3) Savršeno savladavanje vještina, izrada strategije i komunikacije sa drugima i u donošenju odluka;
- 4) Rad u timu sa većom marljivošću i odgovornošću;
- 5) Sticanje govornih i pisanih vještina;
- 6) Rukovođenje i menadžiranje sednicama, osnivanje komisija i njihove administracije;
- 7) Organizacija konferencija i seminara koji zahtjevaju izraženije karakteristike i veće liderske kapacitete; kao što ćemo objasniti na sljedećem grafikonu:

Prethodne studije/istraživanja

Studije iz oblasti liderstva ne izostaju. Mnogo je autora i istraživača koji su uložili velike napore i doprinose, bilo sa islamskog aspekta ili sa vojno-administrativnog, i zaslužuju zahvalnost i pohvalu. Ali ono što karakteriše ove radove jeste bekstvo i odstupanje od teme, nejasnoća, sumornost u pogledu pojmova. Ovaj rad poseban akcenat stavlja na kur'anski izvor ili komparativni tretman sa drugim istraživanjima, imajući za osnovu vrijednovanje u ovom slučaju kriterijume i principe Kur'ana časnog. Želimo još jednom ponoviti zahvalnost i pohvalu svima koji su pisali o ovoj tematici, a posebno onima od kojih sam imao direktnu korist u istraživanju moga rada, također želimo obavjestiti svoga cijenjenog čitaoca, mi u ovom radu nećemo ocjenivati ove radove, ali ćemo na njih aludirati onoliko koliko nam to dopušta i obavezuje naučna i metodološka vjernost.

- Ali, Muhammed, Salabi, *“Ebu Bekr es-Siddik: šahsijjetuhu ve asruhu”*, Egipat: Dar etteuzie ve ennešr el-islamije, 2020.
- Dr. Ramadan, Is’hak, Zejan, *“Hasais el-kijade el-islamije fi dav’i el-Kitabi ve es-Sunneh”*.
- Dr. Hišam, Talib, *“Delil et-tedrib el-kijadij”*. El-ittihad el-islamij li-l-munezamat et-tulabije: El-ma’hed el-alemij li el-fikri el-islamij, 1995.
- Mahmud, Šit, Hattab, *“Err-Rresulu el-kaid”*. Bejrut: Dar el-fikr, ed. 5., 1974.
- Ali, Muhammed, Salabi, *“Es-Sultan Muhammed el-Fatih ve avamilu en-nuhudi fi asrihi”*. Egipat: Dar el-Iman, 2010.
- Muhammed, Džemaluddin, Mahfuz, *“Sunnetu err-Rresul ﷺ fi el-kijade ve idareti el-harb.”* Časopis: *“Merkez”*, za studije o Sunnetu i Siri, br. 3., 1988. god.

- Džihad, Muhammed, Fejsal, Nusajrat, *“Šahsijjetu el-kaid fi dav'i sureti el-Ahزاب”*. Medine Munevvere: Univerzitetški časopis.
- Tarik, Suvejdan & Fejsal, Bašurahjl, *“Sina'atu el-kaid”*. Saudi: Mektebetu Džerir, 2003.
- Abdul, Aziz bin Muhammed, Hunejdi, *“El-askerijjetu fi-l-Islam ala dav'i ma verede fi el-Kur'ani el-kerim”*.
- Alija, Izetbegović, *“Avaik en-nehdati el-islamije”*, Preveo: Hasan Umer Sebahić. Katar: Džemijetu Katar El-Hajrije, 1997.
- Ahmed, Abd, Rabbihi, Mubarek, Basbus, *“Fennu el-kijade fi-l-Islam”*. Jordan: Mektebet el-menar, 1988.
- Ibrahim, Ali, Salim, Ajblu, *“El-kijadetu el-idarijetu ve ref'u haleti el-ma'nevije fi el-hitabi el-kur'anij”*. Libija: Univerzitet Misurata.
- Fejsal, b. Džafer, Bali, *“El-kijadetu el-askerijjetu fi dav'i el-Kur'ani el-kerim”*. Saudiska Arabija: Kur'anski forum pri Ministarstvu Odbrane, 2007.
- Abdul, Vehhab, Ismail el-A'zamij, *“El-kijadetu fi dav'i el-Kur'ani el-kerim”*, Irak: Časopis za islamske studije i istraživanja, 2012.
- Hissah, Muhammed, Seid elo-Akruš, *“El-kijadeti fi kissati Musa alejhiselam kema aradeha el-Kur'an el-kerim”*, Malezija: Centar za istraživanje Kur'ana, 2014.
- Hamd, Muhamemd, Tahir, Nehhal, *“El-kijadetu ve el-džundijjetu fi es-Sunenti en-Nebevijeh – dirasetun meuduijjetun”*, Gaza: Islamski Univerzitet, Master rad, 2017.
- Džihad, Turbani, *“Mietun min uzamai el-Islam gajjeru medžra et-tarih”*. Medine Munevvere: Dar et-takva, 2015.

Terminologija studije/istraživanja

Liderstvo	Proces uticaja na druge i njihovog podsticaja ka postizanju ciljeva i zadataka organizacije. Moć uticaja na posvjećenost i aktivnost pojedinca ili grupe pojedinaca u cilju postizanja određenog cilja.
Upravljanje/ komandovanje	Dva slična izraza, sinonimna, čije značenje mora biti napravljeno prema kontekstu. Upravljanje se više koristi na civilnom polju dok komandovanje u vojsci.
Referentna tačka	Pozivanje na Kur'an i Sunnet u procjenu djela i ideja.
Modeli liderstva	Skup ponašanja i praksi koje preduzima šef kompanije ili organizacije, bilo da su obrazovne, kulturne, ekonomske, političke, pa čak i vojne.
Karakteristike	<ul style="list-style-type: none"> • Bitna osobina neke stvari, pojave i sl. koja se razlikuje od drugih predmeta ili pojava; Prirodno i trajno svojstvo nečega, grupe, stvari i sl. Glavne karakteristike; Zajedničke karakteristike; Specifičnost; Kvalitetna karakteristika; Inherentna (neinherentna) osobina. • Izrazite crte lica (oči; obrve, usne, usta, obrazi, brada itd.), koje nekome daju poseban i drugačiji izgled od drugih. Sa lijepim (ružnim) osobinama. Sa muškim (ženskim) osobinama. Sa tankim (pravilnim) karakteristikama. Crte lica. Neke osobine nasljeđuje od majke (od oca). Imaju iste (slične) karakteristike. • Izrazita svojstva nečijeg karaktera ili formacije, koje se javljaju u njihovom ponašanju i odnosu u

	društvu, u odnosima sa ljudima na poslu i sl.; nečije vredne osobine. Komunističke karakteristike. Karakterne osobine. Karakteristike mladića. Visoke moralne osobine.
Ličnost	<ul style="list-style-type: none"> • Skup psihičkih osobina karaktera, ponašanja, aktivnosti čovjeka, itd., koji ga razlikuju od drugih; sa ovim osobinama koje ga izdvajaju kao pojedinca i čine ga svjesnim članom društva. Ljudska (dečja) ličnost. Formiranje ličnosti... • Veoma značajna ili istaknuta ličnost u određenoj oblasti: političke, društvene, vojne, naučne sfere itd. Politička ličnost. Izuzetne ličnosti (istaknutog imena).
Moral	<ul style="list-style-type: none"> • Pozitivan pristup grupi i ciljevima rada. Model liderstva koji rezultira ne samo visokom spremnošću za rad već i održavanjem ove spremnosti na ovom visokom nivou. Ili, skup unutrašnjih sila koje teraju čovjeka da djeluje, ostane ili izvrši zadatak, tj. moralna sila. Moralno stanje. Moralni uspon (pad). Moralna podrška.
Introvert	<i>Zatvoren, izolovan tip, koji ne voli da se pridružuje drugima.</i>
Ekstrovert	<i>Otvorenog tipa, a ne zatvorenog, koji više voli društvo sa drugima, odnosno koji prati društveni život.</i>
Performanse	Rezultati aktivnosti ili ulaganja institucije tokom određenog vremenskog perioda ili je mjera onoga što je postignuto ili predstavljeno sistemom, osobom, timom, procesom ili informacionom tehnologijom, to je uslovljeno da bude u skladu sa standardom nepogrešivosti Kur'ana i Sunneta.

**PRVO POGLAVLJE:
TEORIJSKI OKVIR SAVREMENOG LIDERSTVA**

1. UVOD U TEORIJE SAVREMENOG LIDERSTVA

- 1.1. Pristup zasnovan na osobinama
- 1.2. Teorija kontingencije
- 1.3. Situacioni pristup liderstvu
- 1.4. Savremeni pristupi liderstvu

2. KOMPONENTE LIDERSTVA

- 2.1. Ključne komponente liderstava
- 2.2. Nivoi liderstva
- 2.3. Razlika između liderstva i prezidijuma

**3. IZVOR MOĆI LIDERSTVA I KARAKTERISTIKE
USPJEŠNOG LIDERA**

- 3.1. Izvor moći lidera
- 3.2. Kur'an prethodi savremenim studijama
- 3.3. Moralne i duhovne karakteristike uspješnog lidera
- 3.4. Menadžerske osobine uspješnog lidera

1. UVOD U TEORIJE SAVREMENOG LIDERSTVA

Teorije i pristupi o suštini liderstva i njegovim sastavnim komponentama su mnogobrojni i različiti. O tome svjedoči veliki broj pisanih djela, koja tretiraju ovu problematiku, ali kojima istini za volju, nedostaje naučna ozbiljnost! Površni tretman, digresija (odstupanje od teme), ignorisanje ključnih tema iz oblasti, kao što su: značaj liderstva, način formiranja traženog lidera, uslovi koje lider mora unaprijed ispuniti i sl. Potom nedostatak argumenata i pravog pristupa ovoj temi. Prema riječima stručnjaka iz ove oblasti, u posljednjih šest decenija objavljeno je više od šezdeset i pet radova u kojima su obrađene, objašnjene i definisane dimenzije i pogledi na svijet liderstva.

Po našem mišljenju, ovaj tretman ostavlja mnogo toga praznog kojeg se treba dopuniti! Naravno, kako nalaže akademsko pravilo: (istraživati, praktikovati, pisati ili razumjeti nešto) – Ne napušta se u cjelosti; ono što se ne može u potpunosti postići. Tako da, da bismo bili objektivni u našim studijama i predavanjima, usput ćemo pomenuti ove pristupe koji su najvažniji, jednostavno zbog redosleda ili tematskog i idejnog poretka, kako ne bismo odstupili od suštine teme koju istražujemo. U tom kontekstu, tokom našeg istraživanja na ovu temu primjetili smo da: Neki su liderstvo tretirali iz prizme procedura koje se lider mora pridržavati ili ličnih osobina i karakteristika koje mora posjedovati ili ponašanje i etiku koju mora istaknuti da bi uticao na svoje sljedbenike; ili prema vlasti - kao sredstvo uticaja na sljedbenike; ili kao transformacija i poticanje institucije u preuzimanju uspjeha iznad očekivanja; ili kao skup vještina koje neko mora imati, kako bi mogao uticati na druge¹.

---

¹ Peter Northouse, *Leadership-Theory and Practice*, str. 5; *Army Leadership – Be, Know, Do*, Headquarters Department of the Army, Washington, DC, 1999., str. 4; Robert Taylor & drugi, *Military Leadership in Pursuit of Excellence*, ed. 6., str. 97.; *Tevel-li el-kijade – Fennu el-kijadeti el-askerije*, str. 15-32.

Ove pristupe o suštini liderstva i njegovim sastavnim elementima pogledajte i u sljedećem grafikonu:

Ovo su bili glavni pristupi liderstva koje su istraživači razradili i o kojima su pisali. U nastavku ćemo vidjeti najvažnije savremene teorije liderstva.

Kao što smo istakli, ovo su glavni pristupi i pitanja koja su stručnjaci liderstva preispitali dok su se bavili suštinom i sastavnim komponentama liderstva. U našoj islamskoj akademskoj i vjerskoj literaturi analizirat ćemo samo četiri pristupa, za koje smatramo da su najvažniji, ne zadržavajući se na sitne i manje bitne detalje.

Na osnovu navedenih pojašnjenja, možemo reći da su ovo glavni pristupi u razumjevanju dimenzija i značenja savremenih teorija liderstva, koje su ujedno i preduslov u razumjevanju suštine i srži ove tematike. Bez ovih pristupa koji su osnova, nećemo moći izgraditi jasnu percepciju sadržaja liderstva i elemenata koji su sa njim povezani.

Ova četiri pristupa, iako su različita po denominaciji, imaju zajedničkog imenioca. Osobine, ponašanje, stavovi i sve se vrte oko ličnosti lidera, tako da, ne postoji mogućnost favorizovanja jednog pristupa u odnosu nad drugim, jer svi imaju jedinstven i zajednički cilj i posvećeni su njegovom ostvarenju.

1.1. Pristup zasnovan na osobinama (The traits Approach)

Kao najistaknutije karakteristike teorije osobina u pojašnjenju razvoja liderstva, istaknuti istraživači našeg vremena naveli su ličnosti lidera: njegove fizičke, duhovne (etičke) i društvene osobine i svojstva. Shodno tome, tri podteorije su proizašle iz ovog pristupa, a to su¹:

Podteorije teorije ličnosti

Teorija velikog čovjeka (The Great Man Theory)

Teorija princa (The Prince Theory)

Teorija heroja (The Hero Theory)

Dvadesetih godina prošloga stoljeća neki istraživači su proučavali osobine i uzroke koji su uticali na formiranje nekih uticajnih lidera kroz povijest, poput: Napoleona Bonaparte, Abrahama Linkolna, Indire Gandi, itd. Zaključili su; da su lideri odlikovani božanskim darovima i urođenim osobinama².

¹ Utejbi, Nevvaf bin Sefer bin Muflih, *El-enmat el-kijadije ve essimat eš-šahsiije li-mudiri el-medaris ve alakatuha bi err-rruh el-ma'nevije li el-mual-limine fi muhafezati Taif et-ta'limije- dirasetun mejdanijetun tahlilije*, Master rad, Mekka, Univerzitet Umm el-Kura, 2008., str. 38.

² Peter Northouse, *Leadership - Theory and Practice*, Western Michigan University, ed. 7., str. 44-45.

Neki drugi istraživači, na osnovu istraživanja na raznim univerzitetima širom svijeta, došli su do zaključka da je pitanje rođenog lidera uslovljeno (zavisi) od nekih spoljašnjih faktora i situacija sa kojima se lider suočava, a koje ga čine istaknutim čovjekom i liderom. Dakle, kao što su studije i istraživanja potvrdile, ovdje se ne radi o ničemu rođenom, odnosno, da se lider ne rađa snalažljiv ili kao velika ličnost ili heroj,¹ a nastavku ćemo vidjeti da se lider priprema, edukuje, trenira, testira a potom se o njemu odlučuje!

Ovakav pristup mi se čini tačnijim. Uspješno liderstvo se gradi na temeljima i vještinama sa kojom se osoba priprema da bi postala lider, tako što stiče sposobnosti i dodatno se usavršava.

Ignorisanje vještina i obuke neophodnih za uspješno liderstvo je greška. *Znanje je, kako su rekli učenici, istaknuto strpljenje, dok, pitanje božanskog dara ostaje relativno, odnosno Allah daje dar kome On hoće od svojih robova! A Allah najbolje zna!*

Neke studije i istraživanja sprovedene iz 1948., 1959. i 1974. godine, tj. druge polovine stoljeća, na različitim svjetskim univerzitetima za oba spola, pokazuju da su najistaknutije osobine koje odlikuju uspješnog lidera, sljedeće²:

---

¹ Ibid., str. 46-47.

² Utejbi, Nevvaf bin Sefer bin Muflih, *El-enmat el-kijadije*, op. cit., str. 39.
Pogledati također i: Peter Northouse, *Leadership*, op. cit., str. 47.

Prema studijama i istraživanjima sprovedenim 1959. godine, uvijek prema teoriji ličnosti i osobina, uspješan lider se također mora odlikovati ovim kvalitetima¹:

---

¹ Peter Northouse, *Leadership*, op. cit., str. 47. Pogledajte i e-knjigu: Muhammed Mulla, *Idaretu ve kijadetu fireki el-amel*; Ešref bin Muhammed, *El-idžabijje fi el-amel*.

Kasnije urađene studije i istraživanja pominju i druge osobine koje lider treba posjedovati,¹ a to su:

---

¹ Peter Northouse, *Leadership*, op. cit., str. 47. Također: *The Bases of Social Power*, J.R.P. French; *The Little Book of Leadership*, elektronska knjiga na: TheLeadershipHub.com

Rezime

Smatram da ovim trebamo zaključiti tretman pristupa liderstvu prema teoriji osobina/ličnosti. Objasnili smo srž liderstva i njegov sadržaj. Snažno i u cjelini podržavamo karakteristike koje su autori ovih teorija istakli, jer su potvrđene u Kur'anu i Sunnetu, i da ne bismo pretjerano širili temu, zadržali smo se na ovome, inače donjeli bismo relevantne dokaze zasebno za svaku od njih.

U narednim poglavljima ćemo govoriti o modelima uspješnog liderstva prema Kur'anu i Sunnetu, na koje se možemo vratiti radi relevantnih dokaza. Ono što nas a priori interesuje u ovom slučaju jeste, da ova teorija nije donijela nešto novo ili osobinu uspješnog lidera, a koju u suštini Kur'an i Sunnet ne sadrži ili se njom ne bavi.¹

Znanje, aktuelnost, istinitost informacija, strpljenje, zadovoljstvo, žurba u dobrim djelima, samopoštovanje, saosjećanje prema podređenim, samopouzdanje, sposobnost rješavanja problema i sl., su osobine koje mora posjedovati svaki odgovoran čovjek, koji se upušta u neki posao ili određeni zadatak.

Kur'an i Sunnet su opširno razradili ove karakteristike u mnogim ajetima i hadisima, kao što ćemo, ako Bog da, kasnije i vidjeti u ovoj studiji.

A Allah najbolje zna!

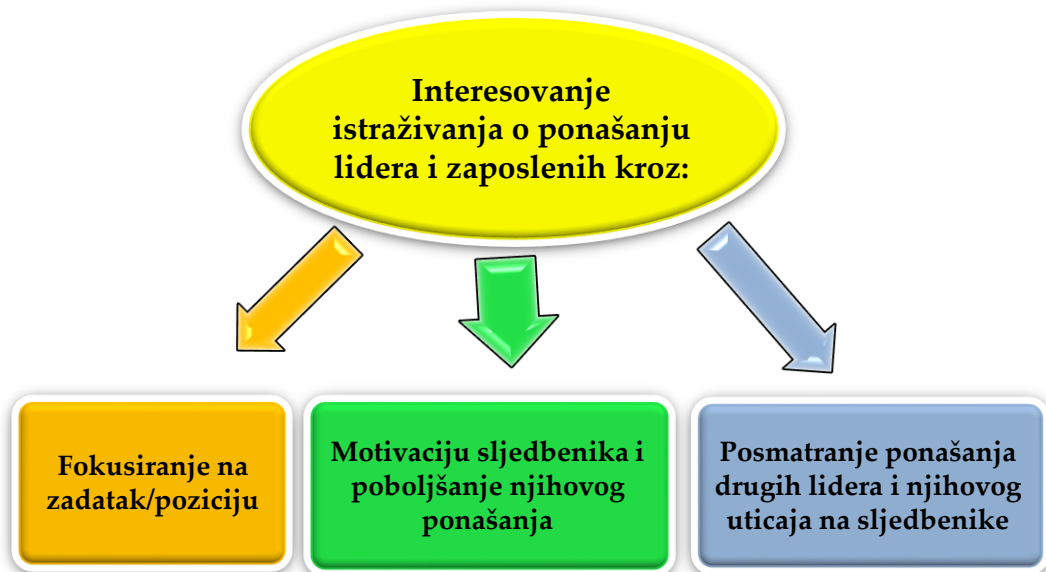
---

¹ Više o osobinama i vještinama koje lider treba posjedovati. Pogledajte: Hišam Talib, *Delil et-tedrib el-kijadij*, str. 66-67. Pogledaj također: Mahmud Ahmed Astal, *El-kijadetu fi dav'i el-ajat el-kur'anijeh*, str. 49-100; Tahir Hamad Muhammed, *El-kijadetu ve el-xhundijjetu si es-Sunneti en-Nebevijje*, str. 64-75.

1.2. Teorija kontingencije – Fiedler Contingency Theory

Ovaj pristup¹ je od posebnog značaja jer se fokusira na način na koji se lider ponaša sa ljudima/potčinjenima/zaposlenicima, odnosno, fokusira se na konstruktivni i produktivni angažman i društvene odnose unutar korporacije, institucije ili organizacije.

Najpoznatiji svjetski univerziteti² uradili su brojna istraživanja fokusirajući se na ponašanje lidera i sljedbenike, fokusirajući se na tri pitanja, a to su:

¹ Fidlerov model nepredviđenih situacija kreiran je sredinom 1960-ih od strane **Fred Edward Fiedler** (13. Jul 1922. – 8. Jun 2017.) austrijsko-američki naučnik koji je proučavao ličnost i karakteristike lidera.

² Utejbi, Nevvaf bin Sefer bin Muflih, *El-enmat el-kijadije ve essimat eš-šahsije li-mudiri el-medaris...*, op. cit., str. 39-43.

Iz ovih studija proizašle su podteorije koje su različitim oblicima orijentisane na tri pitanja, koja smo pomenuli u gornjem grafikonu, a za koje smatramo da ih ne vrijedi detaljno analizirati.

Zapravo, izdvoićemo dvije kao najvažnije. A to su:

a. Dvodimenzionalna teorija u liderstvu (**The Two-Dimensional Theory in Leadership**); i:

b. Teorija menadžerskih mreža u liderstvu (**The Grid Managerial Theory in Leadership**).

Dvodimenzionalna teorija u liderstvu

(The Two Dimensional Theory in Leadership)

Ova studija je sprovedena na Državnom univerzitetu Ohajo u SAD-u. Njegovi rezultati potvrđuju postojanje četiri tipa lidera¹ prema teoriji kontingencije (nepredviđenih okolnosti), gdje su se istraživači fokusirali na izvođenje zadataka. Neki istraživači su ove lidere nazvali proizvodno orijentisanim liderima (*Task Oriented Leader*) i lideri orijentisani na radnike (*Social Emotional Leader*). Iz tog razloga se naziva dvodimenzionalna teorija², dakle, teorija zasnovana na dimenziji performansi i dimenziji društvenih odnosa. Prema detaljima navedenim u ovim studijama, samo jedan od četiri tipa liderstva se izdvaja za uključivanje oba elementa ili dimenzije, dok su ostala tri uključivala samo jednu od dvije dimenzije. U grafiku pogledajte detaljnije:

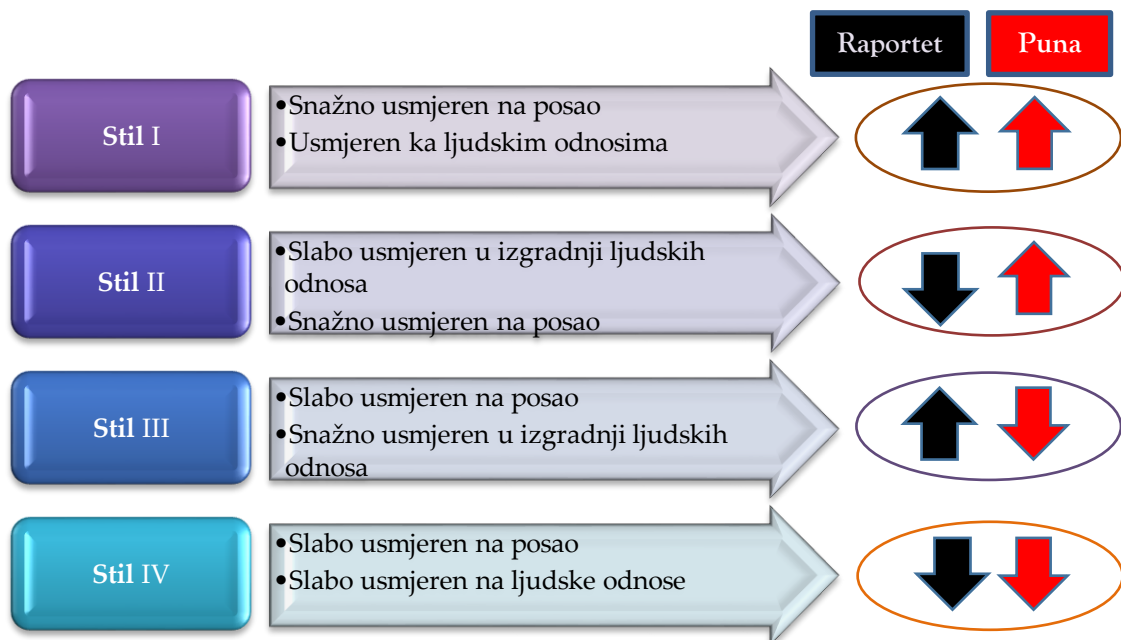
¹ A - *Autokratni Lider* (koji se više fokusira na učinak, manje na radnike, strogi nadzor radnika i vrši motivaciju kroz strah), b- *Liberalni Lider - Lessaiez-Faire* (ostavljajući podređenima veliki stepen slobode da sami određuju svoje ciljeve i način njihovog ostvarivanja), c- *Humani Lider* (koji obraća malo pažnje na učinak i mnogo radnika) i, d- *Demokratski Lider* (koji pridaje veliki značaj učinku i radnicima, uzima mišljenje podređenih i konsultuje se sa njima). **Prevodilac** (Izvor: Iz radova i univerzitetska istraživanja).

² Utejbi, Nevvaf bin Sefer bin Muflih, *El-enmat el-kijadije...*, op. cit., str. 40-44.

Teorija menadžerskih mreža u liderstvu

(*The Grid Managerial Theory in Leadership*)

Ova teorija, koja također potiče od teorije kontingencije, fokusira se na ponašanje lidera sa sljedbenicima/zaposlenim kroz moć koju lider ima i slobodu koju sljedbenici imaju sa druge strane. Iz ovih istraživanja, načini i stilovi administrativnog rukovođenja rezultirali su sedam tipova lidera¹, a to su:

¹ Utejbi, Nevvaf bin Sefer bin Muflih, *El-enmat el-kijadije...*, op. cit., str. 49-51.; Garib, Ešref bin Muhammed, *Ahlakijjat el-amel*, e-book, ed. 1, 2013., str. 5-35. Pogledaj i: Plunket, Lorne C & Hale, Guy A, *The Proactive Manager: The Complete Book of Problem Solving and Decision Making*, New York: Wiley, 1982., str:12; Bittel, Lester R. & New Strom John W, *What Every Supervisor Should*

- 1) **Autokratski administrativni lider** (koji bez ikakve rasprave i savjetovanja donosi odluke na svoju glavu i naređuje njihovo sprovođenje. Autoritaran i nametljivo.)
- 2) **Administrativno-delegirani lider** (koji donosi odluke i ubjeđuje zaposlene. Također autoritaran.)
- 3) **Skupštinsko - upravni lider** (koji donosi odluke nakon razmatranja mišljenja zaposlenih. Donekle je i on sličan prvih dva navedena lidera.)
- 4) **Konsultativno - administrativni lider** (je vrsta eksperimentatora, koji donosi privremene odluke sa mogućnošću promijene. To je tip lidera između demokratskog i autoritarnog tipa.)
- 5) **Administrativno - analitičarski lider** (Ovaj lider predstavlja problematiku, potom nudi mogućnost debate i na kraju, nakon analize različitih misli i ideja, donosi pravu odluku.)
- 6) **Administrativni lider, savjetnik i vođa** (bježi od odgovornosti prepuštajući donošenje odluka podređenima ili zaposlenima.)
- 7) **Liberalno-anarhističko-administrativni lider** (daje potpunu slobodu podređenima u donošenju odluka ali u kontekstu proklamovanih limita i granica.)

Navedeni primjeri liderstva su isprepleteni i povezani jedni sa drugima i proceduralno i praktično, ali se razlikuju u pogledu implementacije.

Naravno, uzoran i uspješan lider nikada ne bi trebalo da razmišlja o sebi u prva dva stila liderstva.¹ Donji grafikon grafički opisuje ove stilove liderstva:

Know: The Complete Guide to Supervisory Management, New York: McGraw-Hill, 1990., The 60 Second Leader – Every.

¹ Vidi ranije navedene izvore također i: Ebu Sulejman Abdul Hamid, *Iškalijetu el-istibdad ve el-fesad fi ettarih el-islamij*, (Bejrut: El-ma'hed el-alemij li el-fikri el-islamij, 2012.), str. 13-19; Hišam Talib, *Delil et-tedrib el-kijadij*, op. cit., str. 84.

Na samome kraju, o ovoj teoriji želimo istaknuti da, svaka kriza i problem, bilo koje institucije ili organizacije, ima odgovarajuće administrativne, vojne, moralno-duhovne, društvene, akademske i dr., koje određuju način rješavanja problema, tj. način donošenja odluke¹. Bilo bi apsolutno neprofesionalno da imamo isti oblik rukovođenja i upravljanja za sve probleme! *A Allah najbolje zna!*

Što se tiče kur'anskih i vjerovjesničkih potvrda ovih osobina, odgovorno tvrdimo da su mnogi radovi zasnovani na glavnim vjerskim izvorima i detaljno se bave ovim osobinama i kvalitetima. U poglavlju o uspješnom liderstvu prema Kur'anu časnom donijeli smo veliki broj dokaza i primjera, tako da, svako ko želi može se ponovo podsjetiti.

¹ Pogledajte raport organizacije *Leaders Development*, prema e-book: *El-kijadetu el-idarije* objavljeno na portalu www.leadership.com.sa, str. 20-25.

1.3. Situacioni pristup liderstvu

Situacioni pristup je treći pristup ili teorija u svijetu liderstva. Prema ovoj teoriji, liderstvo se ne odnosi na osobine ili ponašanja koje lider mora posjedovati. To je nešto drugo, nešto dinamično što se neprekidno mijenja. Donošenje odluka prema ovoj teoriji ima veze sa situacijom i okolnostima u kojima se lider nalazi, a svaki lider, u ovisnosti od situacije, ima posebne zahtjeve i potrebe.

Ova teorija također ima svoje podteorije koje proizilaze iz nje i koje se sve vrte oko leaderskih odnosa¹ sa sljedbenicima. Isto tako, bave se *kredibilitetom lidera prema sljedbenicima, strukturom zadataka, metodama ocjenjivanja, metodama rada, kriterijumima učinka*,² itd.

Na osnovu značaja ovih ideja izdvojili smo samo dvije od njih, kao najvažnija je sljedeća:

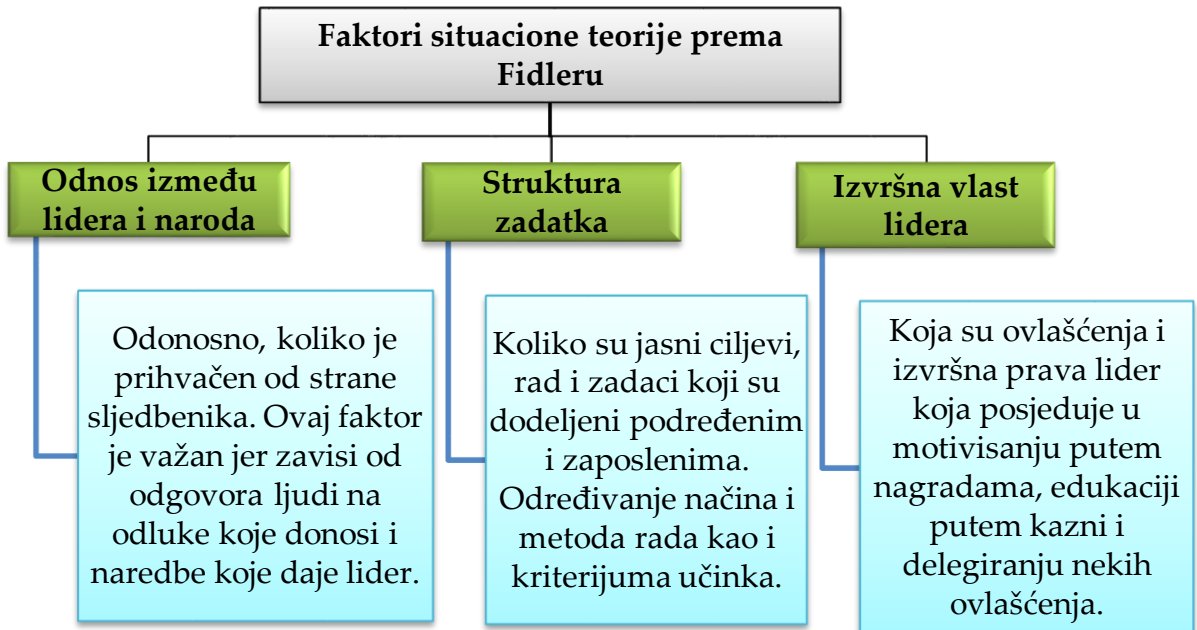
¹ *Situaciona teorija Fiedlera (Fiedler Contingency Theory), Teorija Hersita i Blanšarda (Herse & Blanchard Theory); Teorija William Redinit (William Reddin Theory), Teorija puta- ciljeva (The Path - Goal Theory), itd...*

² Pogledaj opširnije: *Tevel-li el-kijade*, str. 45-49; Hišam Talib, *Delil et-tedrib el-kijadij*, op. cit., str. 52. Također: Peter Northouse, *Leadership – Theory and Praticce*, str. 115 – 137.; *Army Leadership: Be, Know, Do, - Part Three: Organizational and Strategic Leadership*, str. 6-1.

Situaciona teorija Fidera

Prema ovoj teoriji, ne postoji poseban tip liderstva koji se odnosi na svako vrijeme i svako mjesto. Shodno tome, lider se mora prilagoditi uslovima i okolnostima. Zapravo, prilagođavanje stilu rukovođenja uslovljeno je postojanjem tri suštinskih faktora.

Kao što možemo uočiti iz prikazanog grafikona, što su zadatci jasniji, lakše je riješiti krizu i donijeti odluku. Slično tome, kad god je odnos između lidera i sljedbenika jak, uspjesi će biti iznad očekivanja, i lider će lakše donositi odluke o nagradama ili kaznama, u ovisnosti od prilike i situacije¹.

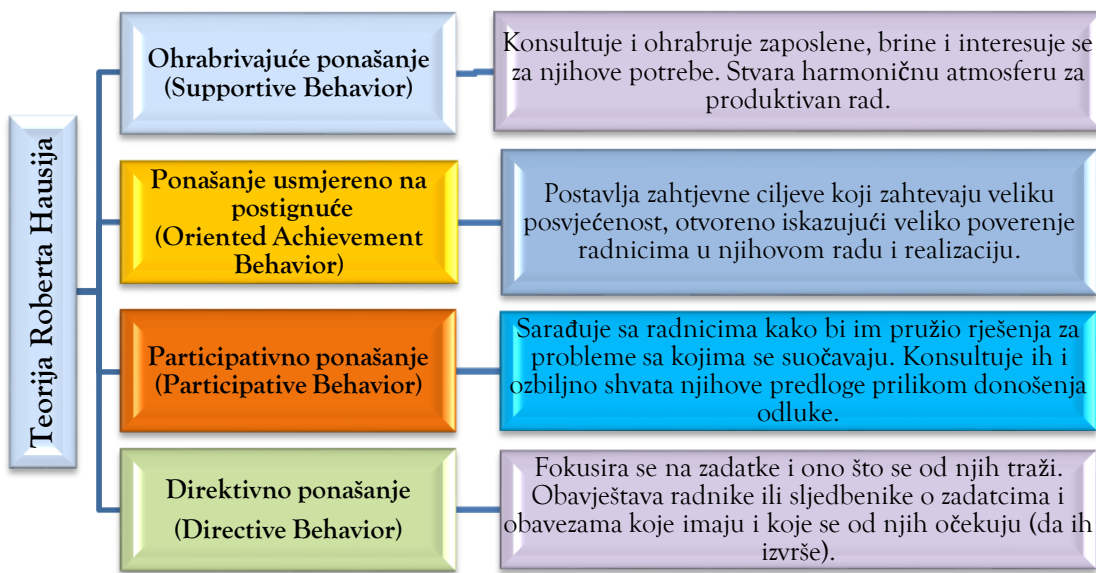

¹ Hišam Talib, *Delil et-tedrib el-kijadij*, op. cit., str. 117. Također pogledati: Tarik Suvejdan i Fejsal Bašurahajl, *Sinaatu el-kaid*, (Saudiska Arabija: Mektebetu Džerir, 3. ed., 2004.), str. 10-30.

1.4. Savremeni pristupi liderstvu

Teorija Roberta Hausija (Robert House): pravac – cilj

Autor ove teorije je istraživač Robert Haus¹. Teorija djelimično počiva na ideji predviđanja i motivacije, pomažući sljedbenicima da definišu svoje ciljeve, pojašnjavajući načine u postizanju ovih ciljeva i eliminišući sve prepreke koje se mogu pojaviti na putu². Da bi se postigli ovi ciljevi, potreban je lider koji se ističe u ponašanju i karakteru, koje ćemo istaknuti u sljedećoj tabeli:

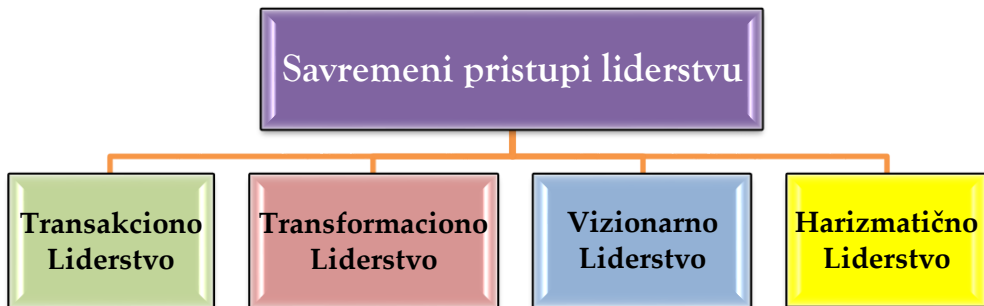

¹ Također poznata kao teorija puta-cilja efektivnosti lidera ili model puta-cilja, to je teorija liderstva koju je razvio Robert Haus, diplomac Državnog univerziteta u Ohaju, 1971. godine i revidiran 1996. godine.

² Northouse, *Leadership: Theory and Practice*, str. 115-126; Utejbi, *El-enmat el-kijadije ...*, str. 54-56; Talib, *Delil et-tedrib el-kijadij*, f. 52-53; Taštuš, Hajil Abdulmevla, *Esasijjat fi el-kijadeti ve el-idareh – ennemudedž el-islamij fi el-kijadeti ve el-iradeh*, (Jordan: 2008.), str. 20-45.

Ovo je četvrti pristup u pogledu liderstva, njegove suštine i sastavnih elemenata. Savremeni teoretičari vide pitanje liderstva kao interaktivni proces između lidera i sljedbenika i kao proces transformacije iz jednog u drugo, odnosno, iz lošeg ka boljem stanju, i smatraju ga harizmatičnim liderstvom. Ispitujući i analizirajući razmišljanja i ideje pomenutog autora ovog pristupa, zapravo, nalazimo puno više formalnosti, odnosno umjetnost u imenovanju i titulama, inače se suština liderstva ne razlikuje mnogo od prethodnih pomenutih pristupa.

Da bismo pojednostavili ovaj pristup, podijelit ćemo ga na sljedeći način:

U nastavku ćemo dati detaljnija pojašnjenja za ove stilove ovakvih liderstva.

1. Transakciono liderstvo

Ova vrsta liderstva se zasniva na materijalnim odnosima između rukovodioca i radnika, odnosno nagradama za uspjeh i kaznama za neuspjeh ili neizvršavanje određenih zadataka.

Ovo se dešava prema sljedećim faktorima¹:

Jednoglasno odobrenje nagrade koje uključuju metode pozitivnog i međusobnog podsticanja i podrške između rukovodioca i radnika.

Administracija po izuzetku, tj. kada rukovodioc ispravlja greške kroz nagrade i kazne.

Prema ovom modelu liderstva, lider je samo alat ili instrument², čija je uloga definisana u izvršavanju pravilnika organizacije, ni više ni manje od toga.

Ukoliko radnici dobro rade – bit će nagrađeni, ukoliko loše rade – onda kažnjeni! Dakle, u oba slučaja, šta god radili, rade za svoju korist ili na svoju štetu.³

---

¹ Northouse, *Leadership: Theory and Practice*, str. 162; Utejbi, *El-enmat el-kijadije....*, str. 65.

² Prema nekim istraživanjima, ova vrsta liderstva spada u okvire autokratskog, jer samo autokratski lider veruje da materijalne nagrade motivišu radnike ... Pogledaj: Hišam Talib, *Delil et-tedrib el-kijadij*, str. 56.

³ Opširnije pogledaj: *El-kijadetu el-idarijetu ve ref'u el-haleti el-ma'nevijeti fi el-hitabi el-kur'anij*, Ibrahim Ali Salim Iblavo, Univerzitet u Masrati, Libija, str. 10-16.

Kao primjer ovakvog tipa liderstva možemo uzeti političara koji se kandiduje za važnu državnu funkciju i koji obećava biračkom tjele da će se, ukoliko dobije njihovo povjerenje i bude izabran na tu funkciju, odreći poreza. Ili profesor koji studentima obećava visoke ocjene ako se angažuju i pokažu uspjeh; ili direktor koji motiviše radnike da postignu što veće rezultate, i sl¹.

U vezi sa ovom vrstom lidersta, postoje važne kur'anske pouke i uputstva, o kojima lideri ili rukovodioci moraju voditi računa, bez obzira o kome ili o kojoj organizaciji se radi. Neki istraživači su spomenuli da uspješan administrator ili vođa, prema plemenitom Kur'anu, mora imati i druge karakteristike: **Kooperativnost sa podređenima/radnicima/ljudima; Dobro mišljenje o njima; Lijepo se informisati o njima (izbegavati predrasude i ishitrene odluke); Da bude pravičan u proceni; Da bude nepristrasan; Da stvara bratsku, kooperativnu atmosferu; Da gaji poštovanje među radnicima; Da širi duh tolerancije i fleksibilnosti, korektnosti u rječima i djelima prema svojim zaposlenima/sljedbenicima/podređenima itd.**²

U nastavku ćemo vam prikazati ova uputstva i pouke u obliku grafikona:

---

¹ Northouse, *Leadership: Theory and Practice*, str. 162.

² Opširnije pogledajte: *El-kijadetu el-idarijetu ve ref'u el-haleti el-ma'nevijeti fi el-hitabi el-kur'anij*, Ibrahim Ali Salim Iblavo, op. cit., str. 10-16.

Kao što možemo vidjeti ova kur'anska uputstva ili učenja, su direktno povezana sa temom uspješnog liderstva i nisu u suprotnosti sa savremenim teorijama liderstva. Čak naprotiv, skoro u potpunosti se poklapaju!

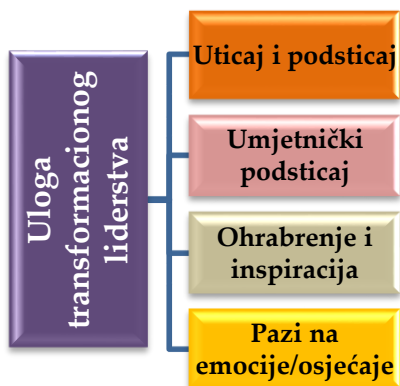
Koliko su nam samo potrebni ovi savjeti, uputstva i preporuke o pravom liderstvu!¹ Trebamo ih imati na umu i primjenjivati, a ne sužavati kur'anske ajete i hadise u uska značenja, jer svi ovi savjeti, mudrosti i implikacije podrazumjevaju vjeru!

¹ El-Kebir, Ahmed bin Abdullah, *El-kijadetu el-ahlakijetu min mendhurin islamij – dirasetun nazarijetun tatbikijetun mukarenetun*, (Rijad: Mektebetu Melik Fehd). Pogledati također: Talib, Hišam, *Delil et-tedrib el-kijadij*, op. cit., str. 56-57.

2. Transformaciono liderstvo

Suština transformacionih teorija je da lideri transformišu sljedbenike kroz svoju inspirativno-prirodu i harizmatične ličnost. Dakle, lider je onaj koji transformiše negativne stavove u pozitivne i koristi sve mogućnosti koje su mu dostupne. Lider ovdje ima aktivnu ulogu, on je instrument promijene stanja, iz lošeg u dobrog i to čini prema mogućnostima koje posjeduje. Prema ovoj teoriji transformacije, lider je onaj koji ohrabruje i stimuliše sljedbenike da idu naprijed u ostvarivanju uspjeha iznad očekivanja.¹

Grafikon u nastavku objašnjava ulogu transformacionog lidera prema shvatanju stručnjaka u ovoj oblasti:

Kao što se iz naslova ovog tipa liderstva i njegovog sadržaja može razumjeti, lider se sa svim intelektualnim i materijalnim kapacitetima angažuje da promijeni situaciju sljedbenika i organizacije na bolje u svim porama života.

Naša potreba za takve lidere danas je veća nego ikada ranije!

---

¹ Peter Northouse: *Leadership-Theory and Practice*, op. cit., str. 5; 161; Mahmud Muhammed Astal, *El-kijadetu fi dav'i el-ajat el-kur'anijeh*, op. cit., str.100; Nehhal, Hamad Muhammed, *El-kijadetu ve el-džundijetu fi es-Sunneti en-Nebevije*, Master rad, (Gaza: Islamski univerzitet, 2007.), str. 64-84.

3. Vizionarno liderstvo

Ova vrsta liderstva se odlikuje u sposobnost da izgradi i prenese pravu i pravednu viziju budućnosti organizacije, koja će biti razvijenija i bolja. Lideri sa vizijom, kako što ističu: Robins i Decenzo: stvaraju realističnu, kredibilnu, ubjedljivu viziju budućnosti, koja proizilazi iz sadašnjosti i ima za cilj poboljšanja. Ukoliko se ova vizija u potpunosti ispuni, povećava se i njena sposobnost da probudi snagu sljedbenika, da im da volju i da poveća mogućnosti ostvarenja što svjetlije budućnosti.¹

Vizionarski lider ima jasnu viziju budućnosti i želi da to postigne kroz preciznu i tačnu definiciju te vizije prenošenjem sljedbenicima, a potom motiviše i podstiče ih da je usvoje, podrže i pažljivo primjene.

Jasnije možemo ovo uočiti na sljedećem grafikonu:

---

¹Utejbi, *El-enmat el-kijadije....*, op. cit., str. 66; Talib, *Delil et-tedrib el-kijadij*, op. cit., str. 56-66; Mahmud Muhammed Astal, *El-kijadetu fi dav'i el-ajat el-kur'anijeh*, op. cit., str. 84-100; Nehhal, Hamad Muhammed, *El-kijadetu ve el-džundijetu fi es-Sunneti en-Nebevije*, op. cit., str. 64-83.

4. Harizmatično liderstvo

Prema Uteibu, harizmatični lider nije obična osoba. On je lider sa najizraženijim osobinama, koje uključuju predvidljivost situacije i primarne ciljeve. Ima sposobnost da ulazi u avanture i rizike kako bi ostvario viziju koju ima. Suosjeća sa nevoljom sljedbenika. U realizaciji ciljeva primjenjuje inovativne metode¹.

Važnost ove vrste liderstva leži u jedinstvu, koja se stvara između lidera i sljedbenike, gdje se oni poistovjećuju sa njim.

Za više, sljedeći grafikon pojašnjava detaljnije:

¹ Utejbi, *El-enmat el-kijadije*..., op. cit., str. 67; Talib, *Delil et-tedrib el-kijadij*, op. cit., str. 63-68; Mahmud Muhammed Astal, *El-kijadetu fi dav'i el-ajat el-kur'anijeh*, op. cit., str. 49-100; Peter Northouse; *Leadership: Theory & Practice*, str. 189; 230.

Čuveni profesor liderstva, dr. Tarik Suvejdani iz Kuvajta (neka ga Bog čuva!), ističe se po ogromnom doprinosu u ovoj oblasti, doprinosu koji bi posebno trebalo da zapaze naučne i intelektualne organizacije i institucije¹.

Prema njegovim riječima, da bi lider bio uspješan, mora da obavlja ovih osam uloga:

- Planiranje i kreativnost;
- Podsticanje i stimulisanje;
- Primjernost;
- Obuka;
- Odnosi;
- Osnajivanje;
- Delegiranje;
- Intervencija.

---

¹ U jednoj televizijskoj emisiji na *El-ibda*, u decembru 2015., govoreći o vještinama savremenog liderstva, govorio je jasno i sažeto, počevši od uzroka krize kroz koju svijet prolazi, a koji se po njemu može sažeti u pet tačaka: 1- kriza ponašanja u svim njenim oblicima, 2- kriza zaostalosti u međunarodnim kriterijumima i standardima u obrazovanju i administraciji, 3- kriza efikasnosti sa nedostatkom produktivnosti, 4- intelektualna kriza i: 5- kriza liderstva. **Ove posljednje dvije su uzrok prve tri krize.** Zatim je nastavio pominjući definiciju liderstva koja po njemu jeste: “Sposobnost da povede ljude ka cilju”. Zatim je nastavio diskusiju o pitanju inspiracije u liderstvu objašnjavajući da je inspirativni lider onaj koji ima ideju o promjeni i koji radi za cilj. Prema pojedinim istraživačima, dodaje dr. Suvejdani, osobine vođe prevazilaze cifru od 225, i 59 vještina, od kojih je deset vještina važnih i od ovih deset vještina jedna je najvažnija. **Ovo je vještina analize ličnosti, organizacija i kompanija.** Prema njegovim riječima, svaki lider je i direktor i obrnuto. Zatim je prešao na principe rukovođenja i neodustajanja od njih ni za kakav drugi interes, što je prilično teško. Lično kao autor ovog rada sam izdovjio ovu emisiju kao bitnu i najbolju, i iz tog razloga sam napravio ovaj rezime. Za one koji žele da pogledaju emisiju u cjelini, ovdje mogu pronaći link: (*posljednji put je pristupljen 18. aprila 2019.*): <https://www.youtube.com/watch?v=zY6UEdXBTlo>

Također, ove uloge se mogu iznjeti i na sljedeći način:

1. KOMPONENTE LIDERSTVA

Kao i svaka nauka ili umjetnost koja ima svoje sastavne detalje i komponente na kojima počiva i liderstvo ima osnovna obeležja iz kojih se formira i djeluje. Ne možemo razumjeti nauku i umjetnost liderstva ako prvo ne pomislimo tj. razmotrimo trougao koji uključuje: *lidera, sljedbenike i stavove ili situaciju kojom se mora upravljati.*

Na osnovu ovoga, možemo shvatiti da liderstvo ima svoje elemente i komponente bez kojih se ne može zamisliti, bez obzira na vrstu liderstva. Ako uzmemo u obzir ulogu i društveni značaj liderstva, njegova primjena se ne može zamisliti pojedinačno.

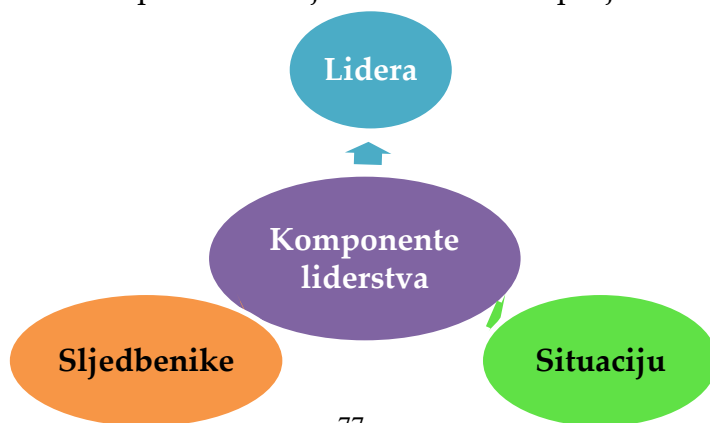
Još konciznije i jasnije; lider ne može djelovati sam!

Definitivno mora posjedovati grupu u kojoj obavlja ovu ulogu. Također i u kontekstu određenog stava ili situacije.

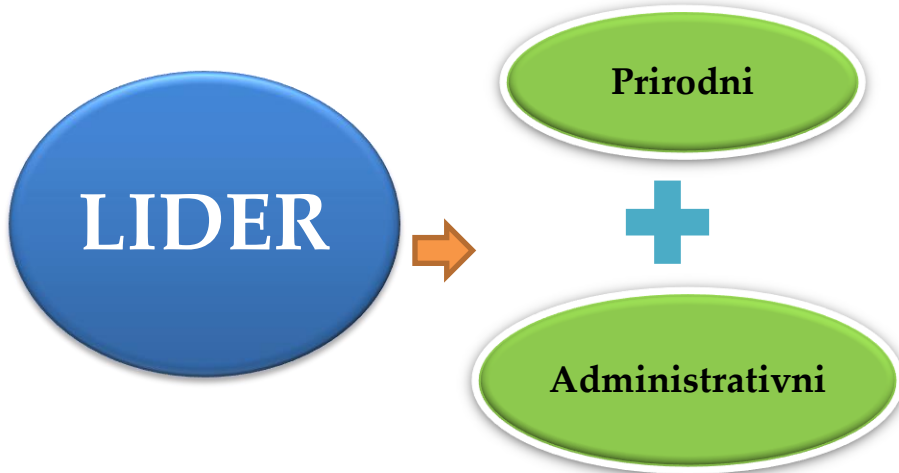
Dakle, imamo tri komponente na kojima počiva liderstvo.

2.1. Ključne komponente liderstva

Komponente koje liderstvo treba posjedovati:

1) U ovom kontekstu, postoje uglavnom dvije vrste lidera: *prirodni i administrativni*.

a. Prirodni rođeni lideri; imaju nasljeđene osobine i genetske kvalitete koje ih čine izvanrednim liderima.

b. **Administrativni lideri**; su lideri koji moraju sticati liderske vještine kroz učenje, obuku i sl.

Ovo moramo pojasniti detaljnije;

Svaka osoba je rođena čista i daleko od spoljašnjih uticaja. Dakle, rađa se sa čistom vjerom u Jednoga Boga, sa monoteizmom, a ne idolopoklonstvom. Potom su roditelji ti, koji čovjeka usmjeravaju ka vjeri i idealu kojeg posjeduju, baš kako nam je to objašnjeno u hadisu (Vjerovjesnikovim, a.s., izrekama). Ovo je činjenica i istina! Novorođenče nema nikakve veze sa znanjem ili vještinama. Dakle, stiču se paralelno sa mentalnim, fizičkim, moralnim i kulturnim razvojem.

Ovako stoje stvari sa sposobnostima i umjetnošću liderstva: Niko se ne rađa kao lider ili veliki čovjek, Nego, lider se postaje tokom života, kada stekne nauku, umjetnost i sposobnost liderstva, putem obuke, obrazovanja, konsultacije, čitanja i učenja itd... To je istina po našem mišljenju, principu i uvjerenju.

U ovom kontekstu, ne vjerujemo i ne poričemo pozitivnu/negativnu genetsku činjenicu nasljeđenu od roditelja ili prijedaka, koju lider može, i da genetsko nasljeđe delimično utiče na formiranje uspješnog lidera. *A Allah najbolje zna!*¹

Ovu istinu potvrdio je reformator, lider i teoretičar, dr. Tarik Suvejdani, svojim radovima, gdje je sproveo upitnik sa oba pola o tome **da li je liderstvo stvar urođenog ili stečenog**. Odgovor je: *1% ispitanika je reklo da je liderstvo urođena stvar, 98% - stiče se, dok 1% drugih bili su skeptični i nisu dali nikakav odgovor* ².

U ovom kontekstu nemojmo zaboraviti:

c. Komponenta, mjesta ili situacije, smatra se važnim djelom u formiranju komponenti liderstva: Sa aspekta iskustava i prakse, dolazi se do shvatanja da su neki pojedinci lideri u određenim slučajevima i okolnostima kada moraju da donose odluke u skladu sa vrstom liderstva kojeg posjeduju a to su; vojni, civilni ili akademski.

---

¹ Samuel Hejz de William Tomas, *Tevel-li el-kijadeh – Fennu el-kijadeti el-aslkerijje ve ilmuha*, preveo: Samir Hišam, str. 24.

² Za više pogledajte tročasovno predavanje dr. Tarik Suvejdani na poziv Ministarstva obrazovanja i visokog obrazovanja Katara u okviru obrazovne konferencije 2016. Predavanje je postavljeno i na društvenoj mreži Jutjub, na linku (pregledano 23. april 2019.): <https://www.youtube.com/watch?v=wnVp29oqOyw>

Istraživači su dokazali da postoje lideri koji se ističu po svojoj moći utjecaja na druge (više od bilo koga drugog), i da imaju rijetke empirijski dokazane načine i metode uticaja i influentnosti.¹

Prema mišljenju stručnjaka za vojno liderstvo, utiče: *Veliki broj događaja i situacija koje se mjenjaju, uključujući misiju, region, klimu, otpor neprijatelja, trajanje borbe, žrtve, dodatne vojnike koje treba popuniti za jedinice koje su izgubile vojnike, odmor, obuku, alate i raspoloživi arsenal, vojsku, zalihe, i mnogi, mnogi drugi faktori koji utiču na lidera (komandanta), dok on izvršava svoju misiju, a sve je nemoguće predvidjeti...², a nemojmo zaboraviti:*

d. Komponenta sljedbenika (sljedbenici, radnici, vojnici, obrazovno osoblje, studenti,); to je vitalna komponenta bez koje se liderstvo ne može zamisliti. Odnosi između njega i prve komponente, tj. lidera, određuju se trendovima i idejama koje sljedbenici i lider doživljavaju i koje, prema tome određuju prihvatanje ili odbijanje podataka komandne pozicije. Kad god su sljedbenici prilagođeni svojim komandnim centrima, bolje će razumjeti svoje ideje i imati jasniju predstavu o tome čemu se obavezuju.

U ovom slučaju, treba imati na umu da postoje neki suštinski faktori, koje lider mora obezbjediti kako bi postigao sigurnost i zadovoljstvo sljedbenika, kao što su:

---

¹ Talib, Hišam, *Delil et-tedrib el-kijadij*, op. cit., str. 64.

² Samuel Hejz & William Tomas, *Tevel-li el-kijadeh – Fennu el-kijadeti el-aslkeriije ve ilmuha*, op.cit., str. 30.

Stvaranje odgovarajuće atmosfere poštovanja i prihvatanja

- Stvaranje odgovarajuće atmosfere, poštovanja i prihvatanja u odnosima sa podređenima, jer se ne osećaju prijatno sve dok ne shvate da ih lider prihvata.

Svjest pojedinca o prirodi posla i njegovim zahtjevima

- Pojedinac mora imati dovoljno znanja o poslu koji će obavljati i to kroz poznavanje opšte politike organizacije u kojoj radi, poznavanje stvari koje se očekuju i traže od njegovog rada, poput: odgovornosti, dužnosti, prava i položaja.

Postojanje sistema koji jasno definiše radne odnose

- Rukovodilac je dužan da objasni radnicima propise o radu, odnose koje moraju imati jedni prema drugima sa jedne strane i sa vođom sa druge, kriterijume po kojima se ostvaruju nagrade ili izriču kazne. Naravno, akcenat treba staviti na element pravde, dok se govori o nagradama i kaznama kako nebi izazvali revolt radnika ili čak bilo kakvo protivljenje ili odbijanje.

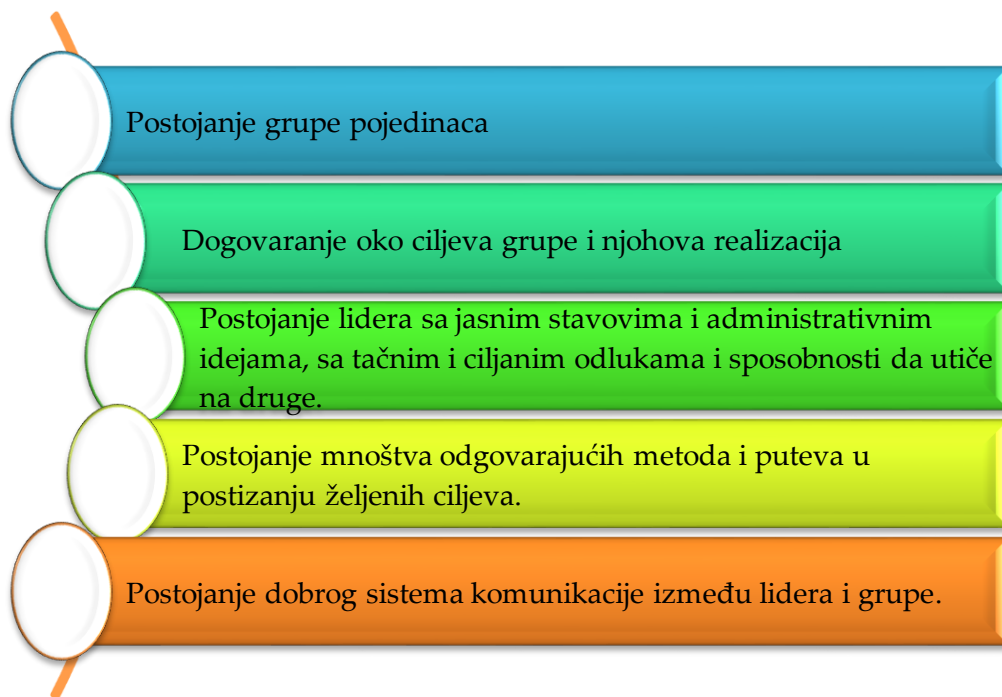
Ispunjavanje ekonomskih, duhovnih i društvenih potreba pojedinaca

- To znači omogućiti pojedincu (radniku) da obavlja posao koji mu odgovara i da mu materijalno bude nadoknađeno za posao koji obavlja bez odlaganja plate ili ponižavanja.

Neki istraživači su pominjali i druge komponente liderstva, kao npr: *Radno vrijeme, fokusiranje na stvarna dostignuća ili uspjehe, fokusiranje na faktore koji povećavaju moć i uticaj i izbegavanje onih koji mogu izazvati slabost; definisanje nekih projekata i ne širenje na mnoge od njih, zbog nemogućnosti sprovođenja,¹ povezivanje sa Svemogućim Bogom, oslanjanje na Njega i traženje pomoći od Njega, itd².*

Pozivajući se na temu liderstva koju smo ranije spomenuli, komponente liderstva se mogu sažeti u ove forme:

Sljedeći grafikon sadrži srž komponenti liderstva:

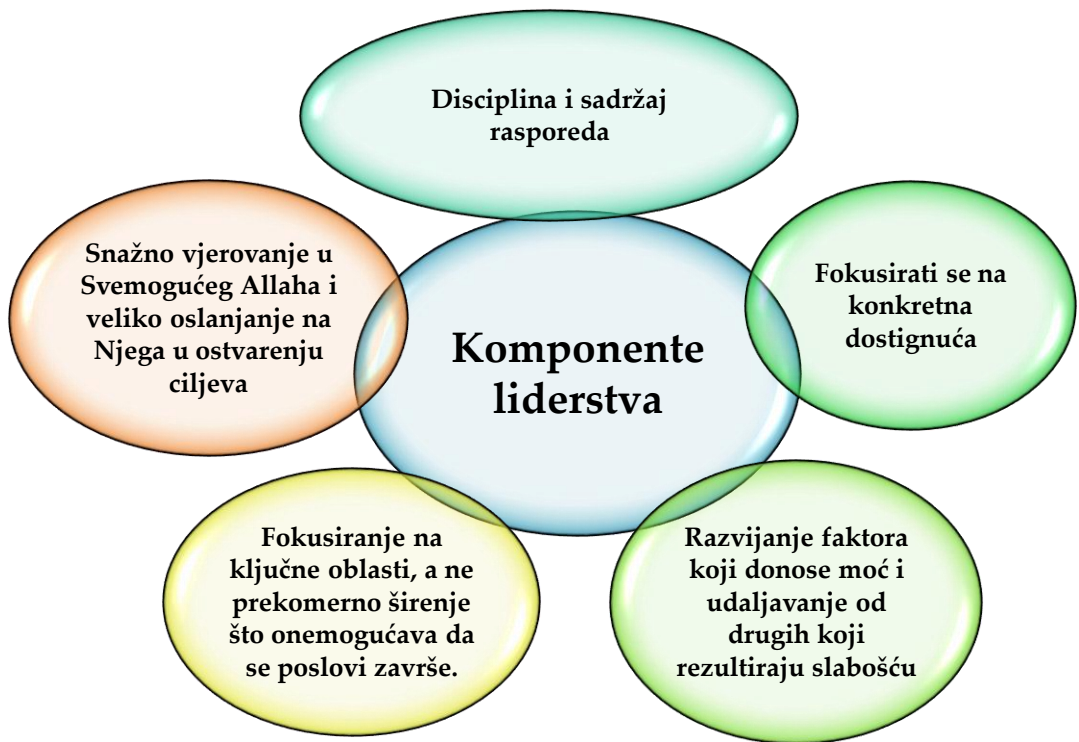

---

¹ Ovo pitanje je od posebnog značaja kako bi lider u svakom trenutku imao priliku da prati tok posla. Otvaranje više frontova donosi malo uspjeha. To je i povjesno dokazano. Osmansko carstvo je u svojim posljednjim danima otvorilo brojne frontove na Balkanu, Aziji, Evropi, ali, zbog vojne slabosti, nije uspjelo i zbog toga je bilo prinuđeno da potpiše sporazume sa ruskim, bugarskim i drugim neprijateljima.

² Talib, Hišam, *Delil et-tedrib el-kijadij*, op. cit., str. 57.

**Srž/poenta
shvatanja liderstva**

2.2. Nivoi liderstva

Ljudi se razlikuju po: znanju, bogatstvu, mišljenju, položaju, profesiji, fizičkoj snazi itd. Tajna ovih razlika je skrivena u mudrosti, da su svi prepleteni i međusobnoj službi. Dakle, svako je svakom potreban. Kako je to lijepo Ebu al-Ala Merri, izrazio u jednim od svojih poetskih stihova:

*Ljudi za ljude, od sela do grada,
su jedni-drugima sluge,
zaista,
čak, iako nisu svjesni za ovu stvarnost!¹*

Kur'an je ovu činjenicu potvrdio kroz veliki broj ajeta, od kojih ćemo izdvojiti:

﴿أَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ ۗ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۖ وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا سُخْرِيًّا ۗ وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ﴾

[سورة الزخرف: 32]

“Zar oni da raspolažu milošću Gospodara tvoga? Mi im dajemo sve što im je potrebno za život na ovome svijetu i Mi jedne nad drugima uzdižemo po nekoliko stepeni da bi jedni druge služili. – A milost Gospodara tvoga bolja je od onoga što oni gomilaju.” [Zuhruf: 32.]

---

¹ Mustafa Emijn & Ali el Džarim, *El- belagatu el- Vadihatu*, Izdavač: Darul El Mearif, 1999., str. 227.

﴿وَاللَّهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ فِي الرِّزْقِ ۖ فَمَا الَّذِينَ فُضِّلُوا بِرَادِّي رِزْقِهِمْ عَلَىٰ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَهُمْ فِيهِ سَوَاءٌ ۖ أَفَبِنِعْمَةِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ﴾ [سورة النحل: 71]

"Allah opskrbljujući vas daje jednima više nego drugima. Ali oni kojima je dato više ne daju onima koji su u njihovoj vlasti, a potrebe su im jednake. Zašto nisu na Allahovim blagodatima zahvalni?" [Nahl: 71.]

﴿انظُرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ وَلَآخِرَةُ أَكْبَرُ دَرَجَاتٍ وَأَكْبَرُ تَفْضِيلًا﴾ [سورة الإسراء: 21]

"Gledaj kako jednima dajemo prednost nad drugima; a na onome svijetu razlika u stepenima i prednostima biće, doista, veća." [Isra: 21.]

﴿قُلْ إِنَّ رَبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ ۚ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ [سورة سبأ: 36]

"Reci: "Gospodar moj daje obilnu opskrbu onome kome hoće, a i uskraćuje, ali, većina ljudi ne zna." [Seba': 36.]

Tako je i sa liderstvom, bez obzira o kojoj oblasti liderstva se radi.

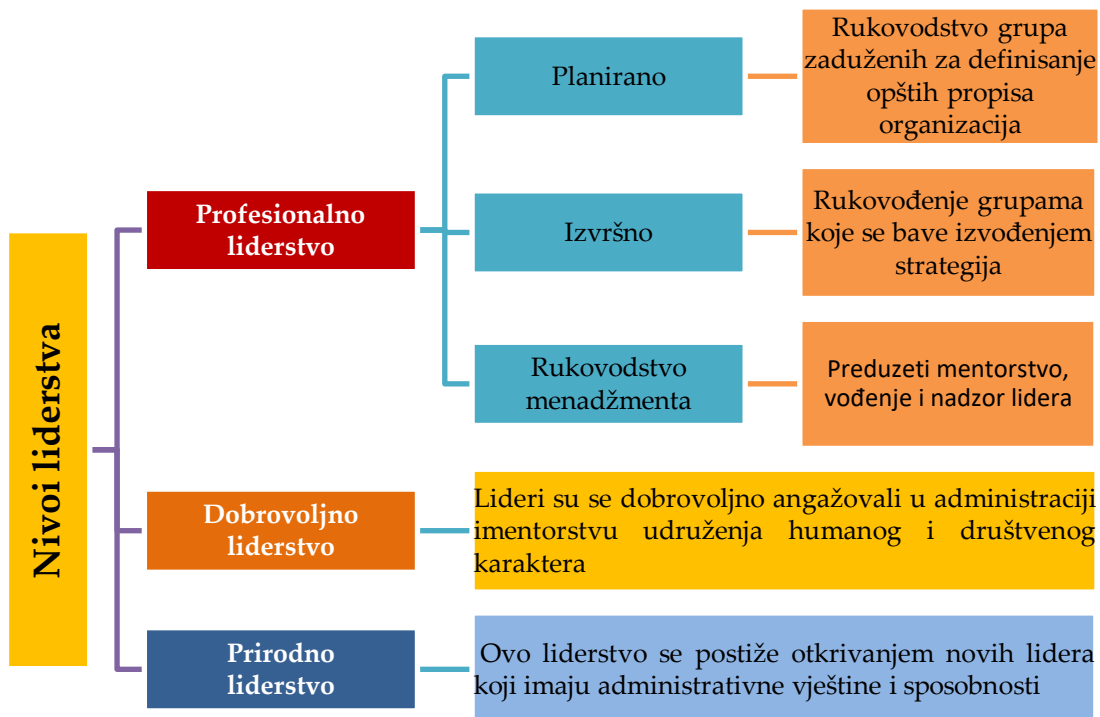
Nivoi liderstva mogu se klasifikovati na nivoe kraljeva, halifa, prinčeva, predsjednika, ministara, zamjenika, direktora škola i kompanija, rektora i dekana itd. Neki od njih su dobri u onome što rade i umeju da izgrade strategiju, daju preporuke, izvrše i usmjeravaju, a ima i onih koji su potpuno neupućeni¹.

---

¹ Utejbi, *El-enmat el-kijadije...*, op. cit., str. 21; Nehhal, *El-kijadetu ve el-džundijjetu...*, op.cit., str. 64-94; Astal, *El-kijadetu fi dav' el-ajat el-kur'anijeh*, str. 34-44.

Kao što vidimo, razlika između lidera je evidentna i upravo ta razlika je odredila potrebu za organom *šure (dogovora), saborom, konsultacijom*. Da bi lider bio uspješan i da bi manje grešio, mora posjedovati mudre i iskusne ljude oko sebe, da sa njima razgovara i dobije njihovo mišljenje, da bi potom donosio svoje relevantne odluke.

Kroz sljedeći grafikon možemo na ovaj način klasifikovati nivoe liderstva:

Tako da, možemo zaključiti da lideri nisu istoga ranga ili jednog tipa, njihovi nivoi i tipovi su različiti, njihova polja su različita, ali su to principi koji su stabilni i ne mjenjaju se.

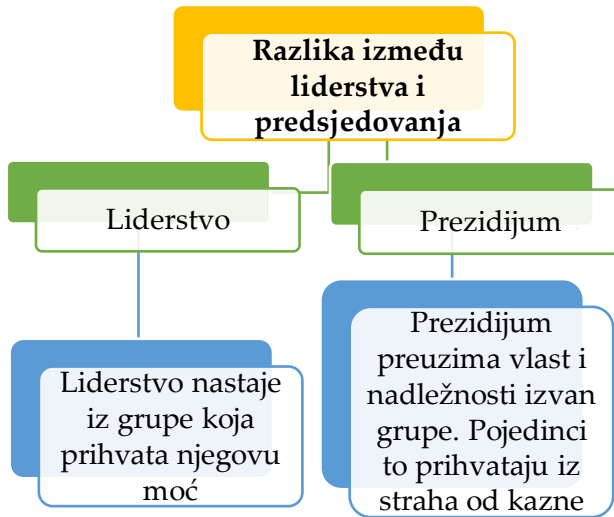
A Allah zna bolje!

2.3. Razlika između liderstva i prezidijuma/rukovodioca

Mnogo je onih koji imaju poteškoća praviti razliku između liderstva i prezidijuma. Razlika između lidera i predsjedavajućeg i njihovih odgovarajućih uloga je od velike važnosti u svijetu liderstva. Stručnjaci i istraživači su istakli da je razlika između njih prilično velika.

Liderstvo nastaje iz grupe koja prihvata svoju moć, dok predsjedništvo (rukovodstvo) dobija moć izvan grupe.

Pojedinci to prihvataju iz straha od kazne, baš kao što nam grafikon ispod i pojašnjava:

Uprkos postojanju ovih razlika između lidera i prezidijuma, kao što se jasno vidi na grafikonu, mnogi ljudi imaju problem da naprave ovu razliku, a ova konfuzija između njih ima i svoje posljedice. Da bismo ovu razliku između ova dva pojma učinili što jasnijom, sastavili smo tabelu u kojoj ćemo navesti glavne razlike, čime smo i olakšali shvatanje ovog pitanja¹.

¹ Pogledajte: *Tevel-li el-kijade – Fennu el-kijadeti el-askerije ve ilmuha*, str. 18-19.

Liderstvo	Prezidijum
Liderstvo se oslanja na različite snage i vještine lidera i proizilazi iz poverenja grupe u lidera.	Oslanja se na moć koju garantuje sistem, koju grupa mora prihvatiti.
Liderstvo je angažovano u neformalnim, neposrednim i nerutinskim situacijama.	Prezidijum se angažuje u službenim, rutinskim situacijama i taj posao obavlja stalno i organizovano.
Izvor liderske moći je grupa i sam lider, kao što je kapiten fudbalskog ili košarkaškog tima.	Izvor moći je pozicija koju pojedinac ostvaruje u zvanično odobrenom sistemu.
Određivanje ciljeva grupe vrši se kroz konsultacije sa pojedincima, među kojima postoji veza poštovanja, ljubaznosti i dobronamjere.	Prezidijum postavlja ciljeve grupe bez uvažavanja i posvećenosti pojedinaca. To dovodi do pada osjećaja zajedništva i bliskosti. Ovo negativno iskustvo smo doživjeli u akademskim, civilnim, vojnim i vjerskim institucijama.

Tako da, lidere možemo podijeliti u različite grupe, prema načinu na koji ostvaruju svoju lidersku poziciju u okviru zvaničnih ili nezvaničnih grupa, potom prema načinu na koji nameću drugima prihvatanje njihovog položaja i sposobnosti da vode, upućuju i preporučuju kao i da lično utiču na druge.

Imajmo na umu da:

Svaki predsjednik/preduzetnik/menadžer nije lider, dok, svaki lider je ujedno i predsjednik/preduzetnik

Prije nego li nastavimo dalje, smatramo da bi trebali posvjjetiti pažnju jednom drugom veoma bitnom pitanju, a to je: "... problemi sa kojima se suočava vojno rukovodstvo – ali i ono političko, akademsko i vjersko, gdje - od kojih velika većina ima sličnih problema sa kojima se suočavaju i civilni lideri. Čak su i vještine koje rukovodioci obje oblasti moraju da steknu gotovo iste, samo što u prvom slučaju vojskovođa, zbog prirode zadatka, mora da razlikuje da... rukovodstvo u oružanim snagama, po prirodi je kao organizacija i u stvarnosti i po imenovanju, dodajući ovdje zahtjevne odgovornosti kao što su borbe i adekvatne obuke. Također i vojskovođa mora da vježba vještine i administrativne tehnike, koje istovremeno važe i primenjuju se u trgovini, industriji i drugdje ... i uprkos velikim razlikama u situacijama ili organizacionim sistemima, pojedinci koji moraju preuzeti vođstvo, **suštinski zahtevi za liderstvo ostaju isti kod svih**. I vojskovođe moraju uticati na svoje sljedbenike (vojnike), držati ih pod kontrolom i voditi ka određenim ciljevima ... Da bi današnji lideri bili profesionalno pripremljeni, moraju imati znanje o uzrocima stvari i njihovoj suštini. Neka znanja i vještine se mogu steći kroz iskustva i obuku, ali znanje o liderstvu je glavni element koji omogućava lideru da izvuče ili iskoristi opšte norme iz svog iskustva, da dublje razumije stvari i da se prilagodi različitim situacijama...¹ "

Da bismo lakše i jasnije razumjeli ovo pitanje, u uporednom tabelarnom obliku navešćemo neke od približnih i sličnih pojmova i pominju se u oblastima vojnog i civilnog liderstva, objašnjavajući primjenu svakog od njih u datoj oblasti².

---

¹ Pogledajte: *Tevel-li el-kijade – Fennu el-kijadeti el-askerijeh ve ilmuha*, str. 13-14.

² Za terminološke razlike između gorenavedenih termina, pogledajte riječnike: <https://www.almaany.com/en/dict/ar-en/command/>; <https://www.almaany.com/en/dict/ar-en/leader>

Br.	Term	Upotreba u vojnoj oblasti	Upotreba u civilnom aspektu
1.	Komandant (Commander)	Čin, lice na položaju, komandant, zvanično postavljeni vođa vojne jedinice, ima uticaj na druge. U ovoj oblasti je manje značajan.	Direktor, imenovan za rukovodioca određene jedinice, ima uticaj na druge, od većeg značaja u tehničkoj oblasti.
2.	Komanda (Command/ Commande)	Liderstvo, dominacija, kontrola, položaj sa zakonom odobrenom moći koju komandant vrši nad svojim podređenim (vojnicima) zahvaljujući činu koji ima i sposobnosti da utiče na druge. Ima šire implikacije od tehničkog upravljanja.	Rukovodstvo, sposobnost, položaj sa zakonom odobrenim ovlašćenjima i vrši ga direktor zahvaljujući činu i sposobnosti da utiče na druge. Ima uži krug djelovanja od onog u vojnoj oblasti.
3.	Lider (Leader)	Komandant, lider, postavljen na čelo vojne jedinice, ima veliki uticaj na druge. U vojnoj oblasti ima uže značenje.	Lider, postavljen za šefa određene jedinice, veliki uticaj na podređene. Imma šire značenje i značaj u oblasti menadžmenta i tehničke oblasti.

4.	Liderstvo (Leadership)	Vođstvo, praktična aktivnost za vršenje vođstva i uticaj na podređene. U poređenju sa tehničkom ili ekonomskom oblasti, smanjena je upotreba. Sažima moć i sposobnost uticaja na druge.	Menadžment, praktična aktivnost za ostvarivanje liderstva. Kao pojam ima više vitalnosti i značenja od vojnog vođstva. Uključuje moć i uticaj na druge/potčinjene.
5.	(Menadžment Management)	Menadžment, praktična aktivnost za ostvarivanje liderstva. Ima uže značenje od upotrebe u tehničkoj ili administrativnoj oblasti.	Menadžment, praktična aktivnost za ostvarivanje liderstva. Ima širu upotrebu od termina u vojnoj oblasti.

3. IZVORI MOĆI LIDERSTVA I KARAKTERISTIKE USPJEŠNOG LIDERA

3.1. Izvori moći lidera

Kako bismo ovu tematiku što bolje razumjeli; poželjno je krenuti uvodom.

Prema mišljenju većina islamskih učenjaka, izvori Šerijata – islamskog zakonodavstva su četiri:

1. - *Kur'an*;
2. - *Sunnet*;
3. - *Idžma*; i:
4. - *Kijas*.

Ova četiri izvora imaju svoju pravnu i duhovnu moć u upravljanju vjerskim i građanskim životima vjernika, odnosno pitanja i pravila vezana za njihova ubjeđenja i vjeru, pitanja vezana za vjeroupravljanje i druga pitanja iz sfere međusobnih odnosa. Dok, s druge strane, razumjevanje ovih izvora i način njihove primjene je također od vitalnog značaja. Bila bi velika greška i apsolutno neprihvatljiva da se korišćenje ovih izvora vrši na nemoralan način, bez obzira na relevantne metode.

Da bismo bili jasniji i precizniji, moramo znati da nije dozvoljeno pozivanje na posljednji izvor, ako se prethodno nismo pozivali na prva tri. Ispravna metodologija podrazumjeva prvo konsultovanje prvog izvora (**Kur'ana**), potom nastaviti (**Sunnetom**), u slučaju nedostatka argumenata u prva dva izvora, nastavljamo **drugim** i **trećim** izvorom.

Muslimani se oslanjaju na ove izvore, iz njih proističe pravna i vjerska moć, kad god imaju nesuglasice, na ove izvore se pozivaju i oslanjaju. Dakle, nesporni izvori pravne i vjerske moći među muslimanima su četiri pomenuta izvora. Osim ovih, postoji još šest drugih izvora za koje nema saglasnosti među svim učenjacima i kojima nije mjesto ovdje pominuti ih.

Ono što je rečeno o moći islamskih pravnih izvora, govori se i o određivanju izvora moći liderstva i njegove službene i pravne moći.

Lider mora imati oslonac, tj. izvor na koji se oslanja, tako da, ima mogućnost putem tih izvora i principa biti u mogućnosti djeliti priznanja ili materijalne nagrade, za istaknute sljedbenike ili izricanje kazni za podređene koji krše propise, izvore itd. Principe koji mu garantuju neposrednu vlast i uticaj na ljude, koje primorava da ga poštuju, a ne da mu se suprotstavljaju.

Pošto je liderstvo kombinacija više faktora: zakon, ustav, ličnost lidera, organizaciona priroda, okruženje organizacije, pojedinci u ovoj organizaciji, zatim, da bi lider imao uticaj i nadzor, mora da posjeduje određena prava i kompetencije, dobijene iz funkcije koju obavlja ili ličnost koju posjeduje i koja ga čine uticajnom ličnošću na druge.

Iz onoga što ćemo pojasniti u nastavku, možemo klasifikovati izvore leaderske moći na sljedeći način:

**1.
Moć motiva i
kompenzacije**

- Sposobnost lidera da materijalno ili moralno motiviše sljedbenike.

**2.
Moć kazne**

- Sposobnost lidera da izrekne kazne radnicima na pravo mjesto i u pravo vrijeme, u suprotnom, ako se ovo pravo primenjuje promiskuitetno, posljedice mogu biti nepredviđene.

**3.
Moć
vlade/prijestolja**

- Na osnovu funkcije koju obavlja, lider ima široka ovlašćenja u odnosu na sljedbenike, koji se pozivaju na lidera i izvršavaju njegove naredbe.

**4.
Moć zasnovana na
prijašnjim
iskustvima**

- Lider, kroz iskustva i vještine koje poseduje može nametnuti svoju moć podređenima.

**5.
Moć dobijena iz
ličnost**

- Podrazumjeva privlačnu i zavodljivu ličnost lidera, njegovo prihvatanje od strane sljedbenika, koji se (s ljubavlju i poštovanjem) povinuju njegovim naređenjima.

I ovdje se trebamo malo zaustaviti i pojasniti jedno veoma važno pitanje¹. *Veliki broj vođa, uključujući direktore škola, preduzeća, dekane, rektore itd., zloupotrebljavaju ovlašćenja i nadležnosti koje uživaju zahvaljujući dužnostima koje obavljaju.* Kao rezultat toga, u velikom broju slučajeva dijele zasluge onima koji ih ne zaslužuju, a potom lišavaju zasluge zaslužnima, a neretko čak i vrše pritisak da prihvate njihove nepravedne odluke i krše propise i pravilnike!

Ovi autoriteti/vođe su pravno, moralno i vjerski korumpirani, stoga, moramo biti pažljivi. Takve osobe moraju odgovarati pred vlastima i pravdom, kako njihovo kršenje zakona ne bi ostalo nekažnjeno.

3.2. Kur'an prethodi savremenim studijama/istaživanjima

Tretman savremenih istraživača u pogledu moći leaderskih izvora i principa, odnosno sadržaja, jasno je izraženo u Kur'anu i Sunnetu. Naša čista vjera je prethodila stoljećima liderstvu. U nastavku ćemo navesti neke primjere.

1) Moć kazne:

﴿لَيْسَ بِأَمَانِيكُمْ وَلَا أَمَانِي أَهْلِ الْكِتَابِ ۚ مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ وَلَا يَجِدْ لَهُ مِنْ

دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا﴾ [سورة النساء: 123]

“To neće biti ni po vašim željama ni po željama sljedbenika Knjige; onaj ko radi zlo biće kažnjen za to i neće naći, osim Allaha, ni zaštitnika ni pomagača.” [Nisa: 123.]

---

¹Talib, Hišam, *Delil et-tedrib el-kijadij*, str. 66-67; Peter Northouse, *Leadership; Theory and practice*, str. 44-52.

﴿الرَّانِيَةُ وَالرَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ۖ وَلَيَْشْهَدَ عَذَابُهُمَا طَائِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ [سورة النور: 2]

“Bludnicu i bludnika izbičujte sa stotinu udara biča, svakog od njih, i neka vas pri vršenju Allahovih propisa ne obuzima prema njima nikakvo sažaljenje, ako u Allaha i u onaj svijet vjerujete, i neka kažnjavanju njihovu jedna skupina vjernika prisustvuje!” [Nur: 2.]

﴿إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِّنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ۚ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا ۖ وَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ [سورة المائدة: 33]

“Kazna za one koji protiv Allaha i Poslanika Njegova vojuju i koji nered na Zemlji čine jeste: da budu ubijeni, ili razapeti, ili da im se unakrst ruke i noge odsijeku ili da se iz zemlje prognaju. To im je poniženje na ovdome svijetu, a na onome svijetu čeka ih patnja velika.” [Maide: 33.]

2) Moć motiva i materijalne kompenzacije

﴿اعْمَلُوا آلَ دَاوُدَ شُكْرًا ۖ وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّاكِرِينَ﴾ [سورة السبأ: 13]

“... Trudite se i budite zahvalni, o čeljadi Davudova!” – A malo je zahvalnih među robovima Mojim.” [Seba': 13.]

﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِ وَإِنَّا لَهُ كَاتِبُونَ﴾

[سورة الأنبياء: 94]

“Ko bude dobra djela činio i uz to vjernik bio, trud mu neće lišen nagrade ostati, jer smo mu ga, sigurno, Mi pribilježili.” [Enbija: 94.]

3) Moć vlasti

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ ۚ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ۚ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا﴾ [سورة النساء: 59]

“O vjernici, pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Poslaniku i predstavnicima vašim. A ako se u nečemu ne slažete, obratite se Allahu i Poslaniku, ako vjerujete u Allaha i u onaj svijet; to vam je bolje i za vas rješenje ljepše.” [Nisa: 59.]

Ovdje je, kako objašnjavaju učenjaci, naglašena obaveza praćenja i poštovanja lidera, učenjaka, vladara, kralja itd...

﴿وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ ۗ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُّبِينًا﴾ [سورة الأحزاب: 36]

“Kada Allah i Poslanik Njegov nešto odrede, onda ni vjernik ni vjernica nemaju pravo po svom nahođenju postupiti. A ko Allaha i Njegova Poslanika ne poslušaju, taj je sigurno skrenuo s Pravoga puta.” [Ahzab: 36.]

4) Što se tiče moći vlasti zasnovane na prethodnim iskustvima i moći zasnovane na osobinama ličnosti lidera, vjerovjesnički sunnet je pun takvih slučajeva i dokaza, bilo u bitkama muslimana, pravdi u presudama, davanju vjerskih presuda i sl. Isto tako i povijest pravednih vođa - Hulefairrašidina - puna je dokaza i dešavanja, počevši od stavova Ebu Bekra, r.a., sa otpadnicima¹, i oni koji su odbili udjeljivanje zekata, potom pravda Omera, r.a, u

---

¹ Su oni koji su napustili islam nakon što su bili Muslimani, tj. otpadnici.

presudama, hrabrost, oštroomnost i planiranje Halid ibn Velida, r.a, u ratovima i bitkama, i veliki broj drugih primjera kroz više stoljetnu islamsku povijesti.¹

Kao rezime na kraju možemo istaknuti da ono što potenciraju savremena istraživanja o izvorima moći liderstva, to je Kur'an i Sunnet već obradio, čak u najsitnije detalje, izvori moći koje su sprovodili naši lideri kroz našu veliku povijest i civilizaciju, pa zašto onda na te islamske izvore gledaju sa skepticizmom ili zašto ih ne usvoje umjesto zapadnih? Zašto toliko odstupaju od Kur'an i Sunnet? Zašto toliko zanemarivanje i nepoštovanje Allahove Knjige i Sunneta Vjerovjesnika, s.a.v.s.?

---

¹ Pogledajte opširnije: Nehhal, *El-kijadetu ve el-džundijjetu...*, str. 84-100; Turbani, *Džihad, 100 min udhamai ummeti el-Islam gajjeru medžra et-tarih*, str. 13; 66; 92; 120; 171; 176; 251; 280; 405; 630; 694.

3.3. Moralne i duhovne karakteristike uspješnog lidera

U ovom djelu bavit ćemo se osobinama koje su učenjaci i stručnjaci za liderstvo pominjali dok su se bavili ličnošću uspješnog lidera.¹ Istakli su neke osobine i karakteristike po kojima se lideri ističu u radu sa podređenima/sljedbenicima. Njihova osobina je moral i profesionalizam.

U ovoj studiji poseban akcenat je stavljen na aspekt podsticaja i motivacije, vitalnosti, dinamike, sistematske posvjećenosti ostvarivanju definisanih ciljeva organizacije ili institucije (bez obzira na prirodu organizacije: bilo to vojna, civilna ili akademska):

Pouzdanost, lična osjećanja, prihvatanje i ne suprotavljanje rezultatima odluka, način rješavanja kriza među članovima institucije ili organizacije.

Sve ove karakteristike i svu ovu etiku koju su ovi savremeni oblici liderstva naglašavali, u ovom ili onom obliku, nalazimo u Kur'anu i Sunnetu.

Ova dva izvora su zaslužna za sve što prethodi u ovoj nauci, iako mnogi to ne znaju! Ovo je vjerovatno zbog emocionalne i duhovne praznine, tj. zbog unutrašnje praznine koju posjeduju!

---

¹ Pogledajte opširnije: *Tevel-li el-kijadeh...*, str. 38-39.

Pojedine karakteristike¹:

1) Inicijativa

Lider mora imati jasne prijedloge koji pomažu u razjašnjavanju sistema i podržavaju strategiju rada.

2) Članstvo

Aktivnu ulogu koju lider posjeduje u širenju duha saradnje među članovima grupe unutar organizacije ili institucije.

3) Predstavljanje

Nesebična posvjećenost lidera interesima grupe i njegovo predstavljanje svaki put i u svakoj situaciji.

4) Integracija, ujedinjenje

Timska posvjećenost lidera, čime se rad pripisuje svima. Dakle, raditi za interes grupe, a ne za lični interes.

5) Organizacija

Sposobnost lidera da postavi strategiju rada za sebe i svoj tim.

---

¹ O karakteristikama uspješnog lidera predlažemo vam ovaj vredan materijal dr. Tarik Suvejdani na: <https://www.youtube.com/watch?v=Zd735vIKEY8>

6) Pozitivna dominacija ili mudro upravljanje

Pozitivna dominacija lidera prema grupi i vođenje sa mudrošću definisanjem oblika ponašanja i politike rada.

7) Komunikacija

Sposobnost lidera da prenese poruku ili informaciju članovima grupe i da olakša način međusobne komunikacije.

8) Vrednovanje i razmatranje

Lider mora imati sposobnost da izrazi komplimente, uvažavanje i poštovanje prema radu koji su članovi njegove grupe obavili.

9) Produktivnost

To je nivo produktivnosti radnika koji lider sanja da postigne. To se dešava tako što ih podstiče da nastave da rade na postizanju željenih ciljeva.

Pored ovog, istraživanje¹ ističe i druge moralno-etičke karakteristike koje institucija ili organizacija treba da uzme u obzir kao kriterijume dok se spremaju u izboru lidera.

Evo nekih od ovih karakteristika, sažetih u obliku grafikona:

---

¹ Pogledajte: *Tevel-li el-kijadeh...*, op.cit., str. 38-39; Talib, Hišam , *Delil ettedrib el-kijadij*, op. cit., str. 66-67.

S obzirom da u pojedinim slučajevima lider nije u stanju obezbjeđiti adekvatna rješenja za određene administrativne probleme, onda su sljedbenici dužni da pronađu alternativu, tj. asistenta lidera, uzimajući u obzir prirodu lidera i njegovu motivaciju za rad u skladu sa relevantnim pravilima i modelima.

Neke od tih karakteristika su i¹:

3.4. Menadžerske osobine uspješnog lidera

Što se tiče menadžerskih osobina uspješnog lidera u pristupanju poteškoćama i izazovima sa kojima se suočava, pomenućemo sljedeće:

1-Idealizam
Uzdržan je, ističe se vizijom, životnim iskustvom, fleksibilnošću i primjer je sljedbenicima.
2-Savjeti
Zalaže se za opšti interes kroz savjete, uputstva i preporuke, podiže nivo kvaliteta i učinka sljedbenicima.
3-Svijest o potencijalnim rizicima
Institucijama i organizacijama, iz bezbednosnih razloga, potrebna su rana upozorenja o potencijalnim rizicima.

---

¹ Talib, Hišam , *Delil ettedrib el-kijadij*, op. cit., str. 66-67. Autor je naveo mnoge osobine, znanja i vještine koje lider treba posjedovati. Autor je napravio odličan sažetak u knjizi, koju vam toplo preporučujem. Pogledajte: Utejbi, *El-enmat el-kijadije ...*, op. cit., str. 37; Nehhal, *El-kijadetu ve el-džundijjetu*, op. cit., str. 64-70.

4- Izrada politika (pravila) i strategija

Lider mora posjedovati znanje o organizaciji koju vodi i stoga njegove politike (pravila) i odluke moraju biti izgrađene na tom znanju i relevantnim potrebama organizacije. Dakle, mora biti pametan i talentovan!

5- Partnerstvo

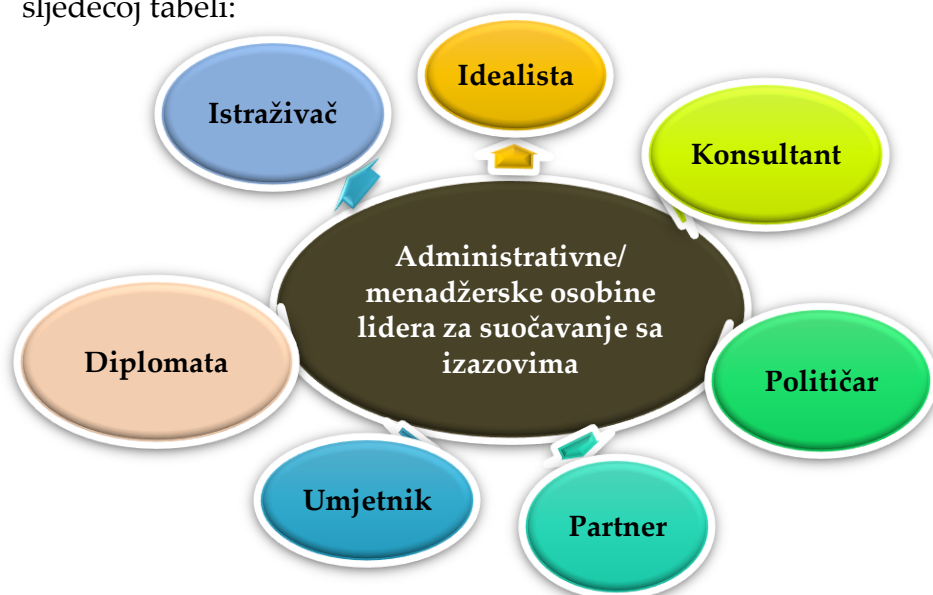
Lider, kao agilan menadžer mora prihvatiti timski rad, kako bi izvukao najbolje iz svakog partnera.

6- Optimističan u pogledu budućnosti

Mora izgraditi pristupačan i lak način kontaktiranja i komunikacije i također ima viziju i optimizam za svjetlu budućnost.

7-Diplomacija: Miran, kooperativan i sposoban u rješavanju problema i potreba.

Da bismo bolje i lakše razumjeli, sve ovo ćemo sumirati u sljedećoj tabeli:

Kao druge¹ administrativne i upravljačke karakteristike navešćemo također i:

Naučna istraživanja, naučne studije i iskustvo sljedbenika govore o načinu odabira budućih lidera i o vrlinama i vještinama koje trebaju posjedovati.

Ova djela su vredna za oba spola,² zato smatram da je njihovo sticanje neophodno, o čemu ćemo opširno govoriti u sljedećem poglavlju, inšaAllah.

A Allah najbolje zna!

¹ Talib, Hišaam, *Delil ettedrib el-kijadij*, op. cit., str. 66-67; Utejb, *El-enmat el-kijadije...*, op. cit., str. 37; Nehhal, *El-kijadetu ve el-džundijjetu*, op. cit., str. 64-70

² Talib, Hišam, *Delil ettedrib el-kijadij*, op. cit., str. 66-67; Peter Northouse, *Leadership; Theory and practice*, str. 230; 232; 341.

DRUGO POGLAVLJE -II-:
DEFINICIJA LIDERSTVA:
KONTEKST I ZNAČENJE U KUR'ANU

1. ETIMOLOŠKO I TERMINOLOŠKO ZNAČENJE LIDERSTVA I VEZE IZMEĐU NJIH

1.1. Etimološko i terminološko značenje liderstva (ar. el- kijade)

1.2. Značenje pojma el-usvetu i el-haseneh:

Njegova autentičnost i kontinuitet u Kur'anin časnom

1.3. Terminologija liderstva u kur'anskom kontekstu

2. EDUKATIVNO LIDERSTVO I NJEGOVE OBLASTI U KUR'ANU ČASNOM

2.1. Manifestacija vjere u Allahovoj Jednoći - Monoteizam

2.2. Meditacija u sveobuhvatnosti Allahovog znanja, Njegove neograničene mogućnost i naše samoposmatranje kao rezultat ove meditacije

2.3. Obrazovno-odgojno polje manifestuje se u zapovijedanju dobra i zabrani od zla

2.4. Bonton morala i ponašanja

1. ETIMOLOŠKO I TERMINOLOŠKO ZNAČENJE LIDERSTVA I VEZE IZMEĐU NJIH

1.1. *El-kijade* (liderstvo) između etimološkog i terminološkog značenja

1.1.1. *El-kijade* – jezičko značenje

U arapskom jeziku, riječ koja se koristi za liderstvo je *el-kijade* (القيادة). Ima nekoliko značenja koja su detaljno razrađena u rječnicima arapskog jezika ¹:

U Mu'džem el-meani el-džami, pojašnjeno je na sljedeći način:

Pojašnjenje.

Arapski.

Kâde: (glagol) – vodi

قَادَ: (فعل)

Gramatički oblik riječi **kâde** - vodi, kao: glagol u prošlom vremenu, u sadašnjem je u formi imperativa, infinitiva, subjekta i objekta.

قَادَ يَقُودُ، قُدًّا، قَوْدًا وَقِيَادًا وَقِيَادَةً قِيَادًا، فَهُوَ قَائِدٌ، وَالْمَفْعُولُ مَقُودٌ

Kâde, jekudu, kud, kauden, ve kijaden, ve kijadeten kajden, fe-huve kaid, ve-l-mefulu mekud

Kâde el-feres: (vodi konja):
Ide ispred njega vukući ga za uzde.

قَادَ الْفَرَسَ: مَشَى أَمَامَهُ آخِذًا بِمَقْوَدِهَا
Kade el-feres: meša emamehu âhizen bi-mikvediha

Kâde el-muzžrime ila es-sidžne:
Vodi zločinca u tamnicu: vodi ga u zatvoru.

قَادَ الْمُجْرِمَ إِلَى السِّجْنِ: ذَهَبَ بِهِ
Kade el-mudžrime ila es-sidžni: zehebe bihi

¹ Pogledajte online rječnike na: <https://www.almaany.com/ar/dict/ar-ar/>;

Kâde es-sejjarete: vozi automobil:
Vozi ga, preuzima njegov
pravac

Kâde el-džejshe ve nahvehu: vodi
vojsku i slično: vodi je,
organizuje i administrira.

قاد السيَّارة ونحوها ساقها، تولى توجيهها

Kade es-sejjarete ve nahveha: sâkaha,
tevel-la tevdžiheha

قاد الجيش ونحوه: ترأسه وتدبَّر أمره

Kade el-džejshe ve nahvehu:

ter'esuhu ve tudebbiru emrehu

U riječniku **El-mu'džem el-vésit** vođstvo se opisuje na ovaj način:

El-kijade (Liderstvo/vođstvo): *Moć uticaja na posvjećenost i aktivnost pojedinca ili grupe pojedinaca u cilju postizanja određenog cilja.*

U **Lisan el-arab** Ibn Menzura ova riječ se pojašnjava na sljedeći način:

Inkâde: *vođeni, vodi ga neko*

Gramatički oblik glagoola:

Inkâde - *vodi se, u prošlom vremenu, u sadašnjem, glagol je u imperativu, infinitivu, subjektu i prediktu.*

انقاد / انقاد ينقاد، انقَدُ، انقيادا، فهو

منقاد، والمفعول منقاد له

Inkâde: Inkâde, jenkâdu, inkad,
inkijaden, fe huve munkadun, ve-l-
mef'ulu: munkadun leh

<p><i>Inkadeet-tariku</i>: put je podvrgnut: utaban, lahko se kretati po njemu, pravi...</p>	<p>انقاد الطريق: سهّل واستقام <i>Inkadeet-tariku</i>: <i>sehul ve'stekame</i></p>
<p><i>Sehlu-l-inkijad</i>: lako je ubedljiv: prati preporuke i izvršava naređenja.</p>	<p>سهل الانقياد: متبّع للتعليمات ومطيع للأوامر <i>Sehlu-l-inkijad</i>: <i>muttebeun li-ta'limat ve mutiun li-l-evamir</i></p>
<p><i>Ka-ve-de</i>: vodi, prednjači Infinitiv <i>kavd</i>: podrazumjeva prednjačenje istaknuvši se ispred, navodi se: <i>jekudu eddabbete</i>: vodi životinju: vuče je za konopac a on je ispred nje. Suprotno od riječi <i>seuk</i>, što također znači vođenje ali u zaostajanju.</p>	<p>(قَوْدَ) الْقَوْدُ: نقيض السَّوقِ، يَقُوْدُ الدَّابَّةَ مِنْ أَمَامِهَا وَيَسُوْقُهَا مِنْ خَلْفِهَا، فَالْقَوْدُ مِنْ أَمَامِ وَالسَّوقُ مِنْ خَلْفٍ. <i>Ka-ve-de</i>: <i>el-kavdu: nekidu es-seuki, jekudu ed-dabbete min emamiha ve jesukuha min halfiha; fe-l-kaudu min emam ve-s-seuku min half.</i></p>

Na osnovu ovoga ispada da jezička značenja *el-kijade* (liderstvo/ vođenje) su:

- *hod naprijed;*
- *odvesti nekoga ili nešto negdje;*
- *preuzimanje vođenja određene stvari;*
- *biti na čelu nečega,*

- ✎ *organizovanje i upravljanje nekim/nečim;*
- ✎ *moć uticaja na posvojećenost i aktivnost pojedinca ili grupe u cilju postizanja određenog cilja;*
- ✎ *olakšavati i biti pravedan;*
- ✎ *izvršilac naredbi i preporuka.*

Pogledajte rezime i u grafičkoj prezentaciji:

1.1.2. El -kijade (liderstvo) u terminološkom značenju

U terminološkom značenju, učenjaci i lingvisti pomenuli su nekoliko definicija, a to su:

- 1) *Uticati na druge, voditi ih ka određenom cilju metodom sticanja: povjerenjem, poštovanjem, poslušnošću i iskrenom saradnjom.*
- 2) *Proces pokretanja ljudi ka materijalnom ili duhovnom cilju koji je u skladu sa vrijednostima i zakonima islamske vjere.*
- 3) *Podsticanje grupe ljudi u kretanju ka odrijeđenom i planiranom pravcu.*
- 4) *Sposobnost komandovanja, koordiniranja, kontaktiranja, donošenja odluke i nadzora u cilju postizanja odrijeđenog cilja, koristeći uticaj i autoritet kao dva radna oruđa ili koristeći službenu moć.*
- 5) *Lider je svako lice koje vodi bilo koje muslimanske poslove, kao što su: Halifa (vrhovni vođa), vojne snage i sudije, glavni policajci (komandanti policijskih snaga), ministri i druga službena lica zadužena za rad i dužnosti izvesnih u islamskoj ili sekularnoj državi.*

Istraživači i učenjaci ove oblasti u prošlom stoljeću, tj. preciznije od 1900. do 1999., dali su više od dvije stotine definicija za liderstvo, ne dogovorivši se o jednoj posebnoj definiciji. To je zato što je svako od njih razumio liderstvo i razradio ga iz svoje profesionalne oblasti, svoje djelatnosti ili iz sopstvenog intelektualnog, političkog i ekonomskog profila. Čak su i neki od njih jasno rekli da uprkos naporima, jedinstvena definicija za pojam liderstva nikada neće biti postignuta!

Uz svo poštovanje prema autorima i njihovim mišljenjima, smatramo da su ovakvi pristupi i tvrdnje neprihvatljivi, posebno kada znamo da liderstvo, po svome sadržaju, uključuje: vjerske, humane, pravne, stručne i administrativne principe, čija se suština nikada ne mijenja prema mjestu i vremenu, iako ne isključuje lateralne promene definicije liderstva, u skladu sa razvojem (izazovi i problemi vremena i zemlje)!

Liderstvo (kao opšti termin, bez navođenja tipa ili pravca); je sposobnost da se komanduje, koordinira, kontaktira, donosi odluke i nadzire ih u cilju postizanja određenog cilja, koristeći uticaj i autoritet kao dva radna aduta ili koristeći službenu moć. Profesija, institucija, vrijeme, trenutak i situacija određuju pravi tip liderstva.

Razlog zašto smo odabrali ovu definiciju leži u namjeri da uključimo svako značenje koje ima veze sa liderstvom, isključujući na taj način značenja koja nemaju nikakve veze sa ovom temom!

1.1.3. Dimenzije i lingvističke i terminološke razlike između značenja liderstva

Kroz proučavanje i analizu značenja i shvatanja liderstva, lingvistički i terminološki, razlikujemo sljedeće dimenzije i razlike:

1. Liderstvo

Na čelu naroda: *Lider mora biti uvijek prisutan i da prednjači narodu. On je primjer i najbolji model koji vodi narod.*

2. Liderstvo

Progres i vođenje: *Lider je vođa u osmišljavanju planova i strategija u savjetima i uputstvima, u organizaciji i koordinaciji poslova; u prihvatanju odgovornosti, u sprovođenju uzornog liderstva (akademskog nivoa).*

3. Liderstvo

Menadžment: *Upravlja poslovima države i naroda, savjetujući ih i usmjeravajući ih ka najboljem i u životu i u vjeri.*

4. Liderstvo

Uticaj: *Moć uticaja na pojedince i grupe putem:
- Znanje koje ima o liderstvu i njegovim načinima;*

- *Saosjećanje – empatija prema potrebama i problemima ljudi, i:*
- *Dobrota – prema pristalice ali i za protivnike!*

5. Liderstvo

Ujedinjenje srca i stavova: *Lak i pravičan pristup ujedinjenju ljudskih srca oko božanskog programa i u interesu ummeta; ujedinjenje srca na osnovu ljubavi, međusobnog poštovanja, bratstva, razumjevanja i tolerancije, kako bi ljudi na najbolji način ostvarili svoje ciljeve u životu.*

6. Lidershipi

Potčinjavanje: *Lider se treba potčinjavati istini – da nju slijedi. Slijedi Allahovu, dž.š., Knjigu – Kur'an časni i Sunnet vjerovjesnika, Muhammeda, s.a.v.s.*

1.2. Značenje, autentičnost i kontinuitet koncepta *el-usvetu* i *el-haseneh*, u Kur'anu časnom

Ko pažljivo bude analizirao kur'anske ajete na ovu temu i istražuje priče o vjerovjesnicima (mir neka je s njima!), dobro će razumjeti važnost liderstva u Kur'anu časnom. Liderstvo koje je zasnovano prema božanskim parametrima, referentna tačka takvog liderstva je pravda! Božija Objava o ovome govori kroz veliki broj kur'anskih ajeta, od kojih ćemo neke navesti uz argumentaciju. Allah, dž.š., kaže:

﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾ [الأحزاب: 21]

“Vi u Allahovom Poslaniku imate divan uzor za onoga koji se nada Allahovoj milosti i nagradi na onome svijetu, i koji često Allaha spominje.” [Ahzab: 21.]

Uzoran primjer (ar. *el-usvetu el-hasenetu*), je u arapskom jeziku sveobuhvatan oblik. Dakle, Muhammed, a.s., je najbolji primjer moralnog liderstva, najbolji uzor društvenog liderstva, najbolji uzor edukativno-obrazovnog liderstva, porodičnog, vojnog, političkog itd... Zapravo, *dobar primjer je vrlina, karakter, kvalitet, koji se primjenjuje u praksi, koji odlikuje sve poslanike, a.s.*

Allah, dž.š., nas podučava u Kur'anu časnom:

﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ ۖ وَمَن يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ﴾ [الممتحنة: 6]

“Oni su vama divan uzor – onima koji žele Allaha i onaj svijet. A onaj koji leđa okrene – pa, Allah, zaista, nije ni o kome ovisan i On je jedini hvale dostojan!” [Mumtehine: 6.]

Ovo je opšti opis svih poslanika (*alejhimus selam – neka je Allahov mir i spas na njih!*), koji su bili svjetiljka, nada i putokaz svojim narodima, kao lideri vodivši ih ka dobrom i korisnom u svakom aspektu života.

Uz ova dva ajeta potrudili smo se koncizno pokazati referentni opis bitnosti liderstva u islamu. Ovu vrlinu možemo pronaći i u autobigrafskim knjigama *hulefai rrašidina – četiri pravednih vladara: Ebu Bekra, Omera, Osmana i Alije (radijallahu anhum – Neka je Allah zadovoljan s njima!)*, nakon Muhammeda (*alejhis selam – neka je Allahov mirna njega*), i drugih reformatora u islamskoj povijesti od Muhammeda, a.s., pa do danas.

Treba istaći i tumačenja nekih mufessira-komentatora Kur'ana o dobrom primjeru, koji su ga komentarisali i doveli u vezu sa povijesnim kontekstom događaja, npr. u Bitci na Hendeku (rovu): *dobar primjer u hrabrosti, strpljenju, u suzdržanju od gladi, u saradnji sa vojnicima i fizičkoj pomoći pri otvaranju rova, u razbijanju kamenja, nošenju kamenja i itd...*, su također aludirali na sveobuhvatne parametre dobrog primjera i uzorstva vjerovjesnika, a.s., kojih smo istakli naviše. Nakon izvršene studije značenja *el-usvetu el-hasenetu*, smatramo da je ovo pojašnjenje najispravnije!

Prof. Sejjid Kutub u njegovom čuvenom tefsiru: *Fi zilali el-Kur'an* (U okrilju Kur'an), u komentaru pomenutog ajeta ističe:

“Uprkos ogromnom strahu i izuzetno teškim okolnostima, Allahov Poslanik, a.s., bio je adresa sigurnosti za vjernike i izvor vjere, nade, sigurnosti i duhovnog mira za sve. Proučavanje njegovog stava u ovom ozbiljnom događaju¹ ocrta put kojeg trebaju slijediti svi lideri. Muhammed, a.s., je primjer onome koji se nada susretu sa

---

¹ Riječ je o bitci na Hendeku. Kao što je autor gore naveo, razmišljanja ovih islamskih ličnosti o dobrom primjeru su u kontekstu ovog događaja.
Prevodilac.

*Allahom, traži najboljeg modela u sljeđenju i Allaha ne zaboravlja, I uvijek ima na umu Boga ...*¹

Čuveni mufessiri Tahir bin Ašuri objašnjavajući pomenuti ajet istakao je: “... u osnovi, Allahov vjerovjesnik je primjer. Rečeno je: “... **U Allahovom poslaniku imate divan uzor** ...” – Njegov se uzor povezuje sa njegovim bićem, ne sa nekim drugim posebnim opisom, tako da, uzor nam treba biti i slijediti ga u:

- U onome što je govorio, pridržavanjem ono što je naredio i izbjegavanje onog što je zabranio; i:
- Njegovim djelima, sa strpljenjem i hrabrošću ...

*Ajet također aludira vrijednost Vjerovjesnika, a.s., kao apsolutno najbolji primjer i uzor svojim sljedbenicima, iako se o detaljima puno ne govori, kao što detaljno ne govori o stepenu sljeđenja – šta je obavezno a šta poželjno slijediti ...*²

Drugo pojašnjenje iz interpretacije učenjaka je i poznatog mufessira Begavija u njegovom Tefsiru: “Na svakom mjestu u Kur’anu - Imam- Asim riječ (أُسْوَةٌ) pročitao ju je vokalizirajući elif sa damme (dakle: usveh - أُسْوَةٌ), dok su drugi to vokalizovali sa kesre (dakle: isveh - إِسْوَةٌ). Postoje dvije varijante - dijalekta Kur’ana - u kojoj se čita ova riječ i koja znači: primjeran/dobar uzor. Usveh (الأسوة) izvedena je iz el-i’tisa’ (الانتساء) prema formi fu’leh (فَعْلَةٌ) kao i el-kudveh (القدوة) izvedena iz glagola el-iktida’ (الافتداء) je imenica stavljena na mjesto infinitiva. Značenje ajeta je: Slijedite ga ispravno i dobro kako bi ste pomogli Allahovu vjeru, oslanjajući se na Vjerovjesnika, a.s., i ne ostavljajući ga, strpljivo i šta god vas zadesi, kao što je on istrpio kada su mu zubi polomili u borbi, bio je ranjen u lice, dok mu stric bio kažnjavanj raznim mukama (fizičkim i psihičkim) a potom i ubijen i

---

¹ Sejjid Kutub, *Fi zilal el-Kur’an*, 5/2817.

² Ibn Ašur, *Ettahriru ve ettenviru*. 22/303.

pored svih ovih iskušenja smogao je snage da svakoga lično uteši. Budite i vi ovakvi! Slijedite njegov put ... !"¹

Svako ko Kur'an uči, zaključice da je uzor i najbolji primjer vjerovjesnička praksa. Allah, dž.š., naredio Muhammedu, s.a.v.s., da i on slijedi praksu prijašnjih vjerovjesnika, a.s.:

﴿فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَلَا تَسْتَعْجِلْ لَهُمْ ۚ كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا سَاعَةً مِّن نَّهَارٍ ۚ بَلَاغٌ ۚ فَهَلْ يُهْلِكُ إِلَّا الْقَوْمَ الْفَاسِقُونَ ۗ﴾
[الأحقاف: 35]

"Ti izdrži kao što su izdržali odlučni poslanici i ne traži da im kazna što prije dođe! A onoga Dana kada dožive ono čime im se prijete, učiniće im se da su ostali samo jedan čas dana. I dosta! A zar će ko drugi biti uništen do narod raskalašeni!?" [Ahkaf: 35.]

Ovo je savijet direktno upućen Muhammedu, s.a.v.s., da sebe strpljenjem odgoji, idući tako putem svoje braće poslanika, *ulu el-azma*: Nuha, Ibrahima, Musaa i Isaa, a.s., koji su uprkos lošem ponašanju svojih naroda nastavili svoju misiju. Ono što ovdje trebamo naglasiti je savjet Allaha, dž.š., upućen Muhammedu, s.a.v.s., da prijašnje vjerovjesnike, a.s., slijedi iako je bio najugledniji i najistaknutiji od ostalih:

"... sa visokim karakteristikama i kvalitetom bez premca, Allah, dž.š., odabrao ga i izdvojio nad drugim stvorenjima, učinio ga svjedokom nad svjedoke, odabranik čovječanstvu, prijecima i potomcima, posrednika koji se ne odbija, koji donosi radosne vijesti i koji opominje, vlasnik zastave i keusera, počašćen vesilom i mekam mahmudom ... Kako i nebi bio, kad ima prijednost nad svim poslanicima, a.s., nad njihovim narodima i među svim vjernicima: i njegove žene su majke vjernika. Bio je vjerovjesnik i kada je Adem bio

¹ Begavi, Ebu Muhammed el-Husejn bin Mesud bin Muhammed el-Ferra. *Mealim et-tenzil fi Tefsiri el-Kur'an*. 6/336.

zemlja. On, Adem, a.s., zajedno sa svim potomcima, na Danju polaganja računa, bit će pod njegovom zastavom. On, Muhammed, s.a.v.s., je vjerovjesnik čiju je zaštitu preuzeo Allah, dž.š., kao što je pod zaštitu uzeo i vjeru. Allah se zakleo njegovim životom, tokom njegovog života i u njegovom gradu.”¹

Sljedeći grafikon nam olakšava da upamtimo neke njegove karakteristike u odnosu na sve druge prijašnje vjerovjesnike, a.s.:

¹ Među najboljim radovima koje sam pročitao po ovom pitanju je rad poznatog profesora, moj univerzitetski kolega, prof.dr. Halil Ibrahim Mulla: "Adhimu kadrihi sal-laAllahu alejhi ve sel-lem ve rif'atu menziletih inde Rabbihi azze ve dželle", Objavio: Dar el-Kible el-Islamije i Džiddi. Pogledajte pregled koji smo uradili na stranicama 13-23.

Kada je Muhammedu, s.a.v.s., kao vjerovjesniku naređeno da slijedi prijašnje poslanike, kao uzorne ljude, onda za nas, kao obične ljude, naredba sljeđenja njegovog puta i puta njegovih prijatelja (ashaba) trebao bi biti još vrijedniji i značajniji! Naravno, uspješan lider odlikuje se: *strpljenjem, upornošću, dobrotom, hrabrošću, samouvjerenjem* itd...

Ovaj kur'anski ajet: *"Vi u Allahovom Poslaniku imate divan uzor za onoga koji se nada Allahovoj milosti i nagradi na onome svijetu, i koji često Allaha spominje."* - Argumentuje kur'anski tretman liderstva i njegovu važnost, što ćemo u nastavku pojasniti još detaljnije.

U grafičkom obliku, značenja uzornog primjera u ličnosti Muhammeda, s.a.v.s., i poslanika, a.s., prije njega, izgledali bi ovako:

1.3. Terminologija liderstva u kur'anskom kontekstu

Termin liderstvo se ne pominje u Kur'anu (ar. *el-kijade*) kao pojam, niti bilo koja njegova jezička varijanta. Tačnije, nijedan izraz izveden iz verbalnog korena nije pomenut *ka-ve-de* (كَ وَ دَ). Ali možemo pronaći nešto drugo, suptilnu vezu između izraza *el-kijade* i *el-kudveh* (*ka-de-ve* – وَ دَ وَ كَ značenje: *primjer, model*), zbog približnog značenja koje imaju. Oba izraza se koriste u značenju progresa, napretka, vođenja, usmjeravanja, slijeđenja itd. *El-kijade* znači vođa koji vodi ljude, koji ih vodi; vođa koga narod prati. *El-kudveh* označava vođu koji je prethodio sljedbenicima u nečemu dobrom ili lošem; on je vođa, drugi su njegovi sljedbenici i sljedbenici njegovog puta.

U Kur'anu, *kudveh* se koristi na dva mjesta pokazujući njegova dva značenja:

1) *Kudveh - model dobrog liderstva*; Allah, dž.š., kaže:

﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهِدَاهُمْ أَقْتَدِهِ ۚ قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا ۖ إِن هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ﴾ [الأنعام: 90]

“Njih je Allah uputio, zato slijedi njihov Pravi put. Reci: “Ja od vas ne tražim nagradu za Kur'an, on je samo pouka svjetovima (ljudi i džini).” [En'am: 90.]

2) *Kudveh - model lošeg liderstva*

Allah, dž.š., kaže:

﴿وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبْرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلَا رَبَّنَا آتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَالْعَنَهُمْ لَعْنًا كَبِيرًا﴾ [الأحزاب: 67-68]

"I govoriće: "Gospodaru naš, mi smo prvake naše i starješine naše slušali, pa su nas oni s Pravoga puta odveli; Gospodaru naš, podaj im dvostruku patnju i prokuni ih prokletstvom velikim!" [Ahzab: 67-68.]

Kur'an je pomenuo nekoliko izraza sličnih po pojmu *el-kijade*, kao:

- 1) *El-imametu* (vođstvo (političko ili vjersko); imamski);
- 2) *El-hukmu* (vladavina, moć);
- 3) *El-hilafetu* (halifet - halifa);
- 4) *Et-temkinu* (konsolidacija, ojačanje, uspostavljanje vlasti); i:
- 5) *El-usvetu el-hasenetu* (uzoran primjer).

Naravno, postoje i drugi sinonimi *el-kijade*, kao:

- 1) *Es-sultatu* (vlast, organ upravljanja, autoritet);
- 2) *Ez-zeâmetu* (vođstvo, upravljanje);
- 3) *Err-rriâsetu* (prezidijum, predsjedništvo),
- 4) *El-imaretu* (naredba, komanda), izrazi koji nude sličan sadržaj uprkos svim formalnim razlikama koje imaju.

1. *El-imametu* (الإمامة): spominje se u nekoliko kur'anskih ajeta i to u nekoliko varijanti te riječi:

a- *Imamen* (إماماً): kao u sljedećim ajetima :

﴿وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ ۗ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا ۗ قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي ۗ قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ﴾ [سورة البقرة: 124]

"A kada je Ibrahima Gospodar njegov s nekoliko zapovijedi u iskušenje stavio, pa ih on potpuno izvršio, Allah je rekao: "Učiniću da ti budeš ljudima u vjeri uzor!" – "I neke moje potomke!" – zamoli on. – "Obećanje Moje neće obuhvatiti nevjernike" – kaza On."
[Bekare: 124.]

﴿أَفَمَن كَانَ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّهِ وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِّنْهُ وَمِن قَبْلِهِ كِتَابُ مُوسَىٰ إِمَامًا وَرَحْمَةً﴾ [سورة هود: 17]

"Zar je onaj koji želi samo ovaj svijet kao onaj kome je jasno ko je Gospodar njegov, na što se nadovezuje Kur'an kao svjedok Njegov, i još prije njega Knjiga Musaova, putovođa i milost?..."
[Hud: 17.]

Iz ova dva ajeta, *liderstvo* podrazumjeva jedno od dva značenja:

- 1) *Vjersko liderstvo*, poslanstvo ili objava, i to su najsavršeniji modeli liderstva.
- 2) *Liderstvo lijepog uzora* zasnovano na vjeru i moralnim vrlinama.¹

¹ Pogledaj opširnije: Tefsir Sa'da (Online verzija: <https://furqan.co/saadi/2/124>)
Tefsir Alusa (Online verzija: <https://furqan.co/alaloosi/2/124>).

b- *Eimmeh* (أئمة), pominje se više puta u Kur'anu i ima dva značenja: pozitivno i negativno značenje liderstva:

Pozitivno značenje:

﴿وَتُرِيدُ أَنْ تَمَنَّا عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أُمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ﴾

“A Mi smo htjeli da one koji su na Zemlji tlačeni milošću obaspemo i da ih vođama i nasljednicima učinimo.” [Kasas: 5.]

Ajet govori o vođama u dobrim djelima ili kraljevima. Pošto su prethodno bili pod divljom vlašću Faraona i njegovog naroda. Potom je Allah, dž.š., predao vlast na potlačenu klasu, i postavio ih za vođe i vladare u Egiptu i Šamu, i da jasno dade do znanja Faraonu i njegovoj parohiji pravovremeno upozorenje (da bi u slučaju nepravde izgubili vlast), što se kasnije i dogodilo¹.

Negativno značenje:

﴿وَإِنْ نَكَثُوا أَيْمَانَهُمْ مِّنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعَنُوا فِي دِينِكُمْ فَقَاتِلُوا أُمَّةَ الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَأَيْمَانَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنْتَهُونَ﴾ [سورة التوبة: 12]

“A ako prekrše zakletve svoje, poslije zaključenja ugovora s njima, i ako vjeru vašu budu vrijeđali, onda se borite protiv kolovođa bezvjerstva – za njih, doista, ne postoje zakletve – da bi se okanili loših djela.” [Teube: 12.]

Ajet poziva na poraz svih nevjernika, ističući vođe i poglavare kao glavne uzroke guranja naroda ka beskorisnim poslovima.²

¹ Pogledajte Tefsir Ijdžija: *Džamii el-bejan* (online verzija: <https://furqan.co/iejee/28/5>) i Tefsir Mekki bin Talib *El-hidajetu fi bulugi en-nihaje* (online verzija: <https://furqan.co/makki/28/5>).

² Pogledajte : Tefsir Imama Rrazija: *Mefatih el-gajb* (online verzija: <https://furqan.co/alrazi/9/12>).

2. *El-hukmu* (الحُكْم): pominje se u nekoliko kur'anskih ajeta, čija se značenja odnose na dvije stvari:

- a- Poslanstvo, pravično suđenje, rješenje nesporazuma, saznanja stečena naučnim angažovanjem.

Izvedeno iz kur'anskog ajeta:

﴿ فَفَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ ۚ وَكُلًّا آتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا ۗ ... ﴾

[سورة الأنبياء: 79]

"I učinismo da Sulejman pronikne u to, a obojici smo mudrost i znanje dali ..." [Enbija: 79.]

Svakom od njih dali smo mudrost i obilno znanje a ne samo Sulejmanu, a.s.

- b- Poznavanje i razumijevanje vjerskih normi i maksimalno poštovanje istih, fokusiranje na dobro kao univerzalnu vrijednost i istovremeno sprečavanje zla, rečju ili djelom, svega što izaziva probleme i narušavanje poretka:

﴿ ... فَأَحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ ... ﴾

[سورة ص: 26]

"... zato sudi ljudima po pravdi i ne povodi se za strašću da te ne odvede s Allahova puta!" [Sad: 26.]

3. *El-halifetu* (الخليفة): spominje se u nekoliko kur'anskih ajeta sa značenjima koje se odnosi oko dvije stvari:

- a- **Vrhovni vođa**, ovu titulu su u prošlosti nosili muslimanski vladari. U bukvalnom smislu slovo *t* (الغليفة) na kraju imena na arapskom, koristi se da da težinu i značenje nečemu, odnosno da pokaže da je halifa - vladar nad kojim nema vladara. *Istihlafi* (الاستخلاف) na zemlji znači preuzimanje svih pitanja vezanih za društvo i njihove vjerske i materijalne interese kao i ujedinjenje njegovih sljedbenika oko osovine čiste vjere u Boga i pravdu.

Allah, dž.š., kaže:

﴿يَا دَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ

الْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَن سَبِيلِ...﴾ [سورة ص: 26]

“O Davude, Mi smo te namjesnikom na Zemlji učinili, zato sudi ljudima po pravdi i ne povodi se za strašću da te ne odvede s Allahova puta!...” [Sad: 26.]

Halife, množina: Halaif (الخليفة ج: الخلائف) to je onaj koji slijedi ili zamjenjuje drugog i dolazi na njegovo mjesto: generacija za generacijom, narod koji nasljeđuje drugi narod. Vjernici su nasljednici zemlje prijašnjih naroda, koji su uništeni zbog nasilja i nepravde. Allah, dž.š., učinio ih nasljednicima kako bi video kako rade, kako se ponašaju. O ovome nas podučava Allah, dž.š., u Kur'anu časnom: *“Zatim smo vas poslije njih namjesnicima na Zemlji učinili, da bismo vidjeli kako ćete postupati.”* [Junus: 14.].

5. **Et-Temkin** (التمكين): (jezički: *konsolidacija, ojačanje, uspostavljanje vlasti*): znači pobjeda, trijumf, sticanje i posjedovanje moći, vlasti i autoriteta, podršku ljudi, simpatizera i sljedbenika

U Kur'anu se koristi u dvije varijante:

- 1- *Temkin u nečemu*; i:
- 2- *Temkin nečega*.

Prvi uglavnom uključuje temkin (*vlast*) na zemlji, dok drugi uključuje temkin (*vjeru, nagu, vlast i imetak*). Sljedeći primjeri će detaljnije pojasniti ova značenja:

a- Temkin¹ Jusufa, a.s.

Ako pogledamo u suri Jusuf u Kur'anu časnom, naći ćemo da ajeti koji se bave temkinom od Jusufa, a.s., uključuju oba značenja temkina,² a to su: **1- moral i 2 - materijalno.**

- 1- Ajet kojeg ćemo navesti u nastavku obrađuje moralni temkinin Jusufa, a.s., u srcu egipatskog ministra, koji ga je volio i tretirao kao svoje dijete.

﴿وَقَالَ الَّذِي اشْتَرَاهُ مِنْ مِصْرَ لِامْرَأَتِهِ أَكْرِمِي مَثْوَاهُ عَسَىٰ أَنْ يَنْفَعَنَا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا ۗ وَكَذَلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ وَلِنُعَلِّمَهُ مِن تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ ۗ وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰ أَمْرِهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ [سورة يوسف: 21]

¹ Pogledajte: <https://www.almaany.com/ar/dict/ar-ar/التمكين/>

² Pogledajte članak Dr. Feride Zemrud: "Mefhum et-temkin fi el-Kur'ani el-Kerim", na: <http://www.mithaqqarrabita.mal> مفهوم التمكين في القرآن الكريم

"I onda onaj iz Misira, koji ga je kupio, reče ženi svojoj: "Učini mu boravak prijatnim! Može nam koristan biti, a možemo ga i posiniti!" I eto tako Mi Jusufu dadosmo lijepo mjesto na Zemlji i naučismo ga tumačenju snova – a Allah čini šta hoće, ali većina ljudi ne zna." [Jusuf: 21.]

- 2- Druga vrsta temkina Jusufa, a.s., je materijalna, preuzimanja vlasti nakon potvrde njegove nevinosti. Jusuf, a.s., je zadobio povjerenje i simpatije kralja, pa ga je držao blizu dajući mu prilike i temkin (moć i vlast). Allah, dž.š., nam o ovome u 54. ajetu poglavlja Jusuf, govori:

﴿وَقَالَ الْمَلِكُ ائْتُونِي بِهِ اَسْتَخْلِصْهُ لِنَفْسِي فَلَمَّا كَلَّمَهُ قَالَ اِنَّكَ الْيَوْمَ

لَدَيْنَا مَكِينٌ اَمِينٌ ﴿﴾ [سورة يوسف: 54]

"I vladar reče: "Dovedite mi ga, uzeću ga u svoju svitu" – i pošto porazgovara s njim, reče mu: "Ti ćeš od danas kod nas utjecajan i pouzdan biti." [Jusuf: 54.]

- b- Temkin (vladavina, moć, kraljevstvo Zul Karnain-a), i nekih ranijih naroda
- U poglavlju Kehf - Kur'ana časnog, možemo vidjeti da je Allah, dž.š., istaknuo Zulkarnejna tako što mu dao veliku vlast i moć. Imao je sve što su kraljevi mogli imati, čak i više od toga: apsolutnu moć, moć izgrađenu na znanju i čuvanu do zuba naoružanih armija, moć koja se protezala do skoro svakog kraja svijeta.

Allah, dž.š., o ovome nam govori u Kur'anu časnom:

﴿إِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِي الْأَرْضِ وَآتَيْنَاهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا ﴿٨٤﴾ فَاتَّبَعَ سَبَبًا﴾

[سورة الكهف: 85-84]

“Mi smo mu dali vlast na Zemlji i omogućili mu da izvorši ono što želi. I on pođe.” [Kehf: 84-85]

﴿أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِمَّن قَرِنًا مَكَّنَّا لَهُمْ فِي الْأَرْضِ مَا لَمْ يُمْكِنُوا لَكُمْ وَأَرْسَلْنَا السَّمَاءَ عَلَيْهِمْ مِدْرَارًا وَجَعَلْنَا الْأَنْهَارَ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمْ فَأَهْلَكْنَا هُم بِذُنُوبِهِمْ وَأَنْشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا آخَرِينَ﴾ [سورة الأنعام: 6]

“Zar oni ne znaju koliko smo Mi naroda prije njih uništili, kojima smo na Zemlji mogućnosti davali kakve vama nismo dali i kojima smo kišu obilatu slali i učinili da rijeke pored njih teku, pa smo ih, zbog grijehova njihovih, uništavali, i druga pokoljenja, poslije njih, stvarali.” [En'am: 6.]

Tretman koji je ovdje urađen bio je isključivo u okviru kur'anskih pojmova kao sinonim za pojam liderstva, inače, u nastavku ćemo govoriti o Zulkarneju ponovo, da bismo saznali o komponentama liderstva i osobinama uspješnog lidera.

Sljedeći grafikon pojašnjava uobičajena značenja kur'ansko-lingvističkih i terminoloških pojmova liderstva:

2. EDUKATIVNO LIDERSTVO I NJEGOVE OBLASTI U KUR'ANU ČASNOM

Ono što posebno želimo pojasniti je kur'ansko poglavlje po kojem sve što je korisno za ljude, bilo duhovno-vjersko ili materijalno, njeguje samo po sebi i ima poseban značaj!

Ovaj princip je potvrđen na više mjesta u Kur'anu, dok je među učenjacima, posebno usulistima, poznat kao: *El-kul-lijjat El-hams ili Ed-darurijjat El-hams*, što u prijevodu znači: kao pet glavnih ciljeva vjere ili pet neophodnih stvari.

Pet glavna cilja su:

- 1) Očuvanje vjere;
- 2) Očuvanje života;
- 3) Očuvanje potomstva;
- 4) Očuvanje uma, i:
- 5) Očuvanje imetka.¹

Logično, da bi se sačuvalo ovih pet ciljeva, mora postojati vlast, autoritet, inače ljudi ne bi marili za njih i ne bi ni htjeli da znaju koliko su ovi ciljevi i principi bitni! Ovaj predvodnik ili

autoritet je *Imam, Halifa, kralj, car, predsjednik* ili neko ko je nadređeni! Njihovo odsustvo donijelo bi društvu kršenje prava, ugnjetavanje, zanemarivanje, ukratko, zavladao bi zlo i totalni haos!

To govori o značaju poštenog i mudrog liderstva i njegovog prihvatanja od strane naroda.

Da se ovo liderstvo operacionalizuje u praksi, Allah, dž.š., stvorio je Adema, a.s., i povjerio mu zadatak Halife na zemlji, u cilju zaštite i obezbeđivanja ovih prava kao i prenošenja na buduće generacije. Da bi se ukorijenilo ispravno liderstvo u dušama i srcima generacija, Allah Svemogući neprekidno slao vjerovjesnike, a.s., čovječanstvu, od Nuha, a.s., pa sve do Muhammeda, a.s., zatim ashabe (Muhamedovih ashaba, mir neka je s njim), generacije nakon njih, sultane i pravedne vođe i reformatore.

Pitanje odgoja¹, upute i obrazovanja je puno ozbiljnije nego što i možemo zamisliti! To je božanski emanet, koji nam je povjeren u odnosu na naše porodice i društvo, bilo da smo zaposleni ili vaspitači, odgovorni u obrazovnim, javnim ili vojnim institucijama. Ovaj koncept jasno nalazimo u plemenitom Kur'anu. Allah, dž.š., kaže:

---

¹ Najbolja knjiga koju sam mogao da nađem u oblasti obrazovanja djece je ona Hodže i poznatog profesora dr. Abdulah Nasih Alvan, profesor islamskih studija na Univerzitetu Kralj Abdul Aziz u Džedi. Knjiga nosi naslov Terbijetu al-avlad fi al-Islam (Obrazovanje dece prema islamu). Knjiga je objavljena. (Ova knjiga je prevedena i na druge jezike).

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾

“O vi koji vjerujete, sebe i porodice svoje čuvajte od vatre čije će gorivo ljudi i kamenje biti, i o kojoj će se meleki strogi i snažni brinuti, koji se onome što im Allah zapovjedi neće opirati, i koji će ono što im se naredi izvršiti.” [Tahrim: 6.]

﴿وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا﴾ [مریم : 55]

“... i tražio je od čeljadi svoje da molitvu obavljaju i da milostinju udjeljuju, i Gospodar njegov je bio njima zadovoljan.” [Merjem: 55.]

﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ [سورة التوبة: 71]

“A vjernici i vjernice su prijatelji jedni drugima: traže da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvrćaju, i molitvu obavljaju i zekat daju, i Allahu i Poslaniku Njegovu se pokoravaju. To su oni kojima će se Allah, sigurno, smilovati. – Allah je doista silan i mudar.” [Teube: 71.]

Ovo gledište nalazimo u hadisima Muhammeda, a.s. U hadisu Abdullaha bin Omera r.a., zabeleženo u Sahihu El - Buhari, stoji, da je Poslanik, a.s. rekao:

“Svi ste vi pastiri, i svaki pastir bit će odgovoran za svoje stado. Vladar je pastir, čovjek je pastir svojoj porodici, žena je pastirica u kući

*svoga muža i njegove djece. Svi ste vi, dakle, pastiri i svi ste odgovorni za svoje stado." U drugoj predaji stoji: "Svi ste vi pastiri, i svaki pastir bit će odgovoran za svoje stado. Vladar je pastir i odgovoran je za svoje stado, čovjek je pastir svojoj porodici i odgovoran je za svoje stado, žena je pastirica u kući svoga muža i odgovorna je za svoje stado, i sluga je pastir imetku svoga gospodara i odgovoran je za svoje stado. Svi ste vi, dakle, pastiri i svi ste odgovorni za svoje stado."*¹

U verziji zabeleženoj u Sahihu Ibn Hibana stoji: *"Pred Allahom odgovaraće i oni koji su optuženi za odgovoran rad i videće se da li su posao obavljali odgovorno ili ne. Najrpije će odgovarati o članovima porodice."*²

Da bismo ovaj koncept sproveli u djelo, da bismo ispunili svoju egzistencijalnu i ljudsku ulogu sa odanošću prema Bogu, potrebno nam je znanje, iskustvo i strpljenje. To je ono što je diktiralo potrebu da se spoznaju tajne kur'anskog liderstva u obrazovanju i vođenju. Kur'an nam daje veliki broj primjera i važne pouke u ovom aspektu, a kao ilustraciju naveli bismo primjer Ibrahima, a.s., sa svojim ocem u pozivu, savjetovanju i prihvatanju Božije upute. Potom primjer Nuha, a.s., sa svojim sinom, onda primjer Lukmana, a.s., također sa svojim sinom itd...

Da ne bismo pretjerali u donošenju primjera i širili monotoniju, mogli bismo navesti detaljno sve kur'anske primjere koji govore o ovome, ali posljednji primjer, odnosno primjer Lukmana, a.s., i njegovo vaspitanje sina s ljubavlju ćemo elaborirati detaljnije u nastavku. Njegovi savjeti su veoma dragocjeni i svakako ih moramo usvojiti. Tematski se mogu svrstati u četiri oblasti.

---

¹ Hadis br. 893.

² Hadis br. 4492.

2.1. Manifestacija vjere u Allahovoj Jednoći - Monoteizam

Kur'an nudi rijetku, posebnu i veoma dragocjenu metodologiju u rješavanju intelektualnih, vjerskih, moralih i društvenih problema. To je Božija Uputa i pouka sa kojom prvo naučite kako da se nosite sa spoznajom problema, a potom i svakodnevnim rješenjima, tj. kakvu adekvatnu terapiju dati odriješnom problemu. Udaljavanje od ovih principa i usvajanje drugih, znači a priori neuspjeh. Vjera se ne odvija samo u srcu, nego i u umu, i izmjeđu njih nema razdvojitosti. Na srce i um utiču subjektivna i filozofska, tj. konceptualna dešavanja, koja utiču i kroje čovjekovu sudbinu. Prava i istinska percepcija Allaha Uzvišenog, *Rububijjeta, Uluhijjeta, imena¹ i svojstva Njegovih*, su zasnovana u srcu, u ovisnosti od toga kako se čovjek ponaša i kakvi su njegovi postupci. Preciznije, ukoliko se srce poboljša, ujedno mjenja i ponašanje vjernika nabolje. Iz tog razloga je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: *"U tijelu ima jedan organ, koji kada je dobar, bude dobro cijelo tijelo, a kada je pokvaren, bude pokvareno cijelo tijelo, taj organ je srce."*² To je možda upravo i tajna mudrog Lukmana, koji je uputio savjete svome sinu, pri savjetovanju i uputama fokusirao na vjeru u Jednoga Boga (*monoteizam*), naredivši mu da napusti širk (*idopoklonstvo, mnogoboštvo*), jer se

---

¹ Na kraju knjige pogledajte značenje ovih pojmova

² Prenosi imam Buharija u svome Sahihu, br. hadisa: 52., Muslim u svome Sahihu, br. hadisa: 1599., Imam Aljban u Sahih el Džami'a, br. hadisa: 3193.

monoteizmom obožava samo Bog, onako kako On zahtjeva od svoja stvorenja! Govoreći nam o ovome, Allah, dž.š., kaže:

﴿وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾

“Kada Lukman reče sinu svome, savjetujući ga: “O sinko moj, ne smatraj druge Allahu ravnim, mnogoboštvo je, zaista, velika nepravda.” [Lukman: 13.]

Mudri Lukman savjetovao je svoga sina da se kloni idopoklonstva, jer duša koja uzdiše uzvišenost, želi pročišćenje, uzdizanje i njeno savršenstvo, zato se loših poroka, degradacije i devijacije mora odreći. Preobrazba ubjeđenja podrazumjeva reformu svojim djelima i u moralu. Slikovito rečeno, ako su vjera i ubjeđenje deblo, djela i moral su grane, tako da, briga o deblu ujedno se odražava i na grane.

Veliki odgajatelji ummeta podučili su nas da, nedostatke otklanjamo kroz zamjenu dragocjenim vrlinama. Koliko je dragocjena i vrijedna poruka mudrog Lukmana, daje nam prekrasno objašnjenje naš hodža, učenjak i mufessir Sa'd (Allah mu se smilovao): *“Lukman je uputio savjet sinu, savjet koji sadrži zapovjest pozivanja ka dobru i odvrćanja od zla, praćeni podstrekivanjem i zastrašivanjem. Još preciznije, naredio mu da ima iskrenu i čistu vjeru u Allaha i zabranio mu idolopoklonstvo, objasnivši mu razlog za ovaj savjet:*

﴿يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾

“... o sinko moj, ne smatraj druge Allahu ravnim, mnogoboštvo je, zaista, velika nepravda.” [Lukman: 13.]

Razlog velike nepravde leži u činjenici da nema ružnijeg i okrutnijeg djela nego li izjednačiti ono što je od zemlje stvoreno sa Onim, Koji stvoorenjima vlada, izjednačiti onog ko ništa ne posjeduje sa Onim, Koji sve posjeduje, izjednačiti onoga ko je manjkav i siromašan u svakom smislu sa Onim, Koji je Savršen i bez manjkavosti, i neovisan. Od nepravde je izjednačenje onoga koji sam nije u stanju stvoriti blagostanje i užitak, sa Onim, Koji sve posjeduje, Koji ljudima vlada, svega što je materijalno i duhovno, i da niko osim Njega ne može otkloniti bilo kakvo zlo.

Naime, ima li veće nepravde od ove (da sve ove blagodati koje Allah pruža čovjeku, a on poriče?). Ima li nepravednijeg od onoga koga je Allah stvorio, stvorio ga radi obožavanja i da iskreno vjeruje, dok on ide i vjeruje onima koji ništa ne posjeduju, čineći tako sebi veliku nepravdu?”¹

Razmatranje hodže Sa'da je dobro urađeno, jer, iz vjerskog aspekta, ne razmatraju se sekundarne norme, prije nego što se osnovi vjere ne usade i duboko ukorijenje u srcu. Zapravo, to je osnovni vjerski princip, u pozivanju drugih u vjeri i u većem i daljem razvoju vjerskih odnosa. Onaj ko je širk učinio (*pao je u idolopoklonstvo*), zapravo je počinio najneoprostivi grijeh, zanemario je bezbroj činjenica i argumenata koji ga okružuju, protračio je i prezreo ogromne blagodati koje posjeduje, porekao Božije dobrote i blagodati – nešto što nikada ne bi trebao uraditi!

---

¹ Pogledajte: Tefsir ibn Sa'd, elektronska verzija: <https://furqan.co/saadi/31/13>

Pozivajući se na pomjenuti ajet, sjajno pojašnjenje o vaspitnom odnosu oca i sina (roditelji-djeca) i značaj teuhida i vjere u Allaha, dao je istaknuti mufessir (komentator) Kur'ana prof. Seid Kutub: Pitanje teuhida se obrađuje u obliku savjeta mudrog Lukmana svome sinu:

﴿وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾

“Kada Lukman reče sinu svome, savjetujući ga: ”O sinko moj, ne smatraj druge Allahu ravnim, mnogoboštvo je, zaista, velika nepravda.” [Llukman: 13.]

Mudri Lukman je svome sinu uputio savjet, a ne optužbu, jer otac svome sinu želi samo ono što je najbolje. Otac je samo savjetnik (odgajatelj), a ne varalica sopstvenog djeteta. Ovo je mudri Lukman!, koji svome sinu zabranjuje idolopoklonstvo, objašnjavajući mu da je to velika nepravda prema njemu samom, i tu istu stvar mu dva puta potvrđuje: prvi put prethodiši mu zabranu izgovorom, dok drugi put upotrebom čestice (inne ٱ! i lam ل) u zabrani ...

Ovo je istina i mudrost koju je Muhammed, a.s., predstavio svome narodu ali i pored toga raspravljali sa njim, jer su sumnjali u njegovu namjeru i bili u strahu da se iza toga krije preuzimanje vlasti iz njihovih ruku i pokazivanje nadmoći nad njima. Ako tako misle, šta onda reći o Lukmanovim savjetima sinu¹. Ovo je drevna istina koja izvire iz jezika onih koje je Allah blagoslovio mudrošću i time je namenjeno ljudima samo dobro i ništa drugo ... i ovaj emocionalni uticaj je zapravo ono što se cilja.

U Kur'anu časnom i porukama vjerovjesnika Muhammeda, a.s., se više šalju poruke o brizi djece prema roditeljima nego li o roditeljima prema djeci. Ovo je zapravo isključivo iz ljubavi, jer je prirodno i ljudski da čovjek ima odgovornost odgoja djece i da njihov nadzornik bude. Naravno, priroda (instinkt) tjera čovjeka da brine o novim generacijama

kako bi život nastavio onako kako Allah želi. Roditelji će svojoj djeci darovati sve što posjeduju, kako se loše ne bi osjećala i da se djeca ne bi žalila. Čak to rade sa toliko ljubavi i sreće, kao da od svoje djece uzimaju a ne suprotno. Čovjekova priroda je dovoljna kao podsticaj dobrote i brige prema djeci i bez da prethodno imaju puno znanja o tome. Dok djeca, uvijek imaju potrebu za savjete od strane onih koji su ih podigli, i koji polako napuštaju ovaj svijet ... Djeteta nikada nema mogućnost da se svojim roditeljima oduži, pa makar im posvetio cjeli život! Majci, podrazumjeva se po njenoj prirodi, pripada veći teret u procesu odrastanja, odgoja i formiranja ...”¹

Interpretacija prof. Sejid Kutba nije samo rijetko stilistički i divno rečeno, već je logično i realno ono što govori u odnosu roditelj-djete i namjerama koje se kriju kroz savjetovanje djece, jer roditelj ne želi ništa drugo sem dobrog svojoj djeci. Ako među ljudima postoji zavist i mržnja, nikada se ne može dogoditi između roditelja i djece! Roditelj samo dobrog želi svome djetetu i ništa drugo. Pristup njegove ljubavi prema djetetu obuhvata, tj. uključuje zabranu od zla, potom ono što izaziva Allahovu, dž.š., ljutnju i gorčinu, kao što su npr. širk – obje vrste, veliki širk (*idolopoklonstvo*), koji čovjeka izbacuje iz vjere i mali širk kao što je npr: licemerje u vjeri, oholost, samouobraženost itd., širk koji uništava dobra djela.

Duhovno, društveno i vjersko razmatranje prof. Sejjida Kutba, ukazuje na opasnost idolopoklonstva i bitnost vjerskog odgoja mladih i dodatno navodi dokaze o obavezi djeteta prema roditeljima. Ovo naređuje i Kur’an časni, da djeca moraju biti učtiva, moraju poštovati i biti poslušna roditeljima.

---

¹ Pogledajte: Fi zilal el-Kur’an, električna verzija: <https://islamweb.net/ar/library>, Također pogledajte tefsire: El-bahru el-muhit od Ebu Hajjanija i Ettahrir ve ettenvir - Ibn Ashura, odnosno njihove elektronske verzije na: <http://mosshaf.com/ar/>

Nakon svega navedenog možemo donijeti zaključak da kur'anska metodologija u potpunoj transformaciji čovjeka oslanja na njegovu unutrašnjost i spoljašnost. Dakle, da bi se čovjek promijenio nabolje, mora obratiti pažnju na ova dva pomenuta aspekta, inače, efekat neće biti postignut i trud će uzaludan biti!

Na ovaj način nas uči i Kur'an časni:

﴿وَدَرُّوا ظَاهِرَ الْإِثْمِ وَبَاطِنَهُ ۗ إِنَّ الَّذِينَ يَكْسِبُونَ الْإِثْمَ سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ﴾

[سورة الأنعام: ١٢٠]

“Ne griješite ni javno ni tajno! Oni koji griješe sigurno će biti kažnjeni za ono što su zgriješili.” [En'am: 120.]

﴿قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّي الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَالْإِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَأَنْ تُشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزَّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾

[سورة الأعراف: 33]

“Reci: “Gospodar moj zabranjuje razvrat, i javni i potajni, i grijehe, i neopravdano nasilje, i da Allahu smatrate ravnim one za koje On nikakav dokaz objavio nije, i da o Allahu govorite ono što ne znate.” [A'raf: 33.]

﴿قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ ۗ أَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا ۗ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ۗ وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِمَّنْ إِمْلَاقٍ ۗ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ ۗ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ ۗ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ۗ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾

[سورة الأنعام: 151]

“Reci: “Dođite da vam kažem šta vam Gospodar vaš propisuje: da Njemu nikoga ravnim ne smatrate, da roditeljima dobro činite, da djecu svoju, zbog neimaštine, ne ubijate – Mi i

vas i njih hranimo – ne približujte se nevaljalštinama, bile javne ili tajne; ne ubijajte onog koga je Allah zabranio ubiti, osim kada to pravda zahtijeva – eto, to vam On preporučuje da biste razmislili.” [En’am: 151.]

Ove navedene paragrafe možemo sažeti u sljedećem grafičkom obliku:

2.2. Meditacija u sveobuhvatnosti Allahovog znanja, Njegove neograničene mogućnost i naše samoposmatranje kao rezultat ove meditacije

Kur'ansko-odgojna metodologija ovog divnog kazivanja punog mudrosti, nas podstaklo da i dalje nastavimo u ispoljavanju detalja i metode koje su primjenjene u rješavanju vjerskih i intelektualnih problema. U uspjehu odgojnog liderstva, potrebna je unutrašnja i vanjska temeljna transformacija. Vrhunac slabosti koje vjeru paralizuju je zaborav Boga, a naravno naš nemar da smo pod stalnim nadzorom Allaha, dž.š., kako u samoći, tako i javno, ove stvari se smatraju grijesima prema Allahu Uzvišenom i kao takve smatraju se kršenjem i nepoštivanjem ljudskih prava.

Mudri Lukman je htio usaditi kod svoga sina, strahopoštovanje prema Allahu, dž.š., svijest da je pod Allahovim nadzorom, i ubeđenje da se Njemu ne može umaknuti ništa od onoga što je na nebesima i zemlji, i da On detaljno znanja o svemu.

Ovu stvar Kur'an časni pojašnjava kroz veliki broj kur'anskih ajeta gdje mudri Lukman savjetuje svoga sina:

﴿يَا بُنَيَّ إِنَّهَا إِنْ تَكُ مِنْ ثَمَرٍ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَاوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ﴾ [سورة لقمان: 16]

“O sinko moj, dobro ili zlo, teško koliko zrno gorušice, bilo u stijeni ili na nebesima ili u zemlji, Allah će na vidjelo iznijeti, jer Allah zna najskrivenije stvari, On je Sveznajući.”
[Lukman: 16.]

Mufessir Kur'ana, prof. Sejid Kutb konkretno o značaju ovog ajeta dodaje: "Savjeti mudrog Lukmana govori o Budućem svijetu, detaljnom polaganju računa i pravednoj nagradi; detaljno pokazuje sveobuhvatnu mudrost i znanje plemenitog Allaha, ova istina je predstavljena u beskonačnom prostoru svemira, u emotivnom i uzbudljivom prikazu".

﴿يَا بُنَيَّ إِنَّهَا إِنْ تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَاوَاتِ أَوْ

فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ﴾ [سورة لقمان: 16]

"O sinko moj, dobro ili zlo, teško koliko zrno gorušice, bilo u stijeni ili na nebesima ili u zemlji, Allah će na vidjelo iznijeti, jer Allah zna najskrivenije stvari, On je Sveznajući."
[Lukman: 16.]

Nikakav detaljno-puki opis Allahovog božanskog znanja i Njegove moći, detaljnog obračuna i pravde na vagi, ne može utjecati i dotaknuti osjećaje čovjeka, kao što to čini ovaj duboki figurativni opis, jer je zbog izazovne prirode kur'anskog, tj. božanskog ... Zrno gorušice, koje je malo i gotovo neprimjetno na vagi, bez ikakve vrijednosti koje se možda nalazi „u stijeni“, skriveno, gdje je nevidljivo i nedohvatno. Ili na nebesima, beskrajnom prostoru, gdje čak i velike zvijezde izgledaju sićušne, kao mala kap ili plutajuća čestica, "Allah će na vidjelu pokazati", jer se Njegovom znanju i moći ne može išta sakriti ..." ¹

Ovo nevjerovatno kur'ansko pojašnjenje i savjeti mudrog Lukmana svome sinu pojašnjavaju ulogu i bitnost liderstva u odgojnom procesu, kroz praktične primjere i prema Kur'anu časnom. Ovi divni primjeri podstiču čovjekov um da razmišlja o Allahovm stvaranju uvjeren dokazima Njegovog postojanja, duboko razmišljajući o Njegovim svojstvima, kreativnosti i veličanstvu. Samo simbioza stvorenja Univerzuma, ljepota i harmonija nas mogu približiti istini zapečaćenoj kur'anskim ajetima.

---

¹ Pogledajte: *Fi zilal el-Kur'an*, na: <https://islamweb.net/ar/>

Ono što smo htjeli navesti u koristi liderima i odgajateljima je savjet, da najprije pročitaju pisani mus'haf (*Kur'an časni*) i prizorni mus'haf (*univerzum*), kako bi otkrili i shvatili veličinu Stvoritelja. Hodža, lider, odgajatelj mora imati na umu ovu neospornu istinu kako bi djeci, učenicima, studentima, radnicima, vojsci, ojačao vjerovanje u Stvoritelja, kako bi osjetili Allahovo prisustvo i Njegov nadzor u svakom djelu kojeg budu radili (bilo javno ili tajno).

Bezbrojni prikazi i slike planeta univerzuma, zvijezde i nebeska tijela, koja koegzistiraju u ovom vrlo preciznom nebeskom sistemu, možemo ih također istom preciznošću pronaći i u Kur'anu časnom, dakle, unikatna podudarnost između ova dva mus'hafa. Detaljnije u Kur'anu možemo pronaći tvrdnju da Svemogućí Allah može olako ponovo sve stvoriti, pa čak, prema čovjekovom shvatanju i kriterijumima to je još lakše, jer već ima postojeći model, a ako je ovo Allah u stanju uraditi, onda je u stanju i proživjeti čovjeka, a potom polagati račun pred Gospodarom, i prema zasluži nagraditi ili kazniti ga.

Allah, dž.š., kaže:

﴿وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ ۗ وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ ۗ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ [سورة الروم: 27]

“On je Taj koji iz ničega stvara i On će to ponovo učiniti, to je Njemu lahko; On je uzvišen i na nebesima i na Zemlji; On je silan i mudar.” [Rum: 27.]

﴿وَقِفُّهُمْ عَلَيْهِمْ مَسْئُولُونَ﴾ [سورة الصافات: 24]

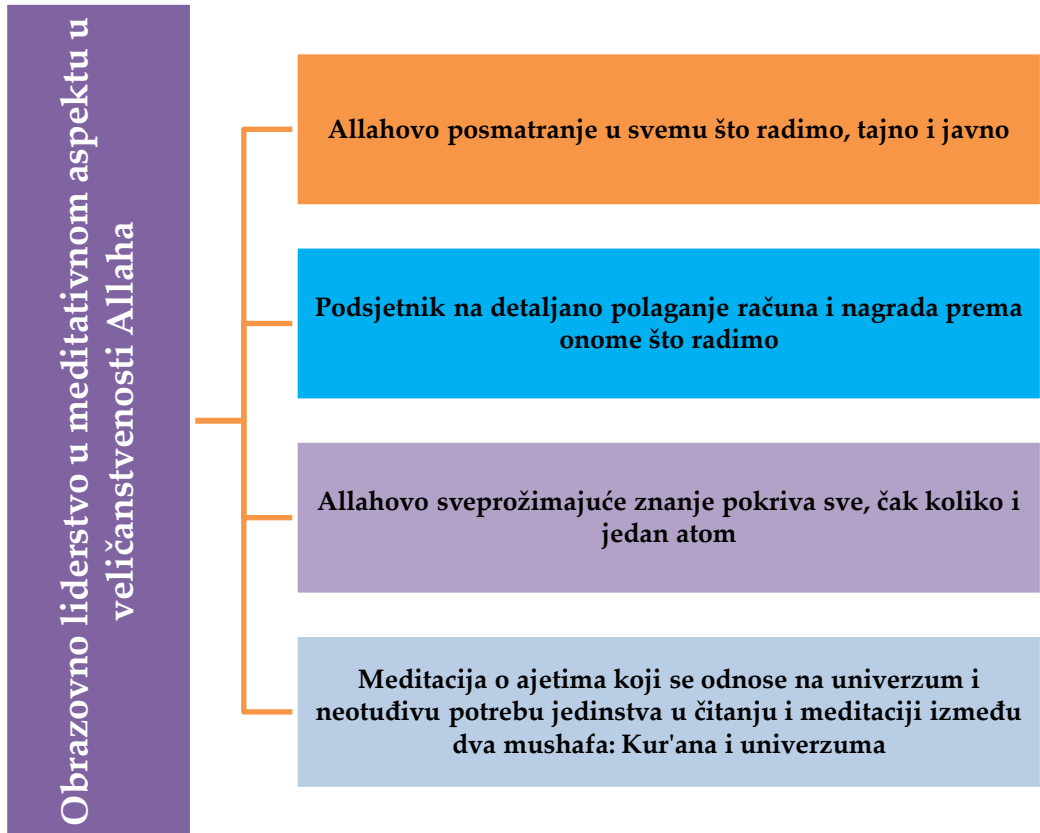
“ ... i zaustavite ih, oni će biti pitani.” [Saffat: 24.]

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۚ إِنَّ اللَّهَ

خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ [سورة الحشر: 18]

“O vjernici, Allaha se bojte, i neka svaki čovjek gleda šta je za sutra pripremio i Allaha se bojte jer On dobro zna šta radite!” [Hašr: 18.]

Sljedeći grafikon rezimira ovu tematiku:

2.3. Obrazovno-odgojno polje manifestuje se u zapovijedanju dobra i zabrani od zla

O kur'ansko-odgojnom kazivanju mudrog Lukmana sa svojim sinom nastaviti ćemo i dalje... U nastavku prikazat ćemo drugu naredbu mudrog Lukmana, a to je zapovijedanje dobrog i zabranivanje, tj. odvracanje od zla. O ovome Kur'an časi ističe:

﴿يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَصْبِرْ عَلَيَّ مَا أَصَابَكَ ۗ إِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ﴾ [سورة لقمان: 17]

“O sinko moj, obavljaj molitvu i traži da se čine dobra djela, a odvracaj od hrđavih i strpljivo podnosi ono što te zadesi – dužnost je tako postupiti!” [Lukman:17.]

Zbog bitnosti očuvanja društava od moralne destrukcije, Kur'an i Sunnet, su maksimalno posvetili pažnju u zapovijedanju dobra i zabrani zla, učeći nas da ignoriranje ili udaljavanje od vjere zapravo predstavlja objavu rata društvenim vrijednostima, jer se život ne može zamisliti bez moralnih i vjerskih vrijednosti i kriterija. Upravo iz tog razloga, kako bismo izbjegli izvjesnu propast i uništenje, vjera je naložila funkcionisanje i poštovanje ove institucije.

Zapovjedanje dobrog i zabranivanje zla također pronalazimo i u hadisima Vjerovjesnika, s.a.v.s., kroz njegov odgoj možemo primjetiti podsticaj, a kasnije i obavezu u zapovijedanju dobrog i zabrani zla. U ovom kontekstu možemo navesti hadis kojeg navodi Usame bin Zejdi, r.a., kojeg bilježi Buharija u svome Sahih:

“... A šta si čuo da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao? – Upitaše ga. Odgovoriše: Čuo sam da je rekao: “Na Kijametskom danu bit će doveden jedan čovjek i bačen u vatru. Bit će mu izvađena utroba i vrtiće se u krug kao magarac oko mlinskog kamena. Stanovnici Džehennema okupit će se oko njega i upitati ga: O čovječe, šta se sa tobom dešava? Zar nam ti nisi naređivao da činimo dobro i zabranjivao zlo?! Odgovorit će im: Da, naređivao sam vam dobro ali sam se nisam pridržavao, zabranjivao vam zlo, ali sam se nisam udaljavao.”¹

U kolekciji hadisa Imama Tirmizija imamo hadis koji navodi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Tako mi Allaha, u Čijoj je ruci moja duša, ili će te naređivati dobro i odvraćati od zla, ili Allah neće oklijevati poslati vam kaznu, za koju ćete moliti Allaha da vam je otkloni, ali vam On neće prihvatiti vaše dove.”

U komentaru ovog hadisa stoji:

[Tako mi Allaha, u Čijoj je ruci moja duša ...]: Vjerovjesnik, a.s., se zaklinje u Allaha, dž.š., u vlasnika i Gospodara duše, vrstu zakletve koju je Vjerovjesnik, a.s., često koristio.

[... ili će te naređivati dobro i odvraćati od zla ...]: ili ćete biti brižnji o tome i obratite pažnju na to.

Dobro ovdje uključuje svaku dobru riječ ili djelo koje vodi ka obožavanju Boga i pomoći ljudima. To je opći poziv, tj. naredba koja uključuje svaku vrstu dobrote. *Dok zlo znači bilo koja riječ ili djelo koje vodi u grijeh.* Ovo također uključuje sve vrste zla.

[... ili Allah neće oklijevati poslati vam kaznu ...]: ukoliko prekinete naređivati dobro i odvraćati od zla, onda ste blizu kazne koju je Allah pripremio za vas.

---

¹ Buharia, br. 3267.

[... za koju će te moliti Allaha da vam je otkloni, ali vam On neće prihvatiti vaše dove.]: ovo pokazuje koliko je opasna kazna onima koji ne pozivaju ka dobru i ne odvrćaju od zla. Molit ćete Allaha da vam otkloni kaznu, ali vam On neće odgovoriti na vaše molitve!

Između ostalog iz hadisa također možemo naučiti:

- 1) Upozorenje i prijetnja u slučaju napuštanja zapovjesti pozivanja ka dobru i zabrane od zla.

Učenjak i poznati mufessir Kur'ana časnog, Tahir bin Ašur, u kontekstu ajeta: *“O sinko moj, obavlja molitvu i traži da se čine dobra djela, a odvrćaj od hrđavih i strpljivo podnosi ono što te zadesi – dužnost je tako postupiti!”* [Lukman: 17.]

Daje veoma korisna pojašnjenja opšteg razumjevanja ove naredbe: *“... Naređivanje ka dobru obuhvata generalno svako dobro djelo. A i napuštanje lošeg podrazumjeva napuštanje svega što je štetno. Naređivanje dobrog i odvrćanje od zla predviđa da njihov lider bude bajraktar toga, jer, onaj koji naređuje dobro i udaljava od lošeg, zasigurno je svjestan dobrog i lošeg koje se nalazi u djelu, štetu i korist, tako da, bez imalo sumnje, mora biti prvi koji se pazi (kloni) loših djela i radi dobra, prije nego li to naređuje drugima. Jer se ovo tiče čovjekove bogobožnosti i savjetovanje kao što je to radio mudri Lukman u njegovom savjetovanju sina, gdje je obuhvatio uputu i poziv ka dobrom i širenju među ljude poziv da se klone lošeg i ljudi bilo kakvog zla distanciraju.*

Potom sljedi savjet o strpljenju onom koji posjeduje protivnike, jer onaj koji poziva ka dobru i odvrća od zla, mora imati i svoje protivnike, koji će se truditi i boriti, zato je potrebna strpljivost i oštroumnost kako bi se suprostavio takvim ljudima i mogućim preprekama.”

Ovu potvrdu možemo pronaći i u jednoj drugoj kur'anskoj suri, tj. suri Asr (vrijeme), koja nam govori:

وَالْعَصْرِ ﴿١﴾ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ ﴿٢﴾ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ﴿٣﴾ [سورة العصر: 1-3]

“Tako mi vremena – čovjek, doista, gubi, samo ne oni koji vjeruju i dobra djela čine, i koji jedni drugima istinu preporučuju i koji jedni drugima preporučuju strpljenje.” [Asr: 1-3.]

Dok što se tiče vrijednosti ovog poziva, i uslove koje treba ispuniti onaj koji poziva ka dobru i odvraća od zla i metodu koju treba sljediti, to nas podučava sljedeći kur’anski ajet:

﴿وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ ۗ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [سورة آل عمران: 104]

“I neka među vama bude onih koji će na dobro pozivati i tražiti da se čini dobro, a od zla odvrćati – oni će šta žele postići.” [Ali Imran: 104.]

Ajet je veoma jasan. Allah, dž.š., od nas zahtjeva da “jedna grupa” obrazovna, intelektualna, kvalifikovana, sa licencom, uz podršku i vođenje relevantne institucije, preuzme ovu obavezu. Dakle, nije svako sposoban da ovo radi i nema svako to pravo raditi, da se na member popne i govori ili savjetuje, da poziva na dobro i odvraća od zla po svom nagođenju, bez da prethodno ispuni ove uslove i bez dozvola vrhovnih državnih ili vjerskih poglavara, jer pozivanje ka dobru i odvrćanje od zla je najbitnije i ključno pitanje ljudi i uticaj na njihov život.

Da se nebi kaljao imidž intitucije, htio bih ovdje navesti da vrijeđanje, ponižavanje, javno i oštro kritikovanje, pogotovo po društvenim mrežama prema državnim ili vjerskim poglavarima ili liderima je neprihvatljivo, takav vokabular je apsolutno ne prihvatljiv niti iz vjerskog, niti zakonodavnog, ali niti ni moralnog aspekta!

Učenjaci su potvrdili da je pozivanje ka dobru i odvratanje od zla farz-kifaje, tj. ne individualna naredba, ako jedna skupina društva ovu naredbu sprovede, na najbolji mogući način i prema predviđenim uslovima, gdje ujedno imamo i konkretne rezultate u društvu, ne izazivaju skandale i pometnje sa državnim rukovodstvom, onda preostali u društvu nisu obavezni ove naredbe.¹

Da je obavezna jedna grupa pozivati a ne čitavo društvo, nas podučava sljedeći kur'anski ajet:

﴿وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنفِرُوا كَافَّةً ۚ فَلَوْلَا نَفَرَ مِن كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَائِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُوا
فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ﴾ [سورة التوبة: 122]

“Svi vjernici ne trebaju ići u boj. Neka se po nekoliko njih iz svake zajednice njihove potruđi da se upute u vjerske nauke i neka opominju narod svoj kad mu se vrate, da bi se Allaha pobjavali!” [Teube: 122.]

Božija naredba u ovom ajetu nije upućena svim ljudima, kao što smo gore pojasnili, pitanje naređivanja ka dobrog i odvratanja od zla, nije samo dobrovoljna stvar ili slobodna volja svih ljudi, da to može raditi ko god poželi, bilo to u ime vjere ili državnih institucija, pa čak i najprostije, u ime pozivanja ljudi pobožnosti prema Allahu! Razlog zašto nije nešto dozvoljeno svima stoji u specifičnim uslovima koje mora ispuniti misionar, dakle, da posjeduje znanje u pozivanju ka dobrom i zabrani od zla, da bude svjestan duhovnog, društvenog i ekonomskog stanja onih koje poziva, kako ne bi izazvao neki problem zbog manjkavosti profesionalizma, tj. znanja i iskustva kada treba loše otkloniti djelima, kada riječima i kada prezirati srcem.

---

¹ Pogledajte: <https://dorar.net/hadith/sharh/35647>

Dok što se tiče poziva svoje porodice, djece i bližnjih, to je individualna stvar i svako od nas posebno je obavezan da to radi bez posebne dozvole nadležnih organa. Oni koji pozivaju ka dobru i odvrćaju od zla i koji su nadležni za ovu misiju nisu špijuni ili tajni agenti, nipošto, oni su poznata lica i ne zalaze u privatnost domova, tj. privatnost ljudi. Poznavati pravila ove misije, poziva, je od najbitnijih pitanja i krucialnih stvari koje se trebaju znati u vjeri.

U prošlosti su učenjaci ovaj poziv sublimirali u jedan poseban termin, naučno-administrativni termin pod imenom *Hisbe*, pojašnjavajući da je dobro sve ono što je poznato kao dobro, uz to ga i vjera odobrava, a zlo je sve ono što je zabranjeno, odbačeno i nezakonito je unutar vjere. U hadisu Ebu Seid el-Hudrij, r.a., stoji, da je Vjerovjesnik, a.s., rekao: "Ko od vas vidi neko zlo, neka ga ukloni rukom, a ako to ne može neka to učini svojim jezikom. A ako i to ne može, onda (neka to osudi) svojim srcem, a to je najslabiji oblik imana".¹

Oni koji opširnije žele istraživati ovu temu neka se obrate našoj knjizi: *Haritatu eddaveti ila Rabbi el-enam fi tefsiri el-ustazi Sejjid Kutub li-sureti el-en'am* (Karta Poziva u Božijoj vjeri prema komentaru sure En'am od strane profesora Sejjid Kutba).

Ovakav stav ima i Imam Taberi i to je potvrdio u tefsiru 104. ajeta sure Ali Imran:

"I neka među vama bude onih", vjernika **"jedan ummet",** džemat, grupa **"koji će pozivati",** ljudi **"u dobroti",** u islamu i njegova zakonodavna učenja potvrđena od strane Allaha **"da naređuje dobra djela",** da naređuje ljudima da slijede Muhammeda, s.a.v.s., i vjeru koju od Allaha donosi: **"i zabranjuje ružna djela!",** da zabranjuje kufr (nevjerstvo), tj. poricanje Allaha

---

¹ Vjerodostojan hadis, potvrđen od strane Albanija u *Sahihu Ebi Davuda*, br. 4340.; *Sahihu Ibni Madžeh*, br. 3258.; Šuajb Arnaut u *Musnedu*, br. 11073., *Sahih ibni Hibban*, br. 308. Pogledajte također: <https://dorar.net/hadith/>

i klevete o Muhammedu, s.a.v.s., i njegovoj vjeri, da se svojim zalaganjem bori protiv zla sve dok ne steknu potpuno ubjeđenje. **“Ovi ljudi će biti spašeni.”** – Kod Allaha, koji će vječno boraviti u Allahovim džennetima i uživati Njegove blagodati¹.

Ummet Muhammedov, a.s., je bio u prednosti, izuzetno uvažavan i posjedovao veliki autoritet kada su njegovi sljedbenici pozivali ka dobru i odvrćali od zla. Allah, dz.š., nas podučava:

﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ ۗ وَلَوْ آمَنَ أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ ۚ مِنْهُمْ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ﴾

[سورة آل عمران: 110]

“Vi ste narod najbolji od svih koji se ikada pojavio: tražite da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvrćate, i u Allaha vjerujete. A kad bi sljedbenici Knjige ispravno vjerovali, bilo bi bolje za njih; ima ih i pravih vjernika, ali, većinom su nevjernici.” [Ali Imran: 110.]

Odmaknuvši se od ove plemenite misije počeo je nagli pad kojem niko ne zavidi².

Dok smo još na ovoj temi – pozivanje ka dobru i odvrćanje od zla, htio bih navesti još jednu veoma bitnu stvar. Vjera je u dilemi da li je prednost/superiornost ummeta u vrijednovanju ummeta koji poziva ka dobru i odvrća od zla?³

Islamski učenjaci su diskutovali po ovom pitanju i u pojašnjenju djela ajeta: *“Vi ste narod najbolji od svih koji se ikada pojavio”*, istakli su različita mišljenja i shvatanja.

---

¹ Tefsir Taberija, na: <https://furqan.co/tabari/3/104>

² Tefsir El-besia i Vahdia, na: <https://furqan.co/albaseet/3/110>

³ Tefsir Alusija na: <https://furqan.co/alaloosi/3/110>. Pogledajte također i Tefsir Razija, u prijašnjoj pomenutoj fusnoti.

Polemika je bila u pomoćnom glagolu “*kane* كان“ da li je to manjkav (nepotpun) glagol (ar. *nakisa*) ili potpun (ar. *tammeh*)?¹

I da li je to prednost na Leuhi Mahfuz ili je to dobrota i prijednost ummeta prijašnjih knjiga? Također su diskutovali, da li ova prijednost ostaje do Sudnjega dana?!

Uz najveće poštovanje prema učenjacima tefsira i njihovim vrijednim mišljenjima, međutim, imamo utisak (iz ove studije i analize), da se u ovom ajetu krije nešto drugo. Smatramo da se ova privilegija povezuje direktno za one koji pozivaju ka dobru i odvrćaju od zla. Dakle, zapovijedanje dobra i zabrana zla je uzrok (ar. *il-leh*), dok je superiornost i privilegija norma (ar. *hukm*), i kako bi stekli ovu superiornost i privilegiju (ar. *el hajrije ve el efdalije*), uzrok mora biti aktivan i masovno prisutan i ovo trenutno nažalost se ne dešava, naravno uz minimalne iznimke, i kao što pravilo u Usuli fikh-u navodi, postojanje ili nepostojanje norme-hukma-privilegije, superiornost u ovom kontekstu direktno zavisi od uzroka, koji je povezan sa normom, a to je: zapovijedanje dobra i zabrana zla – sve dok se ovoga budu muslimani pridržavali, onda će biti privilegovani i superiorni nad drugima – dok ukoliko nam ovo bude falilo i ne budemo se pridržavali ove naredbe; onda i mi kao (*ummet islama, muslimani*) nismo bolji i superiorniji nad drugima, jer postoji veliki defekt u našem individualnom, društvenom i međunarodnom životu.

Na osnovu ovog, značenje ajeta možemo razmotriti na sljedeći način:

---

¹ U arapskom jeziku, kada pomoćni glagol (*kane*) dođe, on pokazuje vrijeme i postupak (djelo) i dovoljno je da imenica dođe u nominativu. Dok, kada je ovaj glagol manjkav (nepotpun), pokazuje samo vrijeme i njegovo značenje nije ispunjeno ako subjekt u nominativu nije nužno povezan s predikatom u akuzativu.

O muslimani (upućeno svim muslimanima do Sudnjega dana) – vi ste najbolji ummet, najjaći ummet i najponosniji na zemlji, sve dok zapovjedate dobro i odvrćate od zla i dok islam primenjujete u vašem životu do najsitnijeg detalja i ne odstupate od izvora - Kur'ana i Sunenta, po svakom pitanju u vjeri; moralnom, civilno-društvenom, političkom, ekonomskom itd ... Na ovaj način ćete postići vaše zasluženno mjesto i potpuno uvažavanje, u suprotnom, ukoliko ne budete zapovjedali dobro i zabranjivali zlo, ne zaslužujete poziciju i privilegiju!

A Allah najbolje zna!

Naše mišljenje i stav potvrđuje Imam Ibn Kesir, koji je dao pojašnjenje u njegovom tefsiru, gdje u ovom kontekstu navodi:

“ Ajet nam pokazuje da su muslimani najbolji ummet od svih ummeta i najbolji ljudi od svih ljudi. Zbog toga je i Uzvišeni Allah rekao: “... (jer) tražite da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvrćate, i u Allaha vjerujete ...” – Ovaj ajet obuhvata čitav ummet, svaku generaciju zasebno, a bez imalo sumnje najbolja generacija je bila Muhammedova, s.a.v.s., potom naredne dvije generacije poslije njega”¹.

Nažalost, moram potvrditi da ova superiornost ummeta, ova privilegija i ponos u ovom stoljeću, preciznije početkom 21. stoljeća ne postoji. Ummet je izgubio tu poziciju, jer se vjere ne pridržava i zbog velike nazadnosti u nauci, tehnologiji i industriji. Institucija zapovijedanja dobra i zabrane zla gotovo je izumrla, a možete pronaći samo pojedinačne slučajeve ili u uskim krugovima i nimalo ohrabrujuće činjenice!

Iz pomenutih ajeta sure Lukman i drugih sura, možemo dati zaključak da: zapovijedanje dobra i zabrane zla je od velike i vitalne važnosti za svijet i da je svako nepoštovanje ovog zakona razlog izloženosti Allahovoj kazni i uništenju civilizacije, ljudskih

---

¹ Pogledajte: Tefsir Ibn Kesira u: <https://furqan.co/ibn-katheer/3/110>.

vrijednosti i vrlina. Allah u Kur'anu nam govori o prokletstvu Jevreja i da je upravo razlog bio nepoštovanje ovog zakona:

﴿لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ۚ ذَٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ﴿٧٨﴾ كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ ۚ لَبِئْسَ مَا كَانُوا

يَفْعَلُونَ﴾ [سورة المائدة: 78-79]

“Jezikom Davuda i Isaa, sina Merjemina, prokleti su oni od sinova Israilovih koji nisu vjerovali – zato što su se bunili i uvijek granice zla prelazili, jedni druge nisu odvrćali od grješnih postupaka koje su radili. Ružno li je zaista to kako su postupali!” [Maide: 78-79.]

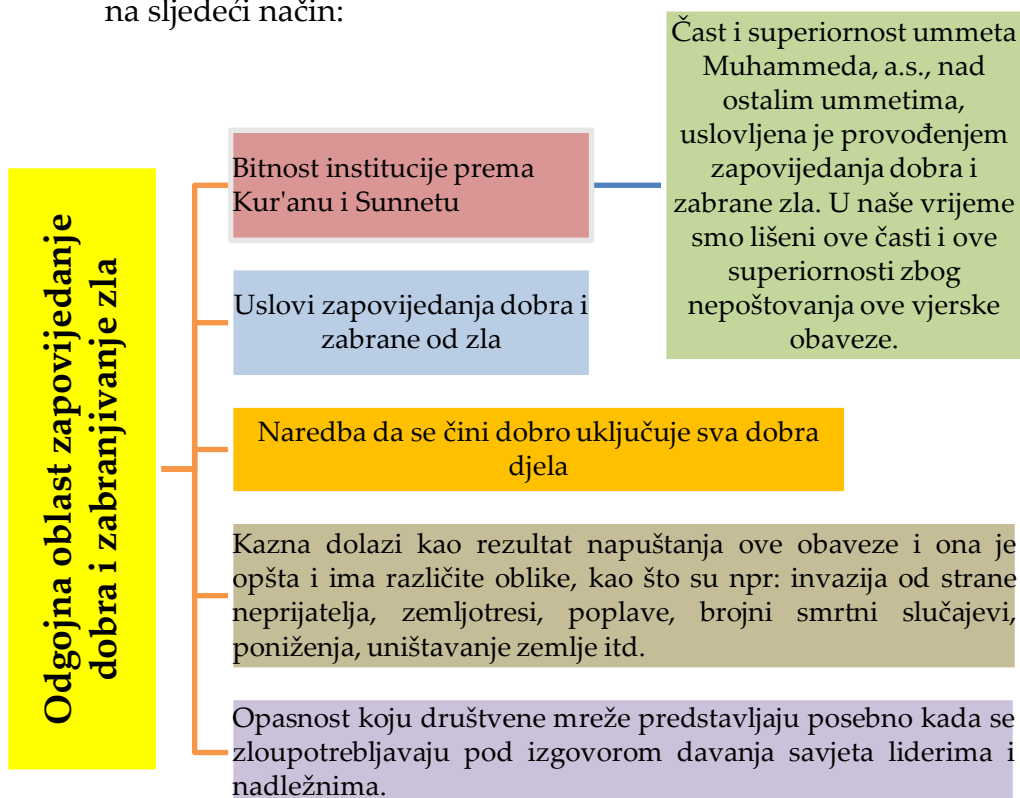
O Allahovim kaznama onima koji se ne pridržavaju naredbe pozivanja ka dobru i odvrćanja od zla, uvaženi Prof. Dr. Halid Sebt, pojašnjavajući ovaj hadis (riječ je o hadisu Imama Tirmizi, r.a.), ističe: “... određena kazna može biti: gubitak bogatstva, zdravlja, tj. bolesti i epidemije, za koju lekari ne mogu pronaći lijek, veliki broj smrtnosti, invazija od strane nemilosrdnog neprijatelja koji ponižava i prezire tu skupinu ljudi ili u nekom drugom obliku, poput onih kojih vidamo kao što su: zemljotresi, a često i poplave, koje nose sve sa sobom i tako ih pretvara u prošlost (tj. ubija). Kazna se može manifestovati gubljenjem bogatstva, trgovine, akcija, pa čak nije ovo ni sve! Kada ljudi budu kažnjeni, tražit će Allahovu pomoć i oprost, ali Allah neće uslišati njihove dove. Allaha molimo za oprost i spas!

U takvim slučajevima kazna ne obuhvata samo određenu skupinu ljudi, već sve nas! Zato, mi trebamo biti oni koji će njih spasiti, koji će društvo spasiti, a ujedno i sebe spasiti ove sveobuhvatne kazne. Dakle, stvar nije baš onakva kakvu je neki shvataju i predstavljaju kao ličnu slobodu i da onaj ko drugima naređuje da čine dobro ili im zabranjuje zlo, prekršuje njihova prava slobode i zadire u njihove privatne živote. Nipošto! Njihova loša djela su podsticaj Allahove sveobuhvatne kazne.”¹

¹ Pogledajte: <https://khaledsabt.com/explanations/1376/>.

Kazne koje danas možemo uočiti na svim nivoima, počevši od onaih individualnih, porodičnih, društvenih, državnih, duhovnih (psiholoških), fizičkih, prirodnih i dr..., su dokaz Allahove kazne onima koji su napustili pozivanje ka dobru i odvrćanje od zla i da kazna može biti primjenjena u različitim oblicima.

U ovom kontekstu imamo veliki broj hadisa ali mi ćemo se ovdje zaustaviti. Ali da bismo ovo još bolje shvatili, pomenuto u ovom poglavlju i o ovoj tematici sažet ćemo u formi grafikona na sljedeći način:

2.4. Bonton morala i ponašanja

I u nastavku ćemo govoriti o odgojnom liderstvu prema poukama i mudrostima iz kur'anskog kazivanja mudrog Lukmana. U prethodna tri naslova govorili smo o obrazovno-odgojnom liderstvu na sljedeći način:

- 1) Vjerski aspekt Teuhida (čisto vjerovanje u jednoga Boga);
- 2) Aspekt meditacije o znanju i neograničene moći Allaha, dž.š., i bogobožnost (javno ili tajno); i
- 3) Društveni aspekt manifestovan kroz naređivanje dobrog i odvrćanje od zla u zaštiti društva od moralnog uništenja i njegove vrijednosti.

U ovom djelu kazivanja mudrog Lukmana iz perspektive Kur'ana nastavit ćemo o ličnom odgoju i odraz tog odgoja u odnosu na sebe i druge.

Kada se čista vjera ukorijeni u srcu, onda se refleksija pozitivnog efekta možemo uočiti sa svih ekstremiteta, jer je nezamislivo da se jedan iskreni musliman ispoljava nešto drugo od onog što u srcu ima, pa da ujedno bude bogobožan, a da nasuprot tome radi loša djela! To je nemoguće! Smatramo da je najveća mahana u povijesti muslimana, koja je čak i dovela do pada islamske civilizacije i tako zahvatila sve nivoe društva od državnih lidera pa sve do običnih ljudi u moralnoj i etičkoj kontradikciji između onoga što govore i ono što rade. Ova demagogija ne samo da je strogo zabranjena u vjeri, već se smatra veliki grijeh! Allah, dž.š., kaže:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٢﴾ كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ﴾ [سورة الصف: 2-3]

“O vjernici, zašto jedno govorite, a drugo radite? O, kako je Allahu mrsko kada govorite riječi koje djela ne prate!”
[Saf: 2-3.]

U nastavku mudrih savjeta mudrog Lukmana svome sinu, tiču se odgoja i morala u odnosu sa ljudima, zabranivši svome sinu da omalovažava ljude i samohvalisanje.

Tajna poruka između ovih savjeta predviđa da klonivši se ovih loših osobina, da čovjek ispolji suprotno ovom, odnosno ispoljavanje jednakosti sa drugima i zabrane isticanja superiornosti! Superiornost važi samo u pobožnosti i u djelima poput: morala, dobrog ponašanja i znanje, bez obzira na osobu, rasu, boju kože, spol, položaj ili porijeklo porodice.

Ovako nas podučava Kur'an časni:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا ۗ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ ۗ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ [سورة الحجرات: 13]

“O ljudi, Mi vas od jednog čovjeka i jedne žene stvaramo i na narode i plemena vas dijelimo da biste se upoznali. Najugledniji kod Allaha je onaj koji Ga se najviše boji, Allah, uistinu, sve zna i nije Mu skriveno ništa.”

[Hudžurat: 13.]

Ovo je pravi prikaz vrijednosti ljudi i međusobnih odnosa. Islam je izgradio jaku vezu između vjere i morala, dok je moral učinio sastavnim djelom ličnosti vjernika, jer je nemoguće tvrditi o jačini vjere s jedne strane, dok s druge strane raditi djela koja su u suprotnosti sa islamskim moralom.

Vjerovjesnik Muhammed, s.a.v.s., bio istaknut u moralu čak je bio istaknut kao najbolji primjer i model u moralnim

vrijednostima. Zato se u Kur'anu ne može naći odvojivost vjere i dobrog djela s ciljem iskazivanja da unutrašnjost i spoljašnjost su u potpunoj međusobnoj harmoniji.

Naime, ono što danas vidimo kod pojedinih muslimana koji rade djela koja su u direktnoj suprotnosti sa vjerom i moralom, ništa drugo nam ne govori, nego li njihovo duboko nepoznavanja vjere, sistema, zakona i državnih normi. To je i posljedica nemara vjerskih institucija u prikazivanju ljudima ljepote vjere i etiku suočavanja sa ovom moralnom i odgojnom manom. Ovom prilikom ne bih izostavio omalovažavajuću ulogu pojedinih medijskih krugova i pojedinih institucija koje pokušavaju poniziti islam predstavljajući ga onakvim kakav zapravo nije! Pošto su arogancija i oholost drevne bolesti i kao takve spadaju među najružnije i najiritantnije, zato i savjet i naredbe mudrog Lukmana su u tom pravcu, da se njih čovjek kloni. Ovo je također i zbog činjenice da su to đavolske karakteristike, jer je prvi koji je pokazao oholost i odbio da poštuje Allahovu naredbu kako bi učinio sedždu poštovanja Adamu, a.s., to je bio prokleti šejtan. Ovo nam pojašnjava Allahm dz.š., kroz nekoliko kur'anska ajeta:

﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا

إِبْلِيسَ لَمْ يَكُن مِّنَ السَّاجِدِينَ﴾ [سورة الأعراف: 11-12]

“Mi smo Adema stvorili i onda mu oblik dali, a poslije melekima rekli: “Poklonite mu se!” – i oni su se poklonili, osim Iblisa, on se nije htio pokloniti. “Zašto se nisi poklonio kad sam ti naredio?” – upita On. – “Ja sam bolji od njega; mene si od vatre stvorio, a njega od ilovače” – odgovori on.” [A’raf: 11-12.]

Slučaj mudrog Lukmanit sa svojim sinom u ovom kontekstu je upozorenje kloniti ružnih osobina.

2.4.1. Zabrana oholosti, uobraženosti, arogancije

Na arapskom jeziku korišten izraz za ovu duhovnu i moralnu bolest je: *tesau'ur* ili *es-sa'aru* (التصعر أو الصغر), što doslovno znaci: bolest koja se javlja na vratu kamile ili ljudi i sprječava slobodno pomicanje glave. To uzrokuje da lice čovjeka ili kamile ostane bočno ili koso. Iz ove perspektive, posuđen je kao figurativni izraz u izražavanju oholosti, uobraženosti, arogancije i sl.¹

To je vrsta oholosti, koja, uprkos tome, ostaje među najomraženijim osobinama morala. Čak je vrhunac svih neprijatnosti i zla. A ako je već tako, to je i povod savjeta mudrog Lukmana svome sinu, da se takvog ponašanja kloni Allah, dz.š., kaže:

﴿وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمَّشْ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا ۚ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ﴾ [سورة لقمان: 18]

“I, iz oholosti, ne okreći od ljudi lice svoje i ne idi zemljom nadmeno, jer Allah ne voli ni gordog ni hvalisavog!”
[Lukman: 18.]

Značenje ajeta: *Ne okreći lice iz oholosti prema ljudima, kada s ljudima razgovarate licem i tijelom okrenite se prema njima, nasmiјano i dobronamјerno, bez pokazivanja oholosti ili uobraženosti.*

S drugim riječima, budite skromni i blagi! Naši odnosi s ljudima moraju se graditi na ovoj osnovi!

¹ Pogledajte: <https://almaany.com/ar/dict/ar-ar/الصعر>.

Kao što je poznato da naučni i retorički *i'džazet* Kur'ana časnog, svaki izraz koji se koristi u Kur'anu krije edukativna, moralna i jezička značenja, dimenzije i tajne, i kada bi se koristio neki drugi izraz ne bi ih mogao obuhvatiti, a ne bi čak ni mogao izraziti svrhu onoga o čemu se govori ili tretira u relevantnom kontekstu. Slavljen neka je Allah, Koji nas blagoslovio objavom ove jasne, tačne, savršene Knjige, bez suprotnosti i kontradikcije.

Lijepo pojašnjenje je dao imam Kurtubi o ovom ajetu: Postoje tri stvari u ovom ajetu:

Prva stvar: Sa'ri znači nagib. Herevi je rekao: *la tusaa'ir (لَا تُصَعِّرْ)*: ne okrećite im leđa u znak oholosti. Kada bolest pogodi kamilu, kaže se da joj je vrat iskrivljen: *Esabe el-beire saarun ve sajedun*. Kaže se za ohole: *fihī sa'arun ve sajed*. Značenje kur'anskog izraza : *la tusaa'ir (لَا تُصَعِّرْ)* je: ne namećujte to na svoje lice *sa'rin* (savijanje). U hadisu stoji: "Doći će vrijeme kada među ljudima neće biti nikoga osim *es'ara* i *ebtera* (ohole i mrzitelje)."

Tako da: *es'ar* označava osobu koja u znak oholosti okreće lice na drugu stranu, ciljajući time prezir ljudi. Ovaj izraz se pripisuje najbesramnijim ljudima, koji za vjeru ne znaju!

U hadisu stoji: "Svaki *sa'ar* (ohol) je proklet!"

Druga stvar: Značenje ajeta: ne okreći lice svoje u znak oholosti i prezira prema ljudima. Ovo je interpretacija Ibn Abbasa, r.a., i još puno drugih. Prema jednoj drugoj interpretaciji, značenje: ne izvijaj vilicu kada se neko pominje u prisustvu kao da ga omalovažavaš. Dakle, značenje ajeta je:

Ljudima se skromno, uz bliskost i ljubavi obracaj, čak kad ti se i najmlađi među njima obraća, pažljivo ih slušaj dok ne završe.

Tako je postupao Poslanik, a.s.!

S tim značenjem je i hadis Enesa, r.a., u kojem stoji da je Poslanik, a.s., rekao: "Ne mrzite se, ne zavidite jedni drugima, ne okrećite leđa jedni drugima (napuštajući jedne-druge), budite braća, o

Allahovi robovi! Nije dozvoljeno da bratu tera inat i ne razgovara više od tri dana." Izraz : "Ne napuštajte jedi-druge ...", u arapskom jeziku je: (la tedaberu) što znači okretanje leđa i hramanje. Dok *i'radit* (napuštanje, prepuštanje, izbegavanje, stajanje po strani; odbijanje, ne prihvatanje itd...), *Jer*, onoga koga mrzimo obično mu leđa okrećemo. Ovako postupa onaj ko mržnju posjeduje. Za razliku od onoga koji voli i koji želi da jedni-druge licem u lice posmatraju kako bi sretni i zadovoljni bili. U oporuci mudrog Lukmana, a.s., preciznije riječ: *saar* skriveno je i značenje *tedâburit*¹.

U Kur'anu časnom i hadisima vjerovjesnika Muhammeda, a.s., je veliki broj naređenja izbjegavanja ove ružne osobine i oplemeniti se osobinama skromnosti i poniznosti. Da bismo ovo ilustrovali još bolje navest ćemo sljedeće kur'anske ajete:

﴿وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ [سورة الشعراء: 215]

"I budi ljubazan prema vjernicima koji te slijede!" [Šuara: 215.]

﴿لَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَاخْفِضْ

جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ [سورة الحجر: 88]

"Ne pružaj poglede svoje na ono što Mi dajemo na uživanje nekim od njih i ne budi tužan zbog njih, a prema vjernicima blag budi!" [Hidžr: 88.]

﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ ۗ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ﴾

[سورة الفتح: 29]

"Muhammed je Allahov poslanik, a njegovi sljedbenici su strogi prema nevjernicima, a samilosni među sobom ..."
[Fet'h: 29.]

¹ Pogledajte: Tefsir Imama Kurtubi: <https://furqan.co/qurtubi/31/18>.

Naravno da ima i veliki broj drugih ajeta koji sadrže ovakve naredbe i poruke. Također je veliki broj i hadisa istih ili sličnih sadržaja. Tekstovi koji podstiču vjernika na skromnost i blagost. Abdullah bin Mes'ud, r.a., navodi da je Poslanik, a.s., rekao: *"Hocete li da vam kažem ko je udaljen od vatre i od koga je vatra udaljena (neće biti kažnjen na Budućem svijetu): To je skrona, meka i blaga osoba."*¹ U hadisu Talhe bin Ubejdullaha kojeg citira Imam Hejsemi, stoji: *"... Onaj ko je racionalan u potrošnji, Allah će ga obogatiti; a rasipnika će osiromašiti. Onaj ko je skroman u ime Allaha, Allah će ga uzdici, a onaj ko se bude oholio, Allahu oboriće ga na zemlju (kaznit će ga)".*² Također u jednom drugom vjerodostojnom hadisu stoji: *"Allah mi objavio (naredio) skromnost i ne oholiti se jedni prema drugima i ne raditi nepravdu jedni-drugima."*³

Kao zaključak ovoga podpoglavlja možemo potvrditi da je među najvažnijim principima liderstva i njegove odgojne tačke koje se moraju uzeti u obzir su: duhovna čednost i kloniti se ružnih osobina, prije svega od oholosti s jedne strane i oplemenjivanje dragocjenim osobinama, s istaknutim vrlinama uključujući skromnost i blagost. Jer, nema koristi od bahatog i uobraženog djeteta prema roditeljima, braći i sestrama; nema koristi od bahatog studenta prema svojim kolegama i profesorima; ni od zaposlenog koji pokazuje surovost prema pretpostavljenom; ne valja ni da se vojnik nadme prema komandantu; ni da komandant pokaže bahatost prema vojniku!

Nema koristi od onoga ko se odlikuje ružnim porocima!

---

¹ Hadis bileže Tirmizi u *Sunenu*, br. 2488.: Imam Ahmed u *Musnedu*, 1/415, Ibn Hiban u *Sahihu*, 2/216.

² Hadis bileži Imam Hejsemi u *Medžmeu ez-zevaid*, 1/255.

³ Hadis bileži Imam Muslim u *Sahihu*, br. 2865. Pogledajte komentar na: <https://dorar.net/hadith/sharh/16720>.

U današnjem vremenu, kao dodatna slika i značenje bahatosti je i korišćenje mobilnog telefona tokom razgovora s jedne strane, dok sa druge strane ozbiljno mu je potrebna vaša pomoć. Kako može jedan električni aparat biti vredniji i uzdignutiji od čovjeka, koji je Allahovo, dz.š., stvorenje!

Ne upoređuje se Stvoritelj sa stvorenjima! Čemu onda ta arogancija kod čovjeka?!

U hadisu Kudsi se navodi: *“Ponos je Moja odjeća, (figurativno-retorički izraz koji implicira veličinu Allaha, dž.š.), a veličina Moj ogrtač! (retorički izraz o veličanstvu Allaha), Bacit ću u vatru onoga ko Mi se u bilo kojem od njih suprostavi (kaznit ću ga).”*¹

Jedna od pratećih odlika oholosti je nemir, o kome je dato nekoliko pojašnjenja, a to su: *pretjerana radost i veći entuzijazam od istinskog položaja kojeg čovjek posjeduje; hodanje polako sa nadmenošću i samozadovoljstvom, razmetljivo hodanje, poricanje istine, odbacivanje i potcjenjivanje istine, gubljenje vremena bez obavljanja bilo kakvog korisnog posla za sebe, porodicu, krug, društvo, vjeru itd...* To je ono što vidimo danas u našim društvima, ne samo među mladićima i djevojkama, već i među drugim starijim grupama, koji vode promiskuitetni život, uronjeni duboko u grijeh, bežeći od vjerskih, porodičnih, društvenih i akademskih obaveza koje imaju. Takve vidite u potrazi za luksuzom; luksuzni automobili, pametni telefoni najnovijih verzija, potom kao širitelje glasina i neistina na društvenim mrežama: fejsbuku, twitteru, instagramu itd... Teško njima za kaznu koju će imati na koju su zaboravili! Prokleti šejtan im uljepšao ova zla djela

---

¹ Hadis bileže Ebu Davud u Sunenu, br. 4090.; Imam Ahmed u Musnedu, br. 9359.; Ibn Madžeh u Sunenu, br. 4174. U ovom hadisu se u primjeru navodi oholost i ponos što se tiče odjeće, da ne bi običan čitaoc pogrešno razumio. **(Prevodilac).**

ubeđujući ih da ne čine ništa osim dobrog! Ove dezinformacije koje se svuda šire, pretvoriće se u užas i kaznu za njih! Ovo je sindrom ovog vremena, koji je zahvatio apsolutnu većinu naše omladine, osim izuzetaka, molimo Allaha da budemo među izuzetcima!!!

Ovo su bile neke od karakteristika *nemarnih* našeg vremena. Naravno da je bilo potrebno da mudri Lukmani posavjetuje svoga sina o ovakvom niskom moralu koji je preovladavao i u tom vremenu, iako je slika, imidž i značenje bilo drugačije za razliku od našeg vremena, negativni efekti su isti u svakom vremenu, stoga je i zabranjeno u svakom vremenu! Ali, upoređujući vrijeme i uzimajući u obzir nova dešavanja, ispostavlja se da su posljedice ove pojave danas mnogo ozbiljnije nego u bilo kojem drugom vremenu!

Značenje riječi *mereh* pojašnjava i poznati mufessir Imam Kurtubi, koji ističe da *mereh*, znaci *kibir* – *oholost*. Mereh to je entuzijazam i veselje bez ikakvog razloga ili potrebe. Ljudi koji imaju ovakav moral obično se puno hvališu i uobraženi su, jer razmetljivost zapravo znači šetanje unaokolo i razmetanje...¹

Kur'an nam govori o savjetu koji je mudri Lukmani dao svome sinu:

﴿وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ﴾ [سورة لقمان: 18]

“... i, iz oholosti, ne okreći od ljudi lice svoje i ne idi zemljom nadmeno, jer Allah ne voli ni gordog ni hvalisavog!”
[Lukman: 18.]

---

¹ Pogledajte: Tefsiri Imama Kurtubija, na: <https://furqan.co/qurtubi/31/18>.

“I, iz oholosti, ne okreći od ljudi lice svoje i ne idi zemljom nadmeno, jer Allah ne voli ni gordog ni hvalisavog.” [Lukman: 18.]

Hodanje je neophodan proces u životu, ali ne sa arogancijom već sa skromnošću i jednostavnošću. Hodati pravo, mirno, skromno, onako kako i dolikuje vaspitanoj osobi. Ono što je ranije navedeno o ružnom moralu i uobraženosti Kur'an je to opisao kao loš i razvratan, ružan moral. Allah, dž.š., kaže:

﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا

سَلَامًا﴾ [سورة الفرقان: 63]

“A robovi Milostivog, oni koji hodaju po Zemlji ponizno, i kad im se obrate neznalice, kažu: “Selam!” [Furkan: 63.]

﴿ذَلِكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَفْرَحُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَمَا كُنْتُمْ تَمْرَحُونَ﴾

[سورة غافر: 75]

“To stoga što ste likovali na Zemlji bez prava, i što ste (obijesno) veseli bili.” [Gafir: 75.]

﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ﴾

[سورة الفتح: 29]

“Muhammed je Allahov poslanik, a njegovi sljedbenici su strogi prema nevjernicima, a samilosni među sobom ...” [Fet'h: 29.]

I u hadisima nalazimo oštra upozorenja i prijetnje onima koji se ističu ovakvim ponašanjem, koje Allah ne voli osim u određenim slučajevima kao što je na ratištima sa neprijateljima.

U hadisu Abdullaha Halida, sina Semmaka stoji da je Ebu Dudžane na dan bitke na Uhudu stavio crveni šal i uzdignutom glavom paradirao između dvije vojske.

Kada je to Poslanik, a.s., uočio, rekao je: *“Allah mrzi ovakvo hodanje, izuzev na ovom mjestu (i ovom vremenu).”*¹

U hadisu Džabira bin Utejka, zabeleženog u Sunenu Ebu Davuda, Imam Albani ga smatra vjerodostojnim, stoji da je Poslanik, a.s., rekao: *“... ima ponos koji se Allahu dopada i ponos koji je Allahu omražen. Situacija kada se Allahu dopada, to je situacija kada čovjek (vojnici) ponosi se i hoda uspravno u ratu i kada sadaku udjeljuje. Dok je Allahu omražen ponos i arogancija u nepravdi i hvalisanju.”*

Sadržaj i shvatanje hadisa je na sljedeći način: Ponos (u vidu oholosti), koju Allah voli je u trenucima rata kada vojnici ili komandant to koristi kao taktiku, strategiju, kako bi neprijatelja savladao. Dok ovakav vid ponašanja pri udjeljivanju milostinje znači radost onim što siromahu čovjek udjeljuje smatrajući da je ta suma prevelika. Suprotno tome, sve ono što čovjek daje, treba smatrati da je to malo. I također ovakav vid ponašanja se dešava tokom nepravde, tj. uzdiže i hvali sebe zbog nepravde koju je drugom učinio uzurpirajući ljudima bogatstva koja mu ne pripadaju. Čovjek ima također ovakva svojstva ponosa (sa simptomima oholosti) i kada navodi svoje lične osobine i ono što posjeduje nap npr. imetak, status (poziciju), i sl., sa ciljem da se pred drugima hvališe i uzdiže...²

Bez imalo sumnje i sama priroda čovjeka stvara mržnju i antipatiju prema takvome stavu. Ovakav stav možemo uočiti i kod sportiste i atletičare koji se na takav način ponašaju iz određenog razloga (uzdižu se jedni naspram drugih prije nego li počne utakmica, meč, kako bi zaplašili jedne-druge i tako slomili protivnika psihički i emocionalno prije fizičke borbe).

---

¹ Hadis bileži Imam Hejsemi u *Medzmeu ezzevoid*, br. 112.

² Pogledajte: <https://dorar.net/hadith/sharh/29358>.

Kontekst edukativnog liderstva u kur'anskom poglavlju Lukman nam otkriva jednu ružnu i omraženu osobinu, a to je nepotrebno podizanje glasa nad drugim zbog neprijatnosti slušaoca.

Naravno, i u ovom pravilu ima izuzetka, tj. kada je dozvoljeno podizanje glasa, ali generalno je zabranjeno. Oni koji imaju osnovno vjesko obraznovanje, znaju da vrištenje, zviždanje, aplauz su tradicije prije islamskog doba i tog društva (*džahilijeta*) koji su u ovom obliku obavljali vjerske obrede i molitvu u Kabi. Allah, dž.š., nam o ovome govori:

﴿وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ إِلَّا مُكَاءً وَتَصْدِيَةً ۚ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ
تَكْفُرُونَ﴾ [سورة الأنفال: 35]

“Molitva njihova pored Hrama svodi se samo na zviždanje ili pljeskanje rukama; zato kaznu iskusite, jer ne vjerujete!” [Enfal: 35.]

Nažalost, forma ovih zabranjenih tradicija i danas nalazimo među nama u salama za predavanja, školskim prostorijama, tržnim centrima, državnim institucijama itd.

Neretko ih vidimo kako viču i zvižde, a da uopšte ne mare, jer time ometaju druge i narušavaju mir. Da ne bismo bili žrtve ovog fenomena, ovaj kur'anski savjet u poglavlju Lukman, trebamo uvijek imati na umu!

Ali nisu svi takvi! Odgojna i ljubazna komunikacija u nekim muslimanskim zemljama podignuta je na nacionalnom nivou, kao npr. u Maleziji, Indoneziji, Brunej Darussalamu, gdje sam imao sreću da živim i radim i uživam u ovoj visokoj kulturi komunikacije. Sjećam se da sam ih jednom upitao o tajni tihog glasa u razgovoru, rekli su mi: Podizanje glasa (vrištanje) je karakteristika majmuna u našim džunglama. Dok mi koji smo

ljudi i muslimani ne priliči nam da dižemo glas (vičemo) kao oni! Svaka im čast za ovu kulturu i visok moral!

Razlog zašto Kur'an visoki glas upoređuje sa glasom magarca leži u ružnoći jakog glasa i strahu ljudi od njega. U ajetu se nagovještava da je magareći glas bio omražen kao i danas! Tako će ostati zauvijek. Istinu je rekao Uzvišeni Allah, Koji kaže:

﴿وَأَقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَاغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ ۚ إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ﴾

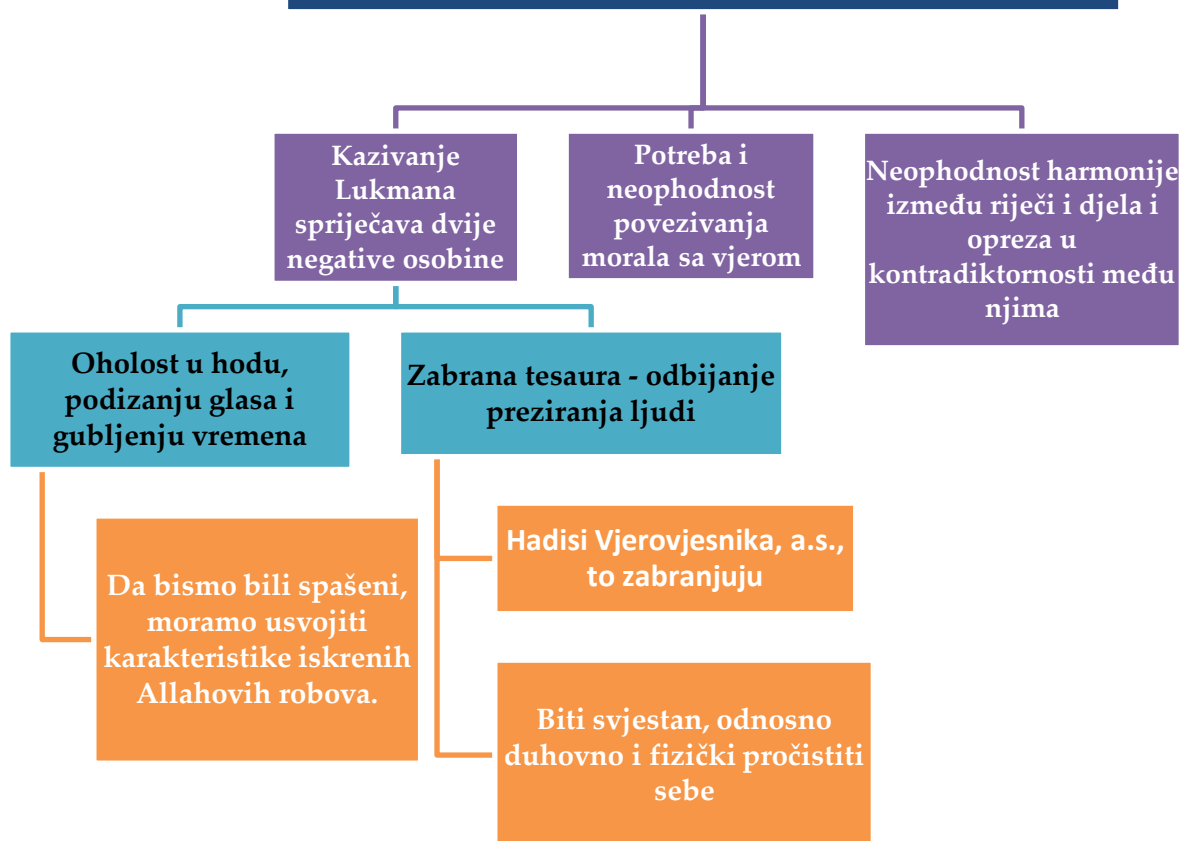
[سورة لقمان: ١٩]

“U hodu budi odmjeren, a u govoru ne budi grlat; ta najneprijatniji glas je revanje magarca!” [Lukman: 19.]

Kur'ansko izlaganje o važnosti odgojnog liderstva u poglavlju Lukman, odnosno kazivanja mudrog Lukmana s ljudima, djecom, učenicima, dovoljna je da se uči i vodi i djeluje u skladu sa ovim ajetima. U tom poglavlju smo našli mnoge elemente koji jasno i lijepo ocrtavaju put kojim se treba ići u odgoju djece, učenika, vojnika, oplemenjujući ih poput metala, skinuvši im svaki nedostatak i omraženih osobina Allahu, dž.š.

Sljedeći grafikon ukratko rezimira paragrafe ove pod teme:

Moralni, etički i liderski aspekti u kazivanju mudrog Lukmana

TREĆO POGLAVLJE -III-: PRIMJERI USPJEŠNOG I PROPALOG LIDERSTVA IZ PRIZME KUR'ANA ČASNOG

1. ZNAČAJ PRAVEDNOG LIDERSTVA U SPROVOĐENJU VJERE I DRŽAVNIH ZAKONA Značaj pravednog liderstva u

1.1. Potrebni putokazi obnove

1.2. Komponente islamskog šerijata i uslovi njegove implementacije kao autoriteta na zemlji

1.3. Mapa puta koja vodi ka sticanju moći i vlasti na zemlji

2. Primjeri uspješnog liderstva iz prizme Kur'ana

2.1. Sveobuhvatno liderstvo Muhammeda, s.a.v.s.

2.1.1. Liderstvo Muhammeda, s.a.v.s., na vojnom polju

2.2. Liderstvo Jusufa, a.s., u ekonomiji (finansijama)

2.3. Liderstvo Musaa, a.s., u oblasti savjetovanja, konsultacije i motivisanja

2.4. Kraljevsko liderstvo u Kur'anu časnom: primjeri Sulejmana, a.s, Belkize i kralja Taluta

2.5. Model liderstva Zulkarnejna

3. Propali primjeri liderstva iz prizme Kur'ana

3.1. Propali primjeri liderstva

3.2. Udaljavanje neuspješnih lidera od svojih sljedbenika

1. ZNAČAJ PRAVEDNOG LIDERSTA U SPROVOĐENJU VJERE I DRŽAVNIH ZAKONA

1.1. Potrebni putokazi obnove

Kur'anske, poslaničke i povijesne istine su najbolji dokaz da izlazak iz ove situacije u kojoj se nalazimo može biti samo ukoliko obnovimo naše prekinute veze sa Bogom, sa individualne i kolektivne (globalne) tačke gledišta, na svim nivoima: vjerskim, moralnim, etičkim, političkim, ekonomskim, itd..., tako što ćemo u potpunosti sprovoditi i vjerske i državne norme. U vjerskom pogledu, ova obnova (osvješćivanje i ponovno buđenje), može se postići oživljenjem napuštene islamske vrijednosti, istovremeno boreći se protiv praznovjerja i drugih faktora koji krše osnovne ljudske principe.

Islamski učenjaci su kroz povijest bili vrlo predani u primjeni *tedždida* (obnovi, reformacije¹), jer su prepoznali njenu važnost i puno značenje. Nazivali su ih *Preporod vjerskih nauka* (Ihjau ulumi eddin), *Obnova vjerskog naslijeđa* (Tedždid etturath eddinij), *Obnova usulističke metodologije* (Tedždid el-menhedž el-usulij), *Obnova vjere* (Tedždid eddin) i sa drugim sličnim izrazima. Bitnost tedždida potvrđuje i vjerodostojan hadis Vjerovjesnika, a.s.:

"Bog će sljedbenicima islama na koncu svakog stoljeća slati onoga (učenjake i vladare) ko će im obnoviti njihovu vjeru).²"
- Komentar ovog hadisa prema učenjacima je na sljedeći način:

¹ Koristićemo ovaj i druge termine u originalu da bismo ih stekli kao izraze, ali i zbog činjenice da ćemo (kao što smo objasnili u prvom poglavlju) na kraju knjige imati indeks sa religijskim terminima i pojmovima.

² Hadis bileži Ebu Davud u *Sunenu*, br. 4291., Albani ga ocjenio vjerodostojnim u *Essilsiletu essahihah*, str. 599, br. 80111.

Allah, dž.š., je milostiv prema ummetu vodeći brigu da ummet uvijek posjeduje učenjake i vladare koji šire vjeru od vremena Muhammeda, a.s., i Ashaba, r.a., pa sve do ahiretskog dana.

[**Allah, dž.š., šalje**]: (stvora, određuje, priprema), učenjake, vladare...

[**Za ovaj ummet/sljedbenike ...**]: za ummet, ali i za cijelo čovječanstvo¹.

[**Na koncu svakog stoljeća**]: na početku ili na kraju, kada vjera oslabi neznanjem ili novotarijama (suprotnosti sunneta) počnu zauzimati mjesto sunneta.

[**učenjaci i pripremljeni vladari**] – širiti islamsko obrezivanje i vrednosti.

[**koji ili koji (više njih) ...**]², učenjaci ili vladari, ima značenje – jedan ili više njih učenik (višestruk) indikativnih, ili vladar u čitavom društvu.

Osim vjerskih učenjaka, ummet brane i vladari (**pravedni vladari**), jer vjerski učenjaci štite vjerske temelje, dok pravedni vladari, vladavinu zakona i vrijednosti vjere. Hadis odražava kako Uzvišeni Allah čuva vjeru od izobličenja i nestajanja. Dok *tedždid* (potrijeba za preporod) je konstantna, vječita³, zadatak učenjaka ostaje da razjasne načine primjene tedždida u vjeri.

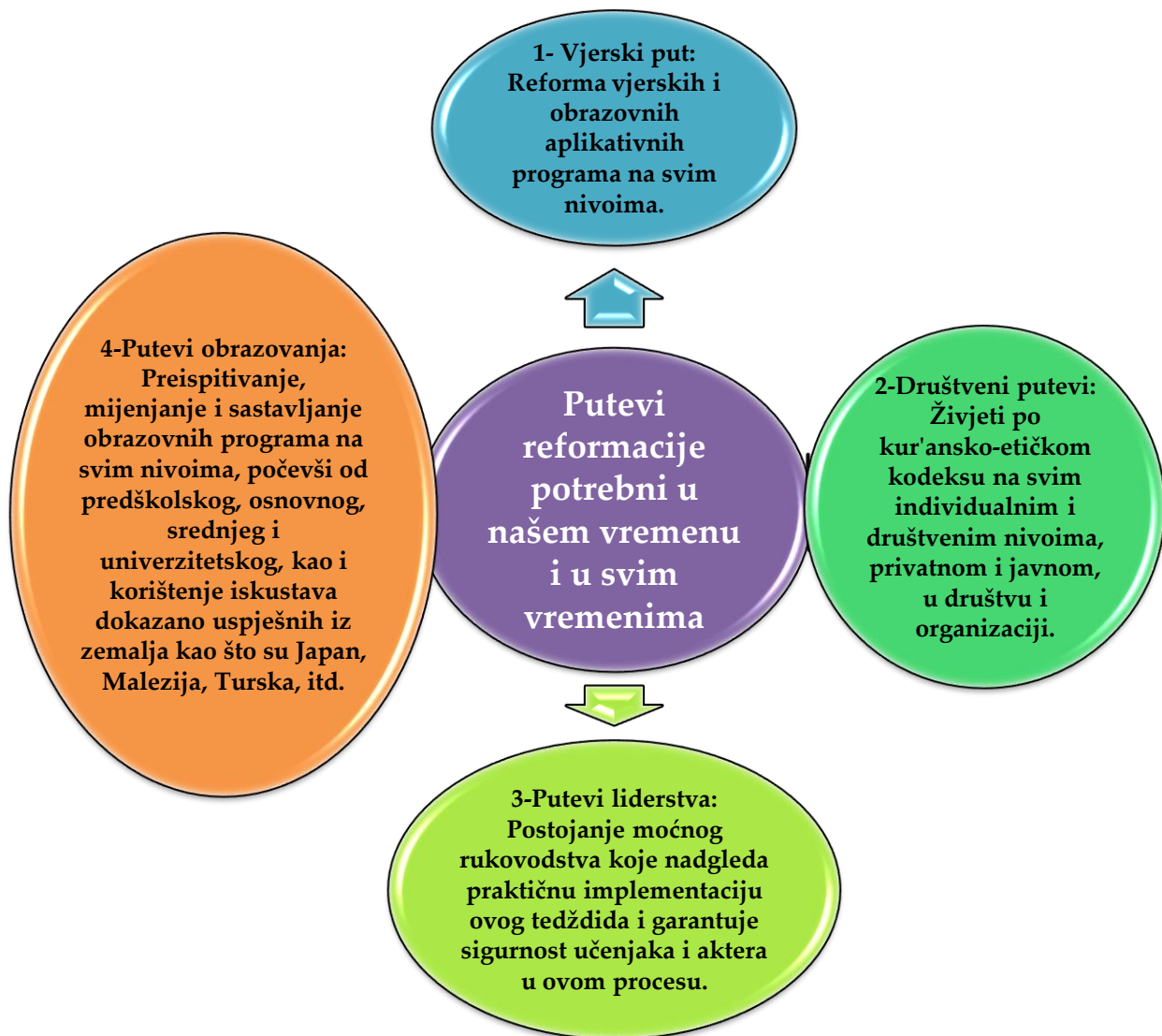
---

¹ U vjerskoj terminologiji, ummet se koristi u dva oblika: ummet da'veta, koji uključuje ljude koji pripadaju cijelom čovječanstvu, i ummet idžaba - koji uključuje samo muslimane. **Prevodioc.**

² U originalu je to relativna zamjenica "men" – koji - na bosanskom, je prevedena u neizgovorljivom obliku, kako bi odgovarao značenju hadisa. **Prevodioc.**

³ Pogledajte o ovoj temi u petom poglavlju u: Elmuthenna Abdul Fettah Mahmud, *Fikhu ettag'jir ve binau el-ummeti el-vesat*, (Katar: Ministarstvo vjere, 2016.), str. 217-235. Knjiga je dobitnik nagrade Šejh Ali Abdullah Al za 2016., godinu, kao: "*Najbolje knjiga*".

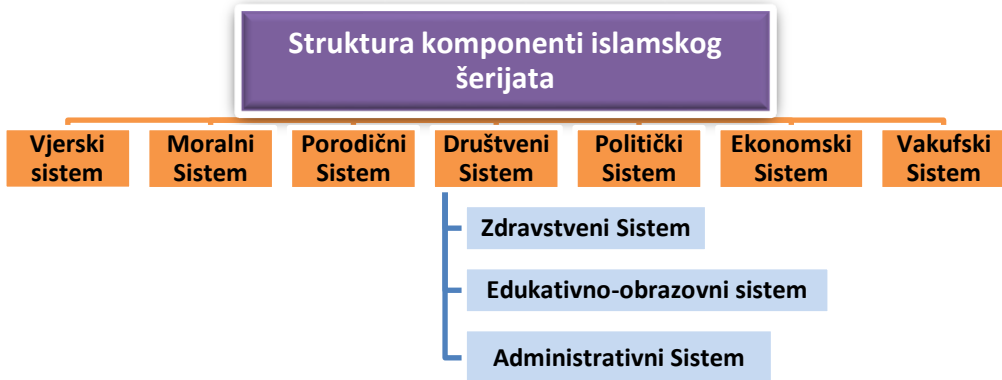
Pogledajte sljedeći grafikon:

1.2. Komponente islamskog šerijata i uslovi njegove implementacije kao autoriteta na zemlji

Ostvarenje prednosti ummeta nad drugima¹ se neće desiti bez potpunog praktikovanja vjere, riječima i djelima, u formi i sadržaju, i sve to u skladu sa gore pomenutom tabelom i njenim principima.

Nemoguć je preporod ummeta sam od sebe! Može se desiti samo putem *temkina*,² što znači potpunu implementaciju vjere u akaidološkom, moralnom, porodičnom, društvenom, ekonomskom i političkom smislu. Kada primjena vjere zauzme svoje mjesto i u potpunosti se uskladi sa vizijom o kojoj je riječ, onda će se ispuniti i Allahovo, dž.š., obećanje i uslijediti preporod vjernika na zemlji, radi prelaska moći u sigurne ruke. Naši preci su poštovali ovaj princip i shvatali, praktikovali i širili islam kao vrijednost od Istoka do Zapada. Sljedeći grafikon pojašnjava važnost uključivanja islama u sve državne sisteme:

¹ To je vjerski koncept kojeg možete pronaći u indeksu na kraju knjige. (Prevodioc).

² U prethodnom poglavlju smo dali pojašnjenja o *temkinu*, ali se ovdje *temkin* tretira u kontekstu ummeta, tako da je to vjerski koncept. (Prevodioc).

Dakle, preporod, tj. buđenje je uslovljeno punim (ne delimičnim!), ispunjavanjem obaveza, kako na individualnom (privatnom), tako i na društvenom (javnom) nivou. Samo primjenom božanskih parametara i obaveza liderstva ispunjavamo osnovne uslove *temkina!* Dakle, nakon osnaživanja i preuzimanja vlasti na Zemlji, sposobni smo voditi čovječanstvo ka blagodatima koje nam Allah, dž.š., daje.

U cjelini loše stanje ummeta danas, dekadencija svih vrsta (naučno, materialno i duhovno), je posljedica čovjekovog prepuštanja žudnjama ovoga svijeta, što rezultira njegovim udaljavanjem od islamskih principa i etike, jednostavno čovjek zaboravlja na svoju smrt! Kao rezultat toga, neprijatelji iskorištavaju ovu situaciju i stvaraju pogodno tlo za suprotstavljanje islamskim vrijednostima, stvarajući prilike za kolonizaciju, okupaciju, rat, idealne okolnosti za podjele na vjerskoj, etničkoj i političkoj osnovi. Potom međusobne nesuglasice muslimana (u teoriji i praksi), sklonost praćenju forme uz ignorisanje sadržaja (suštine), sklonost kamuflaži i pretvaranju (čak i dok se Kur'an čita!), zanemarivanje kur'anskih pouka itd ...

Ali, *nagrada dolazi prema djelu*,¹ ili kako narod kaže: *Mi smo takvi, kakvo nam je stanje!* Znači: loše nam je, jer su nam djela loša. Allah, dž.š., kaže:

﴿لَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ ۗ وَاللَّهُ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ﴾ [سورة الحج: 41]

“One koji, ako ih učvrstimo na Zemlji, obavljaju salat i daju zekat, i naređuju dobro, a odvrćaju od nevaljalog. A Allahov je konac stvari.” [Hadždž: 41.]

---

¹ To je vjerski koncept koji možete pronaći u indeksu na kraju knjige.

Kako mogu obnoviti (vratiti) vlast muslimani kada zanemaruju namaz, udjeljivanje zekata, naređivanje dobra i zabranjivanje zla?! Kako mogu povratiti liderstvo sa ovim suprotnostima (kontradikcijama) između riječi i djela?

Ummet može vratiti svoju nekadašnju izgubljenu čast, ponos i poziciju tek kada se osvijesti i vrati znanju i nauci, kao nekada, maksimalno se posvjeti tehnološkom i industrijskom razvoju i bude odlikovan vrlinama i djelima kao što je nekada bio. Allah, dž.š., nije na ničijoj strani; ko radi - postiže, ko uči - prolazi, ko zna plivati – spasit će se, ko se zalaže za razvoj – napreduje, a ono što trebamo napomenuti kao princip, to je činjenica da u svjetskom napretku, vjerska pripadnost ne igra odlučujuću ulogu, dakle, samo zato što je neko musliman ne možete se uzdići u ekonomskom, tehnološkom, industrijskom napretku itd., moraju ljudi dati maksimaln trud i doprinos u svim ovim oblastima kako bi uspjeli!

Sljedeći grafikon pojašnjava značenje ovog ajeta:

Istog značenja je i sljedeci 105. ajet sure El- Enbija:

﴿وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزُّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ﴾

[سورة الأنبياء: 105]

“Mi smo u Zeburu, poslije Tevrata, napisali da će Zemlju Moji čestiti robovi naslijediti.”

Danas muslimani, nažalost, zbog mnogih problema (unutrašnjih i spoljašnjih), uglavnom zbog loših poroka kao što su: špijunaža, licemjerje, izdaja, ogovaranje, duhovna slabost, zatim od raznih ideoloških, sektaških i podjela faktora, često pod utjecajem ateizma, globalizma, novog svjetskog poretka, sekularizma, orijentalizma, evangelizacije i kršćanstva, Jehovinih svjedoka, itd...

Muslimani nisu dostigli odgovarajući nivo upravljanja u svijetu! Nije iznenađujuće jer da bi naslijedio i vodio svijet, lider mora ispuniti dva glavna uslova: *namaz* (unutrašnja reformacija) i *islah* (spoljna, društvena, institucionalna reforma, itd.) Sljedeći grafikon jasnije pojašnjava svrhu kur'anskog ajeta “ ... da će Zemlju Moji čestiti robovi naslijediti.”

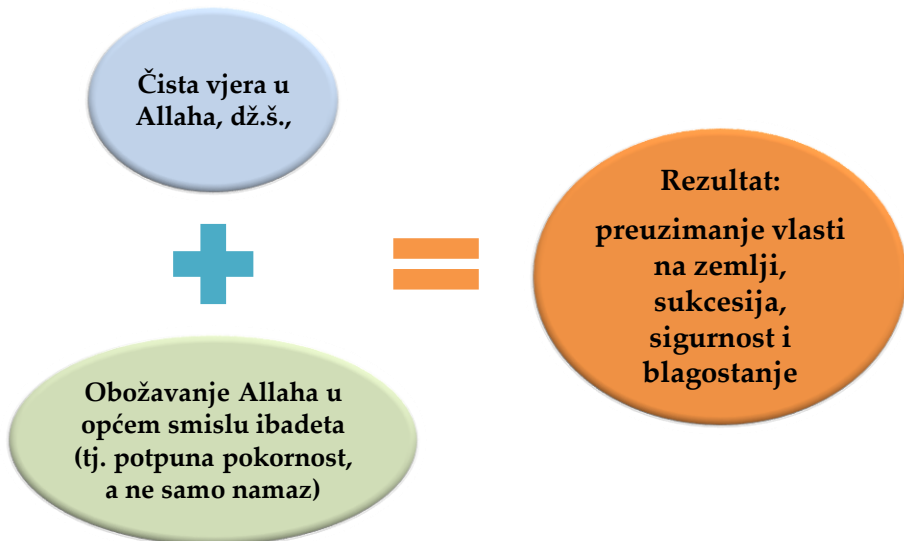

Allah, dž.š., obećava vjernicima pobjedu, moć na zemlji, poštovanje vjere, sigurnost i blagostanje, ako prvo čine dobra djela ibadetom uvijek i iskreno Allah, dž.š., U ovom kontekstu i sadržaju je i sljedeći ajet:

﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَىٰ لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا ۗ يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا ۗ وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ [سورة النور: 55]

“Allah obećava da će one među vama koji budu vjerovali i dobra djela činili sigurno namjesnicima na Zemlji postaviti, kao što je postavio namjesnicima one prije njih, i da će im zacijelo vjeru njihovu učvrstiti, onu koju im On želi, i da će im sigurno strah sigurnošću zamijeniti; oni će se samo Meni klanjati, i neće druge Meni ravnim smatrati. A oni koji i poslije toga budu nezahvalni – oni su pravi grješnici.” [Nur: 55].

Pogledajte i sljedeći grafikon koji ovo rezimira:

Imam Zemahšeri tumačeći ovaj ajet kaže: "Ajet se obraća Vjerovjesnici, a.s., i vjernicima koji su sa njim. (Čestica) minkum (منكم) je samo za objašnjenje (ne za brojčano ograničenje), kao što je to na kraju fet'h poglavlja – (منهم) Allah, dž.š., obećava da će zaštititi islam od nevjerstva, zavještati će im zemlju, čineći ih njenim vladarima, baš kao što je učinio Izraelcima kada im je zavještao Egipat i Šam nakon uništenja od strane tirana (ugnjetača). Istovremeno, on će njihovu vjeru, koja mu se dopada (islam) učiniti moćnom i uspravnom. Temkin vjere znači jačanje i puštanje njenih korijena, unaprijed ih uvjeravajući da ću ukloniti njihov strah, iz razloga jer Muhammed, a.s., sa ashabima, dok su u Mekki bili deset godina su se bojali neprijatelja i kada su se preselili u Medinu (gdje nisu mogli ostati nezaštićeni ni jedan dan) iz straha su govorili: Hoće li doći dan kada ćemo položiti oružje? Poslanik, a.s., uvjeravao ih dajući im do znanja da neće proći mnogo vremena prije nego što će ostati bez potrebe za upotrebu oružja. Allah, dž.š., ispunio svoje obećanje i učinio ih vladarima poluostrva, prvo da oslobode, a zatim da širi islam sa Istoka pa do Zapada, naslijeđujući bogatstva od imperija i postepeno upravljajući cijelim svijetom. Zatim su došle druge generacije koje su nažalost skrenule s pravog puta, koji su griješili i uskratili sebi Allahovu blagodat! Ono što se opisuje i u vjerodostojnom hadisu: "Nakon mene hilafet će biti još trideset godina. Potom Allah daje vlast kome hoće i postat će kraljevi. (Potom¹ doći će do pljačke, ulične pljačke, krvoprolića, oduzimanja imovine bez prava ...)"²

---

¹ Za ovaj dio ovog hadisa u zagradama, Imam Ibni Hadžer el Askalani u: *El Kafij El Šafi fi Tahridži Ehadijth el Kešaf*, rekao je: *nisam naišao nigdje na ovaj dio...* str: 203. Ne vidimo nikakav ozbiljan problem da se ovaj dio hadisa ne pronađe tekstualno, jer su u stvarnosti gore navedena zla djela činjena u prošlosti tokom islamske povijesti i danas rade, u 20. i 21. stoljeću, stoga uopšte nema kontradikcija.

² Zemahšeri, *El-keššaf*, 24/55. Radi ispravnosti, drugi dio hadisa u zagradama o kojem je Zemahšeriu raspravljao ne nalazi se u drugim knjigama. Zejleiu smatra da je ova formulacija pogrešna. **Prevodioc.**

Ashabi, r.a., Muhammedovi, a.s., prijatelji, bili su prva generacija koja je sljedila Vjerovjesnika, a.s. Bili su generacija skromnih ljudi: jeli, pili, prodavali i kupovali, kao i mi. Fizički i emotivni ljudi: u smislu snage, nemoći, emocija, radosti, gorčine, tuge, briga, boli i sl. Bepomoćnost pred idolopokloničkim tlačiteljima (tiranima) savladali su vjerom, strpljenjem i nadom. Nadajući se Allahovoj pomoći, žalili su se Muhammedu, a.s., o stalnom strahu koji su imali i stalno postavljali pitanje, hoće li se to ikada završiti (hoće li doći dan kada će spavati u miru i sigurnosti bez oružja, bez straha od iznenadnog napada neprijatelja)? Poslanik, a.s., uvjeravao ih da će se stvari uskoro okrenuti u njihovu korist i da će zavladatai svijetom, osloboditi Arapsko poluostrvo i potom širiti islam na sve strane svijeta, i to će biti Božiji dar za njihovu potpunu predanost Bogu i najveće poštovanje koje su imali jedni prema drugima.

Pitanje straha u vremenima iskušenja i nevolja prirodno je za ljude, ma ko god oni bili. Kur'an nam govori da su čak i poslanici, a.s., imali takav osjećaj straha.

Grafikon u nastavku pokazuje važnost poštenog i uspješnog liderstva.

1.3. Mapa puta koja vodi ka sticanju moći i vlasti na zemlji

Upoznali smo *temkin*, liderstvo, sukcesiju i nasljeđe u suštini. U tom kontekstu želimo detaljno razjasniti detalje vezane za vlast na zemlji i doktrinarno-metodološki sadržaj implementacije temkina u praksi.

U tretmanu *temkina*, učenjaci su oduvijek imali konceptualne i metodološke razlike u pristupu, strategiji, prioritetu, fazama, s jedinim razlogom - da će se Allahovo obećanje o vladavini vjernika na Zemlji s ciljem ostvariti i postići Njegovo zadovoljstvo na Ahiretu.

Profesor Sejjid Kutub, sjajno pojašnjava ajet *temkina* u suri Nur, sura koja zaslužuje biti napisana zlatnim slovima, jer je izuzetno značajno poglavlje (akademski, vjerski, porodično, društveno, politički itd...), koje zaslužuje biti dobro objašnjeno vjernicima! Sve to, u nadi da će muslimani vratiti kormilo liderstva i dostojanstveno vladati svijetom, kao što su to njihovi preci činili stoljećima!¹

Prof. Sejjid Kutub često pominje i potvrđuje ovo Allahovo obećanje, dodajući da njegovo odlaganje nema drugog razloga nego li neodgovornosti muslimana, jer se Allahovo obećanje uvijek ispunjava! Allah ne krši svoje obećanje! Evo i opširnijeg objašnjenja ucenjaka Sejjida Kutba:

---

¹ U ovim trenucima lektoriranja moje knjige, prevedene, prije objavljivanja, od 15. avgusta 2021., nakon američkih i avganistanskih pregovora ovdje u Dohi-Katar, i nakon 20 godina otpora i žestokih borbi protiv evropskog, američkog (NATO) saveza, u Afganistanu, gvozdena talibanska vojska je s ponosom i hrabrošću povratila svoju okupiranu i razorenu državu. Ma šaa Allah, za ovu pobjedu! Allah im podario uspjeha, bereketa, sigurnosti, konstruktivnu političu, ekonomsku, društvenu i vjersku vladavinu! Amin!

“Allahovo obećanje sljedbenicima ummeta Muhammedovog, a.s., koji vjeruju i dobra djela čine, Allah će njih namjesnike na zemlji postaviti, njihovu vjeru koju je On odabrao učinit će pobjedničkom i strah će im zamjeniti u sigurnost. Ovo je istinsko Allahovo obećanje, koje će se dogoditi, jer Allah ne gazi Svoje obećanje!”

Sljedeći grafikon to objašnjava:

Profesor Kutub pojašnjava i tvrdi da je Allahovo obećanje zagarantovano i istinito, naglašava također da je za namjesnika potrebno i veliko žrtvovanje! Biti pravi namjesnik, predviđa duboku i sveobuhvatnu reformu, formalnu i suštinsku, spoljašnju i unutrašnju, individualnu i društvenu.

Dakle, promijenite se u svakom segmentu, u svakoj porijetnosti života. Evo malo i detaljnijeg objašnjenja:

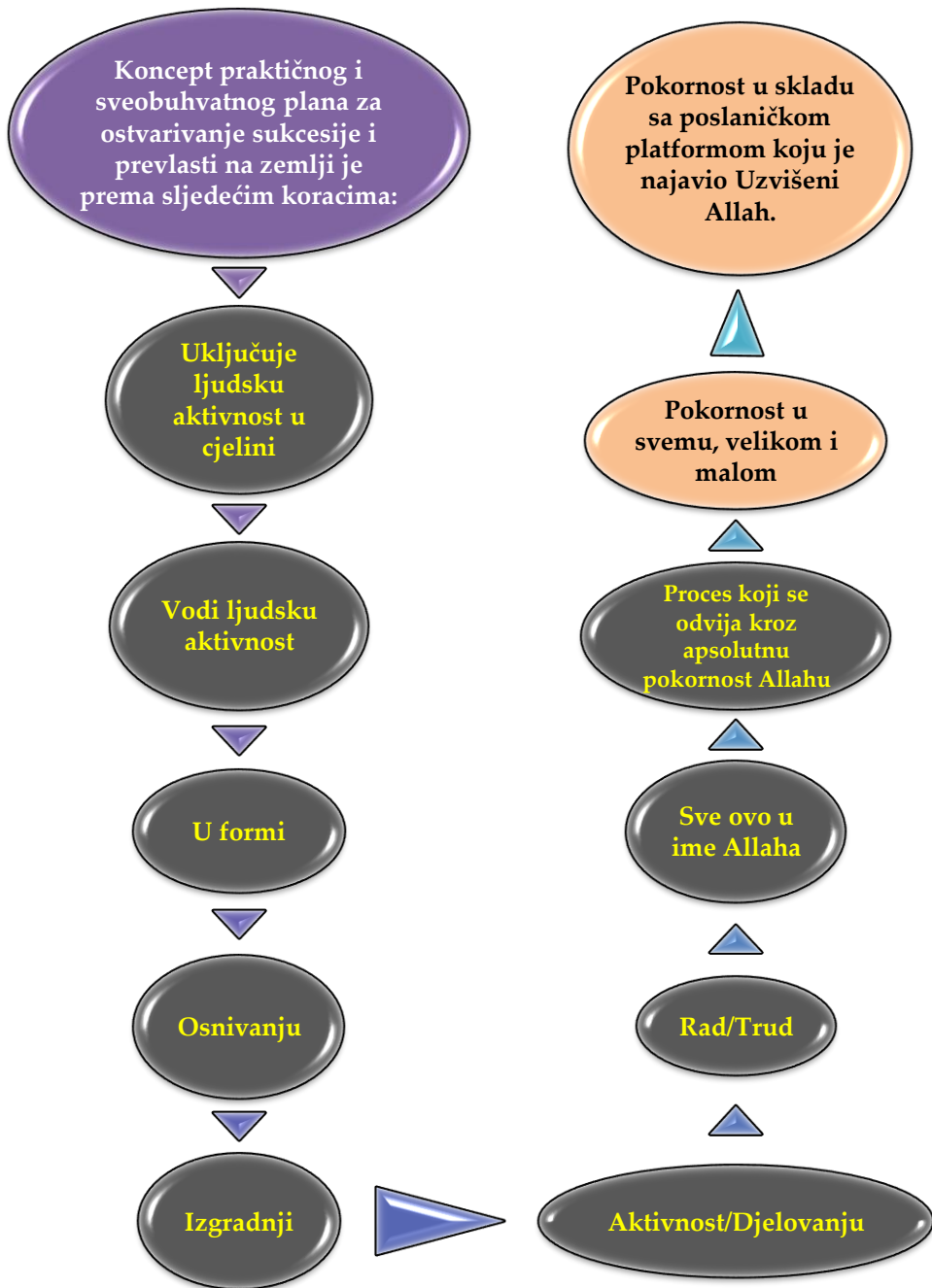
Šta je istina ovog ubjeđenja? I koja je istina namjesnika? Istina vjere prema kojoj se zasniva Allahovo obećanje je velika istina, ali koja uključuje svu ljudsku predanost da bi se ostvarila. Čim se vjera zasadi u srcu, onda odmah počinje i djelovati, onda

se mora ostvariti u praksi, aktivnosti u ime Allaha plemenitog. Vjernik ne traži nikakvo drugo zadovoljstvo mimo Allahovog. Vjera je poslušnost i apsolutna pokornost Bogu, u svemu, bilo to u velikom ili malo djelu. Požuda (strasti) nema svoje mjesto u vjeri¹, ni u duši, ni u srcu čovjeka! Vjera ne dozvoljava da čovjek bude vođen požudama (egom) već vjerskim principima, naredbama vjerovjesnika Muhammeda, s.a.v.s., koje je Allah, dž.š., objavio. Ovo vjerovanje obuhvata čovjeka u potpunosti: njegove misli, ponašanje, emocije, sklonosti, želje, čak i tjelesne pokrete; potom etiku, povjerenje u Boga, porodicu i ljude općenito. Upravo je ovo i kontekst, zašto se čovjek klanja samo Allahu, dž.š.,

Sljedeća tabela ilustruje oblike prave vjere u životu vjernika:

---

¹ Pod požudom se ne misli na veliku želju za ispunjenjem tjelesnih užitaka. Požuda je pojam čije značenje možete pronaći na kraju knjige. **Prevodilac.**

Profesor i poznati mufessir Kur'ana Sejjid Kutub govori i o jednom veoma bitnom pitanju, kojeg smo mi kao muslimani danas dosta zanemarili! Radi se o pripremi preuzimanja odgovornosti univerzalnih zakona: zakon života, zakon Kur'ana, Poslanika, a.s., i njegovih saputnika, zakon uspješnih lidera - vrijede i dandanas i u budućnosti će tako ostati dok bude života na ovom svijetu. Sejjid Kutub konkretno ističe: *“Vjera je cjelovit program života, koji uključuje sve što je Allah, dž.š., naredio. U okviru onoga što je Allah naredio, je i stvaranje uslova i materijalna priprema, sticanje sredstava i priprema za prenos velikog povjerenja na zemlji, poverenje nasljednika i liderstva.”*

Grafički prikaz ispod sumira ono što smo naveli:

Sejjid Kutub (Allah mu se smilovao!), također pojašnjava jos jedan detalj koji nijedan svjetski lider nije uradio kroz povijest.

Mnogi despotski lideri, tirani, shvatili su pitanje liderstva, moći, vladavine i sukcesije kao šansu za superiornost

i maltretiranje ljudi, pa su vladali divlje, luksuzno, neobuzdano, radi lične i materijalne koristi, rasipajući javno bogatstvo, ignorirajući zahtjeve i potrebe ljudi. O ovome, profesor Sejjid Kutub ističe: *“Koja je istina namjesništva na Zemlji? Ne podrazumjeva samo moć, vladavinu putem gvozdenih pesnica, potom dominaciju i autoritet jakih - nad slabima ... Elementi namjestništva su dozvoljeni u funkciji reformacije i sveukupnog blagostanja, u realizaciji Božijeg programa i Njegovih parametra na Zemlji, kako bi se čovječanstvo prema njima orijentisalo, dostiglo nivo savršenstva koji je predviđen Njegovim stvorenjima. Namjesništvo na zemlji predstavlja konstruktivne, a ne destruktivne sposobnosti! To je način i put u postizanju pravde i sreće na ovom svijetu!”*

Dva naredna grafikona ilustruju namjeru prof. Sejjida Kutuba:

1. Grafikon:

To su vjernici kojima je Uzvišeni Allah obećao pobjedu i mir, kako navodi Sejjid Kutub:

"Allah, dž.š., obećao im je namjesništvo na Zemlji kao što su to činili iskreni vjernici u prošlosti, kako bi mogli primjenjivati Allahov program, uspostaviti pravdu, koju Allah zahtjeva, voditi čovječanstvo korak po korak putem propisanog savršenstva od Allaha - čovječanstvu!"

2. Grafikon

Prema profesora Sejjid Kutuba, lideri koji imaju pomenute poroke ne zaslužuju da budu namjesnici i temkini, jer su remetilački i destruktivni. Prof. Sejjid Kutub (Allah mu se smilovao!), *ističe*:

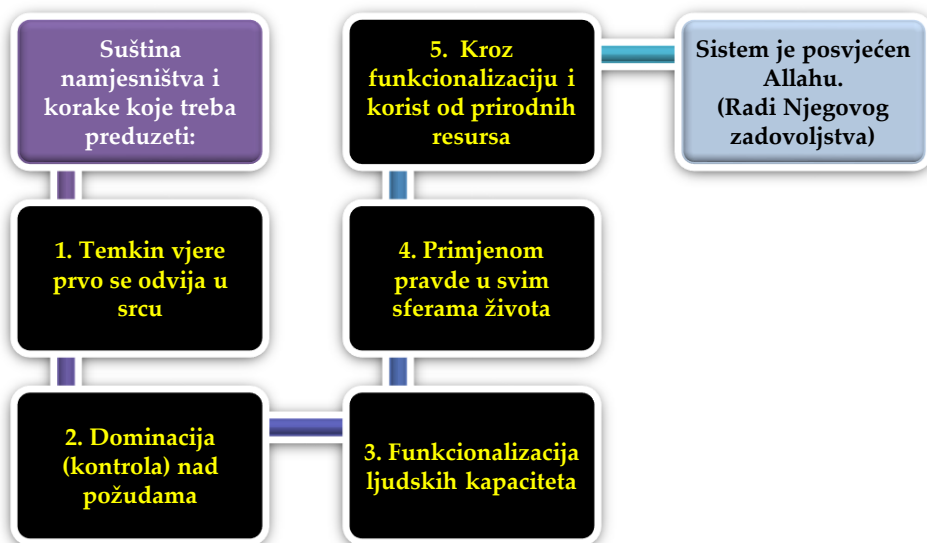
“Što se tiče onih koji preuzimaju vlast i izazivaju nered na zemlji, čine nepravdu, tlačenje i svode čovjeka na nivo životinje, oni nisu namjesnici na zemlji! Oni, kao da su bili iskušani tim ili kao da su drugi iskušani njima, iz neke mudrosti koja je samo Allahu poznata ... ”

Koliko je samo oštrouman i dalekovid bio uvaženi profesor, Sejjid Kutub! Iako više od pola stoljeća (1966) nije prisutan među nama, s njegovim pojašnjenima kao da je znao šta se će danas dešavati u svijetu! Kao: *'Da je predvideo gajb (skriveno – budućnost), kroz providnu zavjesu'* (kao što su govorili prvi učenjaci iz generacije nadahnutih Kur'anom). Njegov opis u potpunosti odgovara nešem trenutnom stanju i situaciji: "... *Ovo je namjesništvo koje je Allah obećao onima koji vjeruju i dobra djela čine. Obećao im je namjesništvo na Zemlji, kao što je to uradio sa iskrenim vjernicima u prošlosti, kako bi mogli živjeti Njegovim programom, uz pravdu koju je On ponudio, da povedu čovječanstvo korak po korak ka putu savršenstva kojim je Allah odredio čovječanstvu. Ali oni koji preuzimaju vlast kako bi uništavali i poremećivali svijet, vršeći nepravdu, ugnjetavanjem i ponižavanjem čovjeka do nivoa životinja, ti ljudi nikada ne mogu biti namjesnici na zemlji! Taj položaj je zapravo njima iskušenje, ali nažalost i za druge (sljedbenike). A Allah najbolje zna!"*

Što se tiče *temkina*, profesor Kutub tvrdi da se temkini prvo javlja u srcu. Dakle, prije nego što postanemo autoritet na zemlji, moramo postati autoritet u srcu, najprije osvojiti ljubav i odanost ljudi. Slavljen neka je Allah! Naša današnja realnost je baš gorka, ovo udaljavanje od vjere (na individualnom, kolektivnom i globalnom nivou!), ova prijetnja i ovaj otvoreni globalni rat protiv islama i muslimana, ova izražena islamofobija, ovaj psihički i vojni rat, gdje pripadaju Zapadni mediji, cionistički, ne isključujući ni arapske... imaju zajedničkog imenitelja – a to je eklatantno nepoznavanje islama i njegovog dinamičnog božanskog programa! Kao rezultat, imamo i unutrašnje fluktuacije u muslimanskoj zajednici, duhovnu labilnost koja direktno utiče i na vanjske implikacije. Veličanstvenost Stvoritelja i Njegovu poruku možemo razumjeti samo čitanjem i proučavanjem, i tako poboljšati iskrivljenu sliku

islama¹. Također predivne analize prof. Kutuba: “*Temkin (jačanje) vjere se dešava kroz temkin srca, temkin u životnim dešavanjima i njegovim upravljanjem. Dakle, Allah im obećao da će ih učiniti vođama na zemlji i ojačati im vjeru, koju im je odabrao, odnosno učinit će je dominantnom. Njihova vjera nalaže islamski pristup, pravdu, dominaciju nad požudom, brigu o zemlji (ekosistema, biodiverziteta), koristi od svakog dobrog, kojeg je Allah darovao čovječanstvu, naravno posvećujući svu aktivnost radi Allahovog zadovoljstva ...*”²

Sljedeći grafikon ovo figurativno pojašnjava³:

¹ Za više o ovome, predlažemo vam sljedeće knjige: Sejjid Kutba: *Mukavvimat ettesavvuri el-islamij*, *Hasais ettesavvuri el-islamij*, *Mealim fi ettarik*, *El-mustakbel li-haza eddin*, *El-islam vesselamu el-alemij*, itd.

² Sejjid Kutub, *Fi zilali el-Kur'an*, 4/2484.

³ Ebu Hajjan, *Tefsiru el-bahri el-muhit*, 24/55.

Pojasnili smo strategije namjesništva i temkina, oblike primjene u praksi i korake koje treba slijediti u funkcionalizaciji ovog božanskog programa na Zemlji, uz uvjerenje da je ovo pojašnjenje dovoljno. *A Allah najbolje zna!*

2. PRIMJERI USPJEŠNOG LIDERSTVA IZ PRIZME KUR'ANA

Postoji veliki broj kur'anskih primjera uspješnih modela liderstva. Jedan od njih je i sveobuhvatni model našeg vjerovjesnika, Muhammeda, s.a.v.s., kao modela koji obuhvata sva polja.

Potom također i model vjerovjesnika Sulejmana, a.s., sa Belkizom, kraljicom naroda *sebe'*, žena koja je na kraju prihvatila islam. Prije preobraćenja, nakon što je primila Sulejmanovo pismo, konsultovala se sa vojnim generalima o odgovoru koji će dati Sulejmanu. Njeno pametno djelovanje odražava viziju i dalekovidost! Ovi elementi, zajedno sa konsultacijom ili *šura*¹ (poznatom u vjeri), su elementi uspješnog liderstva. U slučaju Belkize, to je dokazano u praksi, činjenicom da su ona i njen narod spašeni od Božije kazne (na ovom i Budućem svijetu).

Spašena je od mogućeg napada Sulejmana, a.s., u slučaju odbijanja zahtjeva ili negativnog odgovora, što bi se moglo dogoditi prema mišljenju i konstantaciji njenih generala.

---

¹ Detalji o *Šuri*, u siri Poslanika, a.s., i način primjene u našem vremenu možete pronaći u članku pod naslovom: "*Eššura fi essijaseti ennebevijjeh*", dr. Fehd bin Salih el-Adžlanit na portalu Lige učenjaka Ehli Sunneta: <http://www.rabtasunna.com>. Prelistano: 03.02.2019.

Također jedan od mnogih kur'anskih primjera je model Jusufa, a.s., i njegovo odlično iskustvo u ekonomiji (finansijama). Potom, primjer Zulkarnejna u vojnoj oblasti, kao i veliki broj drugih primjera, koje iz objektivnih razloga nismo u stanju navesti ih.

2.1. Sveobuhvatno liderstvo Muhammeda, s.a.v.s.

Od vrhunskih, najsavršenijih primjera i modela liderstva, na vojnim, socijalnim, vjerskim i drugim poljima, je primjer i model vjerovjesnika Muhammeda, a.s.

Allah, dž.š., je odlikovao Muhammeda, s.a.v.s., osobinama i vrlinama, koje niko od drugih ljudi nije posjedovao! Kako bi postao savršeni model čovječanstvu, Allah ga ukrasio odjećom savršenog morala, kako je i opisan u Kur'anu časnom:

﴿وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾ [سورة القلم: 4]

“Jer ti si, zaista, najljepše ćudi!” [Kalem: 4.]

Istovremeno istakao ga milosrđem, suosjećanjem i dobrotom prema cijelom čovječanstvu, a posebno prema vjernicima. Ovdje upravo leži tajna njegove sposobnosti u prilazanju i osvajanju ljudskih srca. Jednostavnost i skromnost Vjerovjesnika, s.a.v.s., su bile na toliko visokom nivou da se konsultovao sa prijateljima i dobivao njihova mišljenja čak i po najbitnijim pitanjima, bilo to u ratu ili vojsci. Sljedeći ajeti govore o ovim moćnim elementima i karakteristikama liderstva:

فِيمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ ۗ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ ۗ فَاعْفُ
 عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ ۗ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۗ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ
 الْمُتَوَكِّلِينَ ﴿ [سورة آل عمران: 159]

“Samo Allahovom milošću ti si blag prema njima; a da si osoran i grub, razbjegli bi se iz tvoje blizine. Zato im praštaj i moli da im bude oprosteno i dogovaraj se s njima. A kada se odlučiš, onda se pouzdaj u Allaha, jer Allah zaista voli one koji se uzdaju u Njega.” [Al Imran: 159.]

﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ
 رَّحِيمٌ﴾ [سورة التوبة: 128]

“Došao vam je Poslanik, jedan od vas, teško mu je što ćete na muke udariti, jedva čeka da Pravim putem pođete, a prema vjernicima je blag i milostiv.” [Teube: 128.]

Jedan od najvažnijih segmenata u realizaciji bilo kojeg projekta (bilo kojoj političkoj, vojnoj, civilnoj, obrazovnoj instituciji) i bilo kojeg nivoa (dakle, čak i na nivou nacije u cijelini), je imenovanje uzornog lidera; sa vrlinama; obrazovanjem, čist i jako vezan za Allaha. Odsustvo takvog lidera može prouzrokovati posljedice, bede i poteškoće, koje smo naveli, kako na praktičnom nivou vjerskog uvjerenja, tako i na državnom nivou (politizacije ili ideologizacije vjere!).

Dužnost *Ehlul hila i akda*¹ je pronalaženje takvog lidera u saradnji sa učenjima, stručnjacima i savjetnicima; prvo ga pripremiti, a potom mu omogućiti preuzimanje administrativne, vjerske, društvene, vojne i državne odgovornosti. Svako ko je čitao *Siru* ili vjerovjesničku biografiju, biografiju četiri pravednih

---

¹ Pogledajte značenje ovog pojma na kraju knjige.

*vladara*¹, biografije poznatih političkih i vojnih lidera i komandanata kroz povijest, naći će ovu istinu iskristaliziranu².

U bitci na Mu'ti, Vjerovjesnik, s.a.v.s., je pripremio komandante, na početku imenovao Zejda bin Harisa, r.a., za prvog komandanta, na njegovo mjesto u slučaju pogibije, nasljednika, Džafara bin Ebi Taliba, r.a., a njega naslijediti Abdullah bin Revaha, u slučaju da Džafar šehidi, nakon njega, komandant bi postao onaj oko koga se svi vjernici jednoglasno usaglase.

Liderstvo Muhammeda, s.a.v.s., ne spriječava mogućnost iskoristiti i iskustva drugih naroda, u vojnom, naučnom i sigurnosnom aspektu, u zaštiti naroda i krvoprolića, podrazumijeva se, da se sve uzima sa povećanim oprezom i na osnovu dokazano-uspješnih iskustava. Ovako je djelovao i Vjerovjesnik, s.a.v.s., u bitci na Hendeku, kada je prihvatio mišljenje uvaženog ashaba Selman El Farisija, r.a.,³ u otvaranju rovova oko Medine, kako bi se spriječilo suprotstavljene vojske (idolopoklonika, Jevreja i arapskih plemena), da uđu u Medinu.

Ovo je bio dobro poznat način u ratovima Perzijanaca, ali ne kod Arapa, stoga Vjerovjesnik, s.a.v.s., implementirao i to se pokazalo kao uspješan metod.

U vezi *Sire*, također ćemo pomenuti još neke primjere, koje je sažeo Fehd bin Salih Ajhlani u radu u kojem je *Sira* tretirana sa stanovišta *Šure*.

---

¹ Pogledajte značenje ovog pojma na kraju knjige.

² Pogledajte kao ilustraciju knjigu: *100 min udhamai ummeti el-Islam gajjeru medžra et-tarih*, autora Džihad Turbani, 10. izdanje, Dar et-takva, Medina Munevvera 2015. Pogledajte također i: Alija Izetbegović, *Avaik en-nehdati el-islamijje – medžmu mekalat*, preveo na arapski: Omer Husejnsahić, izdato u Dohi 1996. godine.

³ Ibn Hišam, *Essiretu ennebevijjetu*, dio koji govori o bitci na Hendeku, 3/165.

Vjerovjesnik, s.a.v.s., konsultovao se i sa svojim prijateljima u vezi drugih bitaka¹. Bilo je slučajeva kada je razgovarao i diskutovao samo sa elitnim dijelom Ashaba, kao što se desilo npr. u bitci na Bedru, kada se posavjetovao sa Ebu Bekrom i Omerom, r.a., o ratnim zarobljenicima.

U Sahih El Muslim, prenosi se, da nakon što su ratni zarobljenici privedeni, Vjerovjesnik, s.a.v.s., je upitao Ebu Bekra i Omera, r.a.: Šta mislite o ovim zarobljenicima (kako da se ponašamo prema njima)? Ebu Bekr, r.a., mu odgovorio: *“Allahov Vjerovjesniče, oni su rođaci plemena, pa je moje mišljenje da za njih uzmemo materijalnu naknadu (oslobodimo ih uz plaćanje), kako bi nam to bio izvor snage protiv nevjernika. Moguće je da će ih Allah uputiti!”* A ti, sine Hatabov, šta ti misliš? – Odgovori mu Omer, r.a.: *“Ne Allahov poslaniče, ne!, tako mi Allaha, ne djelim mišljenje sa Ebu Bekrom, r.a. Ja mislim da uz tvoju dozvolu trebamo im odsjeći glave; Dajte Aliji priliku da Akilu odsiječe glavu, od meni ovog drugog (rođak Omara) ... jer su njihovi umovi i srca idolopoklonika!”*

Vjerovjesnik, s.a.v.s., se također savjetovao i sa Sa’d bin Muazom i Sa’d bin Ubadenom, na danu kada se odvijala Bitka na Hendeku, kada je razmišljao da 1/3 plodova da vođama plemena Gatafan kako bi odblokirali Medinu. Vjerovjesnik, s.a.v.s., pozvao Sa’d bin Muazu i reko mu za ovu ideju. Potom mu se Sa’d obrati: *“O Allahov poslaniče, u prošlosti smo također i mi negirali Allaha kao oni, obožavali idole, niti smo poznavali niti obožavali Allaha, ipak, nismo se usudili jesti medinske plodove osim kada smo bili gosti ili kupci. Dok sada, Allah nas blagoslovio islamom, uputio nas i učinio da se ponosimo tobom i Njime, da li im sada trebam dati naša bogatstva? Ne, tako mi Allaha, nećemo im dati ništa osim mača, sve dok im Allah ne bude sudio!”*

---

¹ Ibn Hišam, *Essiretu ennebevijjetu*, dio koji govori o bitci na Bedru, 2/258.

Onda neka bude tako, zauzmi se ti s njima – rekao im Vjerovjesnik, a.s.! Sa'd je uzeo pismo sporazuma i sve pobrisao.

Drugi slučaj govori o sporazumu Hudejbije, kada je Vjerovjesnik, s.a.v.s., naredio svojim drugovima da žrtvuju kurban i da se ošišaju. Niko od njih nije poštovao tu odluku! Vjerovjesnik, s.a.v.s., ušao kod svoju suprugu Ummu Seleme – i napomenuo joj ovo. Ummu Seleme, r.a., mu odgovorila: “*O Allahov Poslaniče, izađi ispred njih i bez riječi zakolji svoju žrtvu (kurban) i pozovi berbera da te ošiša. Poslanik, a.s., je tako postupio; ne narediši nikom da devu zakolju za kurban, ili da se ošišaju. Kada su prijatelji vidjeli njegov postupak, ustali su i oni i prinjeli svoju žrtvu (tj. svoje kurbane).*”

Šura ili konsultacija u slučaju Vjerovjesnika, s.a.v.s., nije bila samo političko pitanje! Vjerovjesnik, s.a.v.s., sa prijateljima je diskutovao o mnogim pitanjima, jedno od tih je i slučaj Aiše, r.a. Upitao je Aliu i Usamu bin Zejda, da li se treba razvesti zbog morala!? Usame, r.a., mu odgovorio da vjeruje u čast i moral njegove žene (Aiše), dok je Alija, r.a., bio mišljenja da svijet nije pao na jednoj ženi i da ima drugih žena (tj. ciljao na razvod).¹

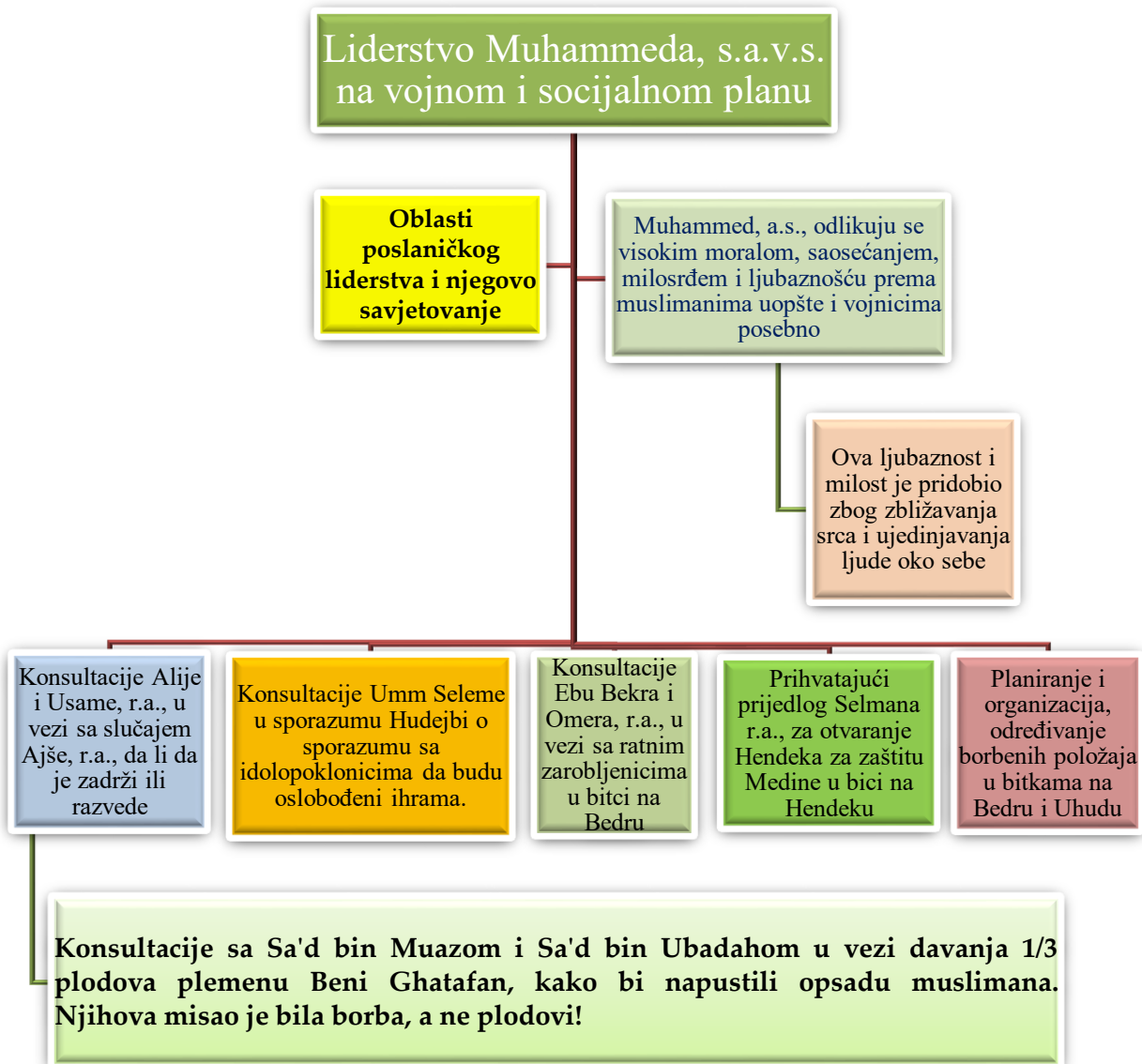
Jedan uvaženi istraživač govoreći o liderstvu u svjetlu kur'anskih ajeta, izdvaja neke osobine i karakteristike liderstva Muhammeda, s.a.v.s., koje ćemo opisati u sažetom obliku prema osobinama: *Visoki moral, posvećenost dobrobiti vojske, nježnost i ljubaznost, sposobnost organizovanja, sistematizacije i delegiranja zadataka, konsultacije, odlučnost, sticao znanje od vojnih iskustava drugih naroda* ².

---

¹ Isječak iz članka: “*Eš-šura fi essijaseti ennebevijje*” dr. Adžlani, gore citiranog. Pogledajte također savjetovanje Poslanika, a.s., sa Ensarima: Ibn Hišami, *Essiretu ennebevijje*, 2/258; savjetovanje sa Ummu Seleme u Sporazumu Hudejbije i konsultacije u bitci na Bedru 3/263; 2/249. u navedenoj referenci.

² El-Astal, Muhammed Ahmed, *El-kijadetu fi dav'i el-ajat el-kur'anijeh*, str. 175-178.

Aspekti Vjerovjesnikovog, s.a.v.s., liderstva:

2.1.1. Liderstvo Muhammeda, a.s., na vojnom polju

Ako pažljivo budete čitali kur'anske ajete, oni primjećuju da je onaj koji motivira vojnika za rat (bez pokolebljivog borbenog morala ili čak dezerterstva!) taj čovjek istaknuti komandant! Lider uzornih osobina! Prisustvo komandanta na bojnem polju podiže vojničku motivaciju, moral i podstiče veliku hrabrost i herojstvo naspram neprijatelja. Sve se to radi kako bi se dostigao najviši stepen šehida. Sve ove elemente uzornog lidera nalazimo kod Muhammeda, s.a.v.s., i o njegovom planiranju i organizaciji vojske u vrijeme rata i prije suočavanja sa neprijateljem, prenio nam je Kur'an časni:

﴿إِنْ تَمَسَّكُمْ حَسَنَةٌ تَسُوهُمْ وَإِنْ تُصِبْكُمْ سَيِّئَةٌ يَفْرَحُوا بِهَا وَإِنْ تَصِرُوا وَتَتَّقُوا لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ﴾ [سورة آل عمران: 121]

"A kada si ti poranio, i čeljad svoju ostavio da vjernicima odrediš mjesta pred borbu – a Allah sve čuje i zna."
[Al Imran: 121.]

Hodža Abdur-rahman Sa'd komentarišući ovaj ajet ističe: "Izlaz ovdje jednostavno znači izlaz, bez isticanja vremenskog perioda, tako da, nije predviđeno za izlazak (samo) ujutru ... Dakle, izašao je i svakom od njih odredio mjesto i poziciju gdje će stajati. Ovaj stav Muhammeda, s.a.v.s., zapravo predstavlja najvišu figuru vojnika i stratega (on lično vodi vojsku i određuje položaje ratnika na bojnem polju). Naravno, to je rezultat njegovog savršenog znanja i vizije, preciznosti, prisebnosti, velike spremnosti da obavlja ove visokorizične poslove i zadatke lično, uz potpunu hrabrost i neupitnu predanost (neka je Allahova milost i mir na Njega!)."¹

---

¹ Tefsir Sa'di, 3/121.

Imam Alus tumačeći ovaj ajet kaže: *“Ovaj ajet se eksplicitno odnosi na Muhammeda, a.s.:”ostavio da vjernicima odrediš ...” kako bi ih odredio i pripremio “... mjesta pred borbu ...” pozicije i stavove ...”*¹

Dok, kada govorimo o liderstvu Muhammeda, s.a.v.s., i njegove karakteristike na bojnopolju, potreba je sljediti ga ili steknuti njegov imidž, naravno uvijek uzimajući u obzir okolnosti vremena i mjesta, možemo izdvojiti hrabrost, odlučnost i stoički stav Vjerovjesnika, s.a.v.s., tokom bitke sa idolopoklonicima na Uhudu² ili u bici kod Badra, gdje je vojna nadmoć idolopoklonika bila znatno veća, u toj situaciji su mu neki prijatelji vjernici predložili: *“Ako želiš, možemo se povući!”*, dok im on odgovorio: *“Nije prilično Poslaniku povlačiti se, nakon što je stavio svoj prsi oklop,³ dok Allah sudi (odlučuje) za njega.”*⁴

Ovaj hadis dokazuje hrabrost, stav, odlučnost i strategiju Vjerovjesnika, s.a.v.s., u oblasti vojnog liderstva kao jedinstven i neuporediv primjer.

Prisustvo komandanta (božanskog vjerovjesnika) među vojnicima (ljudima na zemlji), njegova skromnost i bratstvo sa vojnicima, kako u radosti, tako i u tuzi, rizici koje preuzima i sav teret vojnog samopouzdanja, su samo neke od visokih osobina koje su ohrabrile vjernike na žrtvovanje u vjerskom cilju.

Drevna i moderna povijest nam daje mnoge primjere vojnog liderstva, kao što su npr: povijest Salahuddin Ejjuba sa

---

¹ Tefsir Alusi, 3/121.

² Bitka na Uhudu se odvila 3. hidžretske godine u mjesecu Ševvalu. Pogledajte: *Siru Ibn Hišima*, 3/23.

³ Metalna odjeća do pojasa koja je štitila ratnike u drevnim vremenima tokom borbi s vatrenim oružjem. Pogledajte: <https://fjale.al/parzmore>

⁴ Bitka na Bedru odvila se 2. godine po hidžri u mjesecu Ramazanu. Pogledajte: *Siru Ibn Hišama*, 2/249.

krstaškim ratovima, sultan Mehmet Fatiha sa Vizantincima, sultan Sulejmana Kanuna u Osmanskom carstvu sa pravoslavnim kraljevima u Evropi, na Balkanu i Aziji, potom Omer Muhtari protiv osvajača Italijana, Alija Izetbegović protiv srpskih i hrvatskih zločinaca u Bosni i Hercegovini, čečenski i afganistanski lideri protiv ruskih tiranskih osvajača, neke centralne ličnosti palestinskog otpora protiv cionističke vlasti i iz novije povijesti Kosova, ugledne ličnosti albanskog otpora kao što su npr: Adem Jašari, Hamz Jašari, i dr., koji su okončali srpsku okupaciju na Kosovu, zatim hrabri Albanci koji su se žrtvovali za albansko pitanje u Sjevernoj Makedoniji, itd.

Ovi lideri su primjer; jer su se borili protiv zla i promovisali dobro na pošten način i poštenim sredstvima. Ali povijest također prepoznaje i drugi model lidera, koji su se borili prljavim sredstvima (izdajom, sramotom, jezivim ubistvima nevinih ljudi, kao što su poznati tirani poput: Adolfa Hitlera, Staljina, Šarona, Olmerta, Netanjahua, Miloševića, Envera itd ...), svojim (makijavelističkim) materijalističkim ideologijama, oskrnavili su i blatili svaku ljudsku i vjersku vrijednost za svoje lične i političke ciljeve!

Nepravda diktira potrebu za uzornim liderom-muslimanom, lider sa posebnim i istaknutim vrlinama poput; odgoja, obrazovanja, morala, vjernik koji svaku odluku donosi na osnovu Kur'ana i Sunneta (tradicija vjerovjesnika Muhammeda, s.a.v.s.).

Svaki lider koji ima stavove i dalekovidnu viziju Muhammeda kao primjer i model, odnosno njegovo dokazano uzorno liderstvo, takav poznaje i ajete koji govore upravo o ovome. Veliki je broj kur'anskih ajeta koji govore o suštini ovog liderstva, otkrivaju detalje o odlukama Muhammeda, s.a.v.s., i njegovo aktivno učešće u bitkama, kako je slijedio svoje saborce, kako postupao na prvoj liniji fronta i kako ih bodrio kad god bi

nastao strah na bojnopolju i podsjećao ih na Allahovu pomoć i pomoć velikog broja meleka koji će priskočiti u pomoć, kao što se desilo u bitkama na Bedru, Uhudu i Hendeku, što je još više učvrstilo i ojačalo njihov borbeni duh, moral i volju za pobjedom. Allah, dž.š., kaže:

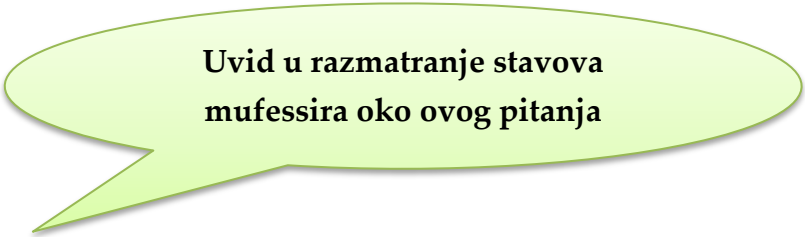
﴿إِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ أَلَنْ يَكْفِيَكُمْ أَنْ يُدْعَىٰ رَبُّكُمْ بِثَلَاثَةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُنَزَّلِينَ ۗ بَلَىٰ ۗ إِنْ تَصَبَرُوا وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُم مِّن فَوْرِهِمْ هَٰذَا يُدْعَىٰ رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُسَوِّمِينَ﴾ [سورة آل عمران: 124-125]

“Kad si ti rekao vjernicima: ”Zar vam neće biti dovoljno da vam Gospodar vaš tri hiljade meleka u pomoć pošalje? Hoće! Ako budete izdržljivi i poslušni, i ako vas oni napadnu odmah, Gospodar vaš će vam poslati u pomoć pet hiljada meleka, sve obilježeni.” [Al Imran: 124-125.]

U kontekstu ovih ajeta, želimo istaknuti mudrosti i pouke ovih ajeta, izbjegavajući detaljna mišljenja mufessira (mjesto i razlog njihovog objavljivanja, bio je povod najave bitke na Bedru ili Uhudu ...), ali nas ovi detalji ne zanimaju, zanima nas implementacioni aspekt komandne uloge Vjerovjesnika, s.a.v.s., u vođenju vojske, kako je reflektovala moralna podrška vojnicima u ratu, hrabrio ih Allahovim obećanjem (koje je nesumnjivo), da će im poslati meleke, koji će im pomoći na bojnopolju, podsjećajući ih da odgovor od Allaha, dž.š., uvijek dolazi nakon što ispolje svoju vjeru putem strpljenja, bogobožnosti i dove Uzvišenom Allahu.

To se i dogodilo! Obećanje Vjerovjesnika, s.a.v.s., je ostvareno. Allah, dž.š., je pomogao pobožnim vjernicima koji su pokazali odlučnost i strpljenje. Naravno! To je zahvaljujući prisustvu njihovog velikog lidera, Muhammed, s.a.v.s., u suprotnom, zbog ratne prakse neprijatelja, odnosno iskustvu u širenju glasina, propagande, licemjerstva, i sl..., možda bi

vjernici bili obeshrabreni i oslabljeni, što je ujedno i prirodna stvar koja se mogla dogoditi, na kraju krajeva, i ashabi su bili ljudi kao i svi ostali. Dakle, da bi se održalo jedinstvo i borbeni duh i moral, fizičko prisustvo komandanta na bojnopolju bilo je neophodno. Ovaj detalj motivacionog vojnog liderstva nikada ne trebamo zanemariti! *A Allah najbolje zna!*

**Uvid u razmatranje stavova
mufessira oko ovog pitanja**

U ovom trenutku, dok je riječ o kur'anskoj etimologiji vojno-motivacionog liderstva, moram istaći da se mišljenja učenjaka dosta razlikuju u pogledu namjera ovog ajeta. Kaže Uzvišeni Allah: *"Kad si ti rekao vjernicima: "Zar vam neće biti dovoljno da vam Gospodar vaš tri hiljade meleka u pomoć pošalje? Hoće! Ako budete izdržljivi i poslušni, i ako vas oni napadnu odmah, Gospodar vaš će vam poslati u pomoć pet hiljada meleka, sve obilježanih."* [Al Imran: 124-125.]

Problem je u vremenu, kada su meleki sišli da pomognu vjernicima, bilo je to u vrijeme bitke na Bedru ili Uhudu, i u dilemi su, pa čak su i u dilemi da li se ta pomoć meleka desila ili nije!?

Među brojnim mišljenjima klasičnih i modernih mufessira, ima i grupa učenjaka sa različitim mišljenjima.

Pomenuti ajet iz poglavlja Ali Imran govorio je o bici na Bedru i Uhudu, a također i o pitanju Poslanika, a.s., upućeno Ashabima r.a.¹ (opisano u ovom ajetu):

---

¹ Pogledajte tefsir *En-nuket ve el-ujun* od Maverdija i tefsir *Iršadu el-akli esselim* ili *mezaja el-Kitabi el-kerim* od Ebu Suudija, 3/121.

﴿إِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ أَلَنْ يَكْفِيَكُمْ أَنْ يُمدِّدَ رَبُّكُمْ بِثَلَاثَةِ آفَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُنزَلِينَ
بَلَىٰ إِنَّ تَصَبُّرُوا وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُم مِّن فَوْرِهِمْ هَذَا يُمدِّدْكُمْ رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ آفَافٍ مِنَ
الْمَلَائِكَةِ مُسَوِّمِينَ﴾ [سورة آل عمران: 124-125]

“Kad si ti rekao vjernicima: ”Zar vam neće biti dovoljno da vam Gospodar vaš tri hiljade meleka u pomoć pošalje? Hoće! Ako budete izdržljivi i poslušni, i ako vas oni napadnu odmah, Gospodar vaš će vam poslati u pomoć pet hiljada meleka, sve obilježeni.” [Al Imran: 124-125]

Po našem mišljenju, pojačanje melekima se nije dogodilo, zbog nedostatka ispunjenih uslova među vjernicima, a to su: strpljivost, pobožnost i brz dolazak neprijatelja. Tako da, zbog neispunjavanja uslova, nije se desilo ni ono što je uslovno traženo: a to je dolazak meleka u pomoći. Ashabi, r.a., nisu izdržali pritisak neprijatelja i napustili položaje koje im odredio Vjerovjesnik, s.a.v.s., tako da, nisu se pridržavali njegove naredbe.¹ Učenjak Ibn Uusejmin, komentirajući ovaj ajet istakao: *“Ovaj ajet se tiče bitke na Uhudu, a ne o Bedru, jer ajet o Bedru ne predstavlja nikakva uslovljavanja:*

﴿إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُمْ بِالْفِافِ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُرَدِّفِينَ﴾
[سورة الأنفال: 9]

“I kada ste od Gospodara svoga pomoć zatražili, On vam se odazvao: ”Poslaću vam u pomoć hiljadu meleka koji će jedni za drugim dolaziti.” [Enfal: 9.]

Ovi ajeti su došli uslovno i dok se uslovi ne ispunje, i pomoć neće stići. S drugim riječima, muslimani u bici na Bedru i Uhudu,

¹ Drugim riječima, ne pridržavati se savjeta Poslanika, a.s., znači, nedostatak bogobožnosti, što je i tekstualno autor naveo kao neispunjen uslov. Prevodio:oc.

nisu ispunili određene kriterijume prema Allahu, dž.š., a to su: bogobojaznost, strpljenje i prisustvo idolopoklonika na bojnopolju. Ovo posljednje podrazumjeva, kada bi imali strpljenje i vjeru (Bogobojaznost) kao i neprijatelje na bojnopolju, tada bi sišli meleki, u suprotnom ne! Silazak meleka se nije dogodio, jer su se muslimani posvađali, propali i zgriješili, pa nisu bili dostojni ispuniti Allahovo uslovljenje ...¹

Najodabranije mišljenje po ovom pitanju

Imam Usejmini poput starih tradicionalnih učenjaka učenjaka u prošlosti kao što su npr: Ibn Kesir, Fahrudin Er-Rrazi, Begavi, Maverdi, Sa'di, i dr.,² djeli isto mišljenje, da se pomoć meleka nije dogodila.

Iz konteksta ajeta i analize možemo doći do zaključak da:

- 1) Dogodila se Božija pomoć i meleki su sišli. Mišljenje Imama Razi i dr.: *“Ustvoi nisu ispunjeni i uslovljeno nije ispunjeno”*, čime se zaključuje da meleki nisu sišli Božija pomoć se nije dogodila, je malo čudno kada se iz drugih argumenata (hadisa) zna da su meleki sišli i da su glave idolopoklonika letele – bile odrubljene – u bitci na Bedru, a isto tako i u bitci na Uhudu. Ovo pominju i takvim mišljenjem se slažu i drugi mufessiri.³

Kad god se ispune postavljeni uslovi, onda stiže i Božija pomoć. Dakle, kad god *strpljivost, bogobojaznost, odlučnost, vojne i logističke pripreme za obračun sa neprijateljem postoje*

---

¹ Pogledajte: Tefsiri i Ibn Usejmin, 3/128.

² Za više naučnih koristi, pogledajte tefsire Sa'da, Maverdija, Begavija, Rrazija i dr...

³ Ibn Ašur, *Ettahriru ve ettenviru*, 3/124.

(ispune se), Allahova pomoć će doći. Tako nas podučava Allah, dž.š., u Kur'anu časnom:

﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْحَيْلِ تُرْهَبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ
وَأَخْرَيْنَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ ۗ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
يُوفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ﴾ [سورة الأنفال: 60]

"I protiv njih pripremite koliko god možete snage i konja za boj, da biste time zaplašili Allahove i vaše neprijatelje, i druge osim njih – vi ih ne poznajete, Allah ih zna. Sve što na Allahovom putu potrošite nadoknađeno će vam biti, neće vam se nepravda učiniti." [Enfal: 60.]

2. Gdje god i kad god se ispune pomenuti kriteri, Allahova će pomoć doći i nije uslovljeno da ta pomoć dođe samo putem meleka! Dakle, ima i drugih oblika kako Allah, dž.š., šalje pomoć vjernicima, kao što su slučajevi npr.: nejedinstvo neprijatelja i njihovi međusobni sukobi, njihovi unutrašnji međusobni ratovi itd..., o čemu nas uči Kur'an časni:

﴿قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَىٰ أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِّنْ فَوْقِكُمْ أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ
أَوْ يَلْبَسَكُمْ شِيْعًا وَيُذِيقَ بَعْضَكُمْ بَأْسَ بَعْضٍ ۗ انظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ
يَفْقَهُونَ﴾ [الأنعام: 65]

"Reci: "On je kadar poslati protiv vas kaznu iznad vaših glava ili ispod vaših nogu ili da vas u stranke podijeli i učini da silu jedni drugih iskusite." Pogledaj samo kako Mi potanko iznosimo dokaze da bi se oni urazumili!" [En'am: 65.]

﴿ فَكُلًّا أَخَذْنَا بِذَنبِهِ ۖ فَمِنْهُمْ مَن أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا وَمِنْهُمْ مَن أَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُ
 وَمِنْهُمْ مَن خَسَفْنَا بِهِ الْأَرْضَ وَمِنْهُمْ مَن أَغْرَقْنَا ۗ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُظْلِمَهُمْ وَلَكِن
 كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴾ [سورة العنكبوت: 40]

“I sve smo prema grijesima njihovim kaznili: na neke vjetar, pun pijeska, poslali, a neke strašnim glasom uništili; neke u zemlju utjerali, a neke potopili. – Allah im nije učinio nepravdu, sami su sebi nepravdu nanijeli.” [Ankebut: 40.]

Allahovu vojsku niko ne može dokučiti i kakve su njene mogućnosti, ovo je velika pouka onima koji razmišljaju (mudrima). Ovo je pravo tumačenje ili komentar ajeta:

﴿ بَلَىٰ ۗ إِن تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُم مِّن فَوْرِهِمْ هَذَا يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ آلَافٍ
 مِّنَ الْمَلَائِكَةِ مُسَوِّمِينَ ﴾ [آل عمران: 125]

“Hoće! Ako budete izdržljivi i poslušni, i ako vas oni napadnu odmah, Gospodar vaš će vam poslati u pomoć pet hiljada meleka, sve obilježениh.” [Ali-Imran: 125.]

Ovo je i zbog toga što, kako nalaže vjersko pravilo: ‘Pouka se izvlači generalno gledajući tekst, a ne iz njegovog konteksta (specifičnog povoda).’¹

U zaključku ovog djela želimo citirati Imama Tahira bin Ašura i njegovo izvrsno objašnjenje koje obogaćuje um i liječi dušu. Radi se upravo o onome što smo do sada naveli - pojačanje melekima u bitci na Bedru. Ističe: “U suri (poglavljju) *Enfal*, 9. ajeta, Allah, dž.š., pominje pojačanje sa hiljadu meleka: “... Poslaću vam u pomoć hiljadu meleka ...”, dok im ovdje Allah, dž.š., obećava prvo hiljadu a potom i više. Podudaranje ajeta može nadgledati sa aspekta da Allah, dž.š., prvo je obećao pomoć sa

---

¹ Detaljnije i ilustrirano konkretnim primjerima možete ga pronaći na kraju knjige. **Prevodioc.**

hiljadu meleka, ostavljajući otvorenu mogućnost i za druge meleke. Kao što možemo shvatiti, veliki broj neprijatelja je uplašio muslimane, onda im Vjerovjesnik, s.a.v.s., obećao: "**Kad si ti rekao vjericima: "Zar vam neće biti dovoljno da vam Gospodar vaš tri hiljade meleka u pomoć pošalje? Hoće!"**" [Al Imran: 124.] – Cilj je bio što više ih ojačati. Zatim je obećao još dvije hiljade meleka, pod uslovom da imaju strpljenja i pobožnosti!

Ovako je to tumačio džumhur – velika većina kur'anskih komentatora – i ovo je opšti kontekst istaknutih ajeta ...

Potvrđeno je da su meleki sišli tokom bitke na Bedru kako bi pomogli vjericima. Čak su ih neki Ashabi, r.a., vidjeli, dok su drugi vidjeli samo njihove postupke (odsječene glave idolopoklonika)¹.

Meleki su opisani kao "**Poslanici**", jer su sišli na zemlju, na bojnem polju, kako bi o vjericima brinuli ...²

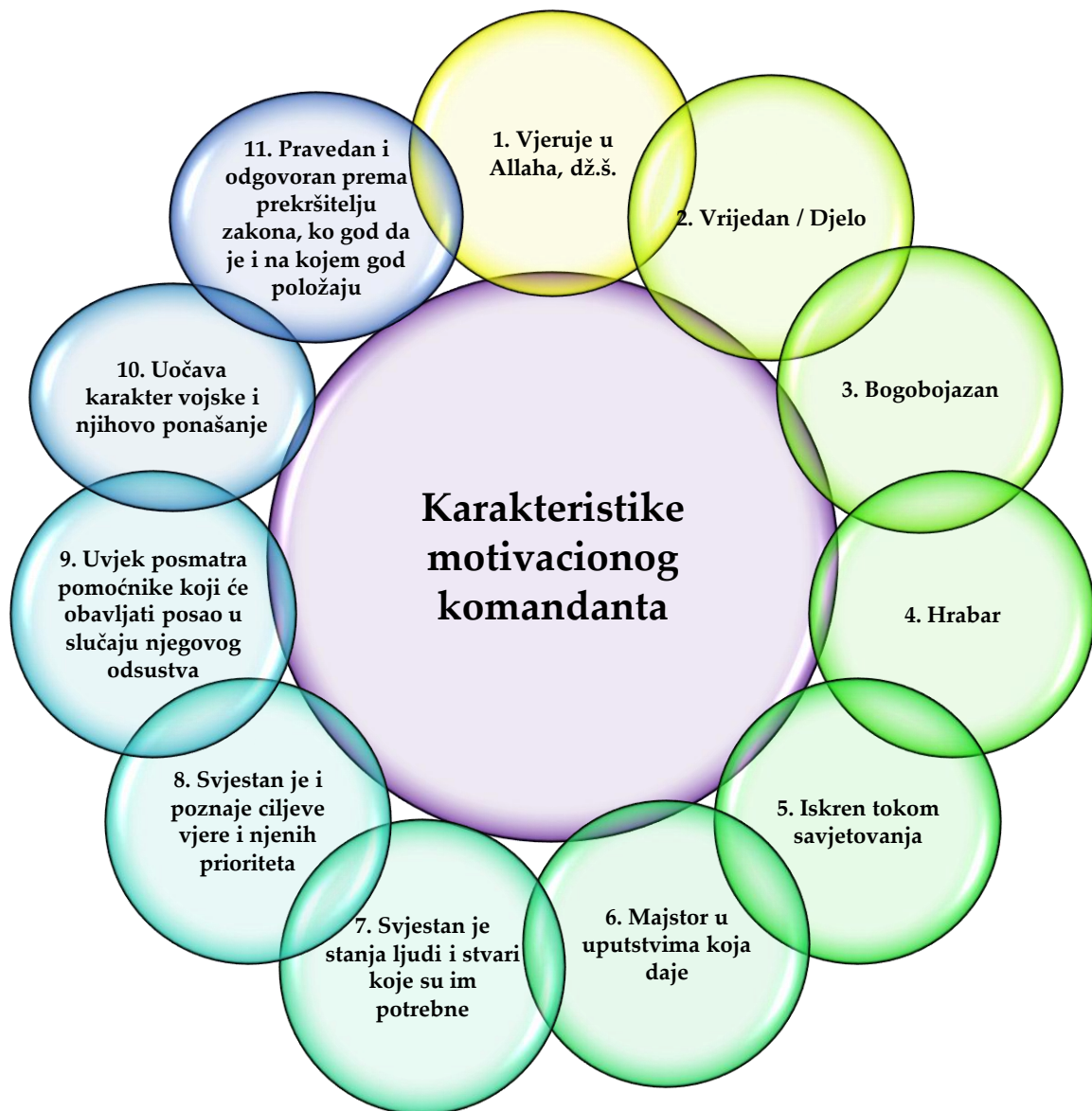
Ovo je mišljenje koje je odabrao i istakao učenjak Imam Tahir bin Ašur, **koje smatramo najtačnijim za predmetnu materiju. A Allah najbolje zna!**

Na kraju ove cjeline, u obliku grafikona, možemo sumirati najvažnije i neophodne osobine hrabrog i motivacionog lidera Muhammeda, s.a.v.s.

---

¹ Ibn Hišam, *Essiretu ennebevijjetu*, 2/274.

² Ibn Ašur, *Ettahriru ve ettenvir*, 11/70.

2.2. Liderstvo Jusufa, a.s., u ekonomiji (finansijama)

Među rijetkim i uspješnim primjerima upravljanja javnim resursima, i upravljanja privredom općenito, je uspješan primjer i model vjerovjesnika Jusufa, a.s. Kur'anu časnici nas o tome podučava i iz njega izvlačimo veliki broj impresivnih segmenata, od kojih su sljedeće:

- 1) Iskrenost i korektnost u privatnom i javnom životu, sa prijateljima i kraljevim slugom u zatvoru, do te mjere da je stekao titulu 'pravednika'. Ovo nas podučava Allah plemeniti u Kur'anu časnom:

يُوسُفُ أَيُّهَا الصِّدِّيقُ أَفْتِنَا فِي سَبْعِ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ وَسَبْعِ
سُنْبُلَاتٍ خُضْرٍ وَأُخَرَ يَابِسَاتٍ لَّعَلِّي أَرْجِعُ إِلَى النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَعْلَمُونَ
[سورة يوسف: ٤٦]

“(Sluga) reče: “Jusufe, o prijatelju, protumači nam šta znači: sedam mršavih krava pojede sedam debelih; i sedam klasova zelenih i sedam drugih sasušenih – pa da se vratim ljudima, da bi oni saznali.” [Jusuf: 46.]

- 2) Briga o imenu i ugledu;

Ovo možemo uočiti u zahtjevu Jusufa, a.s., upućen kralju, da se njegovo ime ukloni iz optužbi, koje su se o njemu širile i uzroka zbog kojih je bio zatvoren. Kako bi ljudi shvatili da nije bio nepravedan i da nije radio nikakve nepravilnosti i razvratnosti. Sljedeći ajet nam to detaljnije pojašnjava:

وَقَالَ الْمَلِكُ ائْتُونِي بِهِ فَلَمَّا جَاءَهُ الرَّسُولُ قَالَ ارْجِعْ إِلَىٰ رَبِّكَ فَاسْأَلْهُ مَا
بِالْتِسْوَةِ اللَّاتِي قَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ إِنَّ رَبِّي بِكَيْدِهِنَّ عَلِيمٌ [سورة يوسف: ٥٠]

"I vladar reče: "Dovedite mi ga!" I kad Jusufu izaslanik dođe, on reče: "Vrati se gospodaru svome i upitaj ga: 'Šta je s onim ženama koje su svoje ruke porezale – Vlasnik moj dobro zna spletku njihove!" [Jusuf: 50.]

Imam Zemahšeri tumačeći ovaj ajet ističe važna pitanja, gdje između ostalog kaže: *"Zaštititi se od neosnovanih optužbi je obaveza svakog muslimana, i izbjegavanje kritičnih situacija u koje može biti nehotice uključen ..."*¹

- 3) Dobro upravljanje državnim poslovima², odnosno uspješno planiranje s agrarnom krizom, pšenicom, sušom i drugim mogućim ekonomskim krizama, narodu Egipta su uspješni pokazatelji ovog planiranja i odmjerene strategije koja je proizlazila iz zahtjeva Jusufa, a.s., nametnuta stanovnicima Egipta.
- Kontinuirana setva pšenice sedam godina zaredom.
  - Čuvanje žitarica i odlaganje u klipove zbog straha od kvarenja (u slučaju vlage ili kontakt crva).
  - Dvostruka upotreba pšenice, dakle, zrna pšenice za hranu (za ljude) i slame (za životinje).
  - Racionalno korišćenje žitarica i njegovo skladištenje za sadnju u narednoj godini.
  - Podizanje ljudskog morala dajući nadu poljoprivrednicima u brzi kraj sušnih godina i brzi dolazak vremena prosperiteta.

Ova važna strategija nije samo materijalna već i moralna. Dakle, pored poduzetih koraka u očuvanju žitarica, Jusuf, a.s., ohrabruje i duhovno motiviše narod u

---

¹ Zemahšeri, *El-keššaf*, 1/521-522.

² Ebu Hajjan, *Tefsiru el-bahri el-muhit*, 24/55.

prevazilaženju krizne situacije. U vezi ovih elemenata uspješnog ekonomskog i agrarnog liderstva Jusufa, a.s., podučava nas Kur'an časni:

قَالَ تَزْرَعُونَ سَبْعَ سِنِينَ دَأْبًا فَمَا حَصَدْتُمْ فَذَرُوهُ فِي سُنْبُلِهِ إِلَّا قَلِيلًا مِمَّا
تَأْكُلُونَ ثُمَّ يَأْتِي مِنَ بَعْدِ ذَلِكَ سَبْعُ شِدَادٍ يَأْكُلْنَ مَا قَدَّمْتُمْ هُنَّ إِلَّا قَلِيلًا
مِمَّا تُحْصِنُونَ ثُمَّ يَأْتِي مِنَ بَعْدِ ذَلِكَ عَامٌ فِيهِ يُغَاثُ النَّاسُ وَفِيهِ يَعْرِضُونَ
[يوسف: 47-49]

“(Sijaćete sedam godina uzastopno” – reče – “pa ono što požanjete u klasu ostavite, osim ono malo što ćete jesti, jer će poslije toga doći sedam teških koje će pojesti ono što ste za njih pripremili, ostaće jedino ono malo što ćete za sjetvu sačuvati. Zatim će, poslije toga, doći godina u kojoj će ljudima kiše u obilju biti i u kojoj će cijediti. (grozđe, itd...)” [Jusuf: 47-49.]

- 4) Da bi plan bio pravovremeno sproveden, nije ga povjerio nikome. Zato je i sam preuzeo odgovornost da to sprovede.

Poruku koju izvlačimo je činjenica da u islamu, ako neko sebe vidi kao sposobnog da preuzme zadatak ili važnu dužnost u društvu, nema ničeg lošeg u tome da to i zatraži! Položaj i odgovornost se ne smatraju vjerskim zabranama, naprotiv, oni su odraz uspješne uprave koju stvara sposoban lider! Da bismo ovo bolje razumjeli, osvrnimo se na sljedeći ajet gdje Allah Svemogući kaže:

قَالَ اجْعَلْنِي عَلَى خَزَائِنِ الْأَرْضِ ۗ إِنِّي حَفِيظٌ عَلَيْمُ [سورة يوسف: 55]

“Postavi me” – reče Jusuf: “Da vodim brigu o stovarištima na zemlji, jer, ja sam zaista čuvaran i znan.” [Jusuf: 55.]

Imam Kasimi, pojašnjavajući ovaj ajet ističe:

Jusuf, a.s., zatraži od kralja da ga postavi za nadzornika svih zemaljskih skladišta, zbog predstojećih sušnih godina, na koje je bio upozoren, kako bi postupio pravedno i mudro (kako bi ih spasio).

Potom mu dao do znanja (tražio tu dužnost), da je kompetentan za tu dužnost, reče: Ja sam čuvar i znalac; sačuvat ću ono što želite sačuvati (ono što želite deponirati) i znam tačno kako se nositi sa tim (koristiti, djeliti, destinirati itd...).

Imam Zemahšeri, o ovome istakao: Jusuf, a.s., spomenuo dvije karakterne osobine, koje kraljevi traže od svojih sluga: lojalnost i vještinu (sposobnost). Jusuf, a.s., je zatražio ovu dužnost, kako bi preko nje bio u stanju sprovesti Allahove zakone, da živi po istini, uspostavi red i pravdu i tako postigne svrhu zbog koje su vjerovjesnici poslani narodima. Zahtjevao je to jer je bio uvjeren da taj zadatak niko ne može obaviti bolje od njega. Tako da, zatražio je tu dužnost radi Allahovog zadovoljstva, ne iz drugih namjera (slava, prestiža ili materijalnih koristi). Na pitanje: kako mu je dozvoljeno uzeti zadatak/dužnost od nevjernika, da mu račun polaže i bude pod njegovim naređenjima (dok je bio vjerovjesnik). Odgovor je: Mudžahid prenosi da je kralj primio Islam. Katade ističe da ovaj primjer služi kao argument da je (poštenom) čovjeku dozvoljeno da preuzme zadatak/dužnost od nepravednog vladara. Naši prijeci, selefi, bivali angažovani sudskim dužnostima od strane tiranskih i despotskih vođa i vladara. Dok, ako vjerovjesnik ili učenjak, zna (ubeđen je) da nema mogućnosti suditi po Božijim zakonima, a da bi uklonio nepravdu nema

druge prilike osim temkinom, nevjernog i moralno pokvarenog kralja, onda je dozvoljeno. Ovaj ajet služi kao argumenat za:

- Dozvoljeno/omogućeno je traženje sudačke ili druge funkcije ako neko vjeruje da je za to sposoban;
- Dozvoljeno je da od vođe nevjernika ili tiranina preuzeti zadatak/dužnost;
- Pohvaliti sebe radi opštih interesa.

Onaj ko preuzima zadatak/dužnost, mora biti kompetentan i elokventan ...¹

- 5) Individualna odgovornost u realizaciji planova, saslušanje zahtjeva i problema ljudi, kako bi se osigurala njihova realizacija bez ikakvih zastoja i prepreka, kao i povjerenje istih, kao u slučaju braće Jusufa, a.s. (kada su kod Jusufa, a.s., otišli i zatražili opskrbu, tj. hranu).

O ovome Allah, dž.š., kaže:

وَجَاءَ إِخْوَةُ يُوسُفَ فَدَخَلُوا عَلَيْهِ فَعَرَفَهُمْ وَهُمْ لَهُ مُنْكَرُونَ

[سورة يوسف: 58]

“I dođoše braća Jusufova i uđoše k njemu, pa ih on poznade, a oni njega ne poznadoše.” [Jusuf: 58.]

Pitanja i norme koje se tiču liderstva Jusufa, a.s.:

Imam Kurtubi, koji se smatra jedan od najboljih komentatora Kur’ana časnog, a posebno u zakonodavnim ajetima o islamskim odredbama (šta je halal a šta haram), ima posebno pojašnjenje u vezi ovog pitanja. Ovu enigmu, ako se

---

¹ Pogledajte: *Tefsiru el-Kaisimi*, 6/191.

usudimo nazvati je tako, dakle, o zahtjevu Jusufa, a.s., u preuzimanju administrativne funkcije/dužnosti (uvijek upoređujući tako nešto sa tekstovima ili hadisima koji zabranjuju tako nešto), mufessir uspjeva da odgonetne na perfektan način! Nakon poređenja između pomenutog ajeta (Jusuf: 58.) i hadisa vjerovjesnika Muhammeda, s.a.v.s., dolazi do zaključka da između ta dva teksta nema kontradiktornosti i da je traženje pozicije dozvoljeno, ako dotična osoba ispunjava tražene uslove i kriterijume. Imam Kurtubi o ovome tekstualno ističe:

U ovom tekstu/ajetu se tretiraju nekoliko pitanja.

Neki učenjaci su rekli: Ovaj ajet svjedoči da je dozvoljeno tražiti angažman/dužnost časnog čovjeka kod nečasnog i od vođe nevjernika, pod uslovom da zna da ono što mu je delegirano nije zamjerljivo njemu (i njegovim uvjerenjima), i tim angažmanom pokušava da to reformiše i prilagodi koliko god i što bolje može. U suprotnom, ako je njegova dužnost/angažman/poso po izboru zlikovca, njegovim požudama i hirovima (razvratnost), onda nije dozvoljeno ...

Ajet nam služi kao dokaz da ukoliko čovjek vidi sebe kompetentnog i sposobnog za određeni poso/dužnost, može direktno zahtjevati. Ako budemo rekli: Da, ali u Sahih el Muslim u hadisu kojeg prenosi Abdur-Rahman bin Semur da mu je Vjerovjesnik, a.s., rekao: "O Abdur-rahman, ne zahtjevaj imaret (vlast, autoritet), jer ako ti bude dato po zahtjevu, bit će ti teret (ostat ćeš bez Allahve, dž.š., pomoći), dok ako budeš angažovan bez tvog ličnog zahtjeva (vlast i autoritet), onda ćeš biti potpomognut od strane Allaha, (u izvršenu dužnosti i date odgovornosti) " Moj odgovor je:

Jusuf, a.s., je zahtjevao tu poziciju/dužnost s ubjeđenjem da niko mimo njega ne može tu dužnost najpravednije izvršavati i u poštovanju razlike među ljudima i u odabiru pomoći siromaha. Dakle, smatrao je svoj zahtjev kao farz ajn – direktna/individualna obaveza.

Ova obaveza je i dan-danas takva! Ako neko smatra da može biti pravedan i pravedno suditi ljudima, ili da poziva ka dobrom i odvraća/zabranjuje od zla, i da niko osim njega nije bolje u stanju to uraditi, onda je on obavezan da tu dužnost/obavezu zahtjeva i pravedno vrši, na način kako je to radio i Jusuf, a.s., predstavljajući svoje sposobnosti. U slučaju da pored njega postoji još neko ko može obaviti isti zadatak (zna i svjestan je toga), bolje je da tu dužnost uopšte ne traži, uvijek prema preporuci vjerovjesnika Muhammeda, a.s., Abdur-rahmaninu: “Ne zahtjevaj imaret (obavezu, vlast, autoritet)!...” Također se na ovakav način odgaja i nefs (ego), jer zahtjev i ambicije prema određenoj poziciji (čije su teškoće i problemi poznati, i poznato mu je da se ne može lako spasiti, a da se ne ukalja nepravdom itd...), takav zahtjev je dokaz sam po sebi, da to radi iz ličnih interesa i koristi (dakle nije ideal opšteg društvenog interesa).

Jusuf, a.s., nije rekao da je plemićkog porijekla niti da je lijep i ako je fizički bio lijepe građe, nego je rekao: ja sam dobar čuvar i sposoban (imam znanje). Dakle, zatražio dužnost/obavezu/poziciju, zbog lojalnosti i znanje - kvalifikacije i posebne kvalitete liderstva koje je posjedovao, a ne radi svog porijekla ili izgleda.

Jusuf, a.s., je ove osobine otkrio pred onima koji ga nisu poznavali, odnosno, da se predstavi i samim tim ovo nije okarakterisano kao hvalisanje, koje se u Kur'anu časnom pominje:

فَلَا تُرْكُوا أَنفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقَىٰ [سورة النجم: 32]

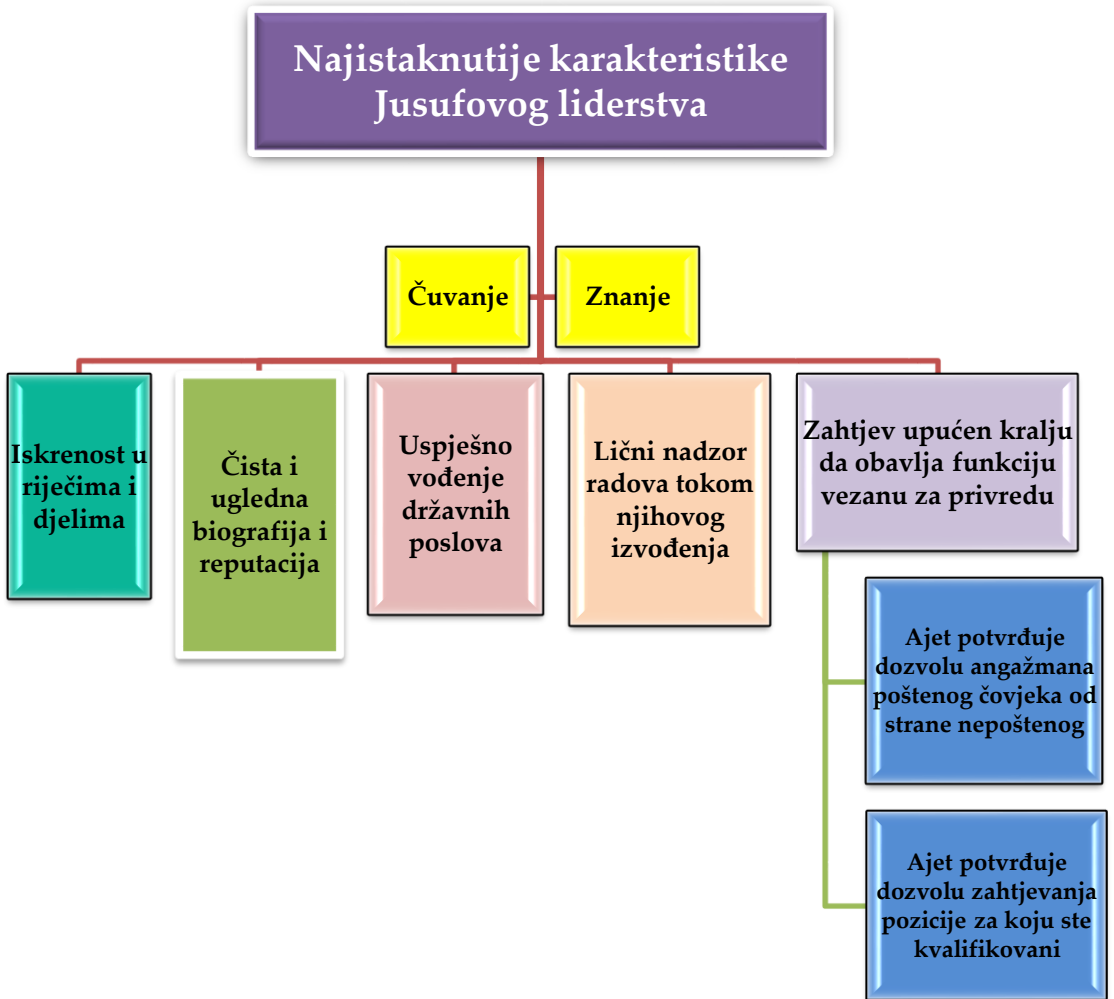
“... zato se ne hvališite bezgrješnošću svojom – On dobro zna onoga koji se grijeha kloni.” [Nedžm: 32.]

A Allah najbolje zna!¹

---

¹ Opširnije pogledajte: *Tefsiru el-Kurtubij*, 9/186.

Grafikonom ćemo završiti primjerom uspješnog ekonomskog i finansijskog liderstva Jusufa, a.s.:

2.3. Liderstvo Musaa, a.s., u oblasti savjetovanja, konsultacije i motivisanja

U kazivanju Musaa, a.s., sa njegovim bratom, Harunom, a.s., prikazan nam je najbolji primjer iz oblasti savjetodavnog liderstva, na koji način se bira lider ili njegov pomoćnik (zamjenik) i kako se daju savjeti i upute.

Kur'an časni nam kazivanje ova dva brata vjerovjesnika detaljno opisuje u tri poglavlja: *A'raf*, *Hûd* i *Tâha*.

Musa, a.s., je zatražio od Allaha, dž.š., pomoćnika iz njegove porodice, tj. preciznije svoga brata Haruna, a.s., da mu pomogne u pozivu vjere i u drugim poslovima. Ovo nam kazuje i Kur'an časni putem dove koju je uputio Musa, a.s.:

﴿وَأَجْعَلْ لِّي وَزِيرًا مِّنْ أَهْلِي﴾ ﴿٢٩﴾ هَارُونَ أَخِي ﴿٣٠﴾ اشْدُدْ بِهِ أَزْرِي ﴿٣١﴾
وَأَشْرِكُهُ فِي أَمْرِي ﴿سورة طه: 29-32﴾

"I podaj mi za pomoćnika iz porodice moje, Haruna, brata mog; osnaži me njime i učini drugom u zadatku mome."
[Taha: 29-32.]

Allah, dž.š., je primio njegovu dovu, ispunio mu želju i brata Haruna, a.s., učinio pomoćnika, dakle, vjerovjesnika.

Mufessiri navode da je Allah, dž.š., ispunio svoju dobrotu izbavivši ih od neprijatelja i učinivši ih namjesnicima na zemlji, podario im još jednu dobrotu - Objavu knjige, sa zakonima i normama njihove vjere. Tako je naređeno Musi, a.s., da se sprema trideset noći, kojih je upotpunio sa još deset, da bi ukupno bilo četrdeset, u pripremi preuzimanja Allahovog emaneta, tj. Objave - knjige, nešto posebno za njegov narod, kako bi širio ljubav među ljude. Musa, a.s., prije prihvatanja Objave iz predanosti i poštovanja prema narodu, naredio je

Harunu, a.s., da bude njegov sljedbenik i da se ponaša kao on, odnosno da slijedi Pravi put, Božiji put.¹

Kur'an časni nam potvrđuje ovo u poglavlju *A'raf*:

﴿وَوَاعَدْنَا مُوسَىٰ ثَلَاثِينَ لَيْلَةً وَأَتَمَّمْنَاهَا بِعَشْرِ فِتْمٍ مِّمَقَاتُ رَبِّهِ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ۗ وَقَالَ مُوسَىٰ لِأَخِيهِ هَارُونَ اخْلُفْنِي فِي قَوْمِي وَأَصْلِحْ وَلَا تَتَّبِعْ سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ﴾
[سورة الأعراف: 142]

“Mi odredismo da čas susreta sa Musaom bude kad se napuni trideset noći, i dopunismo ih još sa deset, pa se vrijeme koje je odredio Gospodar njegov ispuni za četrdeset noći. A Musa je bio rekao bratu svome Harunu: “Zastupaj me u narodu mome, i red pravi i ne slijedi puteve onih koji su smutljivci!” [A'raf: 142.]

To se i dogodilo. Allah, dž.š., ga uvažio i obratio mu se. A to nam najbolje opisuju naredna dva ajeta:

﴿وَلَمَّا جَاءَ مُوسَىٰ لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنْظُرْ إِلَيْكَ ۗ قَالَ لَنْ تَرَانِي وَلَكِنْ أَنْظُرْ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَانِي ۗ فَلَمَّا تَجَلَّىٰ رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَىٰ صَعِقًا ۗ فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ﴾
[سورة الأعراف: 143]

“I kad Nam Musa dođe u određeno vrijeme, i kada mu Gospodar njegov progovori, on reče: “Gospodaru moj, ukaži mi se da Te vidim!” – “Ne možeš Me vidjeti” – reče – “ali pogledaj u ono brdo, pa ako ono ostane na svome mjestu, vidjećeš Me!” I kad se Gospodar njegov onome brdu otkri, On ga sa zemljom sravni, a Musa se onesviješćen strovali. Čim se osvijesti, reče: “Hvaljen neka si! Kajem Ti se, ja sam vjernik prvi!” [A'raf: 143.]

---

¹ Pogledajte opširnije: *Tefsiru es-Sa'dij*, 1/587.

﴿وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ ۗ وَكَلَّمَ اللَّهُ

مُوسَىٰ تَكْلِيمًا﴾ [سورة النساء: 164]

“I poslanicima o kojima smo ti prije kazivali i poslanicima o kojima ti nismo kazivali – a Allah je, sigurno, s Musom razgovarao.” [Nisa: 164.]

Detalji ovog razgovora između Allah, dž.š., i Musaa, a.s., su objavljeni i u poglavjima *Kasas*, *Tâha* i *Nâziat*. Ovo je kur'anska istina sa velikom povijesnom težinom.

Argumentativna strana u kazivanju leži činjenica da, iako je Harun, a.s., bio vjerovjesnik, Musa, a.s., ga savjetovao i naređivao mu kako treba postupati i voditi poslove u njegovom odsustvu. I to je radio iz sljedećih razloga:

- Musliman je muslimanu vjeran savjetnik, dok je savjetovanje obaveza među muslimane.
- Musa, a.s., bio iskusan sa Izraelcima, poznao ih je po karakteru, zato je savjetovao i poručio Harunu, a.s., kako ne bi upao u njihovu zamku i kako da izbegne put zlikovaca.

S druge strane, Harun, a.s., nije odbio savjet, nasuprot, ljubazno je prihvatio, jer dobre savjete odbijaju samo zle duše, oholi i oni sa kompleksima.

Musa, a.s., u svome savjetu, uz malo riječi postigao je maksimalan učinak u onome što se smatra temelj i suština savjetovanja, jer se fokusirao na dvije bitne stvari:

- 1) Održavanje reda i discipline, i;
- 2) Udaljavanje od strane smutljivaca i zlikovce.

Odlazak Musaa, a.s., na poziv kod Allaha, dž.š., i prenos ovlasti na svoga brata Haruna, a.s., smatra se punim ovlaštenjem za obavljanje funkcije lidera sa svim pravima i nadležnostima u

njegovom odsustvu. Dakle, Harun, a.s., imao je svako pravo, i preduzeti svaki korak u održavanju reda i mira u društvu.

Hereza Izraelaca koja se izražavala u obožavanju teleta bila je rezultat nedostatka glavnog orijentirajućeg lidera ili njegove zamjene.

Harun, a.s., ili kako se izražavamo u smislu oblasti kojom istražujemo – liderstvo; u svojoj dužnosti, u borbi protiv spletkaroša, nije preduzeo teške i prave mjere, tj. nije koristio silu. Na mjesto sile, čekao je povratak lidera, po njegovom mišljenju to je bio najbolji potez u datoj situaciju. Njegovo nepreuzimanje mjere ne znači prihvatanje/odobranje postupaka Izraelaca! Nipošto! Harun, a.s., se potrudio i dao sve od sebe da ih zaustavi, upozoravajući ih, da to što rade je veliki grijeh, ali kao što je povijesno poznato, Jevreji (su temperamentan huškački narod i raspirivači sukoba), nisu prihvatili. Zapravo, zanemarivanje je bilo do te mjere, da su ga čak htjeli i ubiti! Kur'an časni nam opisuje ovaj nemili događaj i gnusne poteze Jevreja:

﴿وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَىٰ إِلَىٰ قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا قَالَ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُونِي مِن بَعْدِي ۖ أَعْجَلْتُمُ أَمْرَ رَبِّكُمْ ۖ وَأَلْقَى الْأُلُوحَ وَأَخَذَ بِرَأْسِ أَخِيهِ يَجُرُّهُ إِلَيْهِ ۗ قَالَ ابْنَ أُمَّ إِنَّ الْقَوْمَ اسْتَضَعُّوْنِي وَكَادُوا يَقْتُلُونِي ۖ فَلَا تُشْمِتْ بِيَ الْأَعْدَاءَ وَلَا تَجْعَلْنِي مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾
[سورة الأعراف: 150]

"A kad se Musa srdit i žalostan narodu svome vrati, povika: "Kako ste tako ružno poslije odlaska moga postupili! Zašto ste požurili i o naređenje Gospodara svoga se oglušili?" – i ploče baci, i brata svoga za kosu dohvati i poče ga vući sebi. "O sine majke moje" – reče Harun – "narod nije nimalo do mene držao i umalo me nije ubio; nemoj da mi se svete dušmani i ne smatraj mene jednim od onih koji su se prema sebi ogriješili!"
[A'raf: 150.]

Musa, a.s., mu sporedno pomenuo njegova prava, što znači, da je između ostalog Harun, a.s., imao pravo koristiti silu u slučaju potrebe, kako bi spriječio ono što je loše. S obzirom da nije izvršio svoju dužnost kako treba i nezadovoljan načinom na koji je reagovao Harun, a.s., Musa, a.s., je odlučio da ukori svoga brata zbog nepravednih postupaka Izraelaca i potpunog haosa koji je izazvao, što je bilo potpuno suprotno prvobitnom naređenju - da učini *islah* (održi red) na zemlji.

Mufessiri su razmatrali ovaj događaj na različite načine. Mi smo u našoj studiji odabrali mišljenje uvaženog i poznatog mufessira Rešida Ride, koji je u svome tefsiru: *Tefsiru el- Menar*, između ostalog istakao: *“Značenje ajete je: Brate!, ne žuri sa oštrim ukorima, jer sam se puno trudio i nisam sebe štedio u savjetovanju naroda da ih od zla odvratim. Omalovažavali su me, ignorisali i oglušili se mojih savjeta i naređenja. Čak su i pokušali da me ubiju! Zato me nemoj ponižavati u njihovom prisustvu i ne tretiraj me kao krivca. Dakle, ne dozvoli da nas neprijatelji ismijavaju i ne svrstavaj me među zločincima, koji se klanjaju teletu, jer ja sa njima nemam ništa zajedničko! Ovo je što se tiče stava, i to je jednoglasan stav učenjaka naše vjere i sljedbenika Knjige¹.*

Ono što ovdje možemo naučiti je, u slučaju da glavni lider službeno ostavi svoga zamjenika, onda mora prenijeti svoja ovlašćenja u potpunosti ili djelimično, u ovisnosti od okolnosti i opšte koristi, dok zamjenik treba slobodno rješavati postojeće probleme. Dok, odluke se istovremeno moraju donositi u skladu sa jedinstvom, povjerenjem i podrškom glavnog lidera.

U suprotnom, kakva je korist imenovanja njega kao zamjenika? Naime, ako zamjenik napravi grešku, glavni lider ga ne treba ukoravati (grditi, ružiti)!

---

¹ Izvor: *Tefsiru el-Menar*, 9/178.

Neki mufessiri su zaključili da je bila pretjerana doza ukora Haruna, a.s., od strane Musaa, a.s., jer se Harun, a.s., nije distancirao zadatka i nije zanemario dati amanet (obećanje). Dao je sve od sebe da zaustavi zlo, čak, rizikujući i svoj život! Njegovi postupci bili su u skladu sa prilikama i okolnostima. Nije mu palo na pamet da se na brdu popne i obavijesti Musaa, a.s., da su neki od Izraelaca bili idolopoklonici (obožavaoci teleta). Ovaj postupak Haruna, a.s., dokazuje njegovu nevinost – zamjenika lidera, i zato se Musa, a.s., zbog svojih postupaka pokajao i priznao (prihvatio) da je njegovo ponašanje bilo pomalo grubo prema bratu i uputio dovu Allahu, dž.š., da oprost i smiluje se njemu i bratu Harunu, a.s., zbog grubih postupaka:

﴿ قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِإِخِي وَأَدْخِلْنَا فِي رَحْمَتِكَ ۖ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ﴾

[سورة الأعراف: 151]

"Gospodaru moj" – zamoli Musa – "oprosti meni i bratu mome i učini da budemo pod okriljem Tvoje milosti, Ti si od milostivih najmilostiviji!" [A'raf: 151.]

Rešid Rida, tumačeći ovaj ajet, istakao: *"[Oprosti mi] za moje teške riječi i postupke u odnosu prema Harunu! [Oprosti mu] zbog propusta koji je napravio, jer nije upozorio narod zbog straha od zlostavljanja i ubistva, koje bi mu mogli učiniti. [Učini da budemo pod okriljem Tvoje milosti] obuhvata sve, dakle, obasjaj nas s Tvojom milošću. Ovaj oblik izražavanja "Učini da budemo pod okriljem Tvoje milosti!" je značajniji od izraza "Smiluj nam se!" Jer [Ti si od milostivih najmilostiviji!] je iskazivanje slave Bogu i dodatno izražavanje vjere u Boga i Njegovom oprost. Dova u ovom slučaju je više umirila Haruna, a.s., nego li izvinjenje, i kao da je izgubila nadu zlih ljudi i neprijatelja, koji su jedva čekali da se desi i vide zlo koje će se dogoditi između dva brata. Zemahšeri, istakao: Musa, a.s., molio se da s jedne strane udovolji svom bratu, dok sa druge da pokaže poštovanje prema svom bratu pred neprijateljima. Tražio oprost*

sebi zbog lošeg ponašanja prema bratu i oprost bratu zbog manjkavosti u obavljanju dužnost zamjenika. I zatražio da ih vječno budu pod okrilje Allahove milosti, na dunjaluku i Ahiretu!...¹

Ono što se dogodilo Musi, a.s., grubost, ljutnja, predrasuda (u nereligioznim pitanjima) može se dogoditi svakome, to je ljudski. Dakle, visoki stepen znanja (inteligencija) nije garancija nepogrešivosti! Što se tiče ovakvih presuda (koje se odnose na lične procjene i prosude) mogu čak i vjerovjesnici, a.s., pogrešiti, ali u njihovom slučaju kao intervencija (ispravka) dolazi *vahji* - *nebeska objava* da ih ispravi (ukoliko pogreše po pitanju vjere).

Dakle, ljudi griješe, jer nisu savršeni. Ali ono što moraju uraditi kao ljudi, kojoj god poziciji pripadali, bili oni: kraljevi, predsjednici, emiri, komandanti, direktori, itd..., moraju biti na Pravome putu i ne nastaviti pogrješnim putem!

A Allah najbolje zna!

Ovo možemo također figurativno sumirati na sljedeći način:

---

¹ Pogledajte: *Tefsiru el-Menar*, 9/178.

Imenovanje Haruna, a.s., za zamjenika

Izraelci su se udaljili od vjere i počeli obožavati tele

Musa, a.s., je zahtjevao od Haruna, a.s., održavanje reda i mira

Također zatražio da ne ide putem smutljivca

Harun, a.s., shvatio da je delegiranje ovlasti izvršeno u potpunosti

Harun, a.s., nije zanemario svoju dužnost i nije štedeo truda da stvari dovede u red

Musa, a.s., korio i grdio brata misleći da se oglušio o njegova naređenja u očuvanju reda i da je slijedio korake zlikovaca

Rezultat:
Liderstvo Musaa, a.s., se odlikuje strogošću

Kur'an nam nudi još jedan model liderstva – to je liderstvo Musaa, a.s., u smislu ohrabivanja i motiviranja vojnika da ostanu nepobjedivi pred neprijateljem i tako sve do pobjede!

Musa, a.s., bio vjerovjesnik ali ujedno i komandant narodne vojske, saosjećao se sa ljudskim bolom, sa njihovim nevoljama i brigama, davao sve od sebe i hrabrio ih, i donosio radosne vijesti o pobjedi obećanoj od Allaha, dž.š. Rekao je svojoj vojsci da uđe u Svetu zemlju - Kuds (sada okupirana Palestina). Kur'an nam prenosi ovu poruku iz ovog kazivanja:

يَا قَوْمِ ادْخُلُوا الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّتِي كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَرْتَدُّوا عَلَىٰ أَدْبَارِكُمْ
فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ [سورة المائدة: ٢١]

“O narode moj, uđite u Svetu zemlju, koju vam je Allah dodijelio, i ne uzmičite nazad, pa da se vratite izgubljeni!”
[Maide: 21.]

Ajet otkriva važnost preporuke i motivacije. Musa, a.s., jasno im stavjetovao i dao do znanja da slijedi brza pobjeda, jer im Allah Uzvišeni obećao Svetu zemlju i da će se to sigurno dogoditi.

Imam Alusi tumačeći ovaj ajet, kaže:

[O narode moj! Uđite u Svetu zemlju...]: poziv (O narode moj) je ponovljeno (i ovdje kao u prethodnom ajetu), dodajući prisvojnu zamjenicu (moj!), iskazivajući čast i poštovanje, kako bi pokazao veći stepen vrednovanja i kako bi ih što više ohrabrio.

[... u Svetu zemlju...]: Sveta zemlja, Ibn Abbas, r.a, Suddiu i Ibn Zejd, ističu da Sveta zemlja cilja Kuds. Dok, Zudžadži smatra da je Damask, Palestina i današnji Jordan. Nazvana je Svetom zemljom jer je čista od širka. Ta zemlja je bila prebivalište mnogih poslanika. Ili je Sveta zemlja jer je čista od bolesti. Njeno osvajanje od

strane tiranina ne umanjuje njenu svetost. Postoje i druga mišljenja zašto je naziva svetom. Neki su smatrali da ovo mjesto nikada nije pogođeno sušom i glađu ili zato što je mjesto gdje se vrši posvećenje (čišćenje od grijeha).

[... koju vam je Allah dodijelio ...]: odredio vam je ili dodjelio ili napisao u Leuhi Mahfuz, da će ta zemlja biti vaša rezidencija/boravište¹.

I ovaj ajet također izražava potrebu za instruktivno i motivirajućim liderstvom vojske, u podjeli i prihvatanju zajedničkih problema i briga, aktivnim učešćem komandanta u ratu i hrabrenje vojske do pobjede, i svi oni koji posjeduju neku društvenu odgovornost, podležni su ovakvom teretu i odgovornosti.

Vremenski, ako ovu odredbu prenesemo na današnje vrijeme, to se odnosi na predsjednike država, vojne komandante, roditelje naspram djece, porodice, direktore naspram zaposlenih, profesore naspram studente, dekane naspram akademskog osoblja itd... *A Allah najbolje zna!*

U zaključku modela savjetodavnog i motivacionog liderstva Musaa, a.s., iz njegovog kazivanja sa svojim bratom Harunom, a.s., i njihovih sljedbenika, željeli bismo u nastavku istaknuti neke osnovne pouke i instrukcije kao dodatnu vrijednost.

---

¹ Pogledajte: *Tefsiru el-Imam el-Alusi*, 6/106.

Pouke i poruke iz liderstva Musaa, a.s.

- *Lider (komanadant) mora poznavati moral i karakter one koje predvodi, kako bi mogao uzeti u obzir očekivanja (tj. biti oprezan, budan, da se na kraju ne iznevjeri).*
- *Savjeti se ne daju samo neznačicama. Svakom, pa čak i Harun, a.s., koji je bio vjerovjesnik, prihvatao savjete (kako bi se klonio lošega puta, tj. puta zlikovca).*
- *Komandant mora biti blag i milostiv prema vojsci, posebno prema svojim sunarodnicima. Treba raditi i biti predan u interesu i dobrobiti naroda. Harun, a.s., samo iz milosti prema ljudima i straha od mogućeg neslaganja, odlučio je da ne koristi silu kako bi spriječio zabunu (fitnu) obožavatelja teleta.*
- *Donošenje oštrih i važnih odluka treba donositi glavni lider, a ne njegov zamjenik.*
- *Položaj majke je poseban u srcima vjernika. Harun, a.s., pokušao je da smiri Musaa, a.s., podsećajući ga da su sinovi iste majke.*

2.4. Kraljevsko liderstvo u Kur'anu časnom: primjeri Sulejmana, a.s, Belkize i kralja Taluta

Kraljevsko liderstvo Sulejmana, a.s., vjerovjesnik i istovremeno kralj, zajedno sa Belkizom, pominje se u poglavlju *Neml*, ajeti koji će se učiti do Sudnjeg dana, dok je kraljevsko liderstvo Taluta sa Izraelcima opisano u poglavlju *Bekare*.

Da bismo imali pravu viziju ovakvog tipa liderstva, prvo ćemo prikazati opšta značenja ovih kur'anskih ajeta, a potom prešli na pojašnjenja učenjaka i pouke koje poizilaze iz tih ajeta (u svim oblastima; politička, ekonomska, vojna, bezbjednosna itd...).

Allah, dž.š., kaže:

"Davudu i Sulejmanu smo znanje dali i oni su govorili: "Hvala Allahu koji nas je odlikovao iznad mnogih vjernika, robova Svojih!" I Sulejman naslijedi Davuda i reče: "O ljudi, dato nam je da razumijemo ptičije glasove i svašta nam je dato; ovo je, zaista, prava blagodat!" I sakupiše se Sulejmanu vojske njegove, džini, ljudi i ptice, sve četa do čete, postrojani, i kad stigoše do mravlje doline, jedan mrav reče: "O mravi, ulazite u stanove svoje da vas ne izgazi Sulejman i vojske njegove, a da to i ne primijete!" I on se nasmija glasno riječima njegovim i reče: "Gospodaru moj, omogući mi da budem zahvalan na blagodati Tvojoj, koju si ukazao meni i roditeljima mojim, i da činim dobra djela na zadovoljstvo Tvoje, i uvedi me, milošću Svojom, među dobre robove Svoje!" I on izvrši smotru ptica, pa reče: "Zašto ne vidim pupavca, da nije odsutan? Ako mi ne donese valjano opravdanje, teškom ću ga kaznom kazniti ili ću ga zaklati!" I ne potraja dugo, a on dođe, pa reče: "Doznao sam

ono što ti ne znaš, iz Sabe ti donosim pouzdanu vijest. Vidio sam da jedna žena njima vlada i da joj je svega i svačega dato, a ima i prijesto veličanstveni; vidio sam da se i ona i narod njezin Suncu klanjaju, a ne Allahu – šejtan im je prikazao lijepim postupke njihove i od Pravoga puta ih odvratio, te oni ne umiju naći Pravi put pa da se klanjaju Allahu, koji izvodi ono što je skriveno na nebesima i u Zemlji i koji zna ono što krijete i ono što na javu iznosite. Allah je, nema boga osim Njega, Gospodar svega što postoji!" "Vidjećemo" – reče Sulejman – "da li govoriš istinu ili ne. Oduzi ovo moje pismo pa im ga baci, a onda se od njih malo izmakni i pogledaj šta će jedni drugima reći!" "O velikaši" – reče ona – "meni je dostavljeno jedno poštovanja vrijedno pismo od Sulejmana i glasi: 'U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog! Ne pravite se većim od mene i dodite da mi se pokorite!' O velikaši" – reče ona – "savjetujte mi šta trebam u ovom slučaju uraditi, ja bez vas neću ništa odlučiti!" "Mi smo vrlo jaki i hrabri" – rekoše oni – "a ti se pitaš! Pa, gledaj šta ćeš narediti!" "Kad carevi osvoje neki grad" – reče ona – "oni ga razore, a ugledne stanovnike njegove učine poniženim; eto, tako oni rade. Poslaću im jedan dar i vidjeću sa čime će se izaslanici vratiti." I kad on pred Sulejmana iziđe, ovaj mu reče: "Zar da blagom mene pridobijete? Ono što je Allah meni dao bolje je od onoga što je dao vama. Vi se onome što vam se daruje radujete! Vratite se njima! Mi ćemo im dovesti vojske kojima se neće moći oduprijeti i istjeraćemo ih iz Sabe ponižene i pokorene." "O dostojanstvenici, ko će mi od vas donijeti njezin prijesto prije nego što oni dođu da mi se pokore?" "Ja ću ti ga donijeti" – reče Ifrit, jedan od džina – "prije nego iz ove sjednice svoje ustaneš, ja sam za to snažan i pouzdan." "A ja ću ti ga donijeti" – reče onaj koji je učio iz Knjige – "prije nego što okom trepneš." I kad Sulejman vidje da je prijesto već pored njega postavljen, uzviknu: "Ovo je blagodat Gospodara moga, koji me iskušava

da li ću zahvalan ili nezahvalan biti. A ko je zahvalan – u svoju je korist zahvalan, a ko je nezahvalan – pa, Gospodar moj je neovisan i plemenit. Promijenite izgled njezina prijestolja da vidimo hoće li ga ili neće prepoznati!" I kad ona dođe, bi joj rečeno: "Je li ovakav prijesto tvoj?" – "Kao da je on!" – uzviknu ona. "A nama je prije nego njoj dato znanje, i mi smo muslimani." A da nije ispravno vjerovala, nju su omeli oni kojima se ona, mimo Allaha, klanjala, jer je ona narodu nevjerničkom pripadala. "Uđi u dvoranu!" – bi joj rečeno. I kad ona pogleda, pomisli da je duboka voda, pa zadiže haljinu uz noge svoje. "Ova je dvorana uglačanim staklom popločana!" – reče on. – "Gospodaru moj" – uzviknu ona – "ja sam se prema sebi ogriješila i u društvu sa Sulejmanom predajem se Allahu, Gospodaru svjetova!" [Kur'ani: Neml: 15-44]

2.4.1. Opšti komentar ajeta, jer ispravan sud o nečemu proizlazi samo iz ispravne percepcije toga

*Na dunjaluku tefsira ima mnogo,
Ali se zaklinjem da kao Zilal¹ su malo,
Ukoliko želiš hlad i svježinu,
Uzmi Zilal i ne odmiči se njega!²*

---

¹ Pogledajte: *Zilal: Tefsir Sejjid Kutba* (Fi Zilal el- Kur'an)

² Autor ima velike simpatije prema Sejjid Kutba i njegovih djela, koje je obrađivao i u naučnim radovima. Da bi dokazao ljubav, ali i vrijednost tefsira Sejjid Kutba, napisao je posebne stihove (poeziju), slično kao što je to uradio Imam Zemahšeriu, kojih je istakao u svoj tefsir, Keššafi: *Na dunjaluku ima mnogo tefsira, Ali niti jedan kao Keššafi, Ukoliko tragaš uputu, čitaj Keššafi redovono, Jer je neznanje bolest, dok je lijek neznanju moj Keššafi. (Prevodioc).*

Svim islamskim istraživačima i učenicima je poznato da svaki mufessir ima ličnu metodologiju koju slijedi tokom tumačenja Kur'ana. Imajući u vidu dugi vremenski period, trud koji smo posvetili tefsiru prof. Sejjid Kutuba, *Fi zilali el-Kur'an*, ovu materiju izdvajamo kao referencu iz više razloga:

- ✓ Objektivne procjene Kutbove dokazane ličnosti kao elokventnog i velikog intelektualca, mufessira داعية المفسرين i pozivača drugih mufesira مفسر الدعوة
- ✓ Činjenica da mufessir Kutub predstavlja referentni epicentar u smislu dinamične, aktuelne i sveobuhvatne metodologije u komentarisanju kur'anskih ajeta da se postupa u skladu sa njima i da se na njih poziva. Kutubov tefsir se bavi doktrinarnim, davetskim (misionarskim), moralnim, etičkim, ekonomskim, političkim, intelektualnim, kulturnim aspektima i iznad svega, slijedi prosječnu metodologiju, izbjegavajući bilo kakve ekstreme.
- ✓ Njegov tefsir ima veliki uticaj na ljude, o tome svjedoče oni koji su ga pročitali i razumjeli ispravno. Čitajući njegov tefsir imate osjećaj da se ne nalazite pred knjigom, već pred stvarnim događajem, čiji se detalji odvijaju pred vama, jedan po jedan, kao na filmu ili sceni, utopljeni unutar njega fizički i duhovno i sebe doživljavate kao dio svega toga! *A Allah najbolje zna!*

Da bi karakteristike liderstva bile jasne i vidljive iz naracije Sulejmana, Belkise i Taluta, prvo moramo razmotriti generalno ove primjere liderstva, a zatim se fokusiramo na pouke koje nam prenose. Izdvojit ćemo brojne citate iz Kutbovog Tafsira, koje (iz praktičnih razloga) ponekad parafraziramo ili skraćujemo, dok ćemo u fusnotama citirati i druge klasične i savremene učenjake.

2.4.1.1. Znanje, *temkîn*, superiornost i božanski dar

Ovdje ćemo kazivanje o Sulejmanu, a.s., opisati detaljnije nego u drugim poglavljima. Predgovor je kontekstu blagodati koje je Bog dao Sulejmanu, a.s., koje ispoljava pred svima i obavjestio ih da ga je Allah, dž.š., naučio jezik ptica i da mu je podario još veliki broj drugih blagodati i zbog toga je zahvalan Allahu, dz.š., na svim blagodatima. Zatim slijedi njegova pratnja ili parada koja se sastoji od džina, ljudi i ptica i mravljevog upozorenja drugim mravima (da se čuvaju ove parade), značenje riječi mrava u govoru Sulejmana, a.s., je njegova zahvalnost Bogu za svu blagodat, a ta blagodat je iskušenje a na kraju dova upućena Uzvišenom Allahu da bude zahvalan i uspješan u svom iskušenju i izazovu.

U kazivanju je prikazano i pismo Sulejmana, a.s., poslato kraljici Belkizi, koja je zajedno sa narodom, bez odlaganja postala muslimanka, ubeđena u veliku snagu Sulejmana, a.s., tj. blagodat koju mu Allah, dž.š., podario kako bi pokorio džine, ljude i ptice. Što se tiče kazivanja Sulejmana, a.s., u ovom poglavlju, daje nam detalje o učenju jezika ptica i upravljanju vjetrova po naredbi Allaha, dž.š.

Kazivanje počinje ovim nagoveštenjem: "*Davudu i Sulejmanu smo znanje dali ...*", kako bi se iskazala vrijednost znanja, učenja, i tako pokazala veličanstvenost i dobrota Allahu plemenitog, Koji znanjem počastio ljude, i znanjem daje superiornost učenih (koje im je Allah dao) nad drugima. U ajetu se znanje pominje u opštem kontekstu i nije definisano o kom znanju ili nauci se radi, i također ajeti nam daju do znanja da je znanje Allahov dar i svaki mudar čovjek dužan je znati o izvoru njegovog znanja i da zahvaljuje tvorcu i davaocu znanja, tj. Allahu, dž.š., i da to znanje koristi u hajru, onim čime je Stvoritelj zadovoljan. Znanje ne treba čovjeka udaljiti od Allaha, dž.š., niti

da ga zaboravi. Znanje koje udaljava čovjeka od Boga je odbačeno znanje, skrenuto od pravog izvora i dezorijentisano od cilja, takvo znanje je jalovo i razočaravajuće za pojedinca i društvo. Takvo znanje donosi očaj, strah, stres, uništenje, jer je udaljeno, skrenuto, devijantno, dezorijentisano od izvora, istine i pravoga puta, znanje koje udaljava od Allaha, dž.š.

Čovječanstvo je danas mnogo napredovalo u znanju i nauci i uspjelo je da razbije čak i atom i stavi ga u upotrebu, ali kakva je korist od toga što je čovjek imao koristi kada ga to znanje ne podsjeća na Allaha, ne približava ga Njemu, i kada nisu zahvalni na to znanje Tvorcu znanja! Šta je još donela nevjerna nauka osim bezbroj žrtava, recimo u Hirošimi i Nagasakiju, onda veliki strah i teror koji obuzima Istok i Zapad s kojom se nepresatno preti uništenjem i nestankom čovječanstva ...¹

Davud, a.s., uz carstvo, dato mu je poslanstvo i znanje, ali se carstvo ne pominje dok se govori o Allahovim blagodatima prema njemu i njegovom sinu, Sulejmanu, a.s. Pominje se samo znanje jer je carstvo bez znanja bezvrjedno. *“I Sulejman naslijedi Davuda ...”* Nasljeđe se ovdje smatra znanje, jer je to najveća i najviša vrijednost koja zaslužuje da bude izdvojena i koja je vrijedna pomena. To potvrđuje i Objava da je Sulejman, a.s., to pred ljudima naglasio: *“O ljudi, dato nam je da razumijemo ptičije glasove ² i svašta nam je dato...”* Ispoljavao je ove

---

¹ Sejjid Kutub, *Fi zilal el-Kur'an*, 5/2599-2643.

² Komentator Kur'ana Ibn Ašur govoreći o jeziku ptica i tajnama riječi Sulejmana, a.s.: *“Podučeni su nam, dati su nam”* ističe: *“On je glasove ptica nazvao jezicima, simulirajući ih tako sa jezikom ljudi u smislu značenja onoga što ptice međusobno komuniciraju. Zamenica u množini: “Podučeni su nam, dati su nam (nama)”, cilja se na Sulejmana, a.s., ali je u množini iz skromnosti. Ili ima veze s tim što je on pravo odabran u pokazivanju veličine i moći, želeći da se tako snažije pokaže pred narodom i da ga se plaše. Ali to može biti i zbog prirode moći, koja tako nešto određuje u određenim slučajevima, kao što se to dogodilo i sa Muavijom, r.a.*

blagodati kako bi ljudima otkrio i pokazao da su to Allahove blagodati i Njegova dobrota i zasluga, a ne da bi se pred drugima hvalio! Ptice, životinje, insekti imaju jezik kojim se razumeju, što je i naučno dokazano. Danas neki učenjaci pod uticajem nauke i tehnologije pokušavaju da tumače savremenim naučnim metodama sposobnost ili talenat Sulejmana, a.s., i njeogoj komunikaciji jezikom ptica i insekata, apstrahujući ga od vjerskog tumačenja kao Allahovo čudo! A mi ga smatramo da je to upravo Allahovo čudo dato njemu!

Takva tumačenja izvlače čudo iz njegove prirode (tretirajući ga samo isključivo kao naučni fenomen odvojen od njegovog duhovnog oblika). Sve je to posljedica duhovne kratkovidosti i ograničenog ljudskog znanja!

Allahu Svemogućem ne predstavlja nikakva poteškoća podučiti svoga roba jezikom ptica, životinja ili insekata. To je Njegov dar Sulejmanu, a.s., kojeg je naslijedio bez truda i bez prethodnog zalaganja. Osim što je blagodat, to je zapravo i mudžiza, čudo, s kojim je pokoravao, podčinjavao i ustrojavao džine i životinje unutar svoje vojske, uz ljudske redove svoje vojske. Pokorne vrste ptica bile su najinteligentnije od vrsti ptica. Dokaz za to je hud'hud, tj. pupovac, koji je uspio da shvati kakvo je stanje kraljice i njenog naroda na način kao što to može razumjeti najmudriji, najinteligentniji i najpobožniji čovjek, i sve se to dogodilo na natprirodan način, kao čudo ...¹

---

i Omerom, r.a., kada su se sastali u Šamu, Omer, r.a., mu reče: Jesi li postao poput Cezara, o Muavi?! Omeri, r.a., nije volio luksuz i trošenje na skupu i luksuznu odeću i oružje vojske. Muavia, r.a., mu odgovorio: Mi smo na frontu okrenuti prema neprijatelju i ništa ga ne plaši. Omer, r.a., mu reče: Obmana vještih (pobjeđuje neprijatelja) ili idžtihad mudrih. Niti vam naređujem niti vas zaustavljam. Na taj način je Omer, r.a., ostavio je u njegovim rukama pitanje vladanja sa narodom i koju politiku će voditi..." 20/237.

¹ Sejjid Kutub, *Fi zilal el-Kur'an*, 5/2599-2643. Parafraza/reinterpretacija.

2.4.1.2. Podčinjavanje džina, ljudi, ptica i zahvalnost Darodavcu

Iz ovog kratkog uvoda preći ćemo na detalje Sulejmanovog, a.s., kazivanja, nakon što je naslijedio Davuda, a.s., i prikazivanje Allahovih blagodati, a to su; znanje, temkin i superiornost.

"I sakupiše se Sulejmanu vojske njegove, džini, ljudi i ptice, sve četa do čete..."¹ - To je bila garda Sulejmana, a.s., poređani ispred njega, tu gardu su činili: džini, ljudi i ptice.

Allah, dž.š., je grupu džina podredio Sulejmanu, a.s., koji su za njega pravili statue i velike posude za hranu. Zaronili su i u more i poslušali njegovu riječ i zapovjest. Nisu svi ljudi bili pod vlašću Sulejmana, a.s., zbog činjenice da njegova moć nije prelazila teritorije koje su danas poznate kao Palestina, Sirija, Irak, najdalje do obale Eufrata. Isto tako, nisu svi džini i sve ptice bile pod njegovom komandom. Bila je samo jedna grupa njih.

Tokom kontrole Sulejmana, a.s., ptica, primjetio je da mu nedostaju pupovci. Da su sve ptice bile pod njegovom vlašću i

---

¹ Što se tiče ove tematike, Ibn Ašuri ističe: dio ajeta: *"... i sakupiše se Sulejmanu vojske njegove, džini, ljudi i ptice ..."*, govori o tri vrste svojih vojnika, a to su džini, koji su imali za zadatak usmjeravanje tajnih sila i duhovnoj strani; ljudi, koji su bili njegova vojska za izvršavanje naredjenja, borbu protiv neprijatelja i odbranu zemlje; i ptice, koje su kompletirale njegovu vojsku i koristile za prenošenje i prijem vijesti, kao i za slanje pisama i dokumenata komandantima i potčinjenima ... Riječ: Vez'u (الْوَزْعُ) – bosanski: svi postrojeni u spremne formacije (čete) ... znači odustajanje od onoga što nije predviđeno, pa uključuje zapovjesti i zabrane. S drugim riječima, podrazumjeva, vojska djeluje po njeovim zapovjestima i zabranama. Allah mu podredio čitav narod ... Ajet nas podučava da kraljevi imaju obavezu da ujedine vojsku i obuče je da brine o svom stanju i potrebama, kao i da osjete šta im nedostaje i da se sjete šta su možda zaboravili u vrijeme kada se rat rasplamsa i bitka postaje sve teža i teža ..." 20/239.

dio njegove vojske, onda ne bi mogao primjetiti odsustvo pupovca među milionima pupovaca i milijardama ptica, niti bi pitao: Gdje je pupovac ostao, zašto ga ne primjećujem!?! Dakle, pupovac je bio poseban i odlikovan. Ili možda jedini u potpunosti koji se podredio Sulejmanu, a.s., iz sveta ptica i pupovaca. Ovo je vjerovatno i zbog činjenice da je to bila posebana i uočljiva ptica¹, koja se isticala i podizala moral i bogobožnost ljudima.

“... sve četa do čete ...”, oblik tj. izgled vojske, mobilisani i postrojani u odrede, čete, kako se ne bi razili ili izazvao neki haos među njima. To je vojni termin za mobilizaciju i organizaciju vojske.

“... i kad stigoše do mravlje doline, jedan mrav reče:” Ovaj mrav je bio nadzornik i organizator mrava koji su tragali za hranu u dolini. Jedan od njih komunicirao sa drugim mravima na njihovom jeziku. Mrav im reče: “**O mravi, ulazite u stanove svoje da vas ne izgazi Sulejman i vojske njegove, a da to i ne primijete!**”. Sulejman, a.s., je razumio šta im je mrav poručio drugim mravima i bio veoma sretan i zadovoljan jer

---

¹ Tahir bin Ašuri je rekao: “Govor ptica je Sulejman, a.s., naučio putem objave (vajh). Allah, dž.š., omogućio mu da dešifruje značenje onoga što ptice govore ili žele svojim corkutanjem. Korisnost ovog znanja leži u usluzi koja je data Sulejmanu, a.s.. Ptice imaju posebnu vrstu komunikacije i objavljivanja radnji koje vidljive i zato može pomoći lideru u boljem upravljanju državom ... Sulejman, a.s., koristio pupovca u primanju i slanju vijesti. Neki glasovi ptica, kao što je poznato iz njihovog posmatranja, su poziv mužjaka ženki, neki drugi upozoravaju na opasnost kada ih neko uhvati ili napadne. Niko osim njihovog Tvorca ne može znati njihove oblike. Slična su značenjima koja proizilaze iz međuartikulacije slova, odnosno iz načina na koji se izgovara određeno slovo, koje također ima određeno značenje, koje ne može da razlikuje neko ko ima površno znanje o tom jeziku. Npr na arp: daleltu (ضَالَّتْ) i zaliltu(ظَالَّتْ) su približne riječi u izgovoru a različite po značenju, koje ne može da razlikuje neko ko ne zna dobro arapski jezik. Allah, dž.š., je podučio Sulejmana, a.s., ove oblike putem objave podučivši ga i značenja tih zvuka i corkuta, što je drugim ljudima nepoznato ... ” 20/237.

mu Allah omogućio da razumje njihov jezik. Obradovao se jer je bio u čudu kako jedan mrav može imati ovakav nivo razumjevanja¹ i kako drugi mravi razumeju i pridržavaju se njegovih riječi i naredbi.

Sulejman, a.s., je razumio njihov razgovor a potom: *“I on se nasmija glasno riječima njegovim ...”* Ovaj prizor za Sulejmana, a.s., bio fascinantn i odmah je svoje srce okrenuo ka Bogu, kome se obratio za ovu blagodat, dobrotu i čudo. Okrenuo se prema Bogu i uputio dovu: *“Gospodaru moj, omogući mi da budem zahvalan na blagodati Tvojoj, koju si ukazao meni i roditeljima mojim ...”* *“Gospodaru moj...”* ovim bliskim, direktnim i neprekinutim pozivom ... *“inspiriši me (nadahni me)”*, učini me potpuno: udovima, osećanjima, jezikom, srcem, mislima, riječima, izrazima, djelima, savjetima, učini me cjelim, ujedini sve moje kompletne kapacitete i sposobnosti da budu u službi zahvalnosti Tvoje dobrote meni i mojim roditeljima. (I molim te da:) *“... i da činim dobra djela na zadovoljstvo Tvoje ...”* I dobro djelo je iz Allahove dobrote s kojom blagosilja zahvalne vjernike. Sulejman, a.s., bio je zahvalan Bogu, ali tražio da ga još više ojača na tom putu zahvalnosti, tražio je od Boga i

---

¹ Tahir bin Ašur ističe: *“... Iznenadilo ga da je mrav znao njegovo i ime i ono što je rekao: pazi da vas ne pregaze bezbrižno. S ovim je pokazano vrednovanje Sulejman, a.s., i njegove vojska, da su bili milostivi i nisu nepravedno ubijali ništa što dušu posjeduje. To je pokazatelj milosti i pravde Sulejmana, a.s., sa svakim stvorenjem. Istinu koju je jedan mrav opisao i dao do znanja Sulejmanu, a.s., da spozna i primjenjuje pravdu na svakom polju i svakom segmentu. Iz ovog slučaja saznajemo da ako vladar deli pravdu, onda se ona odražava na sve i na sva stvorenja, nešto što je gotovo poznato čak i za stvorenja koja nemaju intelekt. Dakle, sve se po pravdi vrši i na njenoj osnovi. Allah donesi primjere ljudima, tako je i vjerovjesniku, Sulejmanu, a.s., putem vahji (objave) omogućio da razumje jezik ptica, i to je bila tajna između njega i Boga, blagodat na koju mora biti Allahu zahvalan na što je Sulejman, a.s., i bio zahvalan: *“Gospodaru moj, omogući mi da budem zahvalan na blagodati Tvojoj, koju si ukazao meni i roditeljima mojim ...”*. Kur’an, 20/241.*

blagoslov i pomoć da bude još bolji čovjek i da još više radi dobra djela. Osećao je svoje djelovanje kao dobrotu i blagoslov Allaha prema njemu “... *i uvedi me, milošću Svojom, među dobre robove Svoje!*” Sulejman, a.s., je znao da biti u okrilje bogobojaznih robova je Allahova milost i blagostanje za njegove postupke i djelovanje.

Sulejman, a.s., molio i preklinjao i ako je bio istaknuti vjerovjesnik, molio za blagostanje i za pokoravanje džina, ljudi i ptica. Nije se plašio kazne, čak i kada je odabran za vjerovjesnika. Bojao se da njegovo djelovanje i zahvalnost ne budu u suprotnosti ili na nedovoljan stepen prema Allahovim, dž.š., odredbama i Njegovom zadovoljstvu ...¹

2.4.1.3. Umjetničke i stručne scene kazivanja

U nastavku ćemo prikazati dio priče gdje su protagonisti Hud'hudi (pupovci) i kraljica Belkiza naroda Sebe.

Ovaj dio je podjeljen na šest umjetničkih scena između kojih postoje umjetničke praznine, koje možemo razumjeti dok ih budemo predstavljali u nastavku. Umjetnički prikaz u ovom kazivanju upotpunjuje ili savršeno oblikuje dva aspekta: umjetničko-estetički i religiozno-sentimentalni aspekt. Priča kao protagonista obuhvata džine, ljude i ptice. U njemu se prikazuje i uloga znanja. Ovaj prolog je svojevrsna aluzija o nosiocima glavnih uloga u priči, gdje se otkrivaju osobine ličnosti i osobenosti protagonista: ličnost Sulejmana, a.s., ličnost kraljice Belkize, ličnost pupovca, karakteristike kraljevskog dvorca itd...

---

¹ Sejjid Kutub, *Fi zilal el-Kur'an*, 5/2599-2643. Parafraza/Reinterpretacija.

Priča prikazuje i psihološke momente protagonista kroz različite scene i okolnosti...¹

Prva Scena (događaj) -I-:

Počinje prva scena ...

Počinje posle vojne predstave, po dolasku u dolinu i poslije riječi mrava o čijem sluhu i značenju je Sulejman, a.s., zahvalio Allahu: *"I on izvrši smotru ptica, pa reče: "Zašto ne vidim pupavca, da nije odsutan? Ako mi ne donese valjano opravdanje, teškom ću ga kaznom kazniti ili ću ga zaklati!"* Ovo je kralj i vjerovjesnik, Sulejman, a.s., koji maršira sa svojom velikom i veličanstvenom vojskom.

Kralj, vjerovjenik, Sulejman, a.s., koji kontroliše sve ptice a ne može pronaći pupovca ...²

Iz ovog kazivanja i događaja Sulejmana, a.s., imamo koristi od njegovih osobina ličnosti, a to su: *budnost, preciznost i odlučnost*. Uprkos velikom broju vojnika, sačinjenih od tri vrste

---

¹ Sejjid Kutub, *Fi zilal el-Kur'an*, 5/2599-2643. Parafraza.

² Tahir bin Ašur ističe: *"U okviru vojske bilo je i ptica jer su mnoge od njih korisne za vojsku, kao što su golubovi pismošoše, jastrebovi za prepoznavanje pijaće vode, jastrebovi i sokolovi za lov ili čak u donošenju hranu za vojsku ako su u područja koja su otežana, u trenutku kada vojsta ostaje bez hrane. Dakle, ptice su te koje se brinu o ovim poslovima. Briga o vojsci je moto kralja i prinčeva i jedan je od ciljeva njihovog formiranja i organizovanja.*

Muslimanski vladari imaju dužnost da lično brinu o ljudima i radnicima, baš kao što je to činio Omar, r.a., kada je sedamnaeste godine po hidžri lično otišao u Šam. Ili mogu nekoga lično zadužiti za određenu dužnost, kao što je to uradio također Omer, r.a., sa Muhammed bin Mesleme Ensari, koga je ostavio kao nadzornika. Pupovac je ptica selica sa telom poput goluba, prekrivena sojjetlim i šarenim perjem, sa dugim i tankim kljunom i čuperkom na glavi. Vodu primećuje sa velike udaljenosti i osjeća je čak i kada je na velikoj dubini u zemlji. Tu gdje cvrkuće, na tom mjestu postoji i voda. Ovo je razlog zašto ga Sulejman, a.s., angažovao u vojsci ...". 20/245.

stvorenja: ljudi, džina i ptica, niko od njih mu nije mogao promaknuti iz vida. Svi su bili pod njegovom kontrolom!

Ponosno, zvučno i sumativno upitao o pupovcu: *“Zašto ne vidim pupavca, da nije odsutan?”* Dakle, jasno je bilo da je pupavac bio odsutan i to su svi shvatili iz kraljeve konstatacije da je pupavac nestao bez njegove dozvole. Ovo je trenutak kada Sulejman, a.s., obuzdava kaos u vojsci. Nakon njegovog pitanja, ovo pitanje više nije bilo tajna, tako da, ako ne preduzme ozbiljan korak, to bi služilo kao loš izgovor i drugima. Zato je Sulejman, a.s., prijetio vojniku koji je bio odsutan bez njegove dozvole: *“... teškom ću ga kaznom kazniti ili ću ga zaklati!”* - Ali, Sulejman, a.s., nije bio kralj tiranin. On je bio poslanik i dok nije čuo opravdanje, izlaganje pupavca, nije htio da prejudicira! To je karakteristika pravednog vjeovjesnika i vladara: *“Ako mi ne donese valjano opravdanje...”* Dakle, ukoliko mi ne donese valjane dokaze koji dokazuju opravdanje izostanka i na osnovu kojih je oslobođen kazne za predmjetno djelo...¹

Druga Scena (događaj) -II-:

Ovdje se zavesa spusta i prva scena završava. Slijedi nastavak, druga scena ... Kralj je i dalje stajao na nogama čekajući odgovor pupavca koji dolazi i donosi bitne vijesti, sa velikim iznenađenjem, ne samo za Sulejmana, a.s., nego i za sve prisutne. “Pupavac se nije puno zadržao, došao je, a potom reče: *“Doznao sam ono što ti ne znaš, iz Sabe ti donosim pouzdanu vijest.”* Pupavac bio upoznat o odlučnosti i ozbiljnosti Sulejmana, a.s., zato započinje razgovor sa iznenađujućim bitnim vijestima kako bi skrenuo pažnju

---

¹ Sejjid Kutub, *Fi zilal el-Kur'an*, 5/2599-2643. Parafraza.

njegovog odsustva i kako bi privukao kraljevu pažnju: *“Doznao sam ono što ti ne znaš, iz Sabe ti donosim pouzdanu vijest.”* Koji kralj ne bi poslušao kad bi mu neko od njegovih ljudi ili potčinjenih rekao: *“Doznao sam ono što ti ne znaš ...”* A kada je već uspio privući pažnju kralja, počeo je otkrivati detalje velikih vijesti koje je donio o narodu Sebe' – kraljevstvo Sebe nalazilo se na Jugu poluostrva u Jemenu, i dodao je da im je vođa bila žena¹, *“Vidio sam da jedna žena njima vlada i da joj je svega i svačega dato, a ima i prijesto veličanstveni.”* Dio: *“... i da joj je svega i svačega dato”*, o njenim osvojenim teritorijama, bogatstvu, stepenu civilizacije, snagu i materijalnih dobara, dok dio *“a ima i prijesto veličanstveni”* – veličanstveni tron i giganstka fotelja što govori o velikom bogatstvu, luksuzu i industrijskom razvoju kraljice i njenog Naroda.² Pupavac i dalje nastavlja navodeći: *“vidio sam da se i ona i narod njezin Suncu klanjaju, a ne Allahu ...”* Ovdje pupavac objašnjava uzrok zastranjivanja tog naroda i šejtana, koji im uljepšava zla djela i zavodi na stranputicu, tako da, nisu mogli obožavati Boga Sveznajućeg ...³

Do sada je pupavac stajao na klupi optuženih,⁴ o kojem kralj i dalje nije donio nikakvu presudu. Na kraju svoga iskaza,

---

¹ Ibn Ašur je rekao: Značenje djela ajeta: *“... dato mu je sve...”*: postigao je sve što se može postići od vlasti. Generalizacija je ovdje uobičajena sa dva aspekta i objašnjava se kontekstom, baš kao što su objašnjene riječi Sulejmana, a.s.: *“... i svašta nam je dato”*, odnosno sve što se odnosi na osobine kraljeva, njihovo bogatstvo, njihove vojske, bogatstvo njihovih kraljevstava, lijepote i svaku drugu dobrotu ... 20/249.

² Tahir bin Ašur ističe: *“Ove riječi koje je slušao Sulejman, a.s., sumirane su osnove političke geografije: kvaliteta zemlje, vjere, organizacije, karakter države i njene imovine ...”* 20/249.

³ Sejjid Kutub, *Fi zilal el-Kur'an*, 5/2599-2643. Parafraza.

⁴ Ibn el-Arabij u knjizi *Ahkam el-Kur'an*, je rekao: *“Prva mesela: dio ajeta: “Vidjećemo” – reče Sulejman – “da li govoriš istinu ili ne” Sulejman, a.s., nije kaznio pupovca jer je tražio oprost a niko više od Allah ne voli praštati i biti milostiv. Iz zog razloga slao je i poslanike. Zato je i dužnost vladara da tako postupa i da ne*

pomenuo je Allaha, Kralja svih kraljeva, Svemogućeg, Bog svih stvorenja, Vlasnik najvećeg Fronta koji je neuporediv bilo kojim frontom. To je pupovac uradio kako bi umanjio vlast Sulejmana, a.s., u onosu na moć i vlast Allaha, dž.š.: ***“Allah je, nema boga osim Njega, Gospodar svega što postoji!”***

U kontekstu komentaranja nedjela kraljice i njenog naroda, pupovac na to apeluje veoma suptilno, osjetljivo i u magičnom obliku, pokazao budnost na položaju u kome se nalazi i koristi aluziju, instinkt i znakove. Pupovac shvatio da se kraljica i njen narod klanjaju (obožavaju) suncu, a ne Allahu! To ne rade obični pupovci, ali on je bio od posebnih, čudotvoran pupovac! Sulejman, a.s., nije žurio u potvrđivanju istine, niti u donošenju odluke, kao da ga opis kraljičine moći i vlasti nije nimalo uplašio. Kao pravedan vjerovjesnik i stabilan kralj, prvo je htio da provjeri vjerodostojnost vijesti koje pupovac donosi: ***“Vidjećemo” – reče Sulejman – “da li govoriš istinu ili ne. Oduzi ovo moje pismo pa im ga baci, a onda se od njih malo izmakni i pogledaj šta će jedni drugima reći!”***

- U ovom djelu se ne prikazuje sadržaj pisma. Sadržaj ostaje tajanstven i zatvoren, kao i samo pismo, sve dok se tamo kod kraljice ne otvori i pročita ...¹

---

kažnjava ljude koji se pravdaju i traže oprost. Ali, njegovo je pravo da proispita opravdanje, posebno ako je u vezi sa bilo kojom vjerskom normom, kao što je to učinio i Sulejman, a.s., kada mu pupovac reče: “Doznao sam ono što ti ne znaš, iz Sabe ti donosim pouzdanu vijest. Vidio sam da jedna žena njima vlada i da joj je svega i svačega dato, a ima i prijesto veličanstveni.” To ga nije impresioniralo, niti je bio velike želje da proširi vlast i da se time bavi. Ali kada mu je rekao: “vidio sam da se i ona i narod njezin Suncu klanjaju, a ne Allahu. šejtan im je prikazao lijepim postupke njihove i od Pravoga puta ih odvratio, te oni ne umiju naći Pravi put pa da se klanjaju Allahu ...” Onda se naljutio na ono što je čuo i zatražio da ode tamo gdje je to video i donese još dodatne informacije kako bi ih promenio i vratio Allahu, dž.š. ...” 3/484.

¹ Sejjid Kutub, *Fi zilal el-Kur’an*, 5/2599-2643.

Treća scena (događaj) -III- :

Umjetničko iznenađenje se pojavljuje u ovom trenutku, zavese treće scene se podižu i pojavljuje se kraljica, koja prima pismo i odmah razgovara sa svojim velikanima¹, odnosno, kako da postupi: *“O velikaši” – reče ona – “meni je dostavljeno jedno poštovanja vrijedno pismo od Sulejmana i glasi: ‘U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog! Ne pravite se većim od mene i dođite da mi se pokorite!’*

Kraljica govori o pismu ne znajući za pošiljaoca (donosioca) i kako je došlo. Opisuje pismo kao ‘časno’, utisak kojeg je stekla o pečatu i obliku pisma, o njegovom sadržaju kojeg je porčitala velikanima naroda: *“O velikaši” – reče ona – “meni je dostavljeno jedno poštovanja vrijedno pismo od Sulejmana i glasi: ‘U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog! Ne pravite se većim od mene i dođite da mi se pokorite!’* - Kraljica je bila idolopoklonik, ali za Sulejmana, a.s., su svi znali. Jezik koji se koristi u pismu, kako nam Kur’an časnici opisuje, je visokog stila, dominantan, s velikom odlučnošću i čvrstim stavom², što je možda i inspirisalo kraljicu za takav njen opis.

---

¹ Dr. Amir Buselame je rekao: *“Suštinski u opštem okviru je da razboritost i promišljanje imaju principe po kojima se postupa, među kojima je možda najvažniji bekstvo od individualne misli, ideje i odluke u šuru (kolektivno mišljenje) i najdublji moguća tretman pitanja kako bolje razumjeti. Ovo je kao mračno područje gdje ne znate šta je tamo zbog mraka. Dakle, da bih znao šta je tu, prvi korak su reflektori koje treba postaviti na sve strane da tačno izmjeriti rastojanje i tek onda donijeti odluku. U suprotnom, ako se bilo koja odluka donese bez prethodnog uključivanja reflektora, to je iracionalna i emotivna odluka koja u apsolutnoj većini slučajeva dovodi do propasti. Povjesno gledano, takvih primjera je bilo mnogo, čak i danas.”* Pogledajte članak: *“Eš-šura essadikah”*, na portalu kuvajtskog magazina mudžtame, <http://mugtama.com/articles/item/16305-الصادقة الشورى>, preuzeto datuma: 01.10.2019.

² Tahir bin Ašur je rekao: *“Pismo Sulejmana, a.s., bilo je koncizno, jer je to najbolji način obratiti se onome ko ne razumije vaš jezik. Tako da, dovoljno je obuhvatiti*

Sadržaj pisma bio je izuzetno skroman ali s druge strane izuzetno moćan¹. Pismo na početku počinje riječima *bismilah* (**'U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!'**).

U pismu se zahtjeva da: Kraljica ne ispoljava oholost prema pošiljaocu pisma, da se ne suprotstavlja i pokori se samo jednome Bogu u čije ime je i govorio.

Kraljica je svojim velikanima pročitala pismo i njegov sadržaj i odmah pokrenula diskusiju o tome kako postupiti, jer bez njihovog mišljenja ne želi ništa odlučivati²:

---

suštinu zbog prevođenja i tumačenja pisma na drugom jeziku. Sulejman, a.s., napisao ono što je bilo neophodno, dakle, upozorenje kraljici da se ne usudi da pokaže aroganciju i da odbije pokornost, kao što su postupili kraljevi zemalja oko Egipta, Sura (morski grad u Libanu) i Iraku. S riječima u pismu: **"dodite ponizno kao vjernica"**, ovdje je korišteno metaforičko shvatanje, kao npr: slijedi moj put, tj. slijedi moju tradiciju. Musliman (kao što je navedeno u prethodnom ajetu: (Dodjite vjernici!). Muslimijn... je od riječi esleme kada prihvati Islam. U pozivu Sulejmana, a.s., vidimo kako se prepliću kraljevski i vjerovjesnički elementi, odnosno poziv na prihvatanje njegove moći, sa kraljevske strane i njegove vjere, sa vjerovjesničke strane. Vjerovjesnicima je naređeno da ljudi upućuju u vjeri to je bio također i poziv Sulejmana, a.s. Vjerovjesnik Muhammed, a.s., je rekao: "Da Allah nekoga uputi zbog tebe je bolje nego imati najveće bogatstvo i najorednije bogatstvo." Ovo je tradicija vjere, jer je njen glavni cilj uputa ljudi, a ne osveta ili ljubav prema pobjedi i vlasti ..." 20/258.

¹ Tahir bin Ašur je rekao: Dio ajeta: **"Ne pravite se većim od mene ..."** je oblik prijetnje, zbog čega se kraljica obratila svojim velikanima: **"O velikaši"** – reče ona – **"savjetujte mi šta trebam u ovom slučaju uraditi, ja bez vas neću ništa odlučiti!"** 20/258.

² AbduRahman Sa'd komentirajući ovaj ajet istakao: "Znak odlučnosti i mudrosti kraljice bio je poziv koji je uputila partiji i držaonicima svog naroda i kraljevstva: **"O velikaši"** – reče ona – **"savjetujte mi šta trebam u ovom slučaju uraditi!"** Dakle, posavjetuj te me kako da postupim? Da se pokorim ili kako da postupim? Jer: **"Ja bez vas neću ništa odlučiti!"** Tako da, ja neću sama donositi odluku bez konsultacija sa vama i vašeg mišljenja. "Tejsir el-Kerim el-Rahman fi Tefsiri kelami el-Mennan", str. 708.

*“O velikaši” – reče ona – “savjetujte mi šta trebam u ovom slučaju uraditi, ja bez vas neću ništa odlučiti!”*¹

Ovaj trenutak pokazuje snalažljivost kraljice. Od prvog trenutka kada je pismo primila, čijeg pošiljaoca nije poznavala, shvativši da, pismo ima moćan sadržaj i pun ponosa, kojeg je nazvala *“plemenitim”*. Kraljica jasno daje do znanja da ne želi otpor, ali također ne želi neprijateljstvo, iako to nije direktno izrazila. Opis koji je dala pismu, to je svojevrsna priprema!

Pozom nakon prihvatanja pisma traži pomoć drugih. Onako kako nalaže vojni poredak, komandanti pokazuju spremnost za rat, ali prije svega odluku prepuštaju u ruke vladarice (kraljice): *“Mi smo vrlo jaki i hrabri” – rekoše oni – “a ti se pitaš! Pa, gledaj šta ćeš narediti!”*

Ovdje je istaknuta ličnost žene koja stoji iza ličnosti kraljice: ona s jedne strane ne želi rat, ali s druge strane ni uništenje. Prije sile, koristi druga mudrija sredstva; lukavstvo i zavodjenje (kroz poklone): *“Kad carevi osvoje neki grad” – reče ona – “oni ga razore, a ugledne stanovnike njegove učine poniženim; eto, tako oni rade. Poslaću im jedan dar i vidjeću sa čime će se izaslanici vratiti.”*

Kraljica je bila svjesna da *kada carevi osvoje neki grad*, oni ga u potpunosti razore, unište i ponize velikane (vladare) tog naroda i njihovu vojsku².

---

¹ Imam Alusi u svome tefsiru Ruh el-meani, objašnjavajući dio ajeta: *“ja bez vas neću ništa odlučiti!”* ističe: *“Neću donositi nikakve čvrste odluke bez vašeg prisustva i mišljenja. Ovo je jedan od ajeta s kojim argumentuju oni koji kažu da je bolje konsultovati se i dobiti mišljenje drugih o važnim i kompleksnim pitanjima ...”* 19/197.

² Tahir bin Ašur je također ističe: *“Kraljica je iskazala svoje mišljenje tako što je favorizovala mir u odnosu na rat i pokazala oprez da ne dođe pod njihovu vlast dobrovoljno ... Znala je da je mogući epilog rata pobjeda Sulejmana, a.s., tako da kraljevstvo Sebea bi pripalo njemu. Isto tako, dobrovoljno prihvatanje njegove moći znači da kraljevstvo prelazi u njegove ruke. Dakle, u oba slučaja dolazi novi kralj u gradu. Znala je iz povjesnih dešavanja i iz iskustva sa kraljevima i njihovim*

To je bila tradicija kraljeva i način na koji su djelovali pri osvajanju određenog grada.

Pokloni omekšavaju srce, prikazuje dobrotu, ljubav i često pobjeđuju ratove. To je iz njenog iskustva. Tako da, ako bi Sulejman, a.s., prihvatio poklon, on je materijalistički kralj i tako se s njim radi. Ukoliko odbije, onda to odbija zbog vjere, i nema bogatstvo koje ga može ukloniti, dakle niti sva bogatstva ili materijalnih dobara ovoga svijeta ...¹

Četvrta scena (događaj) -IV-:

Zavese se spustaju, treća scena završava, da bi se ponovo podigle, kada se pojavljuju kraljičini delegati i njen dar Sulejmanu, a.s.

Njihova ideja da ga novcem kupe i da ga udalje od poziva u islamu, Sulejman, a.s., vidi kao ružnu i odmah snažno i istrajno objavljuje svoju posljednju pretnju i upozorenje: ***“I kad on pred Sulejmana iziđe, ovaj mu reče: “Zar da blagom mene pridobijete? Ono što je Allah meni dao bolje je od onoga što je dao vama. Vi se onome što vam se daruje radujete! Vрати se njima! Mi ćemo im dovesti vojske kojima se neće moći oduprijeti i istjeraćemo ih iz Sabe ponižene i pokorene”.***

---

postupcima da kada preuzmu zemlju, oni menjaju sistem u svoju korist i interes kako bi sprječili poraženi narod da iskoristi određene okolnosti kada osvajač bude slab ili zauzet drugim poslom, da bi im se suprotstavili i povratili vlast. Dakle, proo što urade je da unište bivšu vlast, jer je opasnost od njih trajna pošto su najviše oštećeni, jer su vlast izgubili. Zatim slijedi promjena zakona i sistema po kojima je država radila. Ali ako nasilno dođu na vlast, onda će zemlja biti uništena, ljudi će biti porobljeni, bogatstvo će biti opljačkano. Oba slučaja (dobrovoljnog prihvatanja vlasti i nasilnog ulaska) uključena su u kraljičin govor: “Kad carevi osvoje neki grad” – reče ona – “oni ga razore, a ugledne stanovnike njegove učine poniženim; eto, tako oni rade.” 20/266.

¹ Sejjid Kutub, *Fi zilal el-Kur'an*, 5/2599-2643. **Parafraza.**

Odgovor Sulejmana, a.s., je ujedno i poigravanje sa njenim bogatstvom i njegovog odbijanja, jer je neprihvatljivo bilo kakvo bogatstvo kada je u pitanju vjera i poziv: *“Zar da blagom mene pridobijete?!”* Nudite mi ove bezvrijedne stvari dok: *“Ono što je Allah meni dao bolje je od onoga što je dao vama.”*

Allah mi dao bolje bogatstvo od onoga što mi nudite, čak mi je dao stvari koje su apsolutno bolje od bogatstva, a to su: znanje i poslanstvo. Isto tako, On mi pokorio džine i ptice, tako da, nema bogatstva ovoga svijeta što me može više obradovati: *“Vi se onome što vam se daruje radujete.”* - Vi ste ti koji se raduju ovim niskim vrijednostima, koje su od interesa samo za zemljane (nereligiozne), koji nisu povezani sa Uzvišenim Allahom i ne primaju (dobijaju) Njegove darove.

Ali dešavanje se tu ne završava. Nakon odbijanja slijede prijetnje: *“Vrati se njima!”*, sa ovim poklonima i sačekajte zastrašujući kraj koji će vam doći: *“Mi ćemo im dovesti vojske kojima se neće moći oduprijeti i istjeraćemo ...”* - Vojska koja nikada nije bila potčinjena ljudima ni u jednoj zemlji i kojoj se kraljica neće moći oduprijeti: *“... Mi ćemo im dovesti vojske kojima se neće moći oduprijeti i istjeraćemo ih iz Sabe ponižene i pokorene”.*

I tako, na ovaj način završava ovaj dio priče i delegati odlaze. Kontekst priče im više nije dostupan. Kao da je posao sa njima završen i da se više njima ne želi baviti.

Dakle, Sulejman, a.s., shvatio da je njegov odgovor bio dovoljan u sporazumijevanju sa kraljicom, koja ne želi neprijateljstvo, što se može vidjeti iz njenog odgovora sa poklonima na preteće pismo! I uvjeren je da će odgovor kraljice biti pozitivan ...¹

---

¹ Sejjid Kutub, *Fi zilal el-Kur'an*, 5/2599-2643. Parafraza.

Peta scena (dogadaj) -V-:

Kontekst kazivanja ne objašnjava povratak delegati, šta im je kraljica rekla, niti šta je dalje odlučila. U priči postoji praznina i iz onoga što slijedi saznajemo da će kraljica doći i to je Sulejman, a.s., znao i da će sa svojom vojskom donjeti kraljičin prijesto, kojeg je ostavio na sigurnom i zaštićenom mjestu. Sulejmani, a.s. rekao: *"O dostojanstvenici, ko će mi od vas donijeti njezin prijesto prije nego što oni dođu da mi se pokore?"* *"Ja ću ti ga donijeti"* – reče Ifrit, jedan od džina – *"prije nego iz ove sjednice svoje ustaneš, ja sam za to snažan i pouzdan."* *"A ja ću ti ga donijeti"* – reče onaj koji je učio iz *Knjige* – *"prije nego što okom trepneš ..."*

Znate li šta je natjeralo Sulejmana, a.s., ili šta je imao za cilj kada je razmišljao da njen tron donese prije same nje, kao muslimanke sa svojim narodom? Mislimo da ovo upravo pokazuje segment nadprirodne moći – čudo, s kojim mu Allah pomagao, na način da to utječe na kraljicu i tako prihvatila vjeru. *Ifrit* jedan od džina rekao mu, da je u stanju donjeti njen tron prije njegovog napuštanja sastanka. Kako se prenosi, Sulejman, a.s., od jutra do podne, bavio se državnim poslom – presude i odluke. Izgleda da ovaj vremenski period izgledao dug i spor za Sulejmana, a.s. Tako da: *"onaj koji je učio iz Knjige"* ponudio mu da odmah obavi ovaj posao za njega. Niti se njegovo ime niti *Knjiga* od koje je znanje dobivao ne pominju ... Ono što se o njemu zna, bio je vjernik i vezan za Allaha, dž.š., blagoslovljen od Allaha tajnom koja mu daje ogromnu moć pred koje ne može biti prepreka. To je očigledna stvar kod pojedinih pobožnih vjernika. Njegova tajna nije otkrivena niti protumačena jer je van parametara ljudskog znanja, jer je to Božije čudo.

Ovdje se završava ovaj dio kazivanja (kako ne bismo priješli u legendu i sujevrje!).

Neki mufessiri su se bavili ovim djelom ajeta: *“onaj koji je učio iz Knjige”*, i dali neka objašnjenja koja nisu baš uvjerljiva. Neki navode da je knjiga koju je učio Tevrat, dok drugi ističu da je ovaj čovjek znao Allahovo najveće ime. Ima i drugih mišljenja. Stvar je mnogo prostija ako sagledamo iz druge perspektive, stvarnost govori koliko ovaj svijet ima nepoznanica, koliko stvari ne znamo, koliko ima snage koje ne koristimo, koliko mogućnosti i kapaciteta ima čovjek, a da nije ni svjestan! Tako da, kada Allah hoće uradi. Božije čudo djeluje i van ljudskog shvatanja! Naime, s Allahovom dozvolom i uz Njegovu pomoć događaju se stvari za koja nema pojašnjenja! Čovjek koji ima znanje iz Knjige, tajno znanje ga povezuje sa kosmološkim silama preko kojih uspjeva da ostvari svoje čudo. To je zato što je znanje koje je posjedovao povezivalo njegovo srce sa Allahom Uzvišenim, kako bi prihvatio izuzetnu moć i sposobnost koju mu Allah daje (stvari koje drugi nemaju ili ne mogu da koriste)¹.

Neki mufessiri navode da je taj čovjek bio lično Sulejman, a.s., iako je ovo slabo mišljenje i ne slažemo se ovim mišljenjem. Kada bi to bio Sulejman, a.s., bio bi pomenut direktno imenom i ne bi skrivao jer se kazivanje radi o njemu i nije bilo potrebe skrivati svoje ime i to u tako veličanstvenom momentu kazivanja ...²

---

¹Tahir bin Ašur je rekao: *“Razgovor između Ifrit-ta i čovjeka koji je prikupljao znanje iz Knjige, zapravo govori o tome da ono što se postigne uz mudrost je bolje nego ono što se postigne snagom i o mudrosti se odnosi i dio ajete: “A ja ću ti ga donijeti” – reče onaj koji je učio iz Knjige ...”, je također nešto što se stiže; jer je snaga elemenata/komponenti prirodna kod njega; dok sticanje znanja to je način korišćenja sile koje ne mogu da iskoriste jedna drugu. U ovom kazivanju naveden je primjer kako znanje dominira snagom. Imajući u vidu da ova dva čovjeka (Ifrit i čovjek koji je posjedovao znanje iz Knjige) bili pokorni Sulejmanu, a.s., onda znanjem kojim se isticao i odlikovali je zasluga Sulejmana, a.s., kojem je Allah, dž.š., dao mudrost i snagu. Pozicija poslanstva Sulejman, a.s., je puno veća nego li tron kraljice Belkize ...” 2/270.*

² Sejjid Kutubi, *Fi zilal el-Kur'an*, 5/2642.

“I kad Sulejman vidje da je prijesto već pored njega postavljen, uzviknu: “Ovo je blagodat Gospodara moga, koji me iskušava da li ću zahvalan ili nezahvalan biti. A ko je zahvalan – u svoju je korist zahvalan, a ko je nezahvalan – pa, Gospodar moj je neovisan i plemenit. Promijenite izgled njezina prijestolja da vidimo hoće li ga ili neće prepoznati.”

U tom trenutku Sulejmanovo srce osjeti veliko iznenađenje i doživi neku vrstu straha, dok mu Allah, dz.š., ispunio zahtjev u natprirodnom obliku. Smatrao je da je dobrotu, blagostanje u ovom obliku najveći izazov koji je zahtjeva budnost, kako bi je prevazišao. Imao je potrebu za Allahovu pomoć, kako bi ga ojačao u ovom iskušenju. Imao je potrebu da spozna blagostanje i izrazi poštovanje i zahvalnost Darodavcu. Allah nema potrebe za čovjeka! Čovjek ima potrebu za Allaha! Allah nema potrebe za ničiju zahvalnost!

Tako da, ko je Allahu zahvalan, učinio je sebi dobro, jer tako još više dobara od Allaha, dz.š., pridobija, potom Njegovu bezrezervnu pomoć i podršku, u svakom iskušenju!

Allah daje iz svoje darežljivosti! Nema potrebu za zahvalnost! On Je Darodavac i iz Svoje darežljivosti daje, a ne zbog zahvalnosti ljudi¹.

---

¹Tahir bin Ašur, ističe: “Kada Sulejman, a.s., pomenuo blagostanje koje je pripisao Allahu, dž.š., htio je dati do znanja svima da je uzdignut zato što je on Božiji rob. Prednost koju je posjedovao, to je isključivo blagodat Allahova prema njemu i pored toga što je tron donjet, ni to, ni sposobnosti koje rade njegovi podređeni, poput ovog, nisu fascinirali Sulejmana, a.s., nasuprot, ai sklonio se u jednom kutu i zahvalio Allahu, dž.š., za sve blagodati koje psojeduje i za pokoravanje ove vojske sa tako velikim znanjem i kapacitetom, koji govore o najvećem vrednovanju od strane Allahu, dž.š., Sulejman, a.s., pokazao nam mudrost i vjersku etiku, i da onaj koji je zahvalan, u svoju korist to radi, i ko nije zahvalan, na svoju štetu to radi, jer, Allah je najbogatiji (i nije ovistan od zahvalnosti) i darežljiv. Svako do dobro djelo uradi, mora imati u vidu da dobro djelo koje radi je za njegovo dobro, i skojim treba ciljati nagradi i Allahovo zadovoljstvo i nada se Njegovim blagodatima. Takav čovjek ima

Sulejman, a.s., je već shvatio da će kraljica ubrzo doći, počeo je pripremati iznenađenja. Reče: ***“Promijenite izgled njezina prijestolja da vidimo hoće li ga ili neće prepoznati.”***

Promijenili su neke stvari koje su identifikovale njen tron i koje su bile njegove karakteristike, kako bi uvidio da li će putem intuicije i inteligencije prepoznati svoj prijesto. Ovo je mogao biti test Sulejmana, a.s., za stepen prihvatanja božanskog čuda (kroz oštroumnost i daljeg djelovanja) od kraljičine strane, tokom iznenađenja u promijeni oblika njenog prijestola¹.

Šesta scena -VI-:

Sljedeća scena predstavlja dolazak kraljice Belkize kod Sulejmana, a.s. ***“I kad ona dođe, bi joj rečeno: “Je li ovakav prijesto tvoj?” – “Kao da je on!” – uzviknu ona.”***

Ona je to rekla, jer je bila šokirana takvom transformacijom njenog trona. Ostavila je prijesto zaključan i pod nadzorom vojnika. Kako je stigla u Kuds, u glavnome gradu Sulejmana? Ko je mogao dovesti? Potom, zašto je prerušen njen prijesto? Kako da reaguje, da porekne (zbog kamuflaže) ili da prizna da je to njen tron (zbog sličnosti)? Odgovorila je mudro: ***“Kao da je on!”***

Dakle, niti prihvatila, niti odbila. To govori o njenom visokom nivou, tj. njenoj oštroumnosti i dalekovidosti u prihvatanju činjenice bez traženja dodatnih objašnjenja.

Sulejman, a.s., je pripremio kraljici još puno drugih iznenađenja: ***“Uđi u dvoranu!” – bi joj rečeno. I kad ona pogleda, pomisli da je duboka voda, pa zadiže haljinu uz noge svoje.***

---

koristi na oba svijeta, dok Allah, dž.š., nema nikakve koristi od njegovog djela ...”.
20/274.

¹ Sejjid Kutub, *Fi zilal el-Kur’an*, 5/2599-2643.

"Ova je dvorana uglačanim staklom popločana!" – reče on. – "Gospodaru moj" – uzviknu ona – "ja sam se prema sebi ogriješila i u društvu sa Sulejmanom predajem se Allahu, Gospodaru svjetova!"

Od iznenađenja je i kristalna palata, čije je prizemlje izgrađeno na vodi. Gdje je izgledalo da je baš duboko. Tako da, kada joj je rečeno da uđe u palatu, mislila je da će upasti u vodu, pa tako podigla haljinu. Kada se iznenađenje dogodilo, Sulejman, a.s., otkrio tajnu: *"Ova je dvorana uglačanim staklom popločana!"* - Kraljica je bila potpuno zapanjena pred ovim natprirodnim iznenađenjima koja joj je priredio Sulejman, a.s.

I tako, kraljica se u potpunosti pokorila Allahu, pokajala se, bila svjesna velike nepravde koja je sebi učinila obožavajući lažna božanstva. Prihvatila islam (pokornost) u prisustvu Sulejmana, a.s. Prihvatila vjeru i Boga u kojeg je vjerovao i sam Sulejman, a.s. Njeno srce je bilo prosvjetljeno i upućeno na Pravi put. Shvatila je da pokornost Allahu znači, ne pokoravati se nikom drugom, pa čak bio on i vjerovjesnik kao Sulejman, a.s., tj. istaknuti vjerovjesnik po svojim nadprirodnim čudima.

Islam podrazumijeva pokoravanje samo Allahu, Gospodaru svih svjetova. Islam poziva ljude u jednakost svih ljudi: *" i u društvu sa Sulejmanom predajem se Allahu, Gospodaru svjetova!"*

Kur'an prikazuje ovaj detalj kako bi istakao istinitost vjere, vjerovanja u jednoga Boga i pokoravanja Njemu. Vjera je ponos, koja uzdiže visoko pokorne i ispoljava jednakost sviju ljudi. Čak i pobjednik sa poraženim postaju braća u ime Allaha i kao takvi, koji vjeruju u jednoga Boga, postaju jednaki do te mjere da između njih ne postoji linija razdvojitosti!

Mekanska oligarhija se suprostavljala Muhammedovom, s.a.v.s., pozivu u islamu iz oholosti, i to je bila glavna prepreka u potčinjavanju Muhammedu, a.s., sinu Abdullaha, kao lideru, vođi. Dok ova žena, pokazuje izvanredan primjer, podučava nas

da islam izjendačava pozivatelja i pozivaoca, komandanta sa vojnicima, lidera sa narodom. Podučava također da onaj koji primi islam, zajedno sa Vjerovjesnikom, a.s., oni se pokoravaju Allahu, Gospodaru svih svjetova!¹

I tako dođosmo do kraja kur'anoskog kazivanja o liderstvu, prepun događaja, dešavanaja i mudrosti o dvojici kralja i velikih lidera, čiji primjeri treba služiti kao model za sve vođe ovoga svijeta sve do Sudnjega dana. *A Allah najbolje zna!*

---

¹ Sejjid Kutub, *Fi zilal el-Kur'an*, 5/2599-2643. Parafraza. Pogledajte i: Ibn Ašur, *Ettahrir ve ettenvir*, 20/274.

Na sljedećem grafikonu ispod predstaviti ćemo vam najistaknutije karakteristike liderstva Davuda i Sulejmana, a.s.:

Najistaknutije karakteristike sulejmanskog i davudskog liderstva
- prvi dio -

Zahvalnost posvećena Bogu na datim blagodatima, posebno blagodat znanja

Istinsko i korisno znanje nipošto ne udaljava lidera od Allaha. To je drugo znanje, beskorisno znanje koje izaziva očaj, stres i destrukciju

Blagodati koje su date Sulejmanu, a.s., su od Uzvišenog Allaha, su čuda, koja su izvan nauke, i nauka ih ne može dokučiti i do njih ne može doprijeti

Nisu se svi ljudi, džini i sve ptice potčinili Sulejmanu, a.s., već samo dio njih (tj. samo tri kategorije)

Najistaknutije osobine liderstva

Sulejmana i Davuda, a.s. - drugi dio-

Prof. Mahmud Ahmed Astali je sažeo glavne karakteristike pravednog liderstva kraljice Belkize u sljedećih osam tačaka:

Najistaknutije karakteristike belkizijskog liderstva

Nije žurila u donošenju odluka i konsultovala se uvijek o novonastalim pitanjima.

Belkiza, kraljica naroda Sebe idolopoklonika u Jemenu, prima pismo od Sulejmana, a.s., kojim je poziva da primi islam i preti joj u slučaju odbijanja.

Komandanti i vojska su u potpunosti delegirali Belkisi i pravo da ona donese odluku i ništa nisu rekli. Neki ovu šutnju smatraju izdajom savetodavnog poverenja.

Uprkos tome što je bila kraljica i donosila odluke, Belkisa se ipak konsultovala sa svojim dvorom i svitom.

Belkisa ozbiljno i s poštovanjem shvata i prihvata pismo i njegovog pošiljaoca (estetika pisma, njegov stil i njegova dragocena vrsta).

Belkiza je bila upućena u psihološke profile ljudi i njihov tretman. Htjela je da iskuša Sulejmana, kroz dar koji mu je poslala. Ako je bio poslanik, onda ne prihvata darove, ako je bio kralj, da.

Belkiza je lično došla da se uvjeri u pravdu i veličinu Sulejmana, a.s. Bila je radoznala za dobrobit svog naroda i zemlje.

Rezultat: Belkiza je prihvatila istinu i pokorila se Allahu zajedno sa Sulejmanom a.s. Njena velika moć i snaga njene vojske nisu je sprečile da odbaci širk i prihvati čistu monoteističku vjeru. Ona nije prihvatila vjeru zbog Sulejmana već radi Allaha.

Oštroumnost Belkize, nije direktno pokazala svoju želju za uspostavljanje mira sa Sulejmanom, a.s., ali je indirektno dala do znanja njemu da kada kraljevi uđu u neku državu uništavaju i ponižavaju vladare te zemlje

2.4.2. Model kralja Taluta sa svojom vojskom

Nastavljamo da elaboriramo savjetodavni aspekt vojno-motivacionog liderstva prema uputstvima Kur'ana časnog.

Kur'an časni nam donosi primjer hrabrog komandanta, kralja Izraelaca, izabranog i odrijeđen od strane Allaha, tj. kralja Taluta i njegov motivacioni model i vojni savjetodavac u otporu i suočavanju s neprijateljem, iako ih često neprijatelj nadmašuje vojskom i oružjem.

Kako bi testirao koliko se njegova vojska pridržava njegovih naređenja i kako će postupiti u teškim ratnim okolnostima, kralj Talut je testirao vojnike tražeći od njih da piju vodu iz reke, onoliko koliko da utole žeđ i ništa više od toga! Kur'an časni nam donosi i opisuje ovaj motivacioni model liderstva u sljedećim ajetima:

﴿ فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُمْ بِنَهَرٍ فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي وَمَنْ لَمْ يَطْعَمْهُ فَإِنَّهُ مِنِّي إِلَّا مَنِ اغْتَرَفَ غُرْفَةً بِيَدِهِ ۖ فَشَرِبُوا مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ ۖ فَلَمَّا جَاوَزَهُ هُوَ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ قَالُوا لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ ۚ قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُّلَاقُوا اللَّهَ كَم مِّن فِتْنَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةٌ كَثِيرَةٌ بِإِذْنِ اللَّهِ ۗ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴾ [سورة البقرة: 249].

"I kad Talut vojsku izvede, reče: "Allah će vas staviti na iskušenje kraj jedne rijeke; onaj ko se napije iz nje – nije moj, a onaj ko se ne napije, jedino ako šakom zahvati, moj je." I oni se, osim malo njih, napiše iz nje. I kada je predoše, on i oni koji su s njim vjerovali – povikaše: "Mi danas ne možemo izići na kraj sa Džalutom i vojskom njegovom!" Ali oni koji su tvrdo vjerovali da će pred Allaha izići rekoše: "Koliko su puta malobrojne čete, Allahovom voljom, nadjačale mnogobrojne čete!" – A Allah je na strani izdržljivih." [Bekare: 249.]

Kada su se izraelci suprostavili Allahovoj odredbi Taluta s opravdanjem da Talut nije bogat, nije častan, ne potiče iz velike porodice. Allah, dž.š., im je dao do znanja da ga odabrao zbog drugih vrijednosti i vrlina koje posjedovao, a to su znanje i fizička sprema. Dakle, prema Allahovim kriterijima a ne preferencije ljudi!

Nažalost, ovi prioriteti (fokusiranja na bogatstvo i porodično porijeklo) Izraelci i danas vode, i ti su po njima kriterijumi u odabiru lidera a ne po kriterijumima etike, vjere, profesionalizma, humanosti i sl... Ovo je u suprotnosti naše vjere i zdrave islamske principe, to je ujedno i veliki društveni nedostatak, čiju cjenu čovječanstvo skupo plaća!

Kur'an je ove materijalističke kriterijume Jevreja zabilježio kao patološke, i traži od nas da se distanciramo i izbjegavamo ih u svakodnevnom životu, uvijek, do Kijametskog dana. Nažalost, ova bolest je 'zarazna' i njom su zaraženi i neki muslimani, koji čovjeka cijene prema njegovom imetku, slavi, moći i porodičnom porijeklu!

Ovo nije samo fenomen, već alarm za moralni i etički cunami, koji može potpuno potopiti društvo, ako ne promijeni svoj stav. To je društveni, etički i intelektualni pad, koji zahtjeva sveobuhvatnu, kolektivnu posvjećenost, koja se može ispraviti samo primjenom kur'anskih principa kao što su: bogobojaznost, moral, znanje, mudrost, kreativnost, fizička snaga, korektnost, iskrenost, posvjećenost, nesebičnost, požrtvovanost, ljubav prema vjeri, otadžbini, vođi, lideru. Inače, svako izbjegavanje i odstupanje od ovih vrijednosti i principa je ujedno i izbjegavanje i skretanje sa Pravog puta islama!

O ovome nas podučava Kur'an časni, upravo putem govora Izraelaca i njohovog kralja Taluta:

﴿وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا ۚ قَالُوا أَنَّى يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ وَلَمْ يُؤْتَ سَعَةً مِّنَ الْمَالِ ۚ قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ وَزَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ ۗ وَاللَّهُ يُؤْتِي مُلْكَهُ مَن يَشَاءُ ۗ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ [سورة البقرة: 247]

“Allah vam je odredio Taluta za vladara” – reče im vjerovjesnik njihov. – “Odakle da nam još on bude vladar kada smo mi preči od njega da vladamo? Njemu ni veliko bogatstvo nije dato” – rekoše oni. – “Allah je njega da vlada vama izabrao” – reče on – “i velikim znanjem i snagom tjelesnom ga obdario, a Allah daje vlast kome On hoće. Allah je neizmjerio dobar i On zna sve.” [Bekare: 247.]

Šejh, učenjak AbduRahman Sa’d, komentirajući ovaj ajet ističe: *“Reče im vjerovjesnik njihov ...”* kao odgovor na njihov zahtjev: *“... Allah vam je odredio Taluta za vladara...”*. Dakle, odredba je direktno od Allaha, dž.š., i zato im je obaveza bila prihvatiti, pokoriti mu se i ne odbiti, ali i pored toga su odbili: *“... Odakle da nam još on bude vladar kada smo mi preči od njega da vladamo? Njemu ni veliko bogatstvo nije dato ...”*

Dakle, kako može biti kralj kada je njegov porodični položaj niži od našeg, pa smo mi zaslužniji za kraljevstvo od njega. Osim toga, on je siromašan, nema dovoljno bogatstva da osnuje kraljevstvo! *Ovo je bila njihova pogriješna percepcija kraljevstva i moći.* Smatrali su da kralj i kraljevstvo se ne može zamisliti bez bogatstva i istaknutog porodičnog porijekla, zaboravljajući da su istinske osobine koje predviđaju davanje prednosti vlasti, važnije i prioritetnije od ovih koje su oni smatrali. Zato im njihov vjerovjesnik rekao: *“... Allah je njega da vlada vama izabrao ...”*, zato vas obavezao da mu se pokorite i

budete mu pokorni jer: "... velikim znanjem i snagom tjelesnom ga obdario ...", razlikovao ga je od vas i odlikovao ga je znanjem i tjelesnom snagom. Naime, dao mu snagu uma – znanje, i snagu tjela, kojim se organizuju i usmjeravaju poslovi carstva.

Nedostatak bilo koje od ove dve karakteristike narušava ravnotežu i neuravnotežuje snagu. Fizička moć bez intelektualne snage izaziva kaos! U ovom slučaju imat će snage, ali ne i mudrosti. I znanje bez moći je hromo! Ovo znanje ne služi nikakvoj vrsti liderstva! ¹

Izraelci (hebreji, jevreji) ekstremisti, kao što je globalno i povjesno poznato, Kur'an nam govori da su oni bili i ostali problematični ljudi, koji izazivaju sukobe i zabune, kuju zavere i izazivaju ekonomske i političke krize, i to rade od davnina, naravno izuzev onih koji nisu cionisti i ekstremisti, koji su umjereni i miroljubivi, kao što su jevreji Haredi iz grupe Neturei Karta. Ovaj njihov ekstremni karakter opisuje nam i Kur'an časni:

﴿كُلَّمَا أَوْقَدُوا نَارًا لِلْحَرْبِ أَطْفَأَهَا اللَّهُ ۚ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا ۗ وَاللَّهُ لَا

يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ﴾ [سورة المائدة: 64]

"... Kad god pokušaju potpaliti ratnu vatru, Allah je ugasi. Oni nastoje na Zemlji smutnju praviti, a Allah ne voli smutljivce." [Maide: 64.]

Nakon ispitivanja i analize kur'anskih ajeta koji se bave motivaciono-borbenim liderstvom, dolazimo do zaključka da pravi lider je onaj koji podstiče strpljenje i vjeru, iščekivajući Allahovu pomoć i pojačan dodatnim arsenalom (anđelima ili vojskama koje niko mimo Njega ne poznaje), jer Allah ima takve vojske:

﴿... وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ...﴾ [سورة المدثر: 31]

"... A vojske Gospodara tvoga samo On zna ..." [Muddessir: 31.]

---

¹ Tefsir Sa'da, str. 109.

Potom, vjernicima ostaje zadatak da se mole za pomoć, u jačanju bojnog polja, nastavku te pomoći i ojačanju, jer se nekada može dogoditi da Allahova pomoć dođe na kratko, ne stoji predugo, iz mnogo razloga i faktora, i iz tog razloga vjernici trebaju moliti i govoriti: *Gospodaru naš, pomози nam i ojačaj na tvoje Putu, nasuprot nerpijatelja, u svakom slučaju i u svakom trenutku. Ojačaj nam srca i naše korake bez limita i roka!* Onako kako nas Allah podučava u Kur'anu časnom:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَنصُرُوا اللَّهَ يَنصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ ﴾ [سورة محمد: 7]

“O vjernici, ako Allaha pomognete, i On će vama pomoći i korake vaše učvrstiti.” [Muhammed: 7.]

A Allah najbolje zna!

U nastavku pokazat ćemo grafikon Talutovog liderstva.

2.5. Model liderstva Zulkarnejna

U poglavlju *Kehf*, Kur'an nam detaljno govori o slučaju pravednog kralja i lidera, Zul Karnejna. Prije nego li detaljno o ovom liderstvu budemo govorili, navjest ćemo ajete koji govore o Zulkarnejninu, njegovoj moći, pravdi, strategije liderstva u pomaganju siromasima, onima kojima je nepravda naneta i slabima. Allah, dž.š., kaže:

وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ ذِي الْقُرْنَيْنِ ۖ قُلْ سَأَتْلُو عَلَيْكُمْ مِنْهُ ذِكْرًا ﴿٨٣﴾ إِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِي الْأَرْضِ وَآتَيْنَاهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا ﴿٨٤﴾ فَاتَّبَعَ سَبَبًا ﴿٨٥﴾ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَغْرُبُ فِي عَيْنٍ حَمِئَةٍ وَوَجَدَ عِنْدَهَا قَوْمًا قُلْنَا يَا ذَا الْقُرْنَيْنِ إِنَّمَا أَنْ تُعَدِّبَ وَإِنَّمَا أَنْ تَتَّخِذَ فِيهِمْ حُسْنًا ﴿٨٦﴾ قَالَ أَمَا مَنْ ظَلَمَ فَسَوْفَ نُعَذِّبُهُ ثُمَّ يُرَدُّ إِلَىٰ رَبِّهِ فَيُعَذِّبُهُ عَذَابًا نُكْرًا ﴿٨٧﴾ وَأَمَّا مَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُ جَزَاءً الْحُسْنَىٰ ۖ وَسَنَقُولُ لَهُ مِنْ أَمْرِنَا يُسْرًا ﴿٨٨﴾ ثُمَّ اتَّبَعَ سَبَبًا ﴿٨٩﴾ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَطَّلِعُ عَلَىٰ قَوْمٍ لَمْ نَجْعَلْ لَهُمْ مِنْ دُونِهَا سَبِيلًا ﴿٩٠﴾ كَذَلِكَ وَقَدْ أَحَطْنَا بِمَا لَدَيْهِ خُبْرًا ثُمَّ اتَّبَعَ سَبَبًا ﴿٩٢﴾ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّدَّيْنِ وَجَدَ مِنْ دُونِهِمَا قَوْمًا لَّا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ قَوْلًا ﴿٩٣﴾ قَالُوا يَا ذَا الْقُرْنَيْنِ إِنَّ يَا جُوجَ وَمَأْجُوجَ مُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ فَهَلْ نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا عَلَىٰ أَنْ تَجْعَلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ سَدًّا ﴿٩٤﴾ قَالَ مَا مَكَّنِّي فِيهِ رَبِّي خَيْرٌ فَأَعِينُونِي بِقُوَّةٍ أَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ رَدْمًا ﴿٩٥﴾ أَتُونِي زُرًّا الْحَدِيدَ ۖ حَتَّىٰ إِذَا سَاوَىٰ بَيْنَ الصَّدَفَيْنِ قَالَ انْفُخُوا ۖ حَتَّىٰ إِذَا جَعَلَهُ نَارًا قَالَ أَتُونِي أُفْرِغْ عَلَيْهِ قَطْرًا ﴿٩٦﴾ فَمَا اسْتَطَاعُوا أَنْ يَظْهَرُوهُ وَمَا اسْتَطَاعُوا لَهُ نَقْبًا ﴿٩٧﴾ قَالَ هَذَا رَحْمَةٌ مِنْ رَبِّي ۖ فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ رَبِّي جَعَلَهُ دَكَّاءَ ۖ وَكَانَ وَعْدُ رَبِّي حَقًّا ﴿٩٨﴾ وَتَرَكْنَا بَعْضَهُمْ يَوْمَئِذٍ يَمُوجُ فِي بَعْضٍ ۖ وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَجَمَعْنَاهُمْ جَمْعًا ﴿٩٩﴾

"I pitaju te o Zulkarnejnu. Reci: "Kazaću vam o njemu neke vijesti. Mi smo mu dali vlast na Zemlji i omogućili mu da izvrši ono što želi. I on pođe. Kad stiže do mjesta gdje Sunce zalazi, učini mu se kao da zalazi u jedan mutan izvor i nađe u blizini njegovoj jedan narod. "O Zulkarnejne" – rekosmo Mi – "ili ćeš ih kazniti ili ćeš s njima lijepo postupiti?" "Onoga ko ostane mnogobožac" – reče – "kaznićemo, a poslije će se svome Gospodaru vratiti, pa će ga i On teškom mukom mučiti. A onome ko bude vjerovao i dobra djela činio – nagrada najljepša, i s njim ćemo blago postupiti." I on opet pođe. I kad stiže do mjesta gdje Sunce izlazi, on nađe da ono izlazi iznad jednog naroda kome Mi nismo dali da se od njega bilo čime zakloni. I on postupi s njima isto onako kako je s onima prije postupio. I on pođe. Kad stiže između dvije planine, nađe ispred njih narod koji je jedva govor razumijevao. "O Zulkarnejne" – rekoše oni – "Jedžudž i Medžudž čine nered po Zemlji, pa hoćeš li da između nas i njih zid podigneš, mi ćemo te nagraditi." "Bolje je ono što mi je Gospodar moj dao" – reče on. "Nego, samo vi pomozite meni što više možete, i ja ću između vas i njih zid podići. Donesite mi velike komade gvožđa!" I kad on izravna dvije strane brda, reče: "Pūšite!" Dok - kad ga učini vatrom, reče: "Dajte mi da na njega izlijem (rastopljen) bakar." I tako oni nisu mogli ni da ga pređu niti su ga mogli prokopati. "Ovo je blagodat Gospodara moga!" – reče on. "A kada se prijetnja Gospodara moga ispuni, On će ga sa zemljom srazniti, a prijetnja Gospodara moga će se, sigurno, ispuniti." I Mi ćemo tada učiniti da se jedni od njih kao talasi sudaraju s drugima. I puhnuće se u rog, pa ćemo ih sve sakupiti." [Kur'an: Kehf: 83-99.]

2.5.1. Kazivanje o Zulkarnejnu kroz pojašnjenja mufessira

Opšti komentar ajeta

Sljedbenici Knjiga ili idolopoklonici su pitali Muhammeda, s.a.v.s., o Zulkarnejnu, zato mu Allah, dž.š., naredio da im prenese: “... *kazaću vam o njemu neke vijesti ...*”

Dakle, reći ću vam o njegovom događaju i ono što vam može poslužiti kao pouka i savjet: “... *Mi smo mu dali vlast na Zemlji ...*” Allah ga kraljem učinio i dao mu vlast nad mnogim teritorijama (zemljama), da budu pod njegovom vlašću: “... *i omogućili mu da izvrši ono što želi ...*”.

Allah, dž.š., dao mu je sredstva da ostvari ono što je postigao, sredstva da oslobađa zemlje i sa lahkocom stigne do najudaljenijih dijelova zemlje. Ova sredstva se samo ovako mogu shvatiti, inače nisu poznati detalji, jer Allah, dž.š., ni Njegov vjerovjesnik, Muhammed, s.a.v.s., nisu o tome detaljnije govorili. Tako da, nemamo potrebe detaljnije istraživati kakva su to sredstva bila, a još manje oslanjati se (kao referencu) na *israilijate*,¹ kako bi smo saznali kakva su to sredstva. “... *I on pođe. Kad stiže do mjesta gdje Sunce zalazi, učini mu se kao da zalazi u jedan mutan izvor i nađe u blizini njegovoj jedan narod ...*”

Iz opisanih načina koje opisuju mogućnosti i uspjehe Zulkarnejna, možemo slobodno reći da su njegova sredstva bila izvanredna i da je na osnovu njih imao sofisticiranu vojsku sa kojom je pobjeđivao svoje neprijatelje i sa lahkocom stigao do Istoka i Zapada i drugih dijelova zemlje.²

---

¹ Izvori ili informacije od Ehlul Kitaba – sljedbenika Knjiga (*Jevreja i Kršćana*), su zabranjene. Dok u kontekstu koji nije u suprotnosti izvorima naše vjere, Kur'anu i Sunnetu, nisu zabranjeni.

² AbduRrahman Sa'd, *Tejsir el-Kerim err-Rrahman fi tefsiri kelami el-Mennan*, 1/486.

Ajet: *"I on pođe. Kad stiže do mjesta gdje Sunce zalazi, učini mu se kao da zalazi u jedan mutan izvor i nađe u blizini njegovoj jedan narod ..."* Ima značenje: slijedio je put koji ga do cilja doveo i kada je došao do kraja zemlje, na Zapadu gdje više zemlje nema nego sljedi Atlanski okean, dakle hodajući kroz zapadne zemlje kao što su: Tunis, Alžir, Maroko, našao je sunce koje zalazi na izvoru crnog mulja. To je ono što je primjetio kao jedna ploča sunca, koja je zalazila na plaži okeana pomješana sa crnim pjeskom i blatom. Upravo tamo, na najudaljenijoj tački Zapada, na tom izvoru crnog mulja naišao na jedan veliki narod koji poriče Boga: *"... O Zulkarnejne" – rekosmo Mi – "ili ćeš ih kazniti ili ćeš s njima lijepo postupiti?"*

Inspirisali smo ga govoreći mu: isprijed sebe imaš dvije mogućnosti: da ih kazniš tako što ćeš ih ubiti zbog njihove istrajnosti u nevjerstvu (poricanju), ili da im činiš dobro i trpiš pozivajući ih u vjeri, pokazujući im Pravi put i učeći ih vjerskim principima: *"... Onoga ko ostane mnogobožac" – reče – "kaznićemo, a poslije će se svome Gospodararu vratiti, pa će ga i On teškom mukom mučiti ..."*

Zulkarnejn reče svojim pomoćnicima, što se tiče onih koji su sebi naneli nepravdu ne odustajući od neverice i nisu prihvatili vjeru, na dunjaluku ćemo ih kazniti smrću, dok na Ahiretu će im kazna biti Džehennem: *"... A onome ko bude vjerovao i dobra djela činio – nagrada najljepša, i s njim ćemo blago postupiti ..."*

Dok, što se tiče onih koji su u Allahu vjerovali, prihvatili poziv i radili dobra djela u skladu sa vjerom, njih će kao nagrada čekati Džennet. Prema njima ćemo se odnositi nježno i mekano, s lakoćom ćemo ih ohrabrivati i motivisati o vjeri, da je vole i da poštuju vjerske obaveze poput, namaza, posta, zekata, itd.

Nećemo teretiti teškim poslovima, nego samo one koje su lahke¹.

---

¹ Zuhajli, *Et-Tefsir el-munir fi el-akideti ve eš-šeriatu ve el-menhedž*, 16/25.

"... I on opet pođe. I kad stiže do mjesta gdje Sunce izlazi, on nađe da ono izlazi iznad jednog naroda kome Mi nismo dali da se od njega bilo čime zakloni ..." – Zatim je krenuo drugom stazom, od zalazećeg sunca prema Istoku. Kad je stigao do mjesta gdje sunce izlazi, naišao na goli narod, nisu imali odjeće na sebi zbog velike sunčeve vrućine. Nisu imali ni domove, kuće ili plantaže. Živjeli su pod vedrim nebom bez ikakvog zaklona, a za hranu su uglavnom lovili ribu: "... Tako se dogodilo i mi smo znali sve o njemu ..."

Mi smo unaprijed znali sve o Zulkarnejnu, zato smo ga postavili za kralja i znamo sve o njemu i pod našim je nadzorom. Ništa nam ne može biti skriveno:¹ *"... I on pođe. Kad stiže između dvije planine, nađe ispred njih narod koji je jedva govor razumijevao ..."*

Potom je krenuo trećim putem od Istoka ka Sjeveru. Kada je stigao do mjesta između dva brda, između (današnje) Jermenije i Azerbejdžana, naišao na narod rijetkog i specifičnog jezika, niskog nivoa inteligencije, koji nije mogao razumjeti govor (jezik) drugih. To su bili pravoslavci, koji su živjeli u istočnom djelu Crnog mora, između dva brda, u blizini grada Derbenta (današnje Rusije). I upitaše Zulkarnejna: *"... O Zulkarnejne" – rekoše oni – "Jedžudž i Medžudž čine nered po Zemlji, pa hoćeš li da između nas i njih zid podigneš, mi ćemo te nagraditi?"* – Zulkarnejn, koji je posjedovao Allahov, dž.š., dar, uspio je razumjeti njihov jezik. Zamolili su ga da izgradi branu (barijeru), kako bi prekinuo kontakt Je'džudža i Me'džudža, tj. dva razorna (zulimčarska) plemena. Htjeli su mu materijalno nadoknaditi tj. kompenzirati njegov rad, izgradnju zida (brane, prepreke), koji bi onemogućio njihov međusobni kontakt:² *"... Bolje je ono što mi je Gospodar moj dao" – reče on. "Nego, samo*

---

¹ Ibid., 16/26.

² Zuhajli, *Et-Tefsir el-munir fi el-akideti ve eš-šeriatu ve el-menhedž*, 16/26.

vi pomozite meni što više možete, i ja ću između vas i njih zid podići ..."

Zulkarnejn reče: vlast, mogućnosti i bogastvo koje mi Allah, dž.š., dao, je vrednije od onoga što mi vi nudite, kao što je i Sulejmanu, a.s., rekao Belkizi kada mu ponudila imetak:

﴿فَلَمَّا جَاءَ سُلَيْمَانَ قَالَ أَتُمِدُّونَنِ بِمَالٍ فَمَا آتَانِيَ اللَّهُ خَيْرٌ مِّمَّا آتَاكُمْ بَلْ أَنْتُمْ بِهَدْيِ يَتِيكُمْ تَفْرَحُونَ﴾ [سورة النمل: 36]

"I kad on pred Sulejmana iziđe, ovaj mu reče: "Zar da blagom mene pridobijete? Ono što je Allah meni dao bolje je od onoga što je dao vama. Vi se onome što vam se daruje radujete!"
[Kur'ani: Neml: 36.]

Ono što od vas zahtjevam, su fizički snažni ljudi, tj. da mi pomognete oko ljudstva i građevinskih sredstava, kako bi podigao branu (barijeru) između vas i njih, prepijeka, koja bi sprečila njihov pristup. Preciznije, od njih je zahtjevao:

"... Dajte mi komade gvožđa", dok - kad izravna između dva obronka, reče: "Pušite!" dok - kad ga učini vatrom, reče: "Dajte mi da na njega izlijem (rastopljen) bakar..."

Kada je dobio sredstava, počeo je graditi zid (branu) između dva brda i kada je gradnja dostigla nivo brda, od njih je tražio rastopljeni bakar, a potom bacio na vrelo gvožđe, kako bi postalo tvrđe i zatvorio praznine gvožđa¹:*"... I tako oni (Je'džudž i medžudž) nisu mogli ni da ga pređu, niti su ga mogli prokopati ..."*

Nisu mogli preskočiti branu jer je bila visoka i klizava, s druge strane nisu bili u stanju kopati, jer je bila neprobojna. Na taj način bili su spašeni oni i okolni narodi od zala ta dva plemena.

Po završetku posla Zulkarnejn istakao:

---

¹ Ibid., 16/28.

"Ovo je blagodat Gospodara moga!" – reče on. "A kada se prijetnja Gospodara moga ispuni, On će ga sa zemljom sravniti, a prijetnja Gospodara moga će se, sigurno, ispuniti ..."

Ova brana (zid), je znak Allahove milosti prema tom narodu. Ali, kada dođe vrijeme za izlazak tog naroda, Allah će tu branu sravniti, jer je Božije obećanje izlaska tih plemena i rušenja njihove prepreke istinito i bez imalo sumnje to će se jednoga dana i dogoditi!

Sredinom sedmog stoljeća po Hidžri, Tataři i Mongoli su napali islamski svijet, uništili ga do te mjere da je i Bagdad pao u potpunosti 565. h. godine. Krug se proširio i porastao (brana je počela pucati), kao što je rečeno u sljedećem 99. ajetu: *"... i Mi ćemo tada učiniti da se jedni od njih kao talasi sudaraju s drugima. I puhnuće se u rog, pa ćemo ih sve sakupiti."*

Onoga dana kada budu izašli Je'džudži i Me'medžudž, pustićemo neke ljude da se pobune, poremete i međusobno pomešati, usled čega će se ubistva povećati, usevi im biti uništeni a bogatstvo rasipano. O tome nam Kur'an časni govori i u 96. ajetu poglavlja El-Enbija:

﴿حَتَّىٰ إِذَا فُتِحَتْ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ وَهُمْ مِّن كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ﴾ [الأنبياء: 96]

"I kada se otvore Jedžudž i Medžudž i kada se ljudi budu niz sve strmine žurno spuštali."

I sve će se to dogoditi prije kataklizme i prije puhnuća u rog. Neki Mufessiri smatraju da će biti uznemireni i zbunjeni na Kijametskom danu, kao morski talasi. Kurtubi navodi da je ispravno mišljenje: Mi smo ostavili *Jedžudž i Medžudž* da se međusobno pomešaju u vremenu izgradnje brane¹.

Sa ovim završavamo opšti komentar kur'anskih ajeta koji govore od Zulkarnejnu.

---

¹ Pogledajte opširnije: Zuhajli, *Et-Tefsir el-munir*, 16/29; Tefsir Sa'da, 1/486.

2.5.2. Povod objave 83. ajeta polgavlja Kehf:

﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مِّنَ الذِّكْرِ﴾

"I pitaju te (Muhammede) o Zulkarnejnu. Reci: "Kazaću vam o njemu neke vijesti ..."

Kur'anska metodologija u donošenju normi i pominjanju kazivanja prijašnjih naroda i događaja, i objave kur'anskih ajeta u vezi tih događaja i narativa; uglavnom su povezane pitanjima koja su prethodila i bila postavljena Muhammedu, s.a.v.s., od strane idolopoklonika, Kurejšija, Jevereja, Kršćana a ponekad i od strane vjernika. Stoga, poznavanje povoda objave kur'anskog ajeta nam omogućava da imamo ispravnije razumjevanje događaja.

Kur'an časni nam otkriva takva postavljena pitanja Muhammedu, s.a.v.s., na ukupno četrnaest mjesta i koje obuhvataju različita pitanja, tipa: *O Kijametu, ratnom plenu, duši, vinu, kocki, Zulkarnejnu itd ...*

Od onoga što smo pročitali iz knjiga koje tretiraju povode objave ajete i komentatora Kur'ana časnog, klasičnih i modernih, nismo naišli na nijedan tačan prijenos, koji govori o povodima i razlozima objave ovih ajeta – to je stav *džumhura* mufessira (velike većine komentatora Kur'ana). Postoje neki dugi prenosi, ali koji nemaju prihvatljiv put prijenosa, dakle slabi prenosioci i put prenošenja i to su uglavnom *israilijati*. Ovo je mišljenje velike većine mufessira, među njima su i dva velika, Imam Taberi i Imam Ibn Kesir, koji imaju isto mišljenje kada govore općenito o povodu objave sure (poglavlja) Kehf.

Neki od ovih prijenosa pominju kazivanje o Zulkarnejniu kao što možemo naići kod Imama Sujuti i Ibn Hadžer El Askalanija, koji u knjizi *Muvafekatu el-hubri el-habere fi tahridži ehadisi el-muhtesar* (موافقة الخبر الخبير في تخرج أحاديث المختصر)¹ prenose povod objave na sljedeći način:

Ibn Abbas, r.a., prenosi da su idolopoklonici Kurejši poslali En-Nadra ibn el-Harisa i 'Ukbe ibn Ebi-Mu'ajta židovskim svećenicima u Medinu, rekavši im: 'Pitajte ih o Muhammedu i opišite im njegova svojstva, jer su oni ti kojima je data knjiga (Ehlul-kitab) i oni posjeduju ono što mi ne posjedujemo od znanja o vjerovjesnicima!' Krenuli su njih dvojica i došli do Medine, a onda su pitali židovske svećenike o Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., opisujući im njegovu misiju i neki njegov govor. Rekli su im svećenici: 'Pitajte ga o troje, pa ako vas obavijesti o tome onda je on poslani vjerovjesnik. U suprotnom je čovjek, lažac, pa odlučite o njemu kako hoćete. Pitajte ga o mladićima koji su u davna vremena živjeli, šta je s njima bilo, jer o njima kruži čudna priča. Pitajte ga o čovjeku koji mnogo putuje i koji je obišao i Istok i Zapad Zemlje, šta je s njim bilo? i pitajte ga o duši, šta je to. Ako vas obavijesti o tome, onda je vjerovjesnik – slijedite ga! Vratili su se En-Nadr i 'Ukbe Kurejšijama i obavijestili ih o onome što su im rekli židovski svećenici. Kurejšije su zatim došli i pitali Vjerovjesnika, s.a.v.s., o tome, pa im je on rekao: 'Obavijestit ću vas sutra o onome o čemu ste me pitali', a nije rekao *inšaAllah*² (ako Bog da!).

---

¹ Ahmed bin Ali bin Hadžer el-Askalani. Ver. nauka: Hamdi bin Abdul Medžid es-Selefij i dr. (Rijad: Mektebetu err-rružd, ed. 3, 1419 h.), 2/70. Hadis je *Garib* onako kako je pomenut na: www.dorar.net.

² Pogledajte značenje ove fraze kao pojma na kraju knjige. **Prevodioc**.

Otišli su od njega. Prošlo je petnaest noći a da mu se Džibril, a.s., nije pojavio sa objavom pa su stanovnici Mekke digli uzbunu, rekavši: 'Muhammed nam je obećao sutra dati informaciju, a danas je petnaesti dan u kojemu smo osvanuli a on nas ne obavještava o onome čemu smo ga pitali.' Allahov Vjerovjesnik, s.a.v.s., rastužio se zbog zadržavanja objave, bilo mu je teško zbog onoga što govore stanovnici Mekke, a onda mu je došao Džibril od Allaha Uzvišenog sa poglavljem koje govori o stanovnicima pećine. U njemu je prigovor za njegovu tugu spram njih, obavještenje o onome o čemu su ga pitali o mladićima, čovjeku koji je mnogo putovao (Zulkarnejnu) i o riječima Allaha Uzvišenog: 'pitaju te o duši.'¹ *A Allah najbolje zna!*

Prof. Sejjid Kutub u vezi ove predaje isitče: "*Zbog veliki broj objava, radije bismo se fokusirali samo na kur'anski tekst, u kojeg nema sumnje! Iz prikazanog ajeta shvatamo da je postavljeno pitanje o Zulkarnejnu, ali nam nije poznato ko je to uradio. Čak i da nam je poznato, to ne bi promjenilo ili dodalo dodatnu dimenziju narativu.*

*Tako da, dovoljno je da kazivanje (priču), posmatramo, analiziramo bez ikakvih dodataka. Kur'anski tekst nam ne daje nikakve detalje o ličnosti Zulkarnejna, također nam ne govori o vremenu ili mjestu u kojem je živio. Ovo je konsekventni element kur'anskih kazivanja. Cilj ovih kazivanja nije povjesni zapis, već lekcija, pouka, poruka i mudrost koja se iz njih izvlači*².

Mislimo da je mišljenje prof. **Sejjid Kutba**, jasno i dovoljno o događaju i istaknutoj temi.

---

¹ Sujuti, *Lubabu en-nukul fi esbabi en-nuzul*, str. 168.

² Sejjid Kutub, *Fi zilali el-Kur'an*, 1/2714.

2.5.3. Naučno-metodološki prikaz u vezi sa tretmanom ljudske povijesti i povijesti kazivanja Kur'ana časnog

U ovom djelu navest ćemo sažetak naučnih i metodoloških pravila u vezi povjesnim tretmanom i povjesnih kazivanja Kur'ana časnog. Pravila koja su od posebnog značaja, posebno za one koji studiraju, ali i za sve vjernike koji uvijek teže istini. Mislimo da je prof. Sejjid Kutub uradio najbolji i najsmisleniji tretman na ovu temu, pokazujući po ovom pitanju superiornost u odnosu na klasične i savremene mufessire.

U njegovom tefsiru *“Fi zilal el-Kur’an”*, ističe: *“Standardizovana povijest prepoznaje kralja po imenu Aleksandar Zulkarnejni, koji bez sumnje, nema nikakve veze sa Zulkarnejnom kojeg Kur’an pominje. Aleksandr je bio Grk, bio je idolopoklonik, dok ovaj o kojem Kur’an časni govori, bio je vjernik, koji je u Allaha vjerovao, u proživljenje i Budući svijet. Astrolog, Ebu Rejhan Bejruni, u knjizi El-asar el-bakije an el-kurun el-halije (الأثار الباقية عن القرون الخالية) ističe: Zulkarnejn koji se u Kur’anu pominje, gledano po imenu, bio je iz Himjera. Jer su kraljevi Himjera dobivali dodatak: Zu, kao: Zu Nuvas, Zu Jezen itd... Dok je njegovo puno ime bilo, Ebu Bekir bin Afrikš. S vojskom je prošao obalom Bjelog mora. Prošao je kroz Tuniz, Maroko i druga mjesta. Posebno je sagradio jedan afrički grad i po njemu je cio kontinent dobio ime. Ovo je samo hipozeta, može biti i istina, ali nemamo načina kako je dokazati. Jer ne možemo istraživati povijest o onome što nam Kur’an časni navodi u sažetom obliku, jer na sličan način Kur’an časni govori i o Nuhu, Hudu, Salihu, a.s., itd.*

Precizno i autentično zapisana povijest, u uporedbu sa povijesti koju su ljudi pisali, koja u uporedbi sa povijesti Kur'ana, relevantno su novije povijesti. Mnogo toga se kroz povijest dogodilo, prije nego što je

moderna povijest počela da to bilježi. Tako da, ta povijesna kazivana o tim događajima nisu relevantna. Kao npr. Tevrat (Stari Zavjet), da nije izornut i da nije odstupio od svoje originalnosti, mogao bi biti referenca nekim od ovih kazivanja, ali nažalost u njemu su ispisane legende za koje se dobro zna da su neistine, u kome je ispisano i prenešeno dosta toga što bez imalo sumnje su dodate originalnoj verziji, koja je objavljena od Allaha, dž.š.

Kao zaključak: Tevrat ne može biti vjeran vjersko-povijesnim kazivanjima¹. Dakle, izuzev Kur'ana časnog, koji je izbjegao promjene i izobličenja, tj. sačuvao svoju autentičnost, originalnost, nemamo drugog izvora, na kojeg se možemo pozvati (osloniti) o povijesnim kazivanjima. Dva su razloga zašto se o Kur'anu ne može suditi (prigovarati) o povijesti:

- 1) Pisana povijest je relativno nova, što podrazumjeva da veliki broj događaja kroz povijest nisu zapisana. Kur'an sadrži veliki broj tih kazivanja, gdje naučno-moderna povijest nema apsolutno nikakvog detalja o tim narativima.*
- 2) Ukoliko je naučna povijest i uspjela da nešto od toga zapiše, onda, ako dodatno uzmemo u obzir čovjeka i njegove slabosti, onda se to nužno odražava na njegov rad i djelatnost. Danas, u vremenu neviđenog razvoja komunikacionih sredstava, svjedoci smo kako se jedan događaj tretira sa različitih, često kontradiktornih aspekata. Nažalost, iz ovog aspekta se i povijest piše, bez obzira na njenu daljnu procjenu ili verifikaciji ...²*

Tako da, isticati da se moderna povijest treba pitati o kur'anskim kazivanjima, to je nešto što i sama logika poriče, prije samog islamskog vjerovanja (ubjeđenja), jer sama metodološka pravila koja su odriježena prema modernim učenjacima, tako nešto poriču. Pitaoci su pitali o Zulkarnejnu, upitali Muhammeda, s.a.v.s., dok, Allah, dž.š., mu

---

¹ Sejjid Kutub, *Fi zilali el-Kur'an*, 1/2710.

² Sejjid Kutub, *Fi zilali el-Kur'an*, 1/2711.

objavio odgovor (u poglavlju Kehf). O ovoj biografiji nemamo druge izvore, tako da, nemamo načina kako pristupiti više informacijam. Kroz tefsire pomenuta su mnoga mišljenja, ali nedovoljno zasnovana na relevantnim izvorima, i ta mišljenja trebamo uzeti sa rezervom zbog israilijata i motiva kojeg sadrže!

U kontekstu Kur'ana opisana su (prikazana) tri putovanja Zulkarnejna: prvi ka Zapadu, drugi ka Istoku a treći između dvije strane ... Tako da, ostanimo vjerni ovom kontekstu u opisivanju ova tri putovanja¹."

2.5.4. Najistaknutije ime od strane učenjaka kralju ili vjerovjesniku poznatom pod imenu Zulkarnejn, ko je on i gdje se geografski nalazi brana pomenuta u Kur'anu?

Mufessiri su različitog stava po ovom pitanju i veliki je broj kontradiktornosti o njegovoj ličnosti, preciznije, o mjestu i vremenu. Tokom istraživanja klasičnih i savremenih tefsira² naišli smo na mišljenja i pristupe iz najrazličitijih perspektiva.

Od mufessira koji su po našem mišljenju dali najlogičnija i najprihvatljivija mišljenja, koja nisu u suprotnosti sa kur'anskim narativom, a također smo i lično usvojili ta njihova objašnjenja kao lični stav, među njima je i Tahir bin Ašur, koji u svome tefsiru: "*Et-tahrir ve et-tenvir*", istakao:

---

¹ Ibid., 1/2711-2712.

² Pogledajte opširnije: Tefsir Imama Taberi, 26/94; Tefsir Imama Rrazi, 21/164-165; Tefsir Imama Kurtubi, 13/364-365; Tefsir Ibn Kesira, 5/189; Tefsir Imama Kasimi: *Mehasin et-Te'vil*, f. 4099; Tefsiri Imama Sa'd, str. 458; Tefsir Imama Zuhajla: *Et-tefsir el-munir*, 6/16-21. i dr.

“... Mufessiri nisu istog mišljenja što se tiče kazivanja, i ko je zapravo Zulkarnejn. Ova razlika u mišljenju je možda posljedica informacija dobijenih iz kazivanja i povjesti ili možda samo zbog razlike u kazivanjima,¹ koji su isticali u svojim kazivanjima veliku nepažnju i nisu verificovali, tj. nisu dovoljno dobro provjerili kazivanja, događaje i zbivanja ovako bitnih oslobodilaca i nedovoljno dobro dekodifikovali ovaj događaj. Iz ovakve prizme su trebali tretirati ovo kazivanje.”²

I to je polazna tačka s koje su trebali krenuti u dokazivanju i odredbi, ko je zapravo Zulkarnejn:

- Prema prvom mišljenju, on je Aleksandar Makednski (Veliki), sin Filipa. A zašto je dobio nadimak *Zulkarnejn* (dvorogi) zbog njegove ispletene kose u obliku roga (dvije pletenice), ili zbog toga što je nosio dvorogi šlem. A neki su mišljenja da u vremenu dok je vladao Egiptom da je na njihovim novčićima nacrtao sebe sa dva roga, pokušavajući da liči na idola Egipćana, Amona.
- Drugo mišljenje učenjaka, da je Zulkarnajni bio kralj iz Himijara, koji se zvao Tubbea Ebu Karb.
- Treće mišljenje, Zulkarnejni bio persijanac, dakle persijski kralj, koji se zvao Afridon bin Athfijan bin Džemšid.

To su najjasniji stavovi i pomenuta mišljenja, dok se na druge stavove i misli ne treba pozivati, pogotovo na njihove reference i pomenute prenosiocice unutar tih stavova.³

---

¹ Koncept čije značenje nalazite na kraju knjige. Prevodilac.

² Tahir bin Ašur, *Ettahriru ve ettenviru*, 16/18.

³ *Ibid.*, 16/18-19.

Najispravnije mišljenje prema Ibn Ašuru

Ako detaljno budemo razmotrili kazivanje, lahko ćemo doći do zaključka da Zulkarnejn nije bio Aleksandar Makedonski (veliki), jer Aleksandar veliki nije bio kralj, a također nije bio vjernik, nego idolopoklonik i kao takav nije bio zaslužan Allahove objave. Ovo ne znači da on nije imao neke druge vrijednosti! Također se tokom njegove povijesti ne pominje gradnja brane između dva mjesta (dva naroda) ...¹

Učenjak Tahir bin Ašur je mišljenja da je on bio kineski kralj iz nekoliko razloga:

- 1) Kinezi su od davnina bili poznati po menadžmentu i zanatstvu (industriji).
- 2) Većina kineskih kraljeva bili su pravedni i znali su da upravljaju kraljevstvima.
- 3) Za njih je bilo svojstveno puštati dugu kosu i da im kosa bude podijeljena na dvije pletenice. S ovog aspekta izgleda kao njegov opis, tj. opis Zulkarnejna ili poznatog kao dvorog.
- 4) Kina, zajedno sa mongolskim provincijama, ima najveće svjetske rezerve bakra i olova. Ovo je činjenica koja je potvrđena i u hadisu Ummu Habibe, r.a., od Zejneb bint Džahš, r.a., da je Vjerovjesnik, a.s., izašao jedne noći i rekao je: *Teško Arapima zbog predstojećih problema! Danas se*

---

¹ Ibid., 16/20.

otvorila jedna pukotina na brani Jedžudža i Medžudža! – zatim pokazao jedan krug srednjim kažiprstom.¹

- 5) Ponos vladanja Arapa završio se kada je u rukama Mongola završio Bagdad. Tako su Mongoli identifikovani kao *Jedžudž i Medžudž*, dok brana pomenuta u Kur'anu, je brana koja djeli teritorije Mongola sa Kinom. Onaj koji je izgradio branu, bio je kralj. Ono što trebamo imati u vidu da je njegovo imenovanje u Kur'anu kao Zulkarnejn, to je zapravo opis, a ne ime, nadimak ili titulla, kao što je izraelskog kralj Šavel nazvao Taluta.² To je bio kralj koji je izgradio branu izmjeđđu Mongola i Kine. Njegovo ime je bilo Čin Šihuang i živeo je 247 godina prije Isaa, a.s., Dakle, jedno stoljeće nakon Aleksandra Velikog (makedonskog). Tada je Kina imala konfučionizam kao svoju religiju. Naravno da su sljedbenici te vjere bili iskreni i pokorni. Kako navode i opisuju povijesne knjige, ovaj razorni kralj je uništio ono što je sagradio, ubijajući također učenjake i paleći knjige.

Nadamo se da su ovo dovoljne informacije o ovom kralju, o velikom Zulkarnejnu, i da su korisne svakom istraživaču, i na kraju ove tematike, kao i uvijek kažemo, samo Allah zna pravu istinu!³

---

¹ Hadis bileže Buhari i Muslim u svojim sahihima.

² Tahir bin Ašur, *Ettahriru ve ettenviru*, 16/22.

³ *Ibid.*, 16/25.

2.5.5. Istaknute karakteristike (osobine) uspješnog liderstva u kur'anskom narativu o Zulkarnejnu

Što se tiče korisnih karakteristika (osobina) liderstva iz narativa Zulkarnejna u Kur'anu, morali smo se osvrnuti na klasične i savremene tefsire, da bismo razradili ovu tematiku kako bi to bio referentan način, i kao istraživač nisam zadovoljan, jer nisam pronašao ono što sam očekivao pronaći, s izuzetkom par klasičnih mufessira, kao što su Imam Kurtubi i par savremenika poput: AbduRahman Sa'da, Tahir bin Ašura, Sejjid Kutuba. Ovo je vjerovatno zbog neprioritetnog tretmana teme liderstva u vremenu mnogih mufessira, jer je tada nacija bila suočena sa drugim izazovima, zato što vladari nisu bili ono što su danas.

Ove karakteristike liderstva možemo ih poredati na sljedeći način:

- 1) **Samopouzdanje i slaganje sa onim što mu Allah odredio od imetka, zdravlja, vlasti i moći**

Imam Kurtubi, komentirajući dio 95. ajeta poglavlja: *"Bolje je ono što mi je Gospodar moj dao ..."* ističe:

Ovdje se kriju dvije poruke:

Prva, dio ajeta: "Bolje je ono što mi je Gospodar moj dao ..." – Zulkarnejn im daje do znanja da moć i vlast koju mu Allah, dž.š., podario, je puno bolje, nego njihova naknada i materijalna kompenzacija koju mu nude. Ono što od vas tražim je radna snaga, tj. ljudi koji će fizički raditi.

Druga stvar: Ovo je dokaz kako je kralju farz, tj. obaveza da narod čuva i da o njemu brine, za njegovo blagostanje i njegova materijalna sredstava. Njihova prava (materijalno) koja su prikupljena u zajedničku kasu, koja je pod menadžmentu, tj. kontroli kralja, i ako štednja Naroda bude potrošena u njihovu korist, projekti koji su za njihovo dobro, njegova obaveza je da je ponovo napune iz imetka naroda, a obaveza kralja je da brine o siuurnosti tog imetka,¹ uz ova tri uslova: - ne isticanja sebe nad njima, korivšivši njihov imetak, podjela mora biti onima kojima je najpotrebnija i podjeliti prema pozicijama i zasluži. Kada se kasa (novac) potroši, mogu to nadoknaditi također i fizičkim radom, tj. sa svojom stručnom spremom, prije svoga imetka. Ukoliko nisu sposobni fizičkim radom nadoknaditi, onda sporazumno moraju izdvojiti dio od svoga imetka, i to bogatstvo se koristi na razuman i kontrolisan način. Tako je djelovao Zulkarnejn kada su mu ponudili isplatu, najprije da ih brani od neprijateljstva Je'džudža i Me'džudža. - On im odgovorio da nema potrebu za njihov imetak, nego za njihov fizički rad, govorevši:

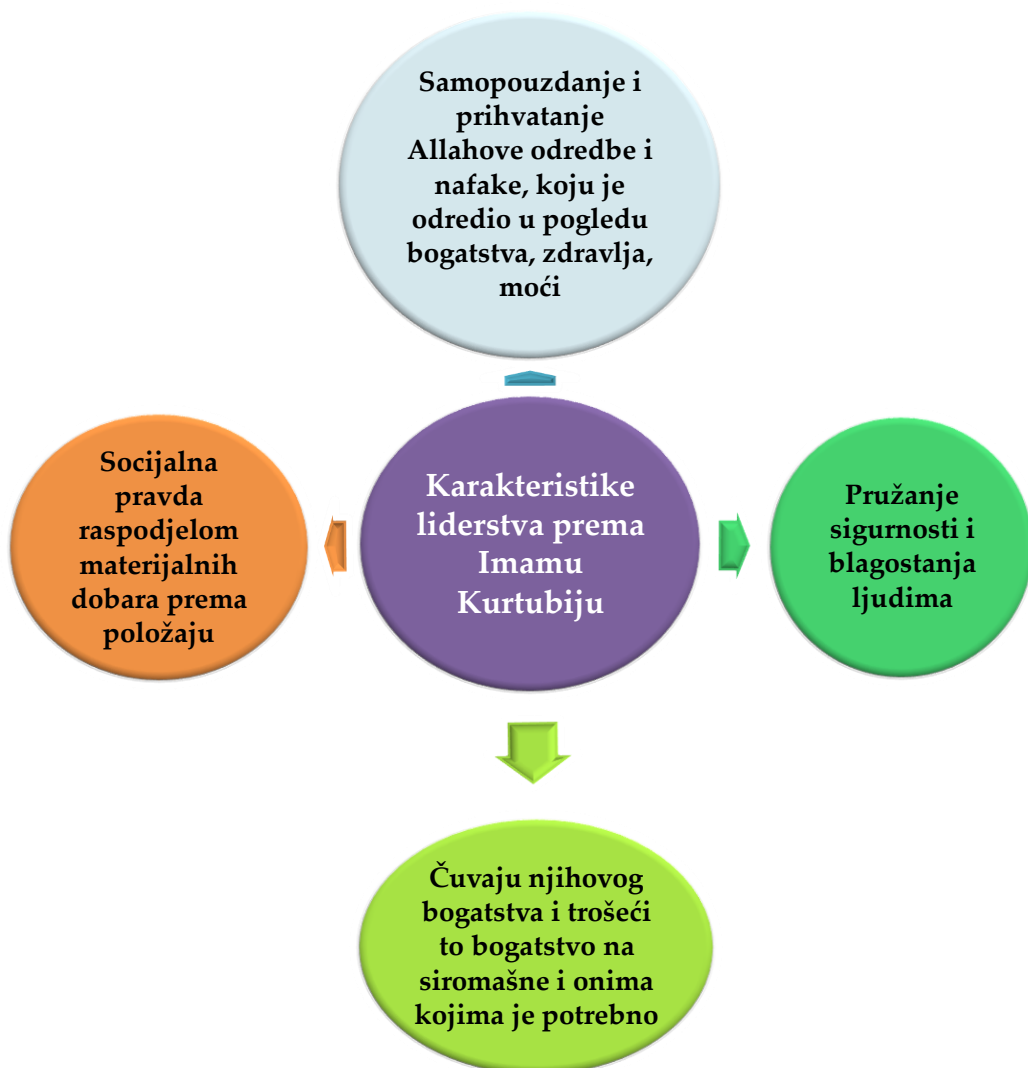
“Pomozite mi za vaše dobro, jer je bogatstvo u mojim rukama, dok su muškarci (ljudi, fizička snaga) u vašim rukama.”

- Zulkarnejn je uvidio da bogatstvo u ovom slučaju ne igra glavnu ulogu i kada bi prihvatio isplatu ili nagradu, to bi umanjilo njegovu potrebu i efikasnost tj. njegovu potrebu za ljudi koji su fizički bili spremni (fizičku moć, snagu), a onda bi morao on isplatiti ljude iz njihovih redova za rad. Zato je ovdje bila primarna potreba fizičko snažni i sposobni ljudi za rad. A također i pravi Lider ne uzima imetak, bogatstvo bez potrebe! I uzimanje od imetka ljudi radi se javno, a ne tajno, potrošnja (podjela) mora biti pravedna, a ne radi profita (ulaganje u kapital), onda se ta raspodjela djeli uz konsultaciju ljudi a ne prema ličnom nahođenju. A Uzvišeni Allah uvijek blagosilja

---

¹ Dio u zagradi nije bilješka prevodioca, već kompletan tekst Imama Kurtubija, koji je prevodilac donio da bi se stvar jasnije razumjela.
Prevodilac.

*zaslužne!*¹ Sljedeći grafikon u sažetom obliku predstavlja karakteristike liderstva prema mišljenju Imama Kurtubija.

¹ Kurtubi, *El-džamii li-ahkami el-Kur'an*, 11/60.

2) Borba protiv korupcije, industrijski razvoj, skromnost i zahvalnost Allahu, dž.š., socijalna pravda i pomoć potrebnima, zaštita građana od pretnji i neprijateljstava bez materijalne naknade, uspostavljanje ustava i zakona, kažnjavanje zlih i nagrađivanje dobrih ljudi itd...

Prof. Sejjid Kutub tumačeći ajete 95-99. iz poglavlja *Kehf* ističe: “... *Taj dobri vođa je odbio materijalnu nadoknadu za posao koji je obavio u skladu sa dobrim programom koji je najavio za borbu protiv zla i nereda na zemlji ... Došao do zaključka da je najbolji način za sprečavanje nereda izgradnja brane između dva brda. Dakle, da bi obavio ovaj posao, tražio je materijal (komadiće rastopljenog gvožđa i bakra) i fizičku pomoć. “... zato me pomozite snagom; načiniću između vas i njih bedem; Dajte mi komade gvožđa !...”* I donjeli su mu komadiće gvožđa: “... *I kad on izravna dvije strane brda ...*”, a od njihovog spljoštenja napravljen je stog “... *reče: “Pušite!”; dok - kad ga učini vatrom ...*”, dakle, kada je gvožđe postalo toliko crveno i postalo skoro kao vatra: “... *reče: “Dajte mi da na njega izlijem (rastopljen) bakar ...*”, odnosno rastopljeni bakar da se pomješa sa gvožđem da bi bio još jači!

Ovaj oblik armature od gvožđa se također koristi u modernim vremenima, jer je utvrđeno da dodavanje malo bakra gvožđu, dodaje snagu i izdržljivost. Ovo znanje je od Allah, dž.š., i zato je zabilježeno i objavljeno u Njegovoj vječnoj Knjizi, i na taj način prethodi modernoj

nauci, sa znanjem i praksi dokazanoj prije mnogo stoljeća, što preciznije i detaljnije samo Allah zna, kada se to tačno dogodilo!¹

S ovim postupkom je Zulkarnejn zatvorio koridor i zajedno sa njima i put Je'džudža i Me'džudža: **"I tako oni (Je'džudž i Me'džudž) nisu mogli ni da ga pređu niti su ga mogli prokopati."**

Zulkarnejn, koji je bio blagoslovljen znanjem i snagom od Allaha, i pored toga nije smatrao da je pred njega lagani i prosti zadatak, dakle, nije bio obmanut blagodatima,² nego skromno i zahvalno Allahu uradio svoj zadatak, kao znak iskupljenja prema blagodatima i milosti Allaha prema njemu. Niti jednom nije istakao neovisnost od Allaha, nasuprot tome, iskazivao slabost, oslanjajući i predajući se u potpunosti Allahu Uzvišenom. Pokazao je također i mudrost sa kojom je obdaren bio, govoreći, da će doći dan i da će ta brda, prije Kijametskog dana, biti sravnjena: **"Ovo je blagodat Gospodara moga!"** – reče on. **"A kada se prijetnja Gospodara moga ispuni, On će ga sa zemljom sravniti, a prijetnja Gospodara moga će se, sigurno, ispuniti."**

Ovim primjerima završavamo i narativ o Zulkarnejnju, kao savršenog primjera časnog lidera, kojem je Allah, dž.š., dao snagu i vlast na zemlji, i za kojeg je bilo potrebe i na Istoku i na Zapadu. Nije bio prevarant, umišljen ili arogantan. Moć i uspjeh nisu bila njegova sredstva za ličnu i materijalnu korist, niti za iskorišćavanje ljudi ili

---

¹Sejjid Kutub, *Fi zilali el-Kur'an*, 1/2714.

²AbduRahman Sa'd, *Tefsiru el-Kerimi el-Mennan*, 487., u uporedbi skromnosti i zahvalnosti Sulejmana, a.s., o datim blagodatima i Karunovu oholost i uobraženost. Karun je sve te blagodati pripisao sebi, a ne kao dar od Allaha, dž.š.

radi ličnih interesa. Osvojene teritorije nije ih tretirao zakonima ropstva niti je njihove stanovnike ugnjetavao kao tiranin. Djelio je pravdu gdje god se nalazio, pomagao ljudima na svakom mjestu, obezbjeđivao im slobodu i sigurnost bez materijalne naknade. Priliku koju mu je Allah dao, koristio za dobrobit ljudi, u korist eksploatacije, promjene i regulisanja, otklanjanja neprijateljstva i ostvarivanja bezbednosti i mira. I nikada nije zaboravljao zahvaljivati Allahu na milost i blagodati, i uvijek bio svjestan Njegove moći i snage i da će se on, Zulkarnejn, jednoga dana (kao i svi drugi), vratiti Allahu, dž.š.¹

Poenta kazivanja je u ispoljavanju platforme Zulkarnejna o načinu vladanja sa oslobođenim zemljama i onima koji su mu se potčinili i bili pod njegovom vlašću: "Reče: "Što se tiče onog ko čini zulum, pa kaznićemo ga, zatim će biti vraćen Gospodaru svom, te će ga kazniti kaznom strašnom. A što se tiče onog ko vjeruje i čini dobro, pa imaće on plaću dobru, i govorićemo mu iz odredbe Naše lahko." - Dakle, Zulkarnejn je dao do znanja da će zlotvori biti kažnjeni na ovom svijetu, a da će kažnjenji biti i na Budućem, kaznom kojom čovjek ne može ni da pomisli. Dok što se tiče bogobojazih vjernika, bit će nagrađeni, dostojanstveno tretirani i privilegovani.

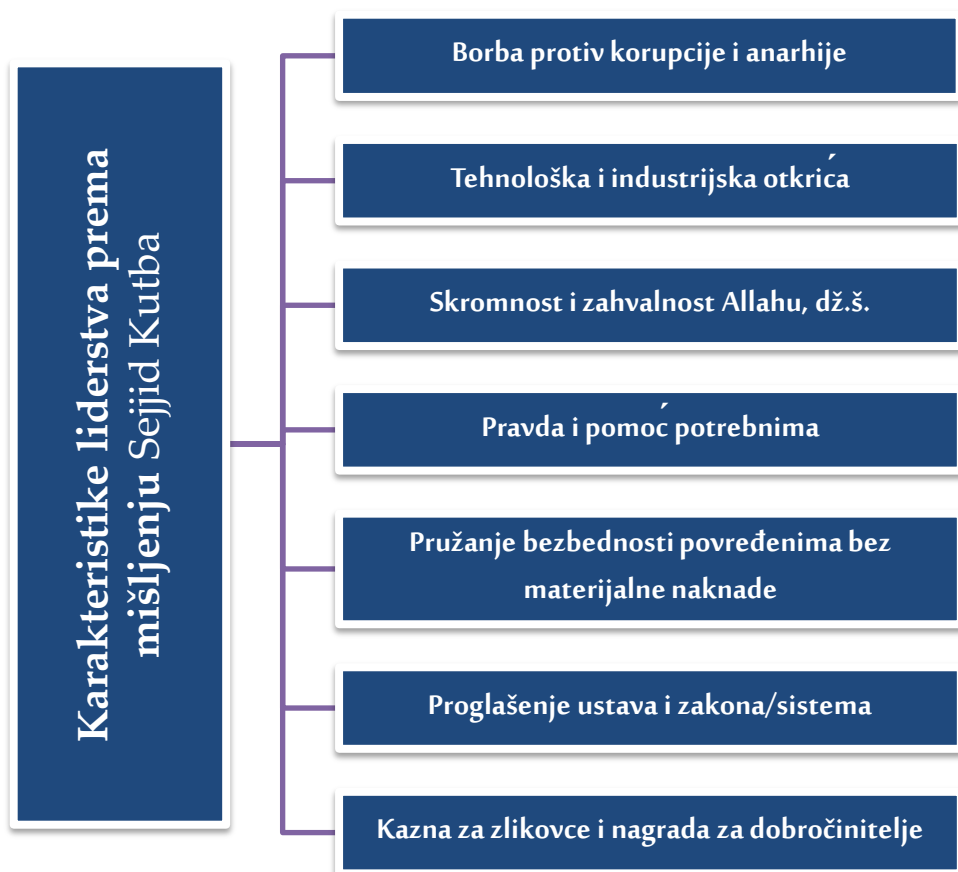
Ovo je platforma dobrog lidera, ovo je ustav koji treba da ima svaki narod i vođa. Dobar vjernik treba da se osjeća ponosnim, biti favorizovan, biti nagrađen, dok prekršilac prava, zločinac, mora dobiti kaznu. Kada dobročinitelj nađe nagradu za dobra djela i poštovanje u društvu, a zlotvor dobije zasluženu kaznu za zločin, to će poslužiti kao pouka i motiv da se nastavi pošteno i produktivno. U suprotnom, ako

---

¹ Sejjid Kutub, *Fi zilali el-Kur'an*, 1/2714.

se preokrenu kriterijumi moći, gdje se umjesto dobrotvora nagrađuju i odaju počast zlikovcu, kada se pošteni ignorišu, pa čak i više od toga protiv njih bore, onda se sva vlast pretvara u oruđe nasilja, prelazi u ruke tiranina i cjeli društveni sistem će se poremetiti, sve dok taj sistem ne postane jedan totalni haos ...¹

U nastavku pogledajte kratak grafički sažetak indikatora liderstva prema učenjaku Sejjid Kutbu, (Allah mu se smilovao!).

¹ Ibid., 1/2712-2713.

3) Poštenje i pravda, inspiracija od Allaha i oslonac na Njega, proširenje vladavine, dolazak u zemlji Jedžudža i Medžudža, izgradnja brana i mostova da bi se izbeglo nasilje i zaštitili povređeni od nasilja i nepravde, posvećenost industriji i zanatu, korišćenje ljudske moći u postizanju ciljeva...

Imami Tahir bin Ašuri ističe:

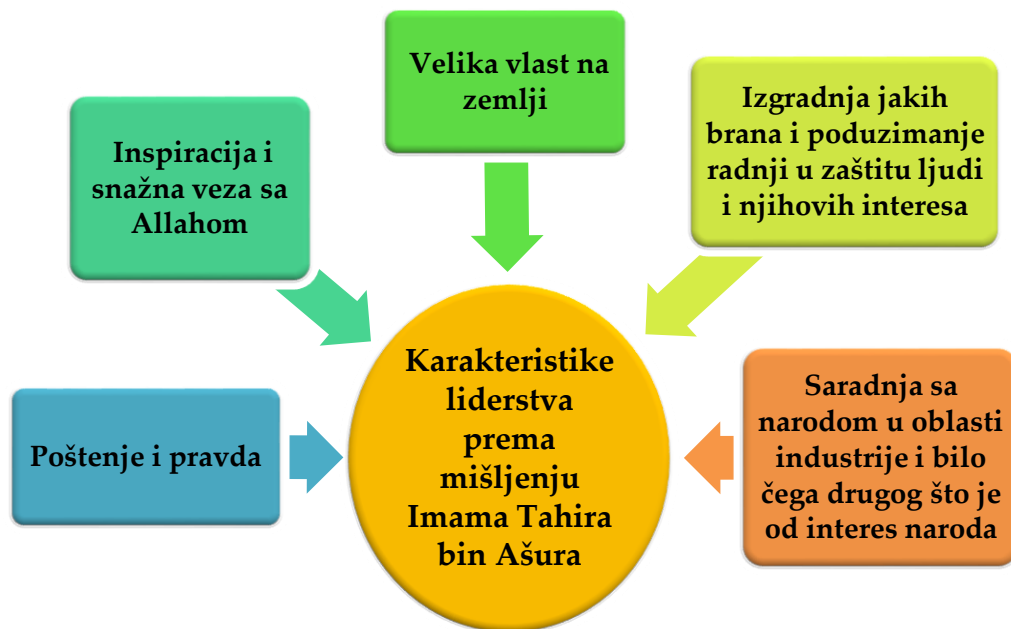
Ovo kur'ansko kazivanje nam pokazuje karakteristike lidera i liderstva, koje su nam potriebne (u odgoju i izgradnji novih modela):

- 1) *On (Zulkarnejn) bio je častan i pravedan kralj;*
- 2) *Inspirisan od strane Allaha, dž.š.;*
- 3) *Njegova vlast je bila prostranjena na veliki broj zemalja;*
- 4) *Obišao mjesta gdje su živjeli Jedžudži i Medžudži, koji su geografski živjeli na teritoriji kojoj je on vladao. Između Istoka i Zapada, dakle, niti na Istoku niti na Zapadu, kao što je predviđeno ispitivanjem ili praćenjem putem njegovih sredstava;*
- 5) *Izgradio zid koji je bio prepriječka između Jedžudže i Medžudže;*
- 6) *Sa sobom je imao tim stručnjaka za obradu gvožđa i građevinarstva¹.*

---

¹ Ibn Ašur, *Ettahriru ve ettenviru*, 16/25.

Sažetak leaderskih karakteristika iz perspektive imama Tahira bin Ašura:

Na kraju smatramo da koncept, karakteristike i osobina liderstva prema modelu Zulkarnejna dovoljne su prikazati primjeran model svima onima koji žele biti uspješni lideri i budu sljeđeni od ostalih u svakom vremenu i na svakom mjestu.

U nastavku, u sažetom obliku, dodali bih smo još par stvari o Zulkarnejnu.

Napori učenjaka da utvrde vrijeme i mjesto kada je i gdje živio su isključivo naučni, koji mogu biti prihvatljivi ili odbijeni, jer Kur'an časni ne navodi takve podatke, niti su ciljani u kontekstu kojem se pominje Zulkarnejn u Kur'anu časnom.

Nije nemoguće da neko od mufessira i otkrije te podatke, jer kur'anska čuda nikad ne prestaju i vrata otkrića se nikad ne zatvaraju, tj. vrata kur'anских otkrića otvorena su do Sudnjega dana. Dakle, kur'ansko čudo i njegove mudrosti bit će naučno analizirana i puno novog otkriveno u svakom vremenu do Kijametskog dana.

Kontekst kazivanja o ovom velikom lideru u Kur'anu časnom je njegovo liderstvo; njegovu vjersku pripremljenost, njegov intelekt, njegov moral i emocije i višedimenzionalne karakteristike i sposobnosti u borbi protiv svih oblika zla, i predstavljanja svih individualnih i društvenih osobina koje afirmišu prave islamske vrijednosti.

A Allah najbolje zna!

3. PROPALI PRIMJERI LIDERSTVA IZ PRIZME KUR'ANA

3.1. Propali primjeri liderstva

Kur'an se odlikuje rijetkom i unikatnom metodologijom u smislu predstavljanja, analiziranja a potom i prosuđivanja događaja. Odlikuje se nepristrasnošću i objektivnošću u pojašnjavanju pozitivnih ili negativnih aspekata određenih događaja ili pojava. Kao ilustraciju navešćemo slučaj sa alkoholom, koji je u Kur'anu opisan kao:

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ ۖ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ
مِن نَّفْعِهِمَا﴾ [سورة البقرة: 219]

“Pitaju te o vinu i kocki. Reci: ”Oni donose veliku štetu, a i neku korist ljudima, samo je šteta od njih veća od koristi.”
[Kur'an: Bekare: 219.]

Argumentacija ajeta leži u pojašnjenju da Allah, dž.š., govori o svrhi zbog koje su se ljudi bavili alkoholom i kockom, i uprkos velikom grijehu, neki ljudi su imali materijalnih koristi.

Trgovci su imali korist od prodaje alkohola, ne brineći o bilo čemu drugom, tj. o vjerskoj zabrani ili propisane kazne.

Ovu kur'ansku metodologiju objektivnog predstavljanja stvari možemo primjetiti i u tretmanu nekih opresivnih i represivnih modela liderstva, dakle, propalih modela, koji su pomenuti od strane poslanika tokom čitave ljudske povijesti, moduli koji čak u različitim oblicima i dandanas postoje i po tim modelima se i dalje vlada. Konkretni primjer ovoga što navodimo je slučaj velikog tiranina (zlikovca), Faraona, i njegova dva destruktivna ministra, Karuna i Hamana. O kojima nam Allah, dž.š., u Kur'anu časnom govori:

﴿وَنَادَى فِرْعَوْنُ فِي قَوْمِهِ قَالَ يَا قَوْمِ أَلَيْسَ لِي مُلْكُ مِصْرَ وَهَذِهِ الْأَنْهَارُ تَجْرِي مِن تَحْتِي أَفَلَا تُبْصِرُونَ﴾ ﴿٥١﴾ أَمْ أَنَا خَيْرٌ مِّنْ هَذَا الَّذِي هُوَ مَهِينٌ وَلَا يَكَادُ يُبِينُ ﴿٥٢﴾ فَلَوْلَا أُلْقِيَ عَلَيْهِ أَسْوِرَةٌ مِّنْ ذَهَبٍ أَوْ جَاءَ مَعَهُ الْمَلَائِكَةُ مُقْتَرِنِينَ ﴿٥٣﴾ فَاسْتَخَفَّ قَوْمَهُ فَطَاعُوهُ ۖ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ﴾

[سورة الزخرف: 51-54]

(1) "I faraon obznani narodu svome: "O narode moj" – reče on – "zar meni ne pripada carstvo u Misiru i ovi rukavci rijeke koji ispred mene teku, shvaćate li? I zar nisam ja bolji od ovog bijednika koji jedva umije govoriti? Zašto mu nisu stavljene narukvice od zlata ili zašto zajedno sa njim nisu došli meleki?" I on zavede narod svoj, pa mu se pokori; oni su, doista, bili narod grješni." [Kur'an: Zuhruf: 51-54.]

Dokazi iz ovog ajeta leže u faraonovoj tvrdnji o apsolutnoj moći i vlasti, njegovoj aroganciji prema ljudima i njegovom strahu od njih, zatim potcjenjivanju njihovog intelektualnog nivoa i njegovim stalnim sumnjama. Njegov narod je bio griješan, a faraonova nepravedna vladavina je bila povod kazne koju su skupo platili zbog njihovih grijeha. Ne nalazeći pred sobom drugo rješenje, uvijek prema onome što im Faraon diktirao i naređivao, a također i zbog svog jadnog stanja kao posljedica grijeha, oni su sljedili i u potpunosti bili pokorni i poslušni Faraonu.

Poznati učenjak, Fahrudin Rrazi, je uradio odličnu interpretaciju ovog ajeta i nudi nam lijepu i sadržajnu analizu:

Ajet sadrži nekoliko bitnih mesela/pitanja:

Prvo pitanje/mesela: Cilj povratka na kazivanje Musaa, a.s., s Faraonom, na ovom mjestu je urađeno kako bi potvrdili ono što je ranije rečeno. Zato što su Kurejšije (idolopoklonici) osporili

poslanstvo Muhammeda, s.a.v.s., pod izgovorom da je bio siromašan i bez vlasti. Nakon otkrivanja izazovnih čuda od strane Musaa, a.s., u čiju autentičnost nemamo sumnje, tako da, slično ono što su Kurejšije govorili Muhammedu, s.a.v.s., to je i Faraon govorio: Ja sam bogat i moćan (vladar). Zar ne vidite da mi vlast i dominacija Misra (Egipta) u potpunosti pripada, i da rijeke koje teku zapravo teku pod mnom i mojom vladavinom. Dok Musa, a.s., je siromašan, prezren i ne može se dobro izražavati. Tako da, prema načinu razmišljanja Faraona, kako se može slijediti i slušati čovjek koji je siromašan, za razliku od onog koji ima vlast i veliko bogatstvo. Dakle, sumnju koju su Kurejšije (idolopoklonici) bacali na poslanstvo Muhammeda, s.a.v.s., koju pominje i Kur'an časni: **"I rekoše: "Što ovaj Kur'an nije objavljen velikom čovjeku iz dva grada?"** (Zuhruf, 31.) Imali su ovim za cilj jednog od njihovih dva lidera - El Velid bin el Mugire iz Mekke ili Urva bin Mas'ud el Sakafi iz Taifa – znači: prema njihovom mišljenju Muhammed, s.a.v.s., nije zaslužio da mu Kur'an časni bude objavljen, jer nije dovoljno veliki (uspješan, zaslužan, meritoran itd!!). Što je već viđeno u povjesti između Faraona i Musaa, a.s.

Svrha ovog kazivanja je da potvrdi dvije stvari:

Prva stvar, argumentacija nevjernika i neznalica da ospore poslanstvo – poslanicima, s optužbama i neosnovanim sumnjama, gdje uopšte ne trebamo pridavati pažnju a ni važnost;

Druga stvar: Kada je Faraon bio na vrhuncu materijalnog bogatstva na ovome svijetu, utopljen biva i završava svoj život i ujedno to je i kraj i za tvoje neprijatelje ili takav će biti (o Muhammede!).

Dakle, poenta kazivanja nije samo kao povijesna priča, nego pouka i poruka koju donosi, da se to ponavlja, da je to već viđeno tokom povijesti i odgovor na pomenute sumnje ... !!!¹

Također drugi ajet koji se odnosi na Faraonov neuspjeli primjerom je sljedeći:

---

¹ Fahrudin Rrazi, *Mefatih el-gajb*, 1/186, durgu meselu/pitanje nismo pomenuli.

﴿ وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرِي فَأَوْقِدْ لِي يَا هَامَانَ عَلَى
الطِّينِ فَاجْعَلْ لِي صَرْحًا لَعَلِّي أَطَّلِعُ إِلَى إِلَهِ مُوسَى وَإِنِّي لَأَظُنُّهُ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴾
[سورة القصص: 38]

(2) "O velikaši" – reče faraon – "ja ne znam da vi imate drugog boga osim mene, a ti, o Hamane, peci mi opeke i sagradi mi toranj da se popnem k Musaovu Bogu, jer ja mislim da je on, zaista, lažac!" [Kur'an: Kasas: 38.]

Dokaz iz ovog ajeta kao što navodi poznati učenjak Ibn Ašur, leži u diskursu Faraona, koji se trudi u svome govoru ubjediti svoje velikane u svoju lažnu božanstvenost (tvrdnja da je bog!), i da ne poznaje drugog boga osim njega, na taj način pokušavajući da poništi ono što je Musa, a.s., pozivao, kako se pripovjeda u poglavlju Šuara, 24., i 26., ajeta, tekstualno:

"(Musa) reče: "Gospodar vaš i Gospodar očeva vaših ranijih." i "(Musa) reče: "Gospodar nebesa i Zemlje i onog između njih, ako ste uvjereni."

Faraon je narodu govorio da ne vjeruje u ono što Musa, a.s., poziva i da je njegovom narodu samo on bog i niko drugi mimo njega.¹

(3) Kur'an nam preneo i o slučaju velikaša naroda Šuajba, a.s, despota i tirani, koji su nemilosrdno zlostavljali nedužan narod. Allah, dž.š., kaže:

﴿ قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَنُخْرِجَنَّكَ يَا شُعَيْبُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَكَ مِنْ قَرْيَتِنَا أَوْ لَتَعُوذُنَّ فِي مِلَّتِنَا ۚ قَالَ أَوَلَوْ كُنَّا كَارِهِينَ ﴿٨٨﴾ قَدْ افْتَرَيْنَا عَلَى اللَّهِ كَذِبًا إِنْ عُدْنَا فِي مِلَّتِكُمْ بَعْدَ إِذْ نَجَّانَا اللَّهُ مِنْهَا ۚ وَمَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَعُودَ فِيهَا إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّنَا ۚ وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا ۚ عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا ۚ رَبَّنَا افْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ وَأَنْتَ خَيْرُ الْفَاتِحِينَ ﴿٨٩﴾ وَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَئِنِ اتَّبَعْتُمْ شُعَيْبًا إِنَّكُمْ

¹ Ibn Ašur, *Ettahriru ve ettenviru*, 21/122.

إِذَا الْخَاسِرُونَ ﴿٩٠﴾ فَأَخَذْتَهُمُ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جَاثِمِينَ ﴿٩١﴾ الَّذِينَ كَذَّبُوا
شُعَيْبًا كَأَن لَّمْ يَغْنَوْا فِيهَا الَّذِينَ كَذَّبُوا شُعَيْبًا كَانُوا هُمُ الْخَاسِرِينَ ﴿سورة الأعراف:

﴿88-92﴾

(3)- *“Glavešine naroda njegova, one koje su bile ohole, rekoše: “Ili ćete bezuvjetno vjeru našu prihvatiti, ili ćemo mi, o Šuajbe, i tebe i one koji s tobom vjeruju iz grada našeg istjerati.” – “Zar i protiv naše volje?” – reče on. “Ako bismo vjeru vašu prihvatili nakon što nas je Allah spasio nje, na Allaha bismo laž iznijeli. Mi je ne trebamo prihvaćati, to neće Allah, Gospodar naš, jer Gospodar naš znanjem Svojim sve obuhvaća; u Allaha se uzdamo! Gospodaru naš, Ti presudi nama i narodu našem po pravdi, Ti si sudija najpravedniji!” A glavešine naroda njegova, one koje nisu vjerovala, rekoše: “Ako pođete za Šuajbom, bićete sigurno izgubljeni.” I zadesi ih potom strašan potres i oni osvanuše u zemlji svojoj mrtvi, nepomični. Oni koji su smatrali Šuajba lašcem – kao da nikada u njoj nisu ni bili; oni koji su smatrali Šuajba lašcem, oni su nastradali” [Kur’an: A’raf: 88-92.]*

Pojašnjava učenjak Šeukani u svome tefsiru *Fet’h el-Kadir*, da argumentacija ajetima ovih polemika krije se u tome što: *“... Velikaši se nisu zadovoljili napuštanjem vjere, iskazivanjem bahatosti i protivljenja pozivu upućen od strane Šuajba, a.s., otišli su još dalje ispoljavajući nasilje, oholost/arogantnost i preteći vjerovjesniku i njegovim sljedbenicima, da će ih nasilno iseliti iz zemlje (njihova podneblja) ili ih vratiti ponovo na staru vjeru (idolopoklonstvo). Dakle, pred sobom su imali samo jedno od dva rješenja: deportacija¹ ili povratak na idolopoklonstvo.”²*

¹ Kao u vremenu komunističkih režima u Albaniji i bivšoj Jugoslaviji, a tako i u Sovjetskom Savezu.

² Imam Šeukani, *Fet’h el-Kadir*, 1/486. Ovaj metod nasilja i diktature je postojao i postoji i dandanas u 21. stoljeću, “ ili s nama, ili protiv nas”!!!

(4) Ovaj proces odbacivanja i nasilnog suprotstavljanja nalazimo i u narativu Ibrahima, a.s., sa svojim nasilnim narodom, koji mu nisu samo prijetili, nego i pokušali živog ga spaliti, kako bi se se jednom za svagda otarasili njega i njegovog poziva. Ali, Allah, dž.š., ga spasio razbijajući zamke tog surovog naroda. Kur'an nam donosi detalje njihovog surovog i varvarskog djelovanja prema Ibrahimu, a.s:

﴿وإبراهيمَ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ ۖ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٦﴾ إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا وَتَخْلُقُونَ إِفْكًا ۚ إِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَابْتَغُوا عِنْدَ اللَّهِ الرِّزْقَ وَاعْبُدُوهُ وَاشْكُرُوا لَهُ ۗ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ وَإِن تَكَذَّبُوا فَقَدْ كَذَّبَ أُمَمٌ مِّن قَبْلِكُمْ ۗ وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿١٨﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا كَيْفَ يُبْدِئُ اللَّهُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ ۚ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿١٩﴾ قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ بَدَأَ الْخَلْقَ ۚ ثُمَّ اللَّهُ يُنشِئُ النَّشْأَةَ الْآخِرَةَ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾ يُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ وَيَرْحَمُ مَن يَشَاءُ ۗ وَإِلَيْهِ تُقْلَبُونَ ﴿٢١﴾ مَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ ۗ وَمَا لَكُمْ مِّن دُونِ اللَّهِ مِن وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٢٢﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَلِقَائِهِ أُولَٰئِكَ يَئِسُوا مِن رَّحْمَتِي وَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٣﴾ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَن قَالُوا اقْتُلُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ فَأَنجَاهُ اللَّهُ مِنَ النَّارِ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٢٤﴾

[سورة العنكبوت: 16-24]

4 - "Ibrahimin, govorio svome narodu: "Allahu se jedino klanjajte" – govorio je on narodu svome – "i Njega se bojte, to vam je bolje, da znate. Vi se, mimo Allaha, kumirima klanjate i laži smišljate. Oni kojima se vi, mimo Allaha, klanjate ne mogu vas nikakvom hranom nahraniti; vi hranu od Allaha tražite i

Njemu se klanjajte i Njemu zahvalni budite! – Njemu ćete se vratiti.” – Ako vi smatrate lažnim mene, pa smatrali su lažnim svoje poslanike i narodi prije vas; a poslanik je jedino dužan da jasno obznani. Zar ovi ne vide kako Allah sve iz ničega stvara? On će to opet učiniti; Allahu je to, zaista, lahko. Reci: ”Putujte po svijetu da vidite šta je On iz ničega stvorio. I, Allah će to, poslije, po drugi put stvoriti. Allah, zaista, sve može; On kažnjava onoga koga On hoće i milost ukazuje onome kome On hoće, i Njemu ćete se vratiti. Njegovoj kazni nećete umaći ni na Zemlji ni na nebu, a nemate, mimo Allaha, ni zaštitnika ni pomagača. A onima koji neće da vjeruju u Allahove dokaze i u susret s Njime, njima nije stalo do Moje milosti – njih čeka patnja nesnosna. Odgovor naroda njegova bijaše: ”Ubijte ga ili spalite!” – ali, Allah ga je iz vatre izbavio. To su, uistinu, dokazi za narod koji vjeruje.” [Kur’an: Ankebut: 16-24.]

Šejh Muhammed el-Emin Šenkiti, pojašnjavajući ove ajete u njegovom tefsiru: “*Advau el-bejan*”, ističe: “U ovom časnom ajetu, Allah, dž.š., navodi nakon što je Njegov vjerovjesnik, Ibrahim, a.s., argumentima učutkao svoj nevjernički narod, jasnim i jakim dokazima, a oni nisu mogli pronaći drugi izlaz, nego li koristiti silu, snagu, zato i rekoše: spalite ga ili ga masakrirajte, ako želite pomoći i podržati svoje idole! To je bila tradicija zagovornika sujeta i idolopoklonika, koji su koristili nasilje kao sredstvo protiv istine kad god njihovi argumenti ne mogu dokazati istinu.”¹

(5) Još jedan primer negacije i tiranije možemo pronaći i u kazivanju *As’hab el-uhdud*,² koji su spalili žive ljudi samo zato što

---

¹ Muhammed El-Emin eš-Šenkiti, *Advau el-bejan fi îdahi el-Kur’an bi el-Kur’an*, 4/162.

² Ovaj masakr - holokaust, ukratko prema nekim islamskim izvorima, **Sahih El Muslima, Musneda Imam Ahmeda i Sunnen Imama En Nesai**, se dogodio četrdeset godina prije Objave Muhamedu, a.s., u Jemenu sa hrišćanima grada Nedžran ja Jugu Saudiske Arabije, razlog je bio što su prešli iz judaizma u hrišćanstvo, i zbog osвете njihovog kralja *Zu Nevvas el*

su vjerovali u Allaha, Stvoritelja nebesa i zemlje. Allah plemeniti nam i o ovom primjeru navodi u Kur'anu časnom kroz kazivanje, kako je grupa iskrenih vjernika očuvala svoju vjeru bez obzira na tome što su svojim životima platili svoje ubjeđenje i vjeru:

﴿قُتِلَ أَصْحَابُ الْأُخْدُودِ ﴿٤﴾ النَّارِ ذَاتِ الْوُقُودِ ﴿٥﴾ إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ ﴿٦﴾ وَهُمْ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ ﴿٧﴾ وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّا أَن يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ﴿٨﴾ الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٩﴾ إِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا فَلَهُمْ عَذَابٌ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ عَذَابُ الْحَرِيقِ ﴿سورة البروج: 4 - 10﴾

“Prokleti neka su oni koji su rovove iskopali, i vatrom i gorivom ih napunili, kada su oko nje sjedili i bili svjedoci onoga što su vjernicima radili! A svetili su im se samo zato što su u Allaha, Silnoga i Hvale dostojnoga, vjerovali, čija je vlast i na nebesima i na Zemlji – a Allah je svemu Svjedok. One koji vjernike i vjernice budu na muke stavljali pa se ne budu pokajali – čeka patnja u Džehennemu i isto tako prženje u ognju.”

[Burudž: 4-10]

Ebu Suudi, je napravio lijepo pojašnjenje ovih ajeta i ovog kazivanja, za koje mislimo da je vrijedno pomena. U svome tefsiru: *Iršad el-akl esselim*, istakao: “Kaže se da je ciljano: njihovo ubistvo! Ali, kakvo god značenje bilo, rečenica je **haberije** (rečenica koja najaoljuje)¹. Još detaljnije, izgleda kao da je **duaije** (molbena

---

Jahudi Zur'ah ibn Tebban Esa'ad el Himjerij s vojskom ih žive spalio, bacio ih u duboke jame pune vatre. Pogledajte opširnije: el Tefsir el Munir fi el Akideti ve el Šeriatu ve el Menhedž, 30/153.

¹ Na arapskom jeziku, riječ; *haberije* označava rečenicu koja sadrži haber, vijest, koja može biti tačna ili netačna. **Prevodilac.**

rečenica), ukazujući na odgovor. Kao da je rečeno: “Kunem se (u ovo) da negatori, poricatelji u Mekki su prokleti kao ubice na Uhduda!”.

Ovo poglavlje je objavljeno kako bi ojačalo vjernike i njihovu vjeru, da budu strpljiviji, da ih ohrabri i kako bi pokazali snažniji otpor prema nevjernicima uz primjer strpljenja i kazivanja prijašnjih naroda.

Istovremeno, da znaju da su njihovi nasilnici ili kao nasilnici ranijih Naroda, prema vjernicima i prokleti su, kao što su i oni prijašnjih Naroda bili prokleti i da zaslužuju epitet zulumčara, kao što su i oni prijašnji bili ...”¹

3.2. Udaljavanje neuspješnih lidera od njihovih sljedbenika

Dokaz grijeha, nepravde, pa sa tim i neuspjeha navedenih primjera liderstva navedenih u prethodom djelu studije i udaljavanje sljedbenika od svojih nadređenih (lidera), proklinjanje, dova o njihovoj kazni na Danu sudnjemu, tj. najpravednijem danu kada ćemo naša djela postaviti na Mizanu (vagi) i zavladata apsolutna pravda. U Kur'anu časnom su opisane šokantne scene gdje dominira uvrijeda, prokletstvo i mržnja, gdje kao ključan faktor biva interesno prijateljstvo i slava u karijeri. Allah, dž.š., kaže:

﴿يَوْمَ تَقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَا لَيْتَنَا أَطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا
الرَّسُولَ﴾ ﴿٦٦﴾ وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلَا ﴿٦٧﴾
رَبَّنَا آتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَالْعَنَهُمْ لَعْنًا كَبِيرًا ﴿٦٨﴾

¹ Ebu Suud, *Iršadu el-akli esselim*, 9/136.

“Na Dan kad se njihova lica u vatri budu prevrtala, govoriće: “Kamo sreće da smo se Allahu pokoravali i da smo Poslanika slušali!” I govoriće: “Gospodaru naš, mi smo prvake naše i starješine naše slušali, pa su nas oni s Pravoga puta odveli; Gospodaru naš, podaj im dvostruku patnju i prokuni ih prokletstvom velikim!” [Kur’an: Ahzab: 66-68.]

Gdje možemo vidjeti ozbiljnijeg i težeg slučaja od ovog?

Onaj koji ga je do juče, dok je bio živ voleo, pratio, slijedio, danas je protiv njega i vrijeđa ga. Neka nas Allah zaštiti licemjernih ljudi!

Učenjak, AbduRrahman Sa’d, tumačeći ove ajete ističe:

“Kada su saznali da će oni i njihovi lideri skupa biti kažnjeni, htjeli su da iskalju bijes nad njima, pa su govorili: O Allah! Kazni ih dvostruko i vječno neka su prokleti!” Allah im reče da će svi oni zajedno biti dvostruko kažnjeni, zbog sudjelovanja u nevjerstvu i grijeshenju, tako da i kaznu ćete zajedno podijeliti i ako kazna može biti različita, u ovisnosti od težine zuluma i grijeha kojeg ste počinili ...¹”

Ovo bolno i depresivno stanje, tj. proklinjanje, psovke i vrijeđanje između sljedbenika i predvodnika, Kur’an časni govori u još jednom posebnom poglavlju (Ankebut-Pauk):

﴿ وَقَالَ إِنَّمَا اتَّخَذْتُمْ مِّن دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا مَّوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ وَيَلْعَنُ بَعْضُكُم بَعْضًا وَمَأْوَاكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُم مِّن تَأْوِيلٍ ﴾ [سورة العنكبوت: 25]

“Vi ste” – reče on – “mimo Allaha kumire prihvatili da biste u životu na ovome svijetu međusobne prijateljske odnose održavali, a poslije, na Sudnjem danu, jedni drugih ćete se

---

¹ AbduRrahman Sa’d, *Tejsir el-Kerimi err-Rrahman fi Tefsiri kelami el-Mennan*, 6/1403.

odricati i jedni druge ćete proklinjati, vatra će vaše boravište biti, i niko vam u pomoć neće moći priteći." [Kur'an: Ankebut: 25.]

Ovo je božanska pravda i to je objektivni sud prema ljudima, na danu kada im ništa neće pomoći osim čistog srca, jer zločinački lideri i despoti, koji zapovjedaju i zabranjuju, donose odluke i potpisuju svojim radnicima naređuju i obavezuju ih da rade i djeluju bez njihove volje. Zato, svako mora dobiti odgovarajuću kaznu ili nagradu, svima prema zaslugi!

Na Sudnjemu danu bit će pravi obračun s kriminalcima i njihovom tiranijom!

Pored velikog broja primjera navedenih u Kur'anu časnom, prikazat ćemo još jedan primjer i dokaz neuspješnog modela liderstva i lažnih veza između lidera i njihovih sljedbenika, Kur'an časni nam donosi nevjerovatne opise, gdje će se dogoditi trenutak razdvajanja i distanciranja između kratkovidnih i neukih sljedbenika i tiranskih i devijantnih vođa.

Allah, dž.š., kaže:

إِذْ تَبَرَّأَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَرَأَوْا الْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ ﴿١٦٦﴾ وَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا لَوْ أَنَّا كُنَّا كَرَّةً فَنَتَّبَرَّأَ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّأُوا مِنَّا كَذَلِكَ

يُرِيهِمُ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ حَسَرَاتٍ عَلَيْهِمْ ۖ وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنَ النَّارِ ﴿١٦٧﴾

[سورة البقرة: 166 – 167]

"Kada će se glavešine, za kojima su se drugi povodili, svojih sljedbenika odreći i kada će veze koje su ih vezale prekinute biti, i oni patnju doživjeti, kada će sljedbenici njihovi uzviknuti: "Da nam je samo da se vratimo, pa da se i mi njih odrekujemo kao što su se oni nas odrekli!" Eto, tako će Allah njima djela njihova po njih kobnim pokazati i oni iz vatre neće izlaziti." [Bekare: 166-167.]

Imam Kurtubi interpretirajući ovaj ajet ističe:

To znači da se sljedbenici i predvodnici-vođe distanciraju u kufri (neovjerstvu). Ovo je komentirano i na drugačiji način, da je ovdje rečeno u opštem obliku (značenju), odnosno da obuhvata svakog sljedbenika (što meni kao autor studije, izgleda logičnije i tačnije): "... kada kaznu budu ugledali ..." – Rečeno je: ubjedit će se kada je budu ugledali na dunjaluku. Ali ima i drugog mišljenja, kada budu polagali računa na Budućem svijetu. Oba mišljenja su ispravna, jer će im to biti uočeno u trenutku smrti, tj. u trenutku predaje duše, bit će im jasno gdje će njihovo mjesto biti na Ahiretu, dok na Budućem svijetu osjetit će tešku kaznu! Dakle, gospoda i njihove glavešine distancirat će se od onih koji su ih slijedili u kufri (neovjerstvu)¹.

To potvrđuje i činjenica da će se većina sljedbenika odreći svojih velikana (predvodnika) na Danju polaganja računa i da će situacija biti sasvim drugačija od one na ovome svijetu.

Nestaće harmonija i dobri odnosi koji su izgledali kao takvi na ovome svijetu! Umjesto toga, bit će polemike, kontroverzi, tuča, svađa, neprijateljstva itd..., jer su njihovi odnosi i prijateljstva na ovome svijetu zapravo bili izgrađeni na lažima i izdaji. To nam potvrđuje i sljedeći kur'anski ajet:

﴿الْأَخْلَاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ﴾ [سورة الزخرف: ٦٧]

"Tog Dana će oni koji su jedni drugima bili prijatelji postati neprijatelji, samo to neće biti oni koji su se Allaha bojali i grijeha klonili." [Kur'an, Zuhruf: 67.]

Ibn Džeuzi tumačeći ovaj ajet ističe:

Prijatelji ovoga svijeta, dakle, na Danju sudnjemu, bit će neprijatelji jedni-drugima, ukoliko je prijateljstvo bilo radi kufra (neovjerstva) i grijeha, njihovo prijateljstvo će se odjednom pretvoriti u

---

¹ Imam Kurtubi, *El-džamii li-ahkami el-Kur'an*, 2/194.

neprijateljstvo na Ahiretskom danu. Mukatil, o ovome ističe: Ovaj ajet je objavljen radi Umejje bin Halefina i Ukbe bin Ebi Muajtina ...¹

(6) Sljedeći primjer propalog liderstva i lošeg utjecaja na naroda je i primjer arapskih idolopoklonika iz redova Kurejšija, koji, su prema Muhammedu, s.a.v.s., izrazili prepirke, sažaljenje, revolt i negaciju njega i vjeru koju donosi. Bili su poznati po fanatizmu, prijetnjama i iracionalnim zahtjevima, i sumnjali su u autentičnost poslanstva Muhammeda, s.a.v.s., kao istinskog vjerovjesnika! Allah, dž.š., nam o ovome govori u Kur'anu časnom:

﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا هَذَا الْقُرْآنَ وَالْغَوْا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَعْلَبُونَ﴾
[فصلت: 26]

"I kažu oni koji ne vjeruju: "Ne slušajte ovaj Kur'an i brbljajte u njemu, da biste vi nadvladali!" [Fussilet: 26.]

Imam Zemahšeri tumačeći ovaj ajet ističe:

"Izraz 'velgav', čita na dva načina: sa samoglasnikom (e – velga'u) i samoglasnikom (u – velgu) ... lagvi podrazumjeva bezvrjedne i beskorisne riječi. Značenje je: ne slušajte ih i kad god budu čitali, vi povisite ton i riječi šta god vam prvo padne na pamet, da bi čitaoca zbunili, kako biste dominirali nad njegovim učenjem. Kurejšije su ovu oporuku prenosili jedni drugima kao nasljedstvo pisavši čak posebno i u svojim oproštajnim testamentima ..."²

Također smo tokom istraživanja naišli na odlična tumačenja ovog ajete:

Imama Šeukanija, koji je rekao: *"Govorili su jedni-drugima: ne slušajte Kur'an niti mu nemojte obraćati pažnju. Jer je svrha*

---

¹ Ibn el-Džeuzi, *Zad el-mesir*, 7/327.

² Zemahšeri, *El-keššaf*, 5/381.

neslušanja, neposlušnost i potčinjavanje istog. U jezičkom značenju, slušanje podrazumjeva: ubjeđenje i pokornost. Riječ "elgav", ima značenje: suprostavite mu se govoreći beskoriste riječi ili podignite ton da čitaoca ometaš i pomješaš njegovo čitanje."

Učenjak Mudžahid pojasnio da riječ: "*lagvi*", podrazumjeva i zviždanje, buka, aplauzi, nerazgovetne fraze, sa ciljem izgubiti smisao i značenje ajeta."

Učenjak Dahhaku je rekao: "*Govorite koliko budete mogli kako bi ste zbrkali, pomješali, omeli u onome što čitaju."*

Ebu el-Alijeh ističe po ovom pitanju: "*Potcjeniti i proglasiti ga neispravnim (bezvrjednim)*"¹.

Kakva sramota za ove neuke vođe! Koji ne slijede Kur'an koji je čovječanstvu poslan do Kijametskog dana! Ulažu veliki trud i teške riječi, sa jednim jedinim ciljem – kako bi Božiju vjeru zaustavili i naštetili pouci i poruci Muhammeda, s.a.v.s., ali nikada nisu uspjeli! Na kraju sve njihove riječi i djela su zabeležena kao dokaz i bit će svjedočene protiv njih samih na Sudnjemu danu, kada će polagati račune za svoje (ne)djela.

Ovi propali lideri nisu odustali od pokušaja negacije poslanstva Muhammed, s.a.v.s., i Kur'ana časnog. Njihovi napori su zabilježeni na još puno druga mjesta u Kur'anu časnom, gdje su detaljno opisani, ali zbog prirode ove studije/knjige ovim prikazanim primjerima ćemo završiti ovaj dio istraživanja!

---

¹ Šeukani, *Fet'h el-Kadir*, 1/1315.

ČETVRTO POGLAVLJE -IV-: OSOBI NE LIČNOSTI I STILOVI LIDERSTVA

1. OSOBINE/KARAKTERISTIKE LIČNOSTI

UVOD (Autor studije): Iskustva propalih ličnosti u administraciji i rukovodstvu koje sam izbliza lično upoznao, živio sa njima i o kojima sam pisao

1.1. Definicija individualne ličnosti

1.2. Komponente i parametri individualne ličnosti

1.3. Individualne teorije ličnosti

1.4. Faktori koji utiču na ličnost pojedinca

1.5. Individualni tipovi ličnosti

2. Oblici/stilovi liderstva

2.1. Autokratsko ili diktatorsko liderstvo: prednosti i slabosti

2.1.1. Karakteristike/osobine autokratskog lidera

2.1.2. Zasluge autokratskog lidera

2.1.3. Slabosti/nedostatci autokratskog lidera

2.2. Demokratsko liderstvo i njegovi temelji/stubovi

3. Haotično liderstvo (Laissez-Faire)

4. Poređenje između tri stilova liderstva

5. BITAN SAŽETAK/ZAKLJUČAK

1. OSOBINE/KARAKTERISTIKE LIČNOSTI

UVOD (Autor studije): Iskustva propalih ličnosti u administraciji i rukovodstvu koje sam izbliza lično upoznao, živio sa njima i o kojima sam pisao

Ovaj tretman je od veoma posebnog značaja o direktnim karakteristikama koje predloženi ili odabrani lider ima za svoju lidersku poziciju. Procesu izbora lidera prethode testovi (testiranje)¹, sastanci i intervju, i tom procesu se budući lider mora podvrgnuti. Nadzor preuzima posebna komisija, čiji je zadatak detaljno istraživanje o lideru; da detaljno ispita njegove osobine/karakteristike, ponašanje, stavove, razmišljanje, shvatanje, njegov odnos sa Bogom, odnos sa ljudima a posebno sa porodicom, kako bi što bolje i detaljnije upoznali njegovu ličnost. Ako je njegov odnos sa Bogom na željenom nivou, onda se taj odnos pozitivno odražava sa porodicom i društvom. Ovaj trougao odnosa (*Bog, porodica i društvo*) je zatvoren i ne funkcioniše drugačije negoli kao jedna cjelina koja predstavlja stjecaj okolnosti i raspored!

Razlog tako detaljanog razmatranja njegovih osobina/karakteristika liježi u činjenici da će ovaj lider imati veoma važnu ulogu i zadatak kao budući lider u zemlji kojoj će upravljati, bilo da se radi u vojnoj, civilnoj, vjerskoj, političkoj ili akademskoj organizaciji/istituciji. Uticaj budućeg lidera na

---

¹ Molimo vas da pogledate testove i upitnike pripremljene u ovom poglavlju, oni su od velike važnosti i nikada nemojte imenovati bilo kojeg lidera na bilo koju vjersku, akademsku, političku, civilnu ili vojnu funkciju, a da prethodno ne prođete ovo ispitivanje. *A Allah najbolje zna!*

podređene i sljedbenike u realizaciji ciljeva i zadataka organizacije je preveliki, a uspjesi se postižu zahvaljujući njegovim osobinama, vještinama i sposobnostima koje posjeduje, i iz tog razloga u odabiru budućeg lidera ne trebamo donositi ishitrene i nerealne odluke (*stvorene na iluzijama, sumnjivim mišljenjima, ličnim interesima, mitu, nečemu nepotizmu i sl. čije ćemo posljedice kasnije snositi*), jer se lider mora podvrgnuti procesu filtriranja i testiranja. Nedostatak ovih parametara danas možemo učiti u mnogim našim akademskim, administrativnim, političkim, društvenim, ekonomskim i vjerskim institucijama, kao rezultat predlaganja nedostojnih, nekvalifikovanih kandidata, a potom i nepodvrgnutih ovom izbornom procesu sa jasnim i definisanim svjetskim standardima. Iz vrtloga antivijrednosti se ne izlazi tako što ćemo biti taoci bezvrjednih principa, ne obazirući se na uslove i vjersko-društvenog amaneta kojeg trebamo ispuniti, na način tako što ćemo ignorisati kriterijume koje lider mora unaprijed ispuniti.

Dakle, polazeći od principa da istinu ne treba odlagati u vremenu kada je hitna potreba za njenim proglašenjem, ovdje ćemo vam izneti naše *goroko iskustvo*; Radi Božijeg zadovoljstva, a potom kao povijesni dokument, savjet i pouka. Tokom protjeke tri decenije mog akademskog i vjerskog anagažovanja i iskustva, unutar i van zemlje (inozemstvo), tačnije u mom rodnom gradu u Prizrenu i na teološkim uglednim fakultetima i univerzitetima širom Istoka (*u dvije zemlje jugoistočne Azije i u dvije zemlje zalivskih država*), gdje sam upoznao i radio sa pojedincima, koji su bili na visokim vjerskim i akademskim funkcijama, za koje sam na žalost i sa velikom odgovornošću zaključio da su najnespremniji kadar u pogledu administrativne i stručne spreme.

Većina imama, načelnika vakufskih vijeća na našim balkanskim prostorima i drugdje, šefova raznih univerzitetskih katedri, dekana fakulteta, bili su gotovo potpuno nespremni za funkciju koju obavljaju. Zapazio sam i lično doživio da intelektualno bili nepismeni, bez obuke ili učenja o principima administracije, vještinama liderstva, rukovođenju i metodama odlučivanja, o načinima rješavanja kriza i problema, načinima formiranja radnih timova, pravilne metode obuke itd...

Ovo je nažalost goraka i bolna istina koja se ne može poreknuti! Praksa nije bila dio akademskih studija i programa, na tim *teološkim*, *filološkim* fakultetima, pa čak ni kao izborni predmet, a još manje kao obavezni, što bi i trebalo biti! Dovoljno je pogledati njihov indeks predmeta i uveriti se u nedostatke!

Ovo je nažalost nepobitna istina! Imenovanja ovih službenika, imama i pozivatelja (*osredni imami!*), sav ovaj prosvjetni kadar, doktori i profesori, koji su postali visoki autoriteti su na te pozicije došli kao padobranci pušteni iz aviona! Njihova imenovanja su izvršena bez kriterijuma! Mnogi od njih, kao što sam se lično uvjerio, nisu bili u stanju raditi na računare, a kamoli da bilo šta primjenjivati od savremene nastavne metodike ili da su u stanju savladati bilo koji strani jezik, mimo maternjeg! Njihove kancelarije bile su pretvorene u salone odmora i opuštanja, u centre kleveta i ogovaranja, u kafane ćaskanja i razgovora uz hranu i piće, prostori gromoglasnog smijeha!

Zamislite sad kakve se sve odluke mogu donositi u ovakvim administrativnim, obrazovnim, akademskim, vojnim i drugim institucijama. Ovo su mjesta na kojima se donose vitalne odluke: gdje se neko potpiše ugovor o radnom odosu, dok nekom se polome kičma ili prekine radni odnos! Itd...

Ovaj problem i nepravda sa drastičnim razmjerama koje sam doživio i o kojima pišem, htio bih par njih ilustrovati i napomenuti:

- 1) Pitanje sticanja naučnog stepena i zvanja po prvom angažovanju u akademskoj naučnoj ustanovi, bez obzira prethodno radno i akademsko iskustvo. Isto tako i administrativno vrjednovanje za poziciju, koju je obavljao ranije.
- 2) Pitanje određivanja plata prema stepenu stručne spreme, naučnim kvalifikacijama i prosvetnom iskustvu. Velika je razlika između plata profesora i doktora. Oni, iako nose isto međunarodno naučno zvanje (*M.A., ili Ph.D.*) razlikuju se po platama, zbog zemlje u kojoj su završili studije i nacionalnog državljanstva ili pasoša! **Kakvi su to kriterijumi?! Kakva je ovo pravda?! Kakvim argumentom?! Šta je pravni osnov ovih nepravednih odluka?!** Ko vam daje ovo pravo da se ponašate po svojim hirovima i mašti? Ogorčeno im kažem: To su vaši neosnovani zakoni koje diktirate po svom ličnom interesu! Vi ste odgovorni za nepoštena i nezaslužena imenovanja! Vi ste uzrok sve ove dekadencije i zaostalosti! Ako mislite da ćete danas pobeći od krivice jer se čak i u zemljama u kojima treba djeliti pravda, imenovanja vršena na osnovu prevare, nepotizma i interesa, nemojte zaboraviti, da niko nije izmakao Allahovom sudu! Pa ni Vi!
- 3) Uskraćivanje zasluga se ne dešava samo po stupanju na dužnost, već i na kraju godine, kada se ocjenjuje zalaganje i doprinos nastavnog kadra i zaposlenih. Nijedan kriterijum se ne uzima u obzir! Dakle, bez obzira koliko ste brižljivo i puno obavljali svoj poso, koliko ste umorni, koliko ste uspjeha postigli, visoka akademska ocjena koja vam je data od strane studenata, koja se odvija onlajn na

kraju svakog akademskog semestra; ocjena nadležnih ostaje ista – neprincipijelna!

- 4) I pored toga vaše akademsko opravdanje se namjerno odlaže! Uskraćuju vam se mogućnost učešća na međunarodnim konferencijama, uprkos propisu koji jasno precizira ovo pravo profesora sve dok su specijalizovani za tu oblast i pridržavaju se kriterijuma, misije i vizije ustanove u kojoj rade! Jedini izgovor koji daju je: nedostaje budžet! Što nije tačno, jer je to navedeno u ugovoru o radu.
- 5) Također uskraćuje se mogućnost potpune posvjećenosti naučno-istraživačkom radu, onemogućena priznanja i nagrade za akademsku izvrsnost, profesori i zaposleni lišeni su nagrada koje zaslužuju u punom smislu te riječi! I pored kršenja svih ovih akademskih, staturarnih i humanih prava, ponovo se postavlja pitanje i pod sumnjom hoće li se na kraju godine ponovo obnoviti naš ugovor o radu. Zamislite u kakvoj smo situaciji!

Vidimo brojne prekršaje od strane službenika administrativnih, akademskih i vjerskih poglavara koji nastavljaju sa netransparentnošću, ne dajući nikome nikakve odgovornosti! Lični postupci i odluke! I sve se to dešava zbog nedostatka njihove individualne i kolektivne obuke, potom nedostatka odgovarajućih kvalifikacija, potrebnih vještina, kriterijuma i standarda!... *Dakle, krivo je haotično liderstvo, skandalozno, neodgovorno i nemarno!*

U nastavku studije analizirat ćemo pojedine teme i bitne kriterijume o stilovima liderstva, ličnosti/karakteru pravoga (poželjnoga) i uspješnoga lidera sa ciljem da se ovakve greške nebi ponovile i da ne bismo postali žrtve ovih propalih lidera (vođa-rukovodioca). *A Allah najbolje zna!*

Savjet koji ne treba zanemariti!

Polazeći od ovog administrativnog principa, vjerskog, humanog i povjesnog amaneta, iskreno vas savjetujem i predlažem da na takvim pozicijama (*sa vjerskom, akademskom, građanskom, vojnom, političkom težinom*) ne postavljati nikoga ko ne ispunjava uslove i kvalifikacije koje se zahtevaju prema savremenim međunarodnim standardima u oblasti administracije i rukovođenja, što ćemo pomenuti u ovom poglavlju!

Strogi kriterijumi izbornog procesa lidera su za naše opšte dobro (*vjersko, civilno, političko, vojno ili akademsko*)! Tako postizemo svoje ciljeve. Na taj način eliminišemo postojeće razlike izmjeđđu lidera i njihovih potčinjenih, koje često dovode do potpunog kolapsa sistema vladavina! *A Allah najbolje zna!*

1.1. Definicija individualne ličnosti

Nakon ovog važnog pregleda, red je da se osvrnemo na mišljenja istraživača i naučnika o ličnosti lidera preporučenog (kompetentnog) za tu funkciju. Skoro svi istraživači se slažu da termin *ličnost* podrazumjeva *integrisana struktura fizičkih i mentalnih osobina i svojstava, nasljeđenih (genetskih) ili stečenih, (naučenih kroz učenje ili obuku) ...*¹

Dakle, pod terminom "**Ličnost**" podrazumjevamo:

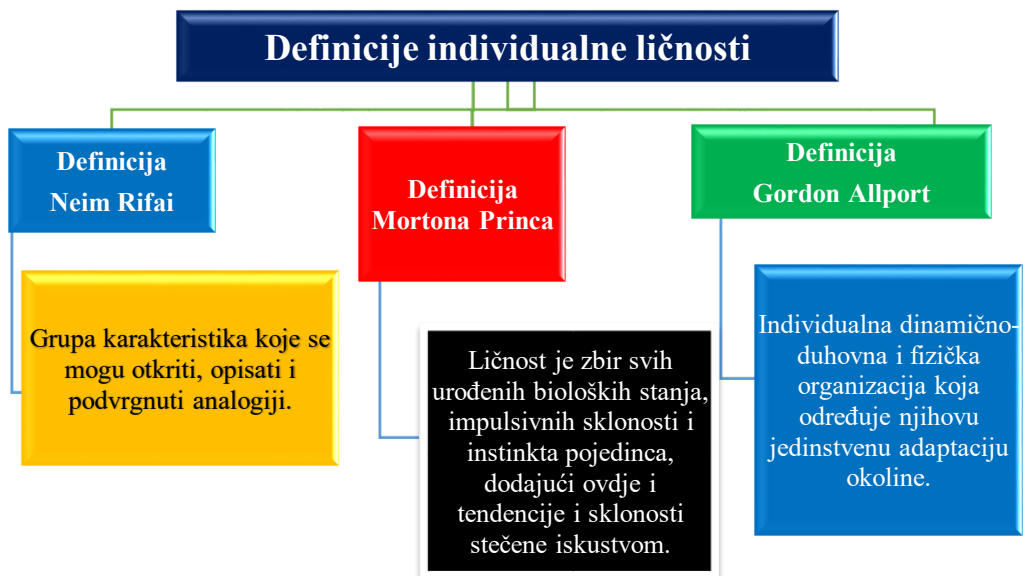
---

¹ Utejbi, Nevvaf bin Musfir bin Muflih, *El-enmat el-kijadije*, op. cit., str. 71. Također pogledati: Al Thani, Fejsal bin Džasim, *El-kijadetu ve eseruha fi kesbi el-vela*, op. cit., str. 54. (Rijad: Dar Vudžuh en-nešr ve etteuzi, 2013.).

Kolosalna količina spoljašnjih ponašanja i djela (vidljivih s jedne strane) i unutrašnjih kao npr. vjerovanja i ubjeđenja (s druge), kao rezultat odgoja i obrazovanja u okruženju različitih kultura, vjera i ideja, pogrješnih ili neispravnih, bez obzira da li su dobro korištene ili ne. Ovo je opis izraza: “ličnost”.

Na osnovu ove složene istine o pitanju *ličnosti*, učenjaci su istakli različita mišljenja o definiciji, određivanju dimenzija, parametara, komponenti, tipova i faktora koji utiču. U nastavku ćemo istaknuti neke definicije iz različitih debata, da bismo zatim odabrali ono što smatramo kao pravu definiciju.

Sljedeći grafikon predstavlja neke savremene definicije, od kojih smo odabrali tri¹:

¹ Utejbi, Nevvaf bin Musfir bin Muflih, *El-enmat el-kijadije*, op. cit., str. 71-73. Također pogledati: Al Thani, Fejsal bin Džasim, *El-kijadetu ve eseruha fi kesbi el-vela*, op. cit., str. 187-246.

Naravno, postoji veliki broj definicija o ličnosti/karakteru, ali mene lično ove tri definicije najviše impresioniraju. Na osnovu sadržaja, definicija Morton Prince čini mi se kao najispravnija, zbog prisustva većine komponenata, koje čine ljudsku ličnost sa jedne strane i isključivanja stranih elemenata, koji nisu po volji i mogućnostima čovjeka (visina, boja, jezik i sl.) sa druge strane. Ipak, ne mogu rijeći da me ova definicija u potpunosti ubjedila! Tokom analize shvatanja i tretmana po ovom pitanju, i ličnosti/karaktera generalno, došao sam do zaključka druge definicije, sveobuhvatne, prihvatljivije i pristupačnije o liderstvu a to je:

Kolosalna količina spoljašnjih ponašanja i djela (vidljivih sa jedne strane) i unutrašnjih kao npr. vjerovanja i ubjeđenja (s druge), kulture, vještine i znanja stečena u različitim sredinama, bilo da su pozitivne ili negativne i da li se koriste za dobro ili loše. Po našem mišljenju ovo je definicija ličnosti, a Allah najbolje zna!

Ukoliko smo shvatili definiciju ličnosti i sastavne elemente, onda znamo i za njenu moć, potom ogroman kapacitet kojeg čovjek posjeduje, o kojem je poznato samo Allahu kao Stvoritelju! Mogućnost zloupotreba ovih sposobnosti i moći bila bi dosta veća, ukoliko ti kapaciteti nebi bili pod Allahovim nadzorom! Ovdje se također namjeće pitanje:

- *Šta pozitivno, a šta negativno utiče na ljudsko srce i um, ovog čudnog i složenog stvorenja (čovjeka)?*
- *Šta ga prisiljava da stalno menja svoje postupke?*
- *Šta utiče na njegove odluke, koje su nekad ispravne, a nekad pogrešne?*

Odgovore ćemo, ako Bog da, dati u nastavku ove studije!

1.2. Komponente i parametri individualne ličnosti

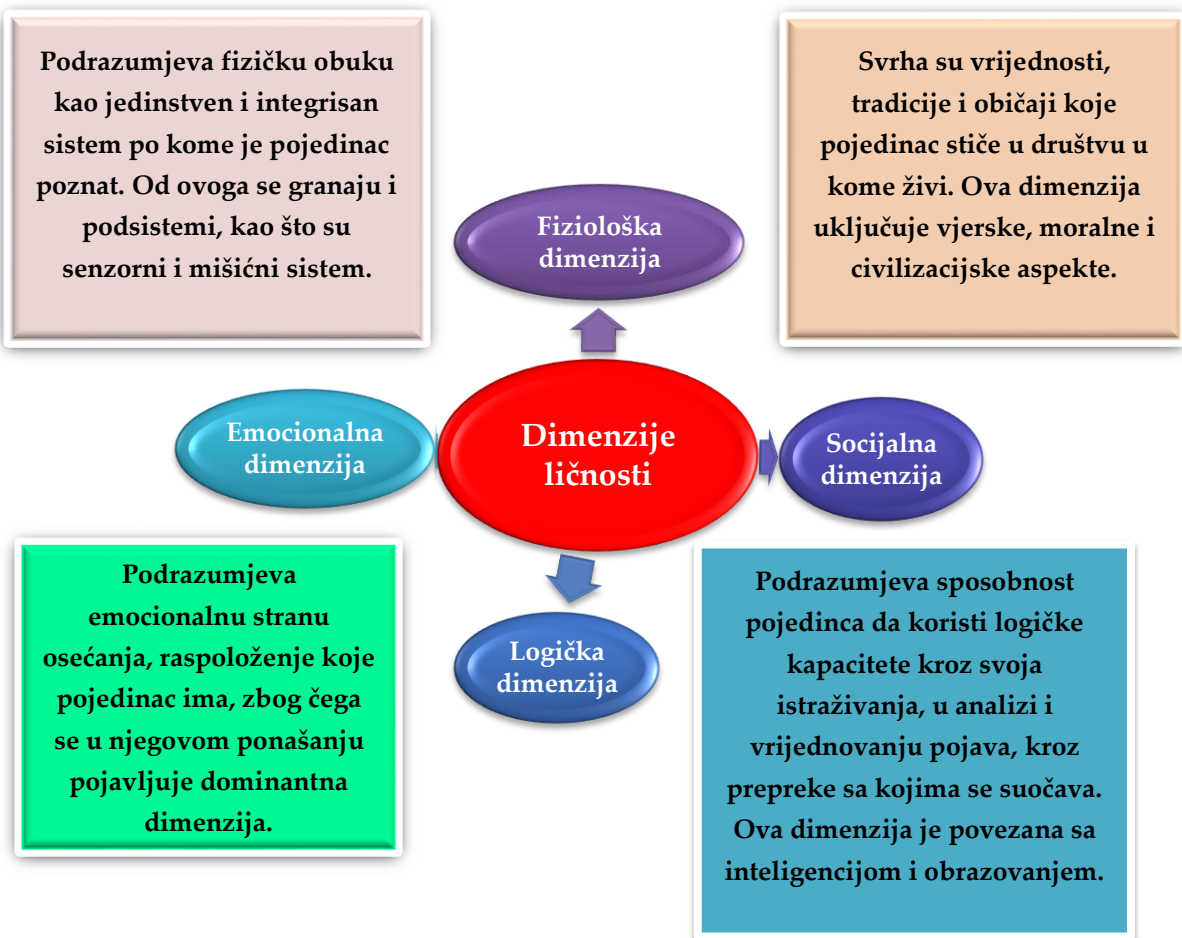
Ovaj dio je u značajnoj mjeri povezan sa prethodnim djelom zbog komplementarnog aspekta koji predstavlja faktore koji utiču na ličnost pojedinca, bilo u osećanjima, idejama ili mislima. Upravo na osnovu ovih faktora se donose odluke i uspostavljaju stavovi.

U ovom djelu studije bit će riječ o spoljašnjim i unutrašnjim komponentama ličnosti. Sa spoljašnjeg i formalnog aspekta, ličnost ima fiziološke dimenzije i pokazatelje, dok sa unutrašnjeg aspekta ima emocionalne i duhovne. Ličnost posjeduje i društvene i humane dimenzije sa aspekta društvenih odnosa, postoje i dimenzije logičko-mentalne koji su pokazatelj kvaliteta u donošenju odluka. Dakle, smatramo da je potrebno posvetiti posebnu pažnju ovim dimenzijama i aspektima kada se bavimo ličnošću¹, posebno kada ih primjenjujemo u slučaju predlaganja ili izbora osobe za određenu funkciju. Jer donošenjem odluka proizvodi se interakcija ovih karakteristika, parametara i indikatora.² Rezime svega ovoga pogledajte u sljedećem grafikonu:

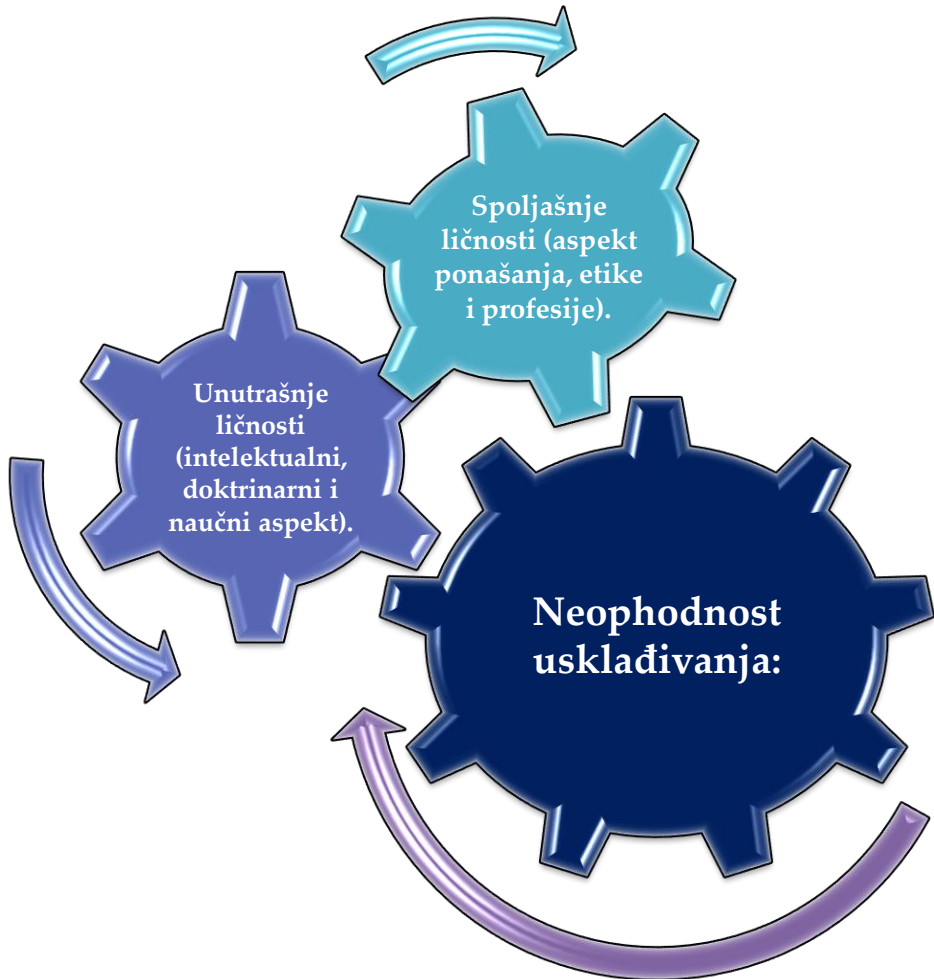
¹ Hišam Talib, *Delil et-tedrib el-kijadij*, op. cit., str. 52-56; 71; Utejbi, *El-enmat el-kijadije*, op. cit., str. 70-72. Također pogledati: Al Thani, Fejsal bin Džasim, *El-kijadetu ve eseruha fi kesbi el-vela*, op. cit., str. 201-257.

² Hišam Talib, *Delil et-tedrib el-kijadij*, op. cit., str. 63-73; Utejbi, *El-enmat el-kijadije*, op. cit., str. 85-87. Pogledati pogledati: Fejsal bin Džasim, *El-kijadetu ve eseruha fi kesbi el-vela*, op. cit., str. 57-64. Također pogledati: Kubejsi, Muhammed Ajaš, *Enmat eš-šahsijjeti ve iškalat el-kijadeti ve et-terbijjeti fi el-ameli el-islamiji el-muasir* - (Dar Usame li en-neš ve et-teuzi).

Dakle, ovo su dimenzije ličnosti, koje čovjeka vode i utiču na njegove odluke. Važnost diskusije o ovim pitanjima direktno je povezana sa značajem izbora lidera. Prije odabira lidera, moramo analizirati njegovu spoljašnju i unutrašnju ličnost, odnosno posvetiti pažnju *uvjerenjima, idejama, znanju, ponašanju, etici i poštovanju koje lider posjeduje i vidjeti kako se oni međusobno usklađuju*. Tek tada možemo odlučiti o nekome da li je dostojan da nas vodi ili ne!

Sljedeći grafikon nam daje pojašnjava važnost brige o ovim dimenzijama i kompatibilnosti između njih.

1.3. Individualne teorije ličnosti

Osobine i komponente koje smo ranije spomjenuli podstakli su psihologe i stručnjake o liderstvu da se udube u studije i dođu do teorija vezanih za individualne stilove ličnosti¹.

To se dešava kombinovanjem ovih interaktivnih funkcija jedna sa drugom. Individualni sistem ličnosti obavezuje se upravo ovoj interakciji između osobina. Ovaj sistem se fokusira na dvije dimenzije:

- 1) Prva dimenzija, koja uključuje unutrašnji aspekt, i to prema *etici, karakteristikama, duhovnim vrlinama i elegantnim ponašanjima koja se nalaze u pojedincu*.
- 2) Druga dimenzija, koja uključuje spoljašnje aspekte, i to prema etici i pokvarenom i izopačenom ponašanju, baš kao što su to radili sa stilovima rukovođenja, klasifikujući ljude da je taj i taj introvertan tip, drugi je ekstrovertan, neko je rečeno da je jedan uravnotežen, a drugi neuravnotežen², a nekome je rečeno da je sebičan ili materijalista, itd...

Pogledajte sljedeći grafikron, koji daje detaljnija pojašnjenja:

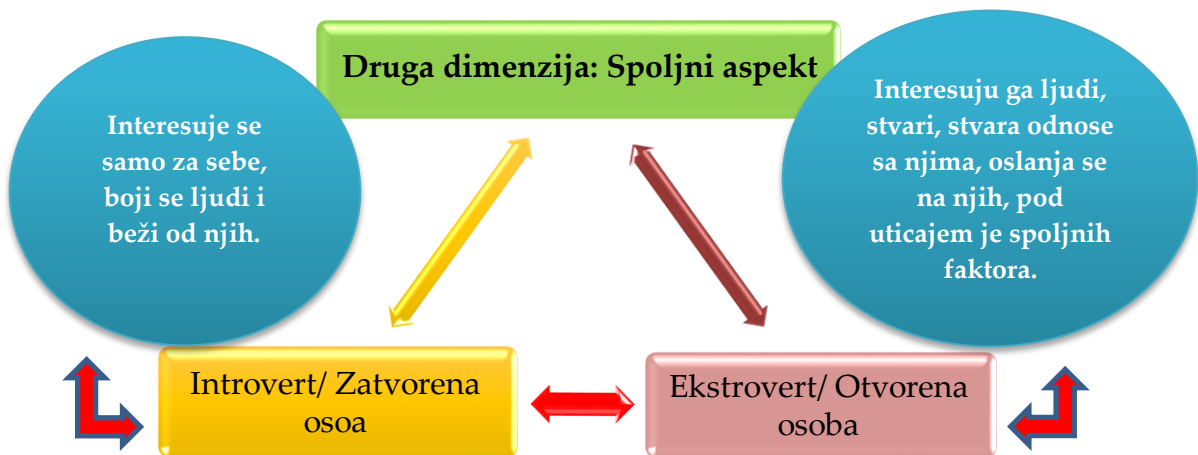
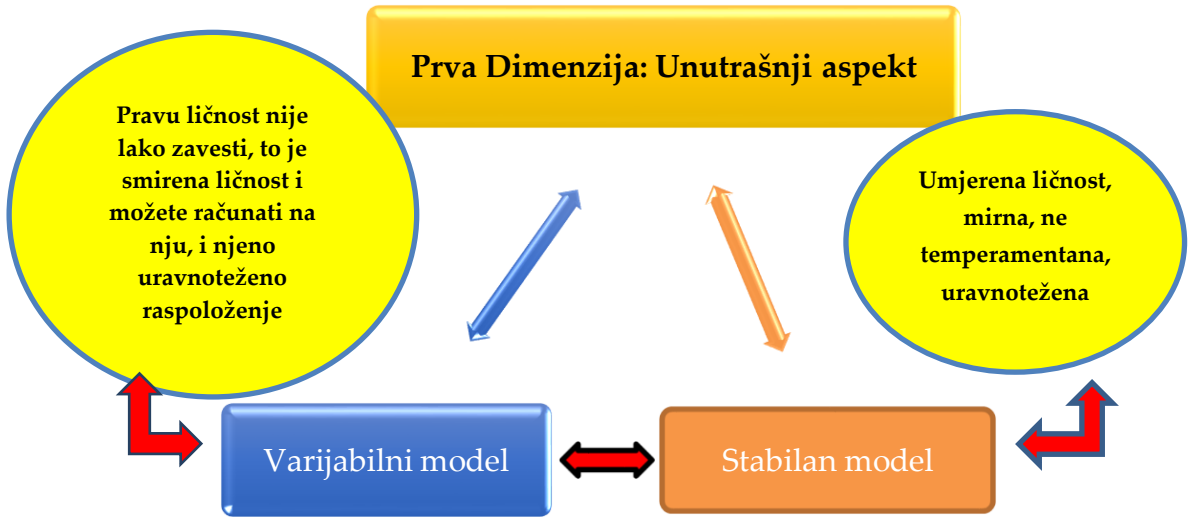
¹ Peter G. Northouse, *Leadership and Practice*, pg: 19; Tarik Suvejdani & Fejsal Bašurahajli, *Sinaatu el-kaid* (Mektebetu Džerir, ed. 3, 2004), str. 128-166.

² Hišam Talib, *Delil et-tedrib el-kijadij*, op. cit., 63-73.; Utejbi, *El-enmat el-kijadije*, op. cit., str. 85-87.

Teorija individualnih modela ličnosti je podeljena u dvije dimenzije:

Ova teorija pripisuje se kontroverznom psihologu, Frojdu (*Sigmund Freud*). Kroz istraživanje ove studije o mišljenjima i stavovima istraživača i naučnika o ovim osjetljivim pitanjima, spoznali smo puno detalja i analize, koje po našem mišljenju nemaju neku posebnu naučnu vrijednost, tako da, većinu njih ovdje nismo ni uvrstili. Pa čak, skromno rečeno, da nismo naučno, metodološki, kritički i analitički obavezni uraditi tretman ovih istraživanja kontroverznog psihologa,¹ zaobišli bismo ova pitanja u potpunosti, ali naučni kodeks i etika nam tako nešto ne dozvoljavaju!

Prema mišljenju Frojda², čovjek prolazi kroz nekoliko faza u formiranju svoje ličnosti, počevši od samog djetinjstva. Tačnije, ističe da djeca od rođenja pa sve do adolescencije prolaze kroz pet etapa ili faza razvoja³. U svakoj od tih faza, *energija libida*, ili sila koja usmjerava cjelokupno ljudsko ponašanje, koncentriše se u specifičnim erogenim zonama. Uspješan završetak svake faze rezultira prelaskom u sljedeću fazu razvoja, u slučaju neuspjeha u bilo kojoj od ovih faza može dovesti do opsesije, koja može kasnije uticati na odraslu ličnost. Također dodaje da je sve ovo povezano uz dva glavna instinkta (nagona): instinkt života (*eros*) i instinkt smrti (*sanatosin*)⁴. Intimni odnos je primarno ispoljavanje životnog instinkta i motivacija je

---

¹ Pogledajte: <https://www.iep.utm.edu/freud/>

² Pogledajte ozbiljnu kritiku Frojdove teorije objavljenu na linku ispod: <https://www.verywellmind.com/freuds-stages-of-psychosexual-development-2795962>. Autor je pogledao ovaj portal 09.05.2019.

³ Za prevod ovih teorija, prevodiocu su dostavljeni drugi materijali iz relevantnih oblasti, na drugim jezicima.

⁴ Pogledajte članak objavljen na linku (portal Harvarda) ispod: https://www.health.harvard.edu/newsletter_article/Psychoanalysis_Theory_and_treatment

za različite ljudske misli i ponašanja. Dok, instinkt smrti (*sanatos*) uključuje agresivnost i destrukciju.

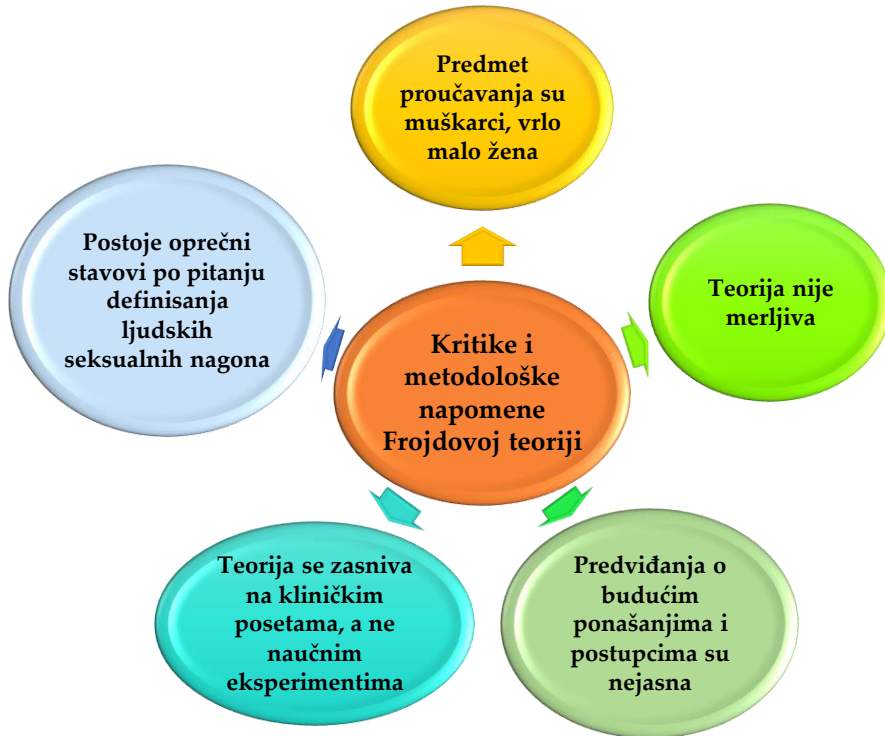
Dakle ova dva instinkta određuju ličnost i ponašanje osobe (čovjeka). Pa čak, prema nekim zapadnim istraživačima, instinkt života (*eros*) ima određujuću ulogu u pogledu ljudskog ponašanja i osobina ličnosti.

Uprkos rasprostranjenosti ove teorije, njoj se od samog početka suprotstavljaju čak i sami zapadnjaci. Mnogi naučnici i istraživači su ovu teoriju *smatrali propalom*, iako ima onih koji su prihvatili ovu Frojdovu teoriju.

Tokom ispitivanja ove teorije, našli smo neke ozbiljne primjedbe i kritike, koje smo sumirali na sljedeći način:

- 1) Predmet proučavanja su muškarci, vrlo malo žena;
- 2) Teorija nije analogna i nije merljiva;
- 3) Predviđa budućnost, nešto što je samo Allahu poznato! Sva njegova predviđanja su maglovita i nejasna! Kako je u stanju doći do čvrstih stavova i zaključaka da postupci osobe su uglavnom rezultat (posljedica) prethodnog gorkog iskustva iz djetinjstva?! Postavlja se pitanje, nedostatak opšteg odgoja generalno i islamskog posebno, potom loše društvo, krug i sredina u kojoj živi osoba, nisu li to također faktori, posljedice, rezultati postupaka ...?!
Njavno da, da!
- 4) Teorija mu nije zasnovana na naučnim eksperimentima već na kliničkim slučajevima. Preciznije, ispitivanjem stanja pojedinih pacijenata koji su posjetili njegovu kliniku i dobili njegove usluge. Dakle, slučajevi zdravih ljudi nisu uzeti u obzir!
- 5) Kao što možemo uočiti, stavovi su mu prilično slabi u pogledu pitanja muških seksualnih nagona.

Ovo su razlozi zašto se zapravo nismo više zadržali na ovu teoriju. Sljedeći grafikon, u figurativnom obliku, donosi ovih pet kritika Frojdovoj teoriji.

Što se tiče sastavnih komponenti ljudske ličnosti, prema Frojdovoj psihoanalitičkoj teoriji su tri ¹:

1) ID-i

ID-i je prisutan od rođenja, predstavlja osnovne instinktivne i biološke sklonosti. ID-i funkcioniše na osnovu principa zadovoljstva, gdje instinktivne sklonosti nesvjesno i impulsivno traže privremjeno zadovoljstvo.

¹Vidi: <https://www.verywellmind.com/what-is-the-pleasure-principle-2795472>

Ovo može biti i relativno tačno, inače, nije logično a ni vjerski prihvatljivo, jer djete u prvim danima života, kako je potvrđeno u Kur'anu, ne zna ništa:

﴿ وَاللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِّن بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ ۗ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴾ [النحل: 78]

“Allah vas iz trbuha majki vaših izvodi, vi ništa ne znate, i daje vam sluh i vid i razum da biste bili zahvalni.”
[Kur'an: Nahl: 78.]

Kad dijete iziđe iz majčine utrobe, ne zna ništa, ne čuje, ne vidi, nema znanja, nema vještine, ne razlikuje dobro, a ni loše, ne vara i ne postavlja zamke, ne žudi, nema ni dobre ni loše misli, ne čini ni dobro ni loše, i nema seksualnih požuda. Njegova jedina požuda, želja i zadovoljstvo je hrana (mlijeko). Djete ne zna ništa drugo osim da konzumira majčino mlijeko. To potvrđuje kur'anski ajet, u kojem riječ: *“la ta'lemune šej'en”* podrazumjeva: *apsolutno ništa!* Ibn Kesir, komentarišući ovaj ajet rekao je: *“...Allah, dž.š., pominje svoja dobra koja robovima daje, vadeći ih iz utrobe majki, potom dajući im osjećaj sluha pomoću kojeg razumiju glasove, potom čulo vida kojim gledaju, dat im je također i um - čiji je centar srce po najtačnijem mišljenju. Također postoji i mišljenje da je centar uma razum, a ne srce. Važnost uma je u tome što se kroz njega može razlikovati dobro od zla. Ove moći i čula se postepeno povećavaju i jačaju, iz godine u godinu, sve dok djete ne dostigne svoju zrelost ...”¹*

---

¹Ibn Kesiri, *Tefsiru el-Kur'ani el-azim*, 4. tom, str. 590

2) EGO

Ego se sastoji od svjesne sposobnosti da se inteligentno sagledava stvarnost i nosi sa njom. Djeluje kao posrjednik između ID -i (*odagnavši želje za trenutnim zadovoljenjem*) i superegos (*uviđajući da neke od njenih ograničavajućih sila i nisu racionalne*). Ego funkcionira na principu realnosti i pokušava da pronađe društveno prihvatljive načine da zadovolji ID-i.

3) SUPER EGO

Superego (*ili alterego - drugo ja*), sastoji se od društvenih i porodičnih vrijednosti kao hrana čovjeku. U velikoj mjeri je nesvjesno i inhibira želje ID-a. Uključuje svijest (*poznavanje lošeg ponašanja*) i ideal ega (*poznavanje ispravnog ponašanja*).

Grafikon ispod objašnjava ova tri elementa ličnosti prema Frojdu¹.

---

¹ Neki današnji kontroverzni predavači pokušavaju povezati ove tri Frojdove podjele psihoanalitičke teorije, sa tri kur'anske podjele u vezi sa egom: 1- Ego koji zapovjeda zlo; 2- Prekorni ego; i 3- Miran ego. Po našem mišljenju, pokušaj povezivanja Frojdovih teorija sa kur'anskom podjelom Ega, je nepotrebno, jer se između njih ne mogu povući nikakve uporedne paralele. *A Allah najbolje zna!*

Pogledajte predavanje Adnana Ibrahima: "Teoria e tre nefseve tek Frojdi – Teorija tri nefsa", <https://www.youtube.com/watch?v=3ZaNJ3AsAQM>, pristupljeno 7 maj 2019.

Kao što možemo uočiti, ova teorija je skoro pa neuspješna i, po mom mišljenju bezvredna. Ništa još se naučno ne može pripisati. To je više obmana, zabuna, prijevara, komplikovanje jednostavnog, objašnjavanje nečega što je svima već poznato.

Ovdje je problem u pravilnom odgoju djece. Ako vršimo svoju dužnost u vaspitanju djece, možemo odgovorno očekivati rezultate! Inače, ako budemo zaostajali u njihovom odgoju, onda smo sami krivi! Ova objašnjenja i teorije čine mi se kao bekstvo od odgovornosti ili izgovor za naš neuspjeh u odgoju djece.

Postoje i druge teorije slične ovoj, kao što su biološka teorija, teorija individualizma, teorija osobina, za koje će nam biti dovoljno ovo pojašnjenje, ne više!

1.4. Faktori koji utiču na ličnost pojedinca

Tokom istraživanja i proučavanja došli smo do spoznaje da su učenjaci utvrdili neke direktne ili indirektne faktore koji utiču na ispravnu ili pogrešnu orijentaciju ljudske ličnosti.

Poseban akcenat su stavili na društveno-kulturni faktor, porodične odnose, genetski nasljeđenu smjelost i hrabrost, strah, slabost karaktera/ličnosti itd...

Također, pored ovih faktora smatramo, da trebamo pomjenuti *slabljenje ili jačanje vjerskog, moralnog, porodičnog motiva, u negativnom ili pozitivnom uticaju na ljudsku ličnost*. Zato, kao rezultat ovih faktora, imamo ovu društvenu situaciju u kojoj se nalazimo a to je: *Korupcija, moralna izopačenost, naučna i intelektualna degeneracija, sve ovo je proizvod slabosti i nedostatka vjerskog, moralnog, etičkog, porodičnog i društvenog odgoja*. I onako, onaj koji se Boga ne boji, u stanju je da učini svako zlo koje mu se nađe na putu! Ovo je provjerena činjenica i bez dodatnih komentara.

Sljedeći grafikoni nam daju pojašnjenja za ovu tužnu realnost:

Ovo su vodjeći i određujući faktori ljudske ličnosti. Interakcija osobina i faktor dovodi do unutrašnjih odluka ličnosti, na osnovu kojih se onda donose odluke.¹ Naravno da lider, koji je vjernik musliman, boji se Allaha u svakom svom postupku, privatno i javno, i neće dozvoliti da spoljni faktori negativno utiču u njegovu odluku! Ne nanosi štetu nikome, i ne voli da mu nanose štetu! Vjeran je državi, vladi i

¹ Ived, Abbas Mahmud, *El-kijadetu ve essimat essevijeh li eššahsijeh*, str. 26-35.; Fejsal bin Džasim, *El-kijadetu ve eseruha fi kesbi el-vela*, str. 201-257; 277-306.

pretpostavljenima. Njegovi jedini vodiči su njegova svjest i um, koji su neodvojivi, tj. u koordinaciji sa Kur'anom, Sunnetom i pravednih lidera *bili oni: kraljevi, prinčevi, premijeri ili predsjednici*.

Također se pridržava riječima i savjetima pravednih i dokazano-uspješnih učenjaka, koji naređuju pravdu, lijepo ophođenje, koji sprečavaju zlo i razvratnost.

S obzirom na činjenicu da je ljudska ličnost fundamentalno i osjetljivo pitanje u oblasti liderstva, zbog pozitivnih ili negativnih spoljnih faktora koji na nju mogu uticati, istraživači ne prestaju u potražnji rješenja koja otkrivaju tajne ličnosti i koja omogućavaju da tu ličnost sve više i više spoznaju. Da bi došli do ovih rješenja, koriste nove nauke preko kojih lakše prepoznavaju čovjekovu ličnost.

U nastavku ćemo detaljnije iznijeti podatke o ovom veoma bitnom pitanju, kako bismo bolje upoznali ličnost/karakter kandidata ili pojedinca preporučen za političkog, vojnog, akademskog, vjerskog ili civilnog lidera.

1.5. Individualni tipovi ličnosti

U prethodnom djelu naveli smo faktore koji utiču na ličnost čovjeka i razlike u formiranju. Kroz povijest su identifikovani različiti tipovi ličnosti kojima su psiholozi davali imena prema rezultatima studija rađenih tokom godina.¹

Tokom istraživanja ovog pitanja u oblasti liderstva, primjetili smo kako su naučnici iz oblasti psihologije i liderstva aludirali na nekoliko drugih tipova individualne ličnosti, od kojih su neke klasifikovali kao tipove mentalnih poremećaja, a

---

¹ Derubi, Sami, *Ilmu et-tibai - El-medresetu el-ferensijeh*, (Egipat: Dar el-mearif), str. 150-220.

druge jednostavno kao tipove ličnosti¹. Ovu klasifikaciju smatramo od posebnog značaja, jer testiranjem i proučavanjem ličnosti upoznajemo tip, karakter i druge osobine kandidata predloženog za rukovodioca, dakle, prvo bolje upoznati kandidata, a potom odlučiti da li je on pogodan za određenu funkciju ili poziciju.

Neke druge studije bavile su se aspektima ne manje važnim od ovih, zapravo, uspostavili su nauke kroz koje uspjevaju otkriti pravo lice ličnosti i da ga bliže i bolje upoznaju. Ovu nauku su imenovali kao *tipologija*², koja se također može zvati i kao *karakterologija*, nauka koja proučava ljudski karakter³.

Da bismo bolje utvrdili ovu nauku, vratili smo se izučavanju Kur'ana časnog i njegovim osnovnim izvorima, i uvjerali smo se u značaj kojeg posjeduje u otkrivanju i dubokoj spoznaji ljudske ličnosti. Jer, kroz ovu nauku otklanjamo sumnju i sa velikom stručnošću ubjedljivo dopiremo⁴ kroz testiranje koje se vrši na psihološkim klinikama, univerzitetima, vojnim i naučnim laboratorijama, kako bi se spoznala suština njegove ideje i da bi se detaljno analizirale njegove osobine i ponašanje⁵.

---

¹Pogledajte: http://www.greekmedicine.net/b_p/Four_Temperaments.html.

²Derubi, Sami, *Ilmu et-tibai - El-medresetu el-ferensijeh*, op. cit., str. 188-198.

³ "Skup najvažnijih psihičkih osobina, koje se javljaju u radu i ponašanju čovjeka u društvu i koje ističu njegovu ličnost; da li je osoba sa određenim psihološkim i moralnim karakteristikama. Sa slabim ili jakim karakterom. Sa zatvorenim karakterom. Uz karakterne osobine, formira se i karakter. Ono po čemu se nešto izdvaja od drugog. Sa objektivnim ili subjektivnim karakterom. Opšteg ili posebnog karaktera. Sa klasnim, političkim ili ideološkim karakterom. Sa naučnim, umjetničkim, pedagoškim karakterom. Sa društvenim, nacionalnim i naprednim karakterom." Pogledajte na: <https://fjale.al/karakter>

⁴Testiranje tipova ličnosti, <https://www.16personalities.com/free-personality-test>.

⁵Derubi, Sami, *Ilmu et-tibai - El-medresetu el-ferensijeh*, op. cit., str. 188-198.

Ono što želimo dodati, jeste, otvoren prostor za dodatak drugih nauka, koje su već dokazane ili će biti otkrivene u budućnosti. U ovom slučaju, mi bismo predložili:

- 1) *Grafologija* ili nauka koja se bavi čitanjem i analizom pisanja i potpisa čovjeka. To je važna nauka koja ima svoje osnove, teorije i oblasti.
- 2) *Fizionomija* ili nauka o čitanju lica, (*ferase-s*) poznata stara nauka kod arapa. I ova nauka ima svoje osnove, teorije i oblasti.
- 3) Koristi novih nauka ili teorija koja se vezuju za: *Teoriju ličnosti o krvnoj grupi* (Blood Type Personality Theory)¹, poznata teorija kod Japanaca². Putem nje se može prepoznati i utvrditi identitet ljudske ličnosti.

Nakon istaknutih prijedloga o ovoj nauci i teorijama koje nam pomažu da bolje i detaljnije upoznamo ljudsku ličnost, smatramo da je neophodno pomenuti ove tipove ili vrste ličnosti, uprkos činjenici da ih ima mnogo, zbog značaja kojeg posjeduju. Da bismo još detaljnije pojasnili, navešćemo ih u posebnoj tabeli, zajedno sa terminima na engleskom.

Zato, nemojte zaboraviti, prije negoli nekoga podržite da morate biti svjesni o tipu ličnosti, kako biste napravili pravi izbor.

A Allah najbolje zna!

---

¹Vidi: <https://www.dailymedicalinfo.com/view-article>, pogledano 23. Januar 2020.

²Vidi: <https://www.tofugu.com/japan/japanese-blood-type>, pogledano 23. Januar 2020.

Br.	Ličnosti	Pojasnenja
1.	<p><i>Introvertna ličnost</i> (An introverted personality)</p>	<p>Osoba koja je izolovana porema sopstvenom izboru, zanima je samo svoj posao, nije društvena, ne druži se mnogo sa okolinom, može uspjeti samo u nekim oblastima, posebno u onim koje zahtevaju smirenost, posvjećenost i izolovanost.</p>
2.	<p><i>Kompulzivna ličnost</i> (Compulsive personality)</p>	<p>Osoba koja je nesposobna u ispoljavanju osjećanja, zatvorena, stidljiva, kruta i snažana, veoma nedruštvena, voli da bude principijelna, dok mrzi razvrat i nered. Voli svoj posao i veoma je posvećena njemu, ali ima velikih problema s donošenjem odluka. Veoma je direktna i ne zna da laska. S jedne strane teško stiče povjerenje u ljudi, dok s druge strane ne okrivljuje ljude brzo; veoma stresna i neraspoložena osoba.</p>
3.	<p><i>Psihopatska ličnost</i> (The Psychopathic personality)</p>	<p>Osoba koja slijedi hirove i želje, oslobođena osjećanja i emocija, ne odustaje, ali se ne žrtvuje ni za koga. Odlikuje se zlim osobinama, kao što su: laž, krađa, nasilje, nedostatak vjere, neumjerenost, đavo u ljudskom obliku, ličnost u kojoj su prikazane sve loše osobine.</p>

4.	<p><i>Paranoična ličnost</i> (The paranoid personality)</p>	<p>Osoba ovakve ličnosti je sumnjičava i osjetljiva, zbog čega joj je teško pomoći. Ne vjeruje drugima i sumnja u njihove motive. Nestabilna, iritantna, svadljiva i tvrdoglava. Olako ne stvara prijateljstva/veze, jer je ljubomorna u intimnim odnosima. Često je tajnovita, prevrtljiva i ne duhovita.</p>
5.	<p><i>Histerična ličnost</i> (Hysterical personality)</p>	<p>Osoba sa ovim poremećajem smatra da joj je uvijek u centru pažnje, dok se ne osami. Uživa u novostima, stalno traži nova iskustva, entuzijazam joj brzo blijedi i lahko postane mrzovoljna i nezadovoljna. Često je prazna, bezobzirna i zahtjevna. Koriste emocionalne "prijetnje", napad besa i samoubilačkih pokušaja, kako bi joj se želje ispunile.</p>
6.	<p><i>Narcisoidna/egoistična/samoljubiva ličnost</i> (Narcissistic/egoistic/self-loving personality)</p>	<p>Narcizam je bolesno samodivljenje. Osoba sa ovom vrstom poremećaja ima grandiozan osećaj sopstvene bitnosti i zaokupljena je fantazijama o uspjehu, moći i intelektualnoj oštroomnosti. Zahteva pažnju po svaku cijenu, iskorištava druge i traži usluge bez vraćanja. Ovu kategoriju karakterišu histerični i antisocijalni poremećaji ličnosti.</p>

7.	<p><i>Polu šizofrena ličnost</i> (The semi-schizophrenic personality)</p>	<p>Osoba koja je skoro šizofrenična, čudna, ohrabrena ali i obeshrabrena čudnim stvarima, osjeća se kao da je drugi uvijek posmatraju, povučena i ima loše mišljenje o drugima, ima reduktirane odnose i plaši se konfrontacije i kritike.</p>
8.	<p><i>Granični poremećaj ličnosti</i> (The Borderline Personality Disorder)</p>	<p>Osoba koja je na neki način patološka, uključujući i nemogućnost formiranja stabilnih odnosa, konstantno osjeća dosadu i pravi štetu, kao npr.: neracionalno trošenje, nekontrolisano kockanje ili krađa, promijene raspoloženja, nemotivisani izlivi besa, nesigurnost u vezi sa ličnim identitetom i ponovljene samoubilačke pretnje ili radnje. Ovu kategoriju odlikuju histerični, narcistički i antisocijalni poremećaji ličnosti.</p>
9.	<p><i>Izbegavajuća ličnost</i> (Avoidant personality)</p>	<p>Osoba koja nije druželjubiva. Nerado stvara nove veze, plaši se prihvatanja i odbacivanja od strane drugih, plaši se omalovažavanja i vrijeđanja.</p>
	<p><i>Pouzdana ličnost</i> (Dependable/Reliable personality)</p>	<p>Osoba koja ima najekstremniji oblik opisanih zavisnih karakteristika ličnosti. Uglavnom je slabe volje, i pasivno popušta tuđim željama. Često ostvaruje svoje ciljeve tako</p>

		što ubjeđuje ljude da mu pomognu, dok protestuju zbog njihove nesposobnosti. Ima povjerenja u sebe, može napustiti društvenu klasu i ostati nezaposlen duži vremenski period.
10.	<i>Pasivno- agresivna ličnost (Passive aggressive personality)</i>	Osoba koju zanimaju detalji na uštrb kvaliteta, traži savršenstvo, rad posvjećenost na štetu društva. Vjeruje samo sebi i samo se na sebe oslanja, ekonomičan je i nije ekstravagantan.
11.	<i>Poražena/slomljena ličnost (Defeated/Defeatist personality)</i>	Osoba koja uživa kad ga drugi preziru, ne vjeruje ni sebi ni svojim sposobnostima. Vršiti pritisak na druge kako bi uvidio da li imaju strpljenja i koliko dugo mogu da izdrže.
12.	<i>Opsesivna ličnost (The obsessive personality)</i>	Osoba koju zanimaju detalji na uštrb kvaliteta, traži savršenstvo, rad posvjećenost na štetu društva. Vjeruje samo sebi i samo se na sebe oslanja, ekonomičan je i nije ekstravagantan.
13.	<i>Depresivna ličnost (Depressive personality)</i>	Osoba bez humora (ne duhovita), uvijek dosadna i depresivna. Ali taj očaj ne utiče na rad i obavljanje zadataka. Nikad ne gleda pozitivno, uvijek samo negativno.

14.	<i>Ekstrovertna ličnost</i> (Extroverted personality)	Osoba blagog srca, uvijek raspoložena, lijepo vaspitana, voli druge, ima samopouzdanja i vjeruje drugima, brzo donosi odluke, nije precizna na zakazane termine, voli pohvale i komplimente, ne voli rad.
15.	<i>Pozitivna ličnost</i> (Positive Personality)	Osoba koja ima pozitivan pogled na život, smirena, nasmijana, mudro donosi odluke, mudro vodi dijalog, sluša druge dok razgovaraju i diskutuju..
16.	<i>Sofista/debaterska ličnost</i> (The Sophist/debater personality)	Osoba koja se stalno svađa, priča bez prestanka, razgovori mu nemaju svrhu, pati od usamljenosti i društvenih problema, sklon je depresiji.
17.	<i>Uravnotežena ličnost</i> (Balanced personality)	Osoba sa lijepim osobinama i vrlinama, uravnotežena, prihvata druge i prihvaćena je kod ljudi.
18.	<i>Sumnjiva ličnost</i> (The Suspicious personality)	Osoba puna predrasuda, ima loše mišljenje o drugima, izbjegava druge, ne voli kritiku, brzo posvađa i postaje neprijateljski raspoložen, ima želju da dominira i vodi, fokusira se na mane i grješke kod ljudi.
19.	<i>Naivna ličnost</i>	Osoba koja neobjašnjivo vjeruje ljudima, bezbrižan, nesvjestan šta se oko njega dešava, optužuje

	(The Naive personality)	druge i kritikuje ih, veoma je direktan pa čak i u ličnim stvarima.
20.	<i>Oštra ličnost</i> (The Harsh personality)	Osoba koja je teška u odnosima, grubog srca, pati od nedostatka milosti i nježnosti, neprijateljski raspoložena, oštro kažnjava, nasilno tera druge na pokornost i voli osvetu.
21.	<i>Saosećajna ličnost</i> (The Compassionate personality)	Osoba mekanog srca, milostiva prema drugima, tolerantna i voli praštati, ne ulazi u rasprave i polemike i ne stvara neprijateljstva.
22.	<i>Kapitulirana Ličnost</i> (The Capitulated/conced ed personality)	Osoba koja se pokorava drugima, koja se lahko prilagođava, kukavica, ide za drugima, slaba u ispoljavanju svojih misli i ideja, krije svoja osjećanja i ne može da ih iskaže i ispolji, brine više o drugima nego o sebi, nema hrabrosti da gleda osobu koja mu govori u oči ¹ .

---

¹ Habib, Tarik, Harun, Džasim, "*Envau eš-šahsijeti ve turuku etteamuli meaha*", https://www.ibtesamah.com/showthread-t_454629.html, Preuzeto 25. Decembar 2019. Pogledati također: Tal'at Mensur i dr., *Usus ilmi en-nefs el-am*, (Kajro: Mektebetu el-endžl), str. 337-356; AbduRahman Ajsus, *Ilmu en-nefsi el-am*, (Egipat: Dar el-ma'rifeh), str. 10.

Smatramo da je korisno ovom prilikom pomenuti i neke druge tipove ličnosti, kao npr.:

Br.	Ličnosti	Pojašnjenja
23.	<p><i>Preosetljiva ličnost</i> (Hypersensitive Personality)</p>	<p>Osjetljiva ličnost ima tri pravca:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Osjetljiv prema sebi; 2) Osjetljiv prema drugima, 3) Osjetljiv na okolinu koja ga okružuje ili gdje mu je mjesto. <p><i>Osjetljiva osoba prema sebi</i> je ona koja ne zaboravlja loše misli, pati glavobolja i unutrašnjih tegoba, ima poremećen apetit, nekad jede mnogo a nekad uopšte, pod stresom i uznemirenost, mnogo kritikuje sebe jer ne dostiže nivoe koje očekuje ...</p> <p><i>Osjetljivo prema drugima:</i> uvijek razmišlja o tome kako ga drugi vide, što o njemu govore, lahko utiču na njega, ne prihvata lahko primjedbe. Čak i kada nema argumenata ili dokaza, on ima odluku ili predrasudu o ljudima oko sebe.</p> <p><i>Osetljivo na okolinu koja ga okružuje ili gdje mu je mjesto</i> je onaj koji se ne osjeća prijatno među ljudima. Ali se ne osjeća tako kad je sam čak, iritira ga iznenadna buka ili brza kretanja u saobraćaju. Ne volim loše vijesti. Na</p>

		njega veliki uticaj imaju pisma ili poruke koje dobija na društvenim mrežama... ¹
24.	<p><i>Poremećaj podijeljene ličnosti, poremećaj višestruke ličnosti, poremećaj disocijativnog identiteta</i></p> <p>(Split personality disorder, Multiple personality disorder, Dissociative Identity disorder)</p>	Zbog gorkog iskustva isključen je iz svog ličnog identiteta, osjećanja, ideja, emocija, sjećanja, djela itd... Ova osoba je pod uticajem dva različita identiteta u djelima i ponašanju ² .
25.	<p><i>Licemjerna ličnost</i></p> <p>(The hypocritical personality)</p>	Osoba koja se pretvara ono što nije. Osoba koja manifestuje suprotno od onoga u šta vjeruje, koja govori da vjeruje dok duhovno poriče ³ , krije neprijateljstvo a pokazuje prijateljstvo. Veoma opasna ličnost, prema kojoj morate biti oprezni.

¹ Pogledajte: <https://www.psychologytoday.com/gb/blog/communication-success/2017/11/24-signs-highly-sensitive-person>, preuzeto 2. Januar 2020.

² Pogledajte: <https://www.webmd.com/mental-health/dissociative-identity-disorder-multiple-personality-disorder#1>; <https://www.psycom.net/mchugh.html>, Preuzeto 2. januar 2020.

³ Pogledajte: <https://www.almaany.com/ar/dict/ar-ar>, materijal *munafik*, preuzeto 7. Janar 2020.

26.	<p><i>Harizmatično-šarmantno-privlačna ličnost</i></p> <p>(Charismatic-Charming-Attractive Personality)</p>	<p>Ova ličnost se odlikuje sistematskim radomodlučnost, inteligenciju, pronicljivost, široke vidike znanja, samostalnost, analizu stvari, snažno pamćenje, nije materijalno ohol, suzdržan, ne voli sport, umjetnost, muziku i ne voli da bude u centru pažnje. Voli i spreman je uvijek pomoći drugima. Skroman, rodoljub, pošten, odan, od riječi, vjeran, drži se rokova i termina, voli porodični život, voli i naginje vojsci, voli saslušati i voli da bude saslušan. Takvi ljudi su stvoreni da budu lideri, a ne nešto drugo, tako da, društvo ne treba da ih izbjegava i ignoriše! Društvo koje ne umije da iskoristi takve ljude, uvijek će ostati zaostalo društvo¹.</p>
27.	<p><i>Eksploatatorska ličnost / Depresivna ličnost</i></p> <p>(Exploitative personality / Depressive personality)</p>	<p>Mirnog izgleda, hladnokrvna, tiha, odgojen i uljudan u odnosu na druge. Pažljivo prati modu. Brine o fizičkom izgledu. Niti voli, niti prezire krajnost. Ima visoku impotenciju ali ne pod plaštom strasti. Uživa u golišavim slikama i erotskim razgovorima. Prema njegovim riječima, ljubav je ljubljenje dva tela i izlučivanje. Odlikuje se</p>

¹ Muhammed Ajjash Kubejsi, *Enmat eš-šahsijeti ve iškalat el-kijadeti ve etterbijjeti fi el-ameli el-muasir*, str. 56-59. Ono što je pomenuo Kubejsi zapravo je rezime rada Dr. Sami Derubit.

		<p>inovativnošću i naučnim smislom. U stanju je da manevriše kako bi postigao visoke pozicije. Voli nagomilavati bogatstvo. Pozmatra stvari detaljno (lupom), oštrouman, brzo shvata i neovistan. Pozitivan, objektivan, i veoma sebičan. U skladu je sa događajima i dešavanjima vremena, veoma vješt u pisanju, govoru i obraćanju. Ima manje impulsivnu viziju. Nema principe. Nije društven. Voli da dominira ljudima, političar je i diplomata prve klase. Vrlo brzo prevazilazi stvari. Nema želju da duboko spozna ljude. Zadovoljan je sa pet čula i ne mari ni za šta drugo, čak ni pri donošenju odluka ne mari za tuđe emocije. Sumnja u vjeru, u gajb, moral i sistem. Nije veliki rodoljub. Osjeća se depresivno i mračno u sebi¹.</p>
28.	<p><i>Limfna ličnost</i> (Lymphatic personality)</p>	<p>Miran, hladan, objektivan, tih, prirodan, hrabar, izdržljiv na bolesti, uvijek poslovima zauzet, principialan, ono što kaže to i uradi, izdržljiv, samokritičan, čuva se grijeha, neovistan u idejama i mislima, oštrouman, tolerantan, vizionar, pazi na hranu i piće, nije materijalista, ponaša se kao esnaf</p>

¹ Derubi, Sami, *Ilmu et-tibai - El-medresetu el-ferensijeh*, op. cit., str. 165-183.

		(gospodin) i ima lijepe vrline, zaslužuje povjerenje, pridržava se rasporeda, terminima, optimista ¹ .
29.	Ljuta ličnost (Angry Personality)	Osoba na koju drugi brzo i snažno utiču. Ima sposobnost da aktivno reaguje na svoje emocije. Nije za duge projekte koji zahtevaju veliku i dugu posvećenost. Dok govori, gestikulira i rukama. Glas mu je glasan, a život bučan. Veoma voli hranu, piće i seksualno zadovoljstvo. Brzo se pomiri ali i brzo naljuti. Ljubav uzvraća ljubavlju, ima društveni duh ² .

Ovo su najpopularniji i najvažniji tipovi ličnosti, i nadamo se da su dovoljni za donosiocje odluka u preporučivanju ili biranju pravog kandidata za lidera. *A Allah najbolje zna!*

---

¹ Derubi, Sami, Ilmu et-tibai - El-medresetu el-ferensijeh, op. cit., str. 189-190; Muhammed Ajjash Kubejsi, *Enmat eš-šahsijeti ve iškalat el-kijadeti ve etterbijjeti fi el-ameli el-muasir*, str. 56-59

² Ibid.

Analiza i replika:

Brat i naš kolega, uvaženi profesori, dr. Muhammed Ajaš Kubejsi, je dao dragocjen doprinos na temi tipova liderstva od kojih smo imali veliku korist, a također i u reference ove studije. Ipak, ono što se nisam složio s njim, uz svo veliko poštovanje koje gajim prema njemu, tiče se definicije koju je ponudio o tipologiji kao nauci, koju, citirajući zapadne naučnike, tačnije Lusa, definiše na sljedeći način: "*Karakterologija je skup prirodnih tendencija koje formiraju psihološku strukturu čovjeka. Cilja na one sa kojima je čovjek rođen, ne na one koje se dobijaju ili mijenjaju ...*" Također dodaje:

"Karakterologija se fokusira na proučavanje stabilnih osobina ljudske ličnosti koje predstavljaju njegov poseban identitet. Ova nauka nema nikakve veze sa spoljnim faktorima, kao što su: vjera, mišljenje, društvo, promjena ponašanja, osim u slučajevima kada se koristi kao indikator ili rezultat tipa karaktera ...!"

Kroz analizu svega došli smo do zaključka da se ne možemo složiti sa mišljenjem Lusija i Kubejsija u pogledu karakterologije. Zapravo, možemo prihvatiti prvi dio definicije, ali nikako ostatak, gdje se kao spoljašnji faktor isključuje vjerski faktor. Jer, tokom konsultacije riječnika i enciklopedija o pojmu *tipologije*², nigde nismo naišli na dodatak kojeg pominju Lusi i Kubejsi, i nije nam poznato kako su do toga došli!

---

¹Fejsal bin Džasim Al Thani, *El-kijadetu ve eseruha fi eksbi el-vela*, str. 54-58; Muhammed Ajjash Kubejsi, *Enmat eš-šahsijeti ve iškalat el-kijadeti ve etterbijjeti fi el-ameli el-muasir*, str. 26-29.

²Pogledajte, uporedite i analizirajte ovu definiciju sa pomenutim definicijama u riječnicima psihologije: <https://www.psychologytoday.com/gb/blog/progress-notes/201904/personality-typology-and-the-secret-knowing-person>.

Nemoguće je izučavati ličnosti, pri čemu istovremeno ne govoriti o spoljnim faktorima kao što su mišljenje, ophođenje i vjera, kao poseban akcenat ličnosti. Jer, se čovjek rađa u ili sa *fitreh*, **čista prirodnost, sa uravnoteženom i čistom ličnošću**. Svi vole novorođenče jer je dobro, drago, prijatno, bez grijeha, kao anđeo, nevino itd... Ali s vremenom, kada odrasta i formira se, primećujemo da se preobraća u neku drugu osobu, u ponašanju, stavovima i mislima. Postavlja se pitanje: Zašto dolazi do ove promjene u idejama i moralu? Odgovor je: Zbog spoljnog uticajnog faktora kao što su: mišljenja, društvo, kultura, bilo to sa Zapada, Istoka, Amerike, Indije, Kine, Arabije, itd... Dakle, ne možemo suditi čovjeku po rođenju, jer se svaki čovjek rađa čist, u svojoj *fitri*, što i Kur'an časni pominje: "*Ti upravi lice svoje vjeri, kao pravi vjernik, fitretu Allahovom, onom po kojem je stvorio ljude - nema promjene stvaranja Allahovog. To je prava vjera, ali većina ljudi to ne zna.*" [Rrum:3.]

Takvi sud bi bio nepravedan!! Samo kada uzmemo u obzir i razmotrimo njegovu ideju, mišljenje, kulturu, vjeru i sl. onda možemo donjeti pravedan zaključak i sud.

Razlog zašto ovo navodimo leži u tome da je potreba osnivanje nove nauke koja bi se zvala *karakterologija* ili nauka o crtama lica ili krvoj grupi, kako bi se bolje i preciznije upoznala ličnost predloženog kandidata za bitno mjesto, a potom da uslijedi njegov odabir ili odbijanje. Kada proučimo ličnost, nastavljamo analizirati i proučavati njegove ideje, ponašanje i ubjeđenja koja posjeduje, kako bismo uspjeli napraviti podjelu izmjeđu njegovih ideja i ubjeđenja. **Proučavanje ličnosti ne smije biti samo iz perspective vjere, takva analiza je nepravjedna, ili samo iz perspective shvatanja, mišljenja ili društvenog pogleda, nego se u obzir treba uzeti sve parametre koje smo kroz ovu studiju istakli do sada. Mi u to vjerujemo!**

A Allah najbolje zna!

Na ovu istitnu, činjenicu možemo pronaći u svim riječnicima, koji su definisali *karakterologiju*, a nisu istakli drugi dio istaknutog od strane Lusija i Kubejsija. Navest ćemo i definicije istaknutih riječnika po ovom pitanju¹:

“Proučavanje, analiza ili klasifikacija na osnovu tipova – detalja u cjelini, ili grupa.”, znači: vjera, mišljenje, moral, i sl...

U jednom drugom riječniku stoji: *“Tipologija znači klasifikovati stvari prema odrijeđenim tipovima, - detaljima - kao što je npr. podjela na dobre i loše ljude.”*² Znači: sa sveukupnim kvalitetima – dobro ili loše koje posjeduju i žive s njima.

U riječniku Kembridža stoji: *“Proučavanje tipova ili sistema podjele stvari na vrste – detalji, uključujući i religiju.”*³

Ono što možemo primjetiti iz ovih istaknutih definicija od strane stručnih i kompetentnih ljudi, *Tipologija ili karakterologija*, je nauka koja se bavi proučavanjem, analiziranjem i klasifikovanjem ljudi ili stvorenja na osnovu tipa ili grupa i drugih karakteristika. Lusi i Kubejsi nisu obuhvatili ovaj dio, a također i Fejsal bin Džasim Al Sani, koji je citirao u potpunosti Kubejsa i prihvatio njegovo mišljenje bez dodatnog komentara ili slično tome.⁴

Vjerujemo da ono što smo istakli u ovom djelu istraživanja je dovoljno kako i na koji način upoznati tip ličnosti kandidata koji se predlaže za lidersku poziciju. Dakle, onaj koji spoznaje ličnost predloženog kandidata za određenu funkciju, mora to raditi mirno i staloženo, bez žurbe i brzopletosti, i mora

---

¹Vidi: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/typology>, “Typology.” *The Merriam-Webster.com Dictionary*, Merriam-Webster Inc., 13. Januar 2020.

²Vidi: <https://www.vocabulary.com/dictionary/typology>, 13. Januar 2020.

³<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/typology>, 13. Janar 2020.

⁴ Fejsal bin Džasim Al Thani, *El-kijadetu ve eseruha fi kesbi el-vela*, op. cit., str. 54.

izvršiti analizu i test ličnosti ukoliko želi odabrati najboljeg kandidata. Ove testove ćemo u nastavku prikazati, i tim testiranjem i načinom na koji se budu testirali ne nanosi nikome nepravdu.

1.6. Mjere ličnosti – Omiljeni testovi

U prethodnom djelu smo istakli i zadržali se na tipove ličnosti koje moramo uzeti u obzir u izboru pravog lidera. Ali postavlja se pitanje: Da li je spoznaja tipova ličnosti dovoljna kako bi smo riješili problem izbora pravog lidera? Odgovor je: Naravno da ne!, jer položaj i okolnosti nam diktiraju i predviđaju podnošenje određenim testovima i upitnicima¹, je li to usmjeno ili pismeno, da li će intervju biti otvorenog ili zatvorenog tipa, možda neki tip kandidata nije u stanju da se pismenim putem lijepo izrazi, ali je usmjeno izvanredan u svome izlaganju! Dakle, ovdje trebamo znati lijepo upravljati s naukama, na koje čitavo vrijeme aludiramo a to su: **tipologija, karakterologija, fizionomija, grafologija**, itd. Tako da, prvo trebamo spoznati ličnost, kroz razgovor, intervju, testiranje, a potom odlučiti pozitivno ili negativno².

To je put kojim se mora ići i to su principi koje moramo primjeniti tokom odabira lidera! Drugim riječima, posmatrajući njihove osobine koje ih odlikuju u oblastima razmišljanja, psihe, ponašanja i vještina odabira je kompetentan lider.

---

¹ Tal'at Mensur i dr., *Usus ilmi en-nefs*, op. cit., str. 399-300.

² Ibid., str. 400-404.

S obzirom na to da je psihologija naprijedovala, otkrivene su naučne mjere i standardi preko kojih možemo sa velikom preciznošću mjeriti osobine i karakteristike ličnosti.

Značaj ovih mjera pojavljuje se u oblastima zaposlenih na akademskom, civilnom, vjerskom, vojnom i političkom nivou organizacija zbog povezanosti osobina i karakteristika ličnosti sa određenim tipovima ponašanja.¹ Naučnici i stručnjaci su spomenuli da su ova sredstva dizajnirana da mjere i testiraju mnogo toga:

- 1) *Neki od njih mjere performanse i kapacitet testiranih. Testiranje inteligencije, dakle, mjeri opšti intelektualni kapacitet čovjeka;*
- 2) *Neki drugi testovi mjere sklonosti nekih pojedinaca i njihovo ponašanje;*
- 3) *Neki mjere sklonost ispitanih o određenim profesijama i djelatnostima;*
- 4) *Neki se bave prirodom i dimenzijama pristupa i uvjerenja pojedinaca i grupa o osjetljivim društvenim pitanjima;*
- 5) *Neki mjere određene aspekte u porodici, kao npr. materijalna strana, odnosi oca sa majkom, ili djeteta sa djetetom, ili roditelja sa djetetom itd ...;*
- 6) *Neki od njih su samo za mjerenje zdravlja i fizičkog stanja pojedinaca²;*
- 7) *Neki od njih su vezani za obavljanje posla, misije ili uloge u civilnim, akademskim, vjerskim, vojnim, političkim i drugim institucijama.*

Što se tiče naučnih i univerzalnih standarda koji moraju biti ispunjeni u ovim testovima i upitnicima (za mjerenje različitih

---

¹ Ibid., str. 387-398.

² Tal'at Mensur i dr., *Usus ilmi en-nefs*, op. cit., str. 401.

*nivoa ličnosti*¹), trebamo uzeti u obzir sljedeće kriterijume i principe:

- **Objektivizam**
- **Diferencijacija**
- **Standardizacija**
- **Trajnost/Stabilnost**
- **Validnost**

Ovi kriterijumi za njihov značaj su rezimirani i u sljedećem grafikonu:

---

¹ Ibid., str. 406-407.

Što se tiče *objektivizma*, podrazumjeva kognitivno i mentalno strukturisanje, ali pod uslovom da nam je test istog nivoa: odgovor je isti čak i ako se promjeni broj ili tip kontrolora. Istovremeno i kontrolor mora biti objektivan. Dakle, pitanje ne bi trebalo imati više od jedne opcije tačnog odgovora, jer, kontrolor ne treba intervenisati u poboljšanju odgovora.

Dok, što se tiče *diferencijacije*, testiranje treba jasno istaći individualne razlike, u suprotnom nema nikakve koristi! Lahko testiranje koje ne ističe individualne razlike ne smatra se tačnom mjerom, niti je teško testiranje koje ne pokazuje razlike mjerodavno. To znači da testiranje treba biti pošteno i umjereno, ne treba biti lahko, a ni teško.

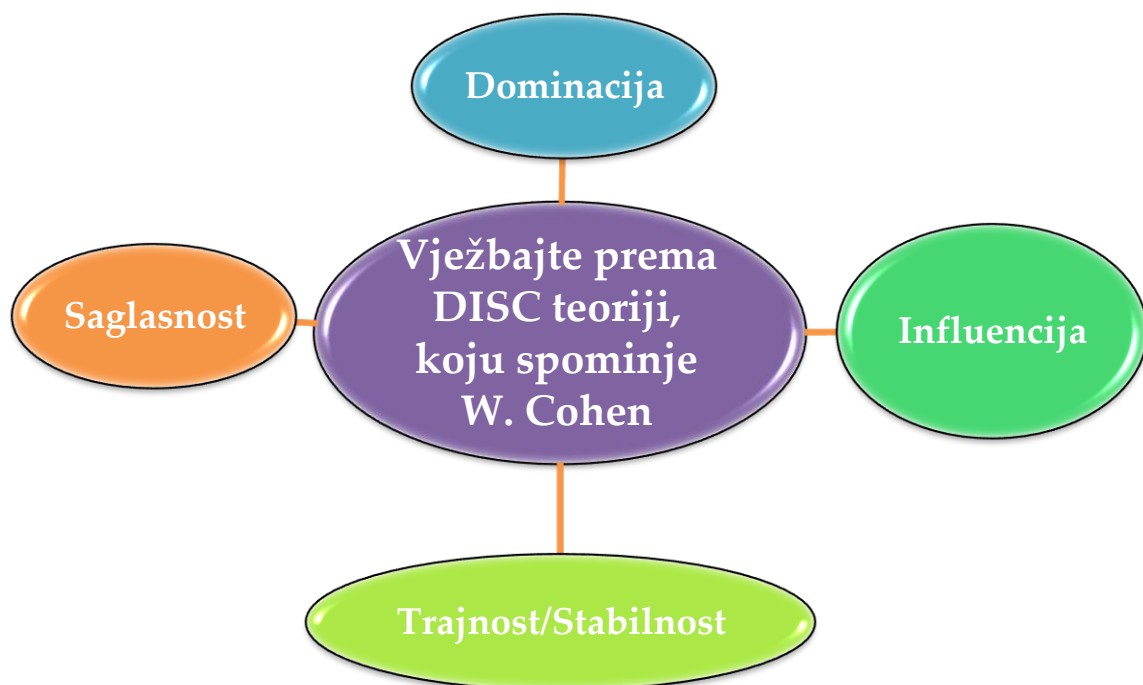
Standardizacija, podrazumjeva da merač bude validan, za sve podjednako. Zato, test se mora razlikovati po jasnoj metodologiji, formulaciji, po razumljivim izrazima i u skladu sa nivoom testiranog.

Trajnost/Stabilnost, znači da nivo testiranja datog pojedinca tačno i jasno pokaže njegovu sposobnost i kapacitet tokom testiranja. Na nivo testiranja ne utiču drugi faktori tokom vremena testiranja, kao što su npr.: emocionalno stanje, način testiranja, način procjene. Također, ovaj test treba u kontinuitetu davati iste rezultate, ukoliko se njegovo mjerenje ponavlja sa istim osobama i pod istim okolnostima.

Valjanost ili tačnost, znači da ovaj test mjeri aspekt koji treba da mjeri, a ne nešto drugo. Ispitivanje je ograničeno na usko-profilno polje, dok s druge strane je visokog nivoa specifičnosti ....¹

---

¹ Tal'at Mensur i dr., *Usus ilmi en-nefs*, op. cit., str. 406-418.

U nastavku možete putem tabelarnog prikaza izmjeriti ličnost i stilove ponašanja, koji se tiču **inteligencije, kapaciteta, mentalnog zdravlja i vrijednosti:**

Vježba prema DISC teoriji, koju spominje Major General Prof. Dr. William Kohen:¹

- 1) **Dominacija** (*Dominance*)
- 2) **Influencija** (*Influence*)
- 3) **Trajnost/Stabilnost** (*Steadiness*)
- 4) **Saglasnost** (*Compliance*)

---

¹ Major General William Kohen, *Fennu el-kijadeti*, (Mektebetu Džerir, 2008.).

U nastavku uvaženi čitaoci želimo vam predstaviti pripremljenu listu sa ljudskim liderskim osobinama. Od vas se traži da izvršite ocjenu davanjem ocjena od 0-5; *0 za osobine koje vam uopšte ne odgovaraju, 5 koje vam odgovaraju, dok ostale ocjene prema nivou podudaranja.*

Putem ovog upitnika uspjeh ćemo spoznati ličnost kandidata za lidera. Naravno, onaj koji ispunjava ovaj upitnik, mora biti korektan u odgovorima. Upitnik nam daje jasniju i vidljiviju sliku ove četiri prethodno navedene osobine kandidata. Još jasnije, da li je to dominantan čovjek ili je čovjek koji utiče na druge, da li je stabilan u principima i drži se svojih principa, da li je čovjek koji je saglasan i poslušan ili arogantan i neposlušan.

(TEST A)		0	1	2	3	4	5
OSOBI NE/KARAKTERISTIKE LIDERSTVA							
1.	Lider koji je posvećen naučnim rezultatima						
2.	Uživa u društvu drugih						
3.	Voli izvršne poslove u kojima je povezan sa drugima						
4.	Ima jaku ličnost/karakter						
5.	Voljeni i lider						
6.	Lider koji ima široke odnose sa ljudima						
7.	Prihvata izazove						
8.	Odličan u govoru						
9.	Voli detalje i ima veliko strpljenje za precizan rad						
10.	Ne osjeća se loše što je pod nadzorom svog pretpostavljenog						
11.	Brz u donošenju odluka						
12.	Ohrabruje i motiviše one oko sebe						
13.	Ponekad na poslu kršite pravila za opšte dobro						
14.	Dobar saputnik						
15.	Zahteva više kompetencija						
16.	Odan je instituciji u kojoj radi						
17.	Poštuje hijerarhiju						
18.	Radikalne promjene u organizaciji ne ometaju ga						

19.	Želi da pomogne drugima						
20.	Ne požuruje na poslu						
21.	Plaši se grešaka jer mrzi kritiku						
22.	Ima želju da pomogne drugima u vođenju poslova						
23.	Tiho prema sebi i drugima						
24.	Želi da stalno ocenjuje rad						
25.	Učestvuje u kolektivnim aktivnostima						
26.	Sa pažnjom i poštovanjem sluša govornika/sagovornika						
27.	Voli kontinuirani razvoj i napredak						
28.	Pažljiv je prema drugima iz straha od gubitka veza i odnosa sa njima						
29.	Rješava probleme ne gledajući da li je neko povređen ili ne						
30.	Pridržava se sistema i propisa						
31.	Fleksibilan s drugima						
32.	Njegova naređenja su jasna						
33.	Voli sisteme, a ne naredbe						
34.	Ne ustručava naređivati						

Imamo utisak da je dovoljno ono što smo navjeli i pojasnili o mjerenju ličnosti i principima koji se moraju poštivati i primjeniti kako bi se dobili željeni rezultati u prepoznavanju ličnosti kandidata predloženog za lidersku poziciju!

A Allah najbolje zna!

(TEST B)- TESTIRANJE OSOBNIH I KOMUNIKACIJSKIH VJEŠTINA

Uputstva: Od datih opisanih opcija, zaokružite opciju za koju mislite da najbolje odražava način na koji se osjećate u komunikaciji s drugima. U pojedinim slučajevima možete pronaći više opcija unutar jedne date opcije, ali izaberite samo onu za koju mislite da vas najbolje predstavlja.

1.	Kada sam na sastanku, preferiram sjesti:	
	1) Na čelu stola	
	2) Tu gdje me ljudi mogu vidjeti	
	3) Direktno pored druge osobe	
	4) Da najmanja udaljenosti bude jedno mjesto između mene i druge osobe	
2.	Kada razgovaram s nekim:	
	1) Ponekad pogledam dole	
	2) Čitavo vrijeme gledam ga u oči	
	3) Većinu vremena gledam ga u oči	
	4) Umjesto sagovornika, gledam naokolo	
3.	Kada pozdravljam ljude koje dobro poznajem:	
	1) Pozdravljam ih bez rukovanja	
	2) Rukujem se	
	3) Grlim ih	
	4) Rukovanjem ih srdačno pozdravim	

4.	Kada razgovaram s ljudima	
	Volim da im se približim	
	Ne osjećam se prijatno ako mi stoje preblizu	
	Nerviram se ako mi se previše približe	
	Ne smeta mi njihova blizina	
5.	Moj hod karakteriše:	
	1) Polahko i tiho	
	2) Živahno	
	3) Uravnoteženo	
	4) Ubrzano	
6.	Kada drugi govore, ja:	
	1) Istražujem poentu	
	2) Istražujem neko lijepo kazivanje	
	3) Istražujem potkrepljujuće činjenice	
	4) Trudim se razumjeti njihova osjećanja	
7.	Kada držim javni govor:	
	1) Podignem svoj glas, da bi utecajniji bio	
	2) Govorim tečno i jasno, ali ne glasno	
	3) Govorim relativno tiho	
	4) Govorim glasno	
8.	Kada vidim bilo kakav sukob ili neslaganje, trudim se:	
	1) Umiriti	
	2) Izbeći	

	3) Umješati se	
	4) Uvidim uzroke neslaganja/konflikta	
9.	Kada ljudi uđu u moju kancelariju ili radni prostor:	
	1) Ponudim im da sednu	
	2) Kažem im: sjedite!	
	3) Pustio ih da dobrovoljno odaberu mjesto	
	4) Ponudim im stolicu	
10.	Kada rješavam određeni problem:	
	1) Ja sam taj koji vodi debatu	
	2) Slušam šta drugi govore	
	3) Više se fokusiram na osnovne uzroke	
	4) Fokusiram se na činjenice	
11.	Obično počinjem razgovore sa:	
	1) Kako su proveli dan	
	2) Neku povjesno kazivanje	
	3) Direktan prelazak na temu	
	4) Definišem svrhu razgovora	
12.	Kada donesem određenu odluku:	
	1) Razmatram kako će to uticati na druge	
	2) Oslanjam se na svoje lično mišljenje	
	3) Pokušavam da ubjedim druge u svoju odluku	
	4) Oslanjam se na sigurne načine donošenja odluka	

13.	Kada neko radi prezentaciju:	
	1) Mora biti zabavna	
	2) Zamišljam njihova osećanja	
	3) Trudim se da procenim filozofiju prezentacije	
	4) Nestrpljiv sam ukoliko je prezentacija spora	
14.	Kad me poznanici dodirnu:	
	1) Drago mi je	
	2) Iritira me	
	3) Osjećam njihovu bliskost	
	4) Ne osjećam se mirno	
15.	Kada nešto želim dobiti:	
	Mogu imati koristi od zahtjeva drugih	
	Mogu ponuditi jak argument za svoj zahtjev	
	Imam divnu prezentaciju prodaje	
	Osjećam se mirno i kompetentno	
16.	Prema onome kako me drugi vide:	
	1) Mogu da kontrolišem ono što o meni znaju	
	2) Dajem do znanja drugima kako se osećam	
	3) Čuvam svoju privatnost	
	4) Mogu me pročitati kao otvorenu knjigu	

17.	Na grupnom sastanku:	
	1) Naginjem se vrednovanju ideja	
	2) Ostavljam prostora da se svi uključe	
	3) Naginjem preuzimanju odgovornosti u vođenju debate	
	4) Pažljivo slušam šta ljudi žele	
18.	Što se tiče javnog izražavanja mojih ličnih osećanja:	
	1) Činim stvari zanimljivijima	
	2) Nedam im mira	
	3) Pomaže mi u interakciji sa drugima	
	4) Iskazujem ih radi postizanje ciljeva	
19.	Na radnim sastancima, moj cilj je:	
	1) Da prenesem svoje ideje i misli	
	2) Uspostavite odnose sa drugima	
	3) Da druge ubedim	
	4) Da procjenim situaciju	
20.	Kad pričam priču:	
	1) Fokusiram se na lične situacije likova	
	2) Držim ljude na ivici	
	3) Sistematski gradim priču	
	4) Direktno prelazim na temu	

21.	Što se tiče timskog rada:	
	1) Podržavam tim	
	2) Više volim da preuzmem odgovornost umjesto da se na tim oslonim	
	3) Lahko se naljutim	
22.	Kada pravim prezentaciju:	
	1) Dobro se pripremim	
	2) Dotaknem osjećanja ljudi	
	3) Spremim jaku prezentaciju	
23.	Kad se ljudi uznemire ili zaplaču preda mnom:	
	1) Više volim da ih zaustavim	
	2) Trudim se da ih posavjetujem	
	3) Trudim se da ih usrećim/razveselim	
24.	Moji telefonski pozivi su:	
	1) Su što kraće mogući	
	2) Fokusirani samo na posao	
	3) Živahni	
	4) S tendencijom ih produžavam	

25.	Sa liste ispod izaberite pet reči koje ljudi više vole da koriste kada vas opisuju:	
	1) Realističan	
	2) Organizacioni tip	
	3) Drag	
	4) Motivacioni tip	
	5) Racionalan	
	6) Direktan	
	7) Blag	
	8) Entuzijastičan	
	9) Precizan	
	10) Pretendent	
	11) Druželjubiv	
	12) Otvoren	
	13) Zatvoren	
	14) Fokusiran	
	15) Saradljiv	
16) Emocionalan		

(TEST C) - SAMOPROCJENA EMOCIONALNE INTELIGENCIJE		
Pročitajte svaku opciju u nastavku i ocenite koliko vam odgovara. Budite objektivni i izbegavajte prosečne selekcije.		Ocenite poenima: Nikada = 1 2 3 4 5 6, 7 8 9 10 = Uvijek
A	Emocionalna svjest	
1	Moja osećanja su jasna u svakom trenutku	
2	Emocije imaju važnu ulogu u mom životu	
3	Moj temperament ne utiče na ljude oko mene	
4	Mogu odmah da primjetim kada gubim živce	
5	Na moj temperament lahko utiču spoljni faktori	
6	Lahko mogu da predvidim kada bih mogao da se naljutim	
7	Teško se naljuti, tako da to ne utiče na mene	
8	Teško mi je da opišem svoja osećanja	
9	Kada sam uznemiren, nisam svjestan šta mi se dešava	
10	Obično shvatim kada sam blizu da izgubim živce (strpljenje, sabur)	

B	Emocionalni menadžment / samokontrola	
1	Prihvatam odgovornost za svoje postupke	
2	Nije mi teško postaviti ciljeve i držati ih se	
3	Emotivno sam uravnotežena osoba	
4	Nisam baš strpljiva osoba	
5	Mogu da prihvatim kritičke komentare bez ljutnje	
6	Ne mogu dugo da se smirim kada sam pod stresom	
7	Ako me neki problem ne pogađa direktno, ne bavim se njime i ne dajem mu prostora da me uznemirava	
8	Ne mogu u potpunosti da se kontrolišem kada sam ljut na nekoga	
9	Obično drugi razumeju kako se osećam u vezi sa problemima	
10	Svoju energiju usmjeravam ka kreativnom radu i hobijima	

C	Emocionalna i društvena svjest	
1	Procenjujem/proračunavam uticaj mojih odluka na druge	
2	Ne mogu lahko da izrazim da li su ljudi oko mene postali nestrpljivi	
3	Osećam kada se čovjek temperament promjeni	
4	Mogu da ponudim podršku kada drugi dobiju loše vijesti	
5	Obično ne mogu da razumjem kako se drugi osećaju	

6	Prijatelji mogu samnom podijeliti tajne svog privatnog života	
7	Osjećam bol kada vidim da drugi pate	
8	Obično znam kada da progovorim, a kada da ućutim	
9	Nije me briga šta se drugima dešava	
10	Preuzimam odgovornost za ono što kažem, a ne za ono što ljudi shvate	

D	Socijalne vještine	
1	Sposoban sam da istaknem uticaj	
2	Obično gradim čvrste odnose sa ljudima sa kojima sam u radim odnosom	
3	Nije mi teško da podijelim svoja duboka osjećanja s drugima	
4	Nisam dobar u motivisanju drugih	
5	Nisam baš srećna osoba	
6	Lako sklapam prijateljstva	
7	Ljudi mi govore da sam društvena i zabavna osoba	
8	Dobar sam u prilagođavanju s drugima	
9	Drugi mogu da računaju/oslone na mene	
10	Ne mogu razgovarati s ljudima koji su dosadni	

E - Upravljanje društvenim odnosima

<p>1. Kada ste u grupi s ljudima, više volite:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Pridružujete se grupi da biste razgovarali sa njima 2) Razgovarate lično samo s ljudima koje poznajete	<p>11. Koju od sljedećih riječi najčešće koristite??</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Jak ili težak 2) Nježan ili ljubazan
<p>2. Obično se osećam srećno i dobro kada sam u pratnji:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Ljudi koji su realni 2) Ljudi koji maštaju	<p>12. Ideja da napravite listu stvari koje morate da uradite tokom vikenda:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Drago vam je? 2) Totalno ignorišete?
<p>3. Koja od sljedećih reči vam se najviše dopada?:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Analiza 2) Saosjećam	<p>13. Da li ste skloni prijateljskim odnosima:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Sa mnogo i različitih ljudi 2) Jake veze ali sa malom grupom ljudi
<p>4. Vremenski raspored:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Odgovara vam 2) Mrsko vam je	<p>14. Da li preferirate imati prijatelja:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Ko brine samo o svom stanju 2) Ko uvijek ima nove i kreativne ideje
<p>5. Kada razgovarate sa strancima:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Razgovarate slobodno i bez kompleksa 2) Ne govorite puno	<p>15. Koja od sljedećih riječi vam najviše odgovara?:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Razmišljanje 2) Osjećaji

<p>6. Da ste trener, radije biste održavali:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Kursevi o činjenicama i istinama 2) Kursevi koji uključuju teoriju i misao 	<p>16. Stvari koje su unapred isplanirane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Dopadaju vam se 2) Ne osjećate se dobro i udobno
<p>7. Koja od sljedećih riječi vam najviše odgovara?:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Predviđanje i planiranje 2) Milost i solidarnost 	<p>17. Na zabavama i proslavama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Uvijek se vedro osjećate 2) Ponekad dosadno
<p>8. Da li više preferirate:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Prethodnu pripremu manifestacija, zabava, sastanaka, ili 2) Slobodno radite sve što vam se čini zabavnim kada dođe vrijeme 	<p>18. Kako bi ste sebe više voljeli posmatrati kao:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Praktičnu osobu, ili 2) Genijalnu osobu
<p>9. Jeste li jedan od onih koji:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Lahko prepoznaju ljude 2) Teško prepoznaju ljude 	<p>19. Da li više volite da vas smatraju kao?:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Racionalnu osobu, ili: 2) Emocionalnu osobu
<p>10. Da li više volite osobu?:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Skromanu, koja se ne razlikuje mnogo od običnih ljudi, ili: 2) Osoba koja ima jasnu viziju 	<p>20. Da li vam je teško da se prilagodite:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Stalnim i kontinuiranim promjenama, ili: 2) Kontinuirano nepromenljiva rutina ili stanje

(TEST –D) ANKETA O VREDNOVANJU ZAPOSLENIH

Ova anketa je poverljiva. Opšti rezultati će biti podeljeni sa kompanijom, dok će pojedinačni rezultati ostati poverljivi. Molim vas, pročitajte dole navedene opcije i ocjenite od 1 do 9 za onu sa kojom se potpunosti ne slažete i ocjenite sa 10 sa kojima se u potpunosti slažete.

Misija i svrha	NE SLAŽEM SE U POTPUNOSTI									SLAŽEM SE U POTPUNOSTI
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Misija i ciljevi organizacije su mi jasni.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Shvatam kako moj rad direktno doprinosi ukupnom uspjehu organizacije.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Smatram da je moj rad važan za postizanje ciljeva organizacije.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Menadžer mi stalno daje nove informacije o misiji i ciljevima organizacije.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Razumjem i upoznat sam sa strateškim ciljevima organizacije.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Uspešno obavljanje posla daje mi osećaj zadovoljstva i satisfakcije.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Radno mjesto	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Imam sve raspoložive resurse da radim svoj posao kako se od mene zahtjeva.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Osnovni procesi i računarski sistemi su postavljeni i dostupni za moj posao.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Imam potrebne informacije za posao koji treba da obavim.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Moje radno mjesto je sigurno.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Moje radno mjesto je dobro održavano.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Moje radno mjesto je fizički udobno mjesto za rad.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Odnosi sa menadžerom	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Menadžer se uvijek odnosi prema meni s poštovanjem.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Mogu lahko da kontaktiram menadžera.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Menadžer sluša me kada pričam. Moje ideje i prijedlozi su poštovane.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Menadžer cjeni moj doprinos.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Menadžer cjeni moj talenat i doprinos.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Poštujem menadžera kao kompetentnog profesionalca.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Menadžer razumje važnost održavanja ravnoteže između posla i privatnog života.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Količina obavljanja posla koja se od mene traži da obavljam je razumna.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Tempo rada mi omogućava da uspješno završim posao.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Menadžer je dosledan/ odlučan kad god vodi politiku koja se odnosi na radnike.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Menadžer me uvijek pošteno i pravedno tretira.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Veoma sam zadovoljan svojim menadžerom.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Menadžer se pošteno odnosi prema cijelom timu.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Poseban tretman nije problem u pregledu plata, obuci i razvoju ili napredovanju.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Kultura	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Organizacija poštuje radnike.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Poštujem nadzorni odbor ove organizacije.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Rukovodstvo ove organizacije poznaje posao koji obavlja.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Glavni direktori su poznati po rjetkim menadžerskim vještinama.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Organizacija ima racionalna očekivanja od radnika.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ljudi koji osporavaju status kvo su cjenjeni.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Mogu se ne složiti sa svojim pretpostavljenim bez straha od odmazde.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Osjećam se prijatno da djelim svoje mišljenje sa drugima u organizaciji.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Radimo na tome da postanemo privlačniji, razvijeniji i da sačuvamo ljude različitog kulturnog porjekla.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ljudi sa različitim idejama su cjenjeni u ovoj organizaciji.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
U ovoj organizaciji prema svima se postupa pošteno.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Kriterijumi za ocenjivanje rada radnika su pravični i odgovarajući.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Saradnici brinu o meni kao pojedincu.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Timski rad se podstiče i praktikuje u ovoj organizaciji.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Veza i saradnja između radnog tima u ovoj organizaciji je jaka.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Prilika za napredak/razvoj	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Politika promocije i napredovanja organizacije je uvijek poštena.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Imam iste mogućnosti i šanse za napredovanje u organizaciji kao i svi ostali.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Prihvatam odgovarajuću obuku da bih pravilno obavljao svoj posao.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Menadžer je stalno zainteresovan za moj profesionalni razvoj i napredovanje.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Menadžer me ohrabruje i podržava u profesionalnom razvoju.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ohrabren sam da učim iz grešaka.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Posao je izazovan.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Moj rad je stimulativan.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Moj rad se nagrađuje.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Imam nadzornika na poslu.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Ravnoteža između posla i privatnog života, stresa i radnog mjesta	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Okruženje u ovoj organizaciji podržava ravnotežu između posla i privatnog života.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
U stanju sam istovremeno da ispunjavam svoje porodične i profesionalne obaveze.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Nisam obavezno primoran da biram između posla i porodice.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Moj posao ne izaziva nepodnošljiv stres u mom životu.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Reakcija/Reagovanje	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Prihvatam korisne povratne informacije i ocjene od svog menadžera.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Redovno dobijam povratne informacije o svom radu i učinku.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Prihvatam komentare koji mi pomažu da poboljšam svoj učinak.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Imam priliku da učestvujem u postavljanju ciljeva										
Menadžer me stalno podučava kao dio procesa poboljšanja učinka	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Kada dobro uradim posao, dobijam pohvale i priznanja										

Fokus se na kvalitet	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Daju odgovornost za kvalitet posla koji obavljaju	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Kvalitet naših proizvoda i usluga je veoma važan za organizaciju.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
U ovoj organizaciji imamo visoke standarde kvaliteta.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Komunikacija	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Informacije i znanje djeli se transparentno unutar organizacije.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Organizacija podstiče komunikaciju.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Menadžer radi dobar posao u razmeni informacija.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Nadzorni odbor organizacije dobro komunicira sa ostatkom organizacije.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Kompenzacija	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Plaćen sam razumno za posao koji radim.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Moja plata je konkurentna drugim poslovima koje mogu naći negde drugde.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Moje prednosti su uporedive sa onim što nude druge kompanije.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Dobro razumjem prednosti i beneficije	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Zadovoljan sam prihodima koji ostvarujem.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Otvorena pitanja:

Od čega da počnemo?
Šta da prestanemo da radimo?
Šta da nastavimo da radimo?

Demografska pitanja:

Starosna doba:	
Pozicija:	
Edukacija:	
Nacionalnost:	

2. STILOVI LIDERSTVA

U oblasti liderstva, načini vođenja i upravljanja su također od posebne važnosti. Stručnjaci iz ove oblasti su objasnili da sa ovim ciljaju na ponašanje i praksu lidera ili menadžera organizacije, u odnosu na podređene i zaposlene, kako bi postigli ciljeve kompanije ili organizacije u kojoj rade.

U tom slučaju, dodaju da ovo istraživanje nije namjenjeno određenoj organizaciji ili kompaniji, već bilo kojoj organizaciji u bilo kojoj akademskoj, vojnoj, političkoj, vjerskoj, civilnoj, kulturnoj ili poslovnoj oblasti¹.

Tokom istraživanja spoznali smo da postoji veliki broj tipova liderstva, ali su ih stručnjaci saželi uglavnom na tri glavna stila a to su:

- 1) Autoritativno liderstvo (*autokratsko, diktatorsko ili pasivno liderstvo*). Ovaj stil se uglavnom fokusira na lidera.
- 2) Demokratsko liderstvo (*humano i savjetodavno*). Ovaj stil ima podređene/sljedbenike u fokusu.
- 3) Laissez-Faire (Haotično) liderstvo (*negativano, haotičano, samozatajano*). Ovaj stil se fokusira na zaposlene i njihovu bezuslovnu slobodu djelovanja.

Neki naučnici i istraživači su pominjali i druge stilove, poput *savjetodavnog i preporučljivog stila*, o čemu smo govorili u poglavlju o Musau, a.s. Zatim stil treninga, motivacije, delegiranja, itd.

U nastavku ćemo detaljnije pojasniti tri gore pomjenuta stila liderstva (vođstva).

---

¹ Musfir Utejb, *El-enmat el-kijadijeh...*, op. cit., str. 10; Fejsal bin Džasim Al Thani, *El-kijadetu ve eseruha fi kesbi el-vela*, op. cit., str. 65-75; William Kohen, *Fennu el-kijadeti*, op. cit., str. 55.

2.1. Autokratsko ili diktatorsko liderstvo: prednosti i slabosti

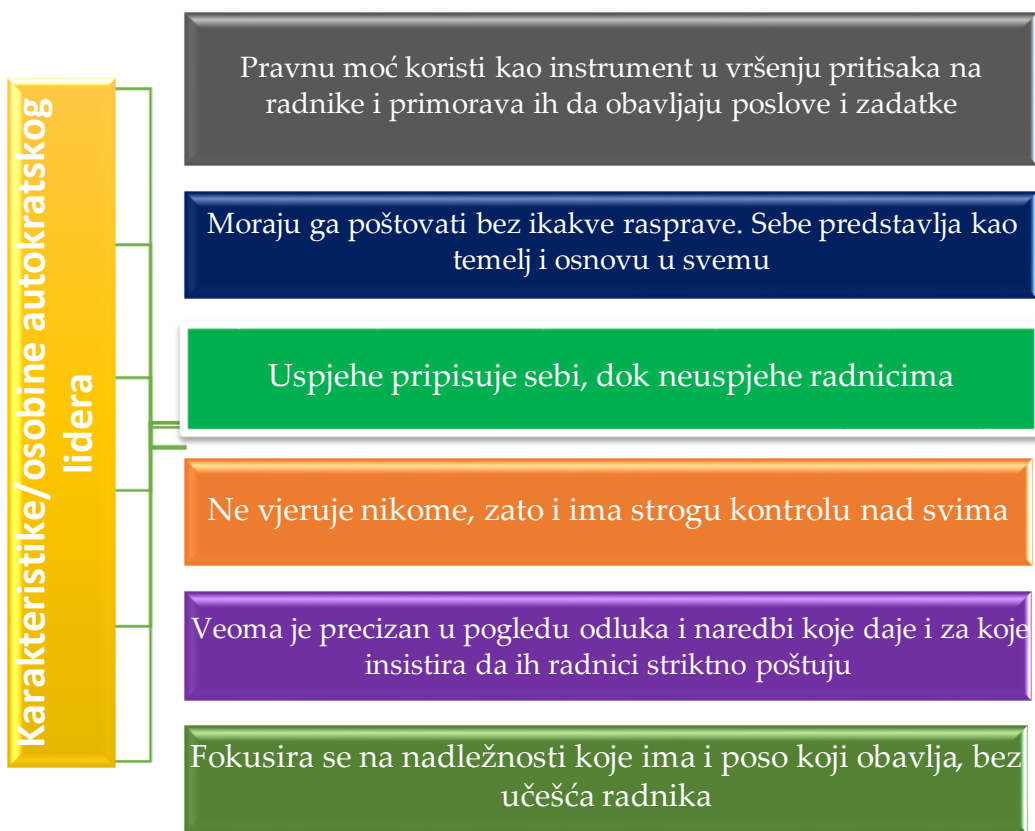
U nastavku ćemo predstaviti odlike i karakteristike autokratskog liderstva. Ključna referenca ovog djela studije bit će istraživač i intelektualac Musfir Utejbi, iz čijeg istraživanja ćemo izdvojiti neke važne djelove.

2.1.1. Karakteristike/osobine autokratskog lidera

- 1) Pravnu moć koristi kao instrument u vršenju pritiska na radnike i primorava ih da obavljaju poslove i zadatke;
- 2) Moraju ga poštovati bez ikakve rasprave. Sebe predstavlja kao temelj i osnovu u svemu;
- 3) Uspjehe pripisuje sebi, dok neuspjehe radnicima;
- 4) Ne vjeruje nikome, zato i ima strogu kontrolu nad svima;
- 5) Veoma je precizan u pogledu odluka i naredbi koje daje i za koje insistira da ih radnici striktno poštuju;
- 6) Fokusira se na nadležnosti koje ima i poslo koji obavlja, bez učešća radnika.

Sljedeći grafikon sumira ove osobine/karakteristike autokratskog lidera.

Neke studije su istakle druge dodatne karakteristike diktatorskog liderstva,¹ koje ćemo u nastavku vidjeti:

- 1) Menadžira i vodi kroz strah, pretnji i kazni;
- 2) Puno kažnjava, malo nagrađuje;
- 3) Identifikuje probleme, predviđa rješenja a potom zahtjeva od zaposlenih ili podređenih da ih sprovedu;
- 4) Oštar, vulgaran, ne prihvata saradnju sa drugima i odbija inicijative;

---

¹ Fejsal bin Džasim Al Thani, *El-kijadetu ve eseruha fi kesbi el-vela*, op. cit., str. 67-68.

- 5) Svi ga se plaše i niko s njim ne smije ući u debatu. Poslovi se moraju vršiti u njegovom prisustvu, inače njegovim odsustvom nastaje nered i kaos;
- 6) Njegovi odnosi sa zaposlenima imaju samo jednu orijentaciju: a to je ostvarivanje što većeg uspjeha kompanije;

Sljedeći grafikon također sumira ove nadoknadne karakteristike diktatorskog liderstva.

U ovom slučaju, posebno je važno napomenuti da svi autoritarni lideri nemaju iste karakteristike! Međusobno se razlikuju. U nastavku ćemo napomenuti neke od ovih razlika:

1) Oštro i nepravedno vođstvo

Ova kategorija autoritarnih lidera čovjeka gleda jednostavno kao radnu mašinu i kao izvor proizvodnje. To što je on čovjek i što je pod uticajem psiholoških i društvenih faktora, što se umara, razboli i izlaže opasnosti, njima nimalo ne pridaje značaj. Ovaj tip autoritarnog lidera je lišen milosti, savjesti. Samo prijeti! Koristi svoj položaj da utiče na druge (ili bolje riječeno da ih što više potisne) - *kao što su komunistički režimi u bivšoj Jugoslaviji, Albaniji, Severnoj Koreji, Kini, Kubi, Siriji, Iraku itd...* Sam donosi odluke, bez da se prethodno ni sa kim ne konsultuje!

2) Autoritativno pravjedno vođenje

Lider ove kategorije ističe se po samopouzdanju i dobrom načinu rada. Njegov fokus je biti što veći nivo produktivnosti. Za razliku od nepravednog lidera ovakvog tipa, pravjedan autoritativan lider koristi moć ubjeđenja a ne sile. Ističe se po dobroti, nježnosti, ali u slučaju opasnosti od neuspjeha ume da postane i oštar. Ne odlučuje sam, već u konsultaciji sa drugima, prema nadležnostima koje posjeduju. Uporan je, racionalan, ekonomičan i pošten. Ovaj model liderstva je drugačiji od onog koji smo navije napomenuli.

3) Manevarsko i agilno autoritarno liderstvo

Ovaj metod autoritarnog vođenja ima najmanje nametnutu moć. Može se slobodno rijeći da je bliži demokratskom nego li autoritativnom. Lider u potpunosti saraduje sa podređenim ili zaposlenima s ljubavlju i delikatnošću i veoma je fleksibilan kada se bavi problemima koji se javljaju na poslu. Iako ne prihvata učešće radnika u donošenju odluka i njegova je konačna riječ o odlukama, čini da se radnici ili podređeni osjećaju kao da su dio donošenja odluka. Ponekad, kako bi se tako osjećali, razgovara o projektima s mogućnošću promjene, tako da, radnici misle da su i oni zaslužni u donošenju odluka, a u stvari on sam donosi odluke.

2.1.2. Zasluge autokratskog/autoritativnog

Uprkos činjenici da je ovakav stil vođenja neprihvatljiv za većinu ljudi, stručnjaci su naveli neke njegove pozitivne i negativne aspekte.¹ U nastavku ćemo pomenuti neke od njih:

- 1) U nekim slučajevima, autoritarni lideri su važni jer uspevaju da uvedu red i disciplinu u organizaciji ili kompaniji;
- 2) Autoritarni lider je inače poznat kao nesebičan, koji većinu svog vremena, posvećenosti i energije daje poslu i u često žanje uspjeh. Praktično je i dokazano da takvi lideri, oslanjajući se na svoje vještine i sposobnosti, često donose bolje odluke od podređenih;

---

¹ Musfir Utejb, *El-enmat el-kijadijeh...*, op. cit., str. 30; Fejsal bin Džasim Al Thani, *El-kijadetu ve eseruha fi kesbi el-vela*, op. cit., str. 67; Peter G. Northouse, *Leadership and Practice*, str: 19-26.

- 3) Takvi lideri su protivotrov nekih promiskuitetnih, neobuzdanih ličnosti, koji ne vole red, rad i disciplinu, i na njih ne djeluju riječi i savjeti. Istraživanja su pokazala da kada je linija autoritetna jasna i razumljiva, onda ovaj stil vođenja predstavlja pozitivan način ophođenja prema zaposlenima ili podrijeđenim, i stoga vodi ka većem uspjehu.

2.1.3. Slabosti/nedostaci autokratskog lidera

Nedostaci su mnogi. U nastavku ćemo sumirati samo pojedine ilustraciju:

- 1) Podređeni se osjećaju ugroženo od strane lidera i nisu zadovoljni poslom koji obavljaju;
- 2) Stvaranje neprijateljstva i mržnje izmjeđu lidera i podređenih;
- 3) Pad morala i volje za radom;
- 4) Podređeni ne vole svoga lidera i radije ne bi slijedili njegova naređenja;
- 5) Inovativni i kreativni duh umire kod podređenih/sljedbenika;
- 6) Zbog centralizovanog načina komunikacije: centar – podređeni, nestaje razumjevanje među njima¹.

Također i sljedeći grafikon sumira nedostatke autokratskog vođe:

---

¹ Musfir Utejb, *Elenmat el-kijadijeh...*, op. cit., str. 30; Fejsal bin Džasim Al Thani, *El-kijadetu ve eseruha fi kesbi el-vela*, op. cit., str. 67; Peter G. Northouse, *Leadership and Practice*, str: 19-26.

Kao što vidimo iz grafikona, nedostaci i slabosti autoritarnog liderstva su brojni. Ono što smo navjeli je kao kap vode u moru u odnosu na zlo koje donosi. Jer se oni također terete za mnoge jezive zločine, kao što su ubistva suparnika, partiskih protivnika, političkih protivnika itd..., samo zato što su se suprotstavili ili se suprostavljaju lideru bivaju ubijeni, zatvoreni ili deportovani i prognani sa svojim porodicama. To smo iskusili i mi na našim ognjištima, *na Balkanu; Kosovu, Albaniji, Sjevernoj Makedoniji, Bosni, u vremenu bivše Jugoslavije*, gdje su autoritarni lideri pobili i masakrirali stotine hiljada nevinih ljudi! U prošlom stoljeću, posebno prvoj polovini, bilo je puno takvih zloglasnih lidera, čiji su zločini već dokumentovani

u raznim djelima, knjigama, dokumentarnim filmovima itd. U Njemačkoj bio je npr. *Adolf Hitler*, u Italiji *Benito Musolini*, u Rusiji *Džozef Stalin*, u bivšoj Jugoslaviji *Josip Broz Tito*, u Albaniji *Enver Hodža*, u Srbiji *Slobodan Milošević*, na Kubi *Fidel Kastro*, u Sjevernoj Koreji *Kim Jong Un*, u Kini *Mao Ce Tung* i dr.¹.

Pošto smo mi Albanci, Bošnjaci, Turci i druge manjine unutar bivše Jugoslavije decenijama bili žrtve porobljavanja, kolonizacije, masakriranja, zatvaranja, lišavanja naših nacionalnih, političkih i islamsko-vjerskih prava pod kopitima monističko-diktatorskog režima Tita i Miloševića, i kao uzrok bedne političke, ekonomske, obrazovne i zdravstvene situacije u ovih poslednjih 20 godina posle rata na Kosovu, 1999-2021., možemo naići na konkretne slučajeve i čuti od nekih gdje i posle sloma ovih gore navedenih diktatorskih režima kažu da smo u vreme komunizma imali: *zdravstveno osiguranje, nabavka dovoljnih lijekova (besplatno), plate, fabrike, dečiji dodatak itd...* Stvari i stvarnosti koje se ne mogu poreći – ali moramo znati da je naša trenutna jadna i užasna situacija neprihvatljiva u kojoj su krivi propali i korumpirani lideri; ni na koji način ne smemo oplakivati prošlost tih komunističkih sistema i režima, jer da bi prikrili svoje zločine, morali su nekako da nadoknade u službi komunističkog društva i naroda!! U ovom kontekstu, za čitaoca, studenta i za sve one koji su tužni zbog naše trenutne situacije na Kosovu, trebamo navesti neke povjesne zločine koji su za nas i one koji su doživjeli i koji se ne zaboravljaju a bili crni užas! O ovoj bolnoj povjesnoj realnosti govori naš poznati kosovski historičar prof. dr Hakif Bajrami, gdje, između ostalog, naglašava:

---

¹ Da biste se uvjerali, dovoljno vam je pogledati neki od dokumentarnih filmova na ovu temu. Opširnije o ovome pogledajte: Muhammed Ahmed Derviš, *Nazarijat el-kijadeti ve istratedžijetu el-istihoazi ala el-kuvveh*, (Kajro: Alem el-kutub, 2009.), str. 204.

“... Dok je kralj raselio (izbacio) 240.000 Albanaca, bez povratka u Anadoliju i 25.000 u Albaniju, Tito je u Anadoliju to uradio 415.000 Albancima, a samo 157 u Albaniju, koji, ako bi se vratili, trunuli bi po zatvorima ili bi završili u mezaru. Što se tiče kolonizacije Kosova, kralj je doveo 11.000 porodica i oko 1938. godine izdao zakon da Albanac ne može imati više od 0,40 ari zemlje, dok Srbi ne mogu imati više od 45 hektara, plus planine i rudnike, npr. Nikola Pašić usvojio Trepču. S druge strane Tito “pokušao”, da albance “civilizira”, otimajući im imetak, za kolektivne potrebe, praveći „civilizacijske“ planove da se albanski momci žene srpkinjama, i da se albanke udaju za srpske momke i tako nastane: “Jugoslovenska socijalistička nacija”, slično djelovanju kralja Aleksandra kada je Srbe, Hrvate i Slovence nazvao plemenima, jednim narodom, a onda je od 1929. izgubio ime i „kulturu“ da stvori „civilizovanu“ jugoslovensku naciju. U ovoj kampanji bio je siguran jer: Crnogorci su 1918. izgubili državu, dinastiju i naciju, dok su 1929. Srbi, Hrvati i Slovenci izgubili ime i perspektivu svoje nacije ... Kraljev poklon Albancima bio je 152.000 godina zatvora, dok je Titov poklon bio 677.856 godina zatvora, sa 750.000 montiranih dosijea, među najbrutalnijim u Evropi, gomilu suđenja, potom pet puta uspostavljena je vojna diktatura, u periodu 1945-1949 osuđeno je na smrt preko 40.000 Albanaca, a veliki broj ostali bez traga, u svim krajevima Federativne Jugoslavije. S tim u vezi, navodimo njihove crne ideje koje su začete, izgovorene i ostvarene po Kraljevom nalogu, s jedinim ciljem a to je da bi ostao u „Belom dvoru“ - Beograda, u svojstvu mizantropskog kralja, gde mu neofašistički Srbi i danas danonoćno čuvaju grob. To je doprinelo Kosovu (Albancima koji su bili u njegovom zarobljeništvu), gdje Adem Demači zauzima prvo mjesto u Evropi i šire, provevši 28 godina u zatvoru zbog drugačijeg mišljenja i borbu za nacionalna prava ...”¹.

---

¹ Pogledajte užasavajuće detalje na: <https://www.radiokosovaelire.com/prof-dr-hakif-bajrami-kush-ishte-josip-broz-tito-dhe-cfare-qendrimi-mbajti-ndaj-shqiptareve-ne-vitet-1941-1980/>, pristuljeno: 7.08.2021.

Imamo utisak da je ovo što smo do sada naveli dovoljno u ilustraciji ove kategorije liderstva. A sada prelazimo na drugi stil, demokratski stil liderstva.

2.2. Demokratsko liderstvo i njegovi stubovi/temelji

U arapskim i engleskim riječnicima demokratija se definiše na sljedeći način:

- 1) U filozofiji demokratija se definiše kao: *“Sistem koji podrazumjeva samoupravu naroda ili preciznije, vlast siromašnih. To je način života koji svakog pojedinca navodi da vjeruje da ima jednake šanse i punu slobodu da doprinosi i učestvuje u izgradnji društvenih vrijednosti kao i svi drugi...”*
- 2) Na političkom planu, demokratija predstavlja: *“Jedan od oblika vladavine u kome vlast pripada narodu ...”, ili: “Sistem vlasti koji narodu daje pravo da glasa za svoje predstavnike, usled čega se glasanjem formira parlamentarna većina.”*
- 3) Na društvenom planu demokratija je: *“Način života koji se zasniva na principu jednakosti, slobode izražavanja i mišljenja...”¹*

Pojedini riječnici na engleskom jeziku su demokratiju opisali kao: *“Nestanak slojevitih diferencijacija i privilegija, nasljeđenih i proizvedenih. Ili je to vlada čiju vlast delegira narod koju direktno vrši.”²*

---

¹Pogledajte: <https://www.almaany.com/ar/dict/ar-ar>, preuzeto 19. Mars 2020.

²Pogledajte: <https://www.almaany.com/en/dict/en-en/democracy/>; Preuzeto 26. Marta 2020. Pogledajte i engleski riječnik: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/democracy>, pristupljeno 26. Mart 2020.

Poznato je iz literature da se demokratija sastoji od dvije stare grčke riječi: *demos* (narod) i *kratos* (moć, vlast).

S drugim riječima, demokratija podrazumjeva vlast koja pripada u rukama svakog građanina i ne pripada (nije monopol u rukama) sloju paralelnom sa vlasti. Na osnovu ovoga možemo rijeći da demokratija ukratko znači *vlast/moć (vladavina) naroda*¹.

Postoji još jedna definicija demokratije koju je dao bivši američki predsjednik Abraham Linkoln, koju pominje u svom govoru 1863. godine, dok je držao govor u bici kod Getisburga (Gettysburg): "*Vlada naroda, od naroda i radi naroda ...*", Ova definicija nam se najviše dopada!

U svojoj opširnoj studiji *Biro Stejt departmenta SAD o određivanju i definiciji demokratije pod naslovovom: "What is Democracy – Šta je Demokratija"*², o njenom značaju i sl, izdvojit ćemo neke umetke, gdje se demokratija objašnjava na sljedeći način: "*... Vlada Naroda, Demokratija, može biti poznata većini, ali je to još uvijek pogrešno shvaćen i zloupotrebljen koncept u vremenu postojanja totalitarnih režima i vojnih diktatura, tražeći podršku naroda, na taj način su prilepili sebi demokratske etikete ...*"

U definiciji mnogih riječnika, demokratija se opisuje kao: "*vladavina naroda u kojoj je vrhovna vlast povjerena narodu i vrši je direktno on ili njihovi izabranici pod slobodnim izbornim sistemom*".

Po riječima Abrahama Linkolna, demokratija je: "*Vlast/vladavina naroda, od naroda i za narod.*"

---

¹ Pogledajte detaljnije obimnu i stručnu studiju prijatelja prof. Dr.Najif bin Nehar el Šemmerij , Qatar University, *El Dijmokratijetu kema hije – Demokracia kao što je*, Dar Akl li el Neshr, 2. Izdanje, Damask, Sirija, str: 57-64.

² Ova stranica je izrađena i održava Biro američkog Ministarstva države za međunarodne informativne programe. <https://web-archive 2017.ait.org.tw/infousa/zhtw/DOCS/whatsdem/homepage.htm>, Editor: Howard Cincotta,

Sloboda i demokratija često se naizmjenično koriste, ali nisu sinonimi. Demokratija je zaista skup ideja i principa o slobodi, ali se također sastoji i od skupa praksi i procedura, koje su oblikovane tokom duge, često mučne povijsti. Ukratko rečeno, demokratija je institucionalizacija slobode.

Demokratije spadaju u dvije osnovne kategorije, *direktna demokratija* i *reprzentativna demokratija*. U direktnoj demokratiji, svi građani, bez posrijedovanja izabranih ili imenovanih funkcionera, može učestvovati u javnom odlučivanju. Takav sistem je očigledno praktičan samo za relativno mali broj ljudi u organizaciji zajednice ili nekom plemenskom/seoskom savjetu, ili neka lokalna jedinica sindikata, gdje se članovi mogu sastati u jednoj prostoriji radi razgovora o pitanjima i donošenju odluka konsenzusom ili većinom glasova.

Drevna Atina, koja je ujedno i prva demokratija na svijetu, uspjela je prakticirati direktnu demokratiju sa skupštinom koja je možda brojala 5.000 do 6.000 ljudi – što je možda maksimalan broj koji bi se fizički mogao okupiti na jednom mjestu i praktikovati direktnu demokratiju.

Moderna društva, sa svojom veličinom i složenošću, malo nude mogućnosti ove vrste demokratije.

Sve demokratije su sistemi u kojima građani slobodno donose političke odluke pod vlašću većine. Ali vladavina većine nije nužno demokratska: Niko, na primmer, ne bi sistem nazvao pravjednim ili dozvoljenim ako 51 odsto stanovništva ugnjetava preostalih 49 odsto u ime većine. U demokratskom društvu, vladavina većine mora biti praćena garancijama individualnih ljudskih prava, koja zauzvrat služe za zaštitu prava manjina – bilo da su etnička, vjerska ili politička... Prava manjina ne zavise od dobre volje većine i ne mogu se eliminisati većinom glasova,

zapravo, prava manjina su zaštićena jer ih demokratski zakoni i institucije štite kao što štite i prava svih građana.

Diane Ravitch, istraživač, autorka i bivša pomoćnica američkog sekretara za obrazovanje, napisala je rad za edukativni seminar u Poljskoj:

"Kada predstavnička demokratija funkcionise u skladu sa ustavom koji ograničava ovlašćenja vlade i garantuje osnovna prava svim građanima, ovaj oblik vladavine je ustavna demokratija. U takvom društvu vlada većine i prava manjina su zaštićena zakonom i kroz institucionalizaciju zakona."

Ovi elementi definišu osnovne elemente svih modernih demokratija, ma koliko god se razlikovali po povijesti, kulturi i ekonomiji... U autoritarnom društvu, praktično sve takve organizacije bi bile kontrolisane, licencirane, nadgledane ili bi bile odgovorne vladi. U demokratiji, ovlašćenja vlade su, po zakonu, jasno definisana i strogo ograničena. Kao rezultat toga, privatne organizacije su slobodne i van državnih nadzora... Ostale grupe, koje se bave umjetnošću, prakticiranjem vjere, naučnim istraživanjima ili drugim interesima, mogu sami odlučiti da li žele imati mali ili nikakav kontakt s vladom ...

Stubovi/temelji demokratije

- Suverenitet naroda;
- Vlada na osnovu saglasnosti vladajućih;
- Vladavina većine;
- Manjinska prava;
- Garancija osnovnih ljudskih prava;
- Slobodni i pošteni izbori;
- Jednakost pred zakonom;
- Regulisan pravni proces;
- Ustavna ograničenja vlasti:
- Društveni, ekonomski i politički pluralizam;
- Vrijednosti tolerancije, pragmatizma, saradnje i kompromisa.

Osnovna ljudska prava

- Sloboda govora, izražavanja i štampe;
- Sloboda vjere;
- Sloboda okupljanja i udruživanja;
- Pravo na jednaku zaštitu pred zakonom;
- Pravo na pravilan proces i pravično suđenje ...¹

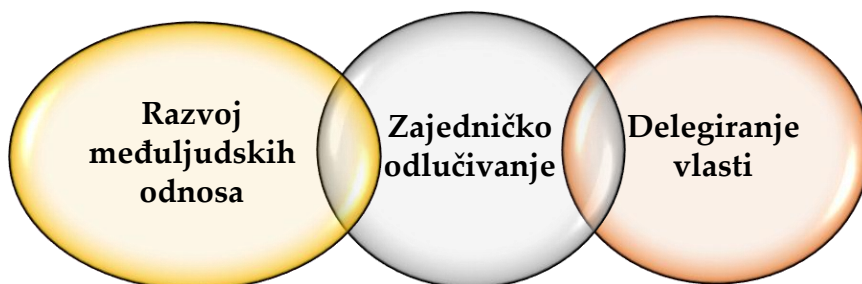

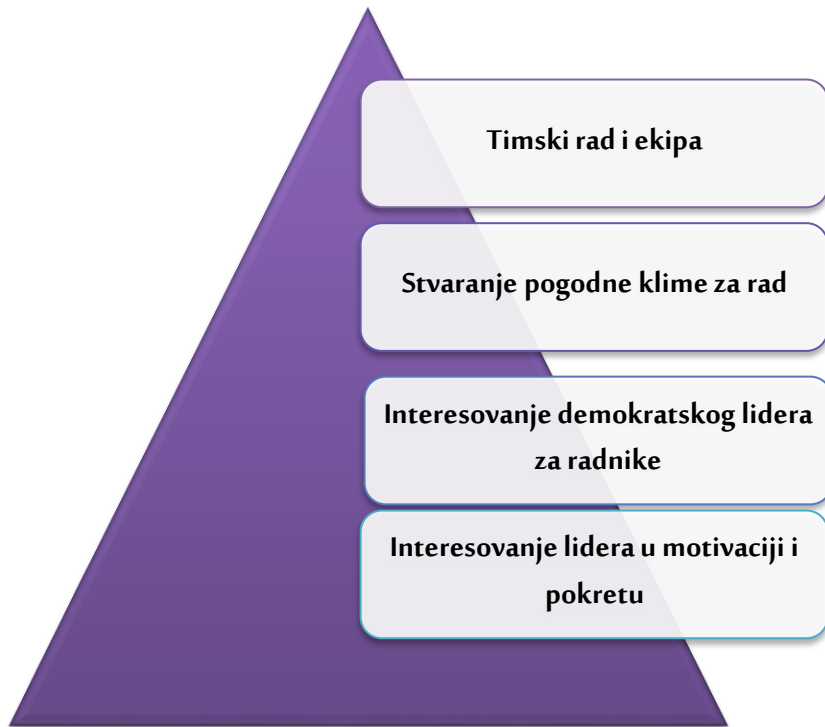
¹ Za više, pogledajte stranicu: <https://web-archive2017.ait.org.tw/infousal/zhtw/DOCS/whatsdem/homepage.htm>, Editor: Howard Cincotta, Biro američkog Ministarstva države za međunarodne informativne programe.

Među najistaknutijim karakteristikama ovog stila je to što se oslanja na tri osnovna temelja, a to su:

1) **Razvoj međuljudskih odnosa**

Među odlikama dobrih ljudskih odnosa je i stvaranje zdrave društvene klime u kojoj se zaposleni osjećaju kao porodica, a ne kao organizacija ili kompanija. To je zbog blagotvornih efekata i dobrih međusobnih odnosa, u zbližavanju i međusobnom ujedinjavanju. Sprovedena istraživanja su potvrdila da posvećenost ljudskim i moralnim aspektima radnika/sljedbenika utiče na povećanje proizvodnje i produktivnosti, kroz sljedeće korake:

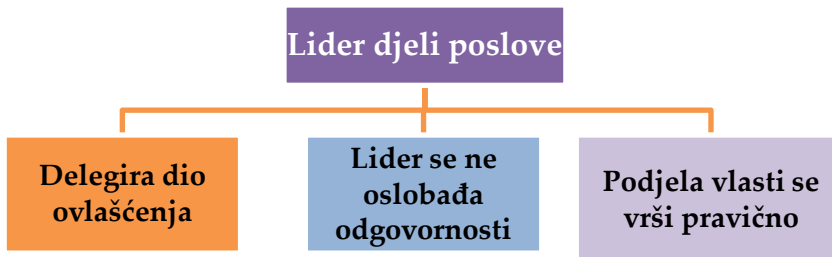
2) Zajedničko odlučivanje

Kroz uključivanje radnika u donošenju odluka, lider spoznaje sve više i više ideje i prijedloge, od kojih onda može odabrati najprikladniji koji najbolje odgovara ciljevima organizacije, kao što je prikazano na sljedećem grafikonu:

3) Delegiranje vlasti

S obzirom na brojne zadatke i odgovornosti koje lider posjeduje, kako bi uspješniji bio, mora te odgovornosti podijeliti i sa drugima. To znači da on mora podijeliti neke zadatke i odgovornosti sa drugima i moraju ih obavljati kompetentno. To ni u kom slučaju ne znači razrješenje liderove odgovornosti¹, to nam najbolje pojašnjava sljedeći grafikon:

Stručnjaci i učenjaci za liderstvo su primjetili da čak ni demokratsko vođstvo nije bez nedostataka. U nastavku ćemo navesti te nedostatke:

Nedostatci demokratskog liderstva

- Razrješenje lidera pojedinih dužnosti i obaveza koje mu je dodjelo glavni centar;

---

¹ Musfir Utejb, *Elenmat el-kijadijeh...*, op. cit., str. 30; Fejsal bin Džasim Al Thani, *El-kijadetu ve eseruha fi kesbi el-vela*, op. cit., str. 67; Peter G. Northouse, *Leadership and Practice*, str: 19-26.

- Bezuslovno prihvatanje mišljenja radnika je nenaučno i nije u podudarnosti sa birokratijom lidera;
- Preterano fokusiranje na radnike ne mora nužno podići njihov moral i volju.¹

I sami smo svjedoci definicija pomjenutih na samom početku ove teme o značenju "*Demokratskog Liderstva*", zloupotrebljavaju se u našem političkom, akademskom i vjerskom životu, i da definicija Abrahama Linkolna: "*Vlada od naroda, od naroda i radi naroda ...*" nažalost, gotovo da ostaje prazan i pogrešan slogan! I da ugnjetavanja, kršenje minimalnih ljudskih prava, nepravjedni ratovi, imperijalizam, modjerna kolonijalizam, mržnja evropskih, američkih, arapskih, azijskih vlasti prema manjinama i posebno prema muslimanskim vernicima, njihov rasizam, ksenofobija, islamofobija itd ..., su argumenti i konkretni dokazi stvarne zloupotrebe ovog poretka, sistema, modjernog društvenog režima, koji signalizira savremeni užas i kaos u ime „demokratije“, gdje ne možete naići ni na jednu državu na svijetu sa sličnim demokratskim principima! Više sistema, više načina, više stilova, "masakrirane demokratije!!, takva je situacija sa manjkavim i slabim ljudskim zakonima i sistemima!

---

¹ Musfir Utejbī, *Elenmat el-kijadijeh...*, op. cit., str. 30; Fejsal bin Džasim Al Thani, *El-kijadetu ve eseruha fi kesbi el-vela*, op. cit., str. 67; Peter G. Northouse, *Leadership and Practice*, str: 19-26.

Sljedeći grafikon sumira ove nedostatke:

3. HAOTIČNO LIDERSTVO (LAISSEZ-FAIRE)

Ovaj stil je potpuno drugačiji od autoritarnog stila, jer ovakva vrsta liderstva gotovo da i nema. Svaki član organizacije je slobodan da radi svoj zadatak po svom nahođenju. Pasivnost i negativnost lidera se u ovom slučaju najviše ističu, a to je zato što ne postoji pravilo ili zakon po kome bi se njime upravljalo i nema pozitivnu ulogu prema radnicima. I članovi organizacije slobodno djeluju u svojim postupcima kao da lider uopšte ne postoji. Ovaj stil posmatran prema korisnosti i kompetenciji, smatra se najneprikladniji stil. Lider smatra da ukoliko da slobodu radnicima, na taj način povećava njihove vještine, kapacitete i zanatstvo. Mudar čovjek nikada ne bi usvojio ovakav stil rukovođenja, a nije nam poznato ni za koga tokom povjesti u vojnim, civilnim, vjerskim, akademskim organizacijama, da je primjenio ovaj oblik rukovođenja ili upravljanja, osim u rijetkim slučajevima tu i tamo. Lično, kao istraživač, nisam uspio da razumjem zašto su stručnjaci uveli ovaj stil kao stil rukovođenja! Stoga ga pominjemo samo zbog naučne i metodološke vjernosti, jer je po našem mišljenju jednostavno beskoristan stil rukovođenja! *A Allah najbolje zna!*¹

U nastavku ćemo se malo zadržati na prednostima i nedostacima ovog stila rukovođenja da bismo zatim priješli na komparaciju izmjeđu tri navedena stila. Ponavljamo da ovaj stil vođenja ne treba usvojiti jer je u suprotnosti sa kur'anskim i vjerovjesničkim konceptom lidera i njegovim odgovornostima u nesmjetanom vođenju poslova!²

---

¹ Musfir Utejbi, *Elenmat el-kijadijeh...*, op. cit., str. 30; Fejsal bin Džasim Al Thani, *El-kijadetu ve eseruha fi kesbi el-vela*, op. cit., str. 67; Peter G. Northouse, *Leadership and Practice*, str: 19-26.

² Više o ovoj vrsti liderstva pogledajte na sljedećim portalima:

1

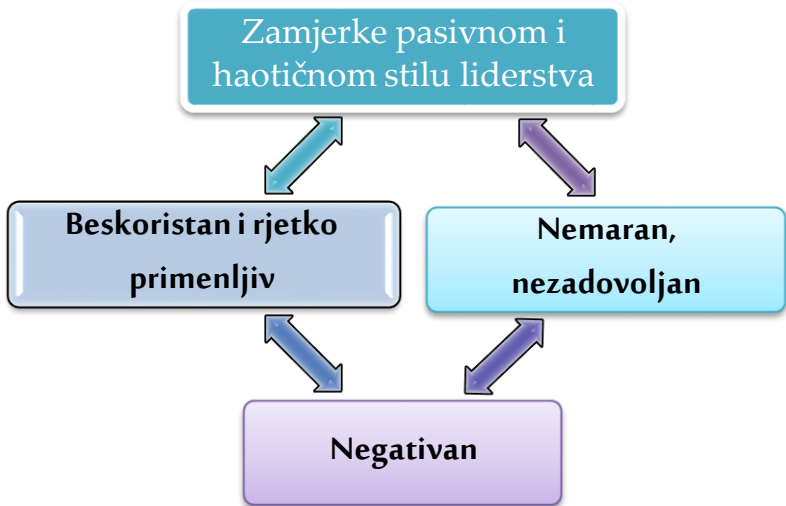
Karakteristike ovog stila liderstva

Ovaj stil može imati eventualne pozitivne efekte, ako su lideru prilagođene okolnosti i posjeduje relevantne liderske vještine koje podstiču inovacije, lični napredak i sticanje iskustva.

Uspjeh ovog stila zavisi od visokog mentalnog i intelektualnog nivoa onih sa kojima lider radi.

2

Zamjerke

<https://www.rekursosdeautoayuda.com/sq/udh%C3%ABheqja-laissez-faire/>,
<https://sq.reoveme.com/cfare-eshte-lidershipi-laissez-faire/> Preuzeto 16.09.2021.

Bitna pojašnjenja

Od onoga što smo do sada naveli, nakon naše analize možemo zaključiti tako što ćemo napraviti klasifikaciju između stilova liderstva u sljedećem grafikonu:

Poređenje između tri stila liderstva

Autoritativni stil:

- a. Lider odlučuje o svim sistemima;
- b. Nejasni potezi rada i njegove faze;
- c. Lider pojašnjava funkciju svakog člana;
- d. Lider je veoma ličan u vrijednovanju ili ukorima.

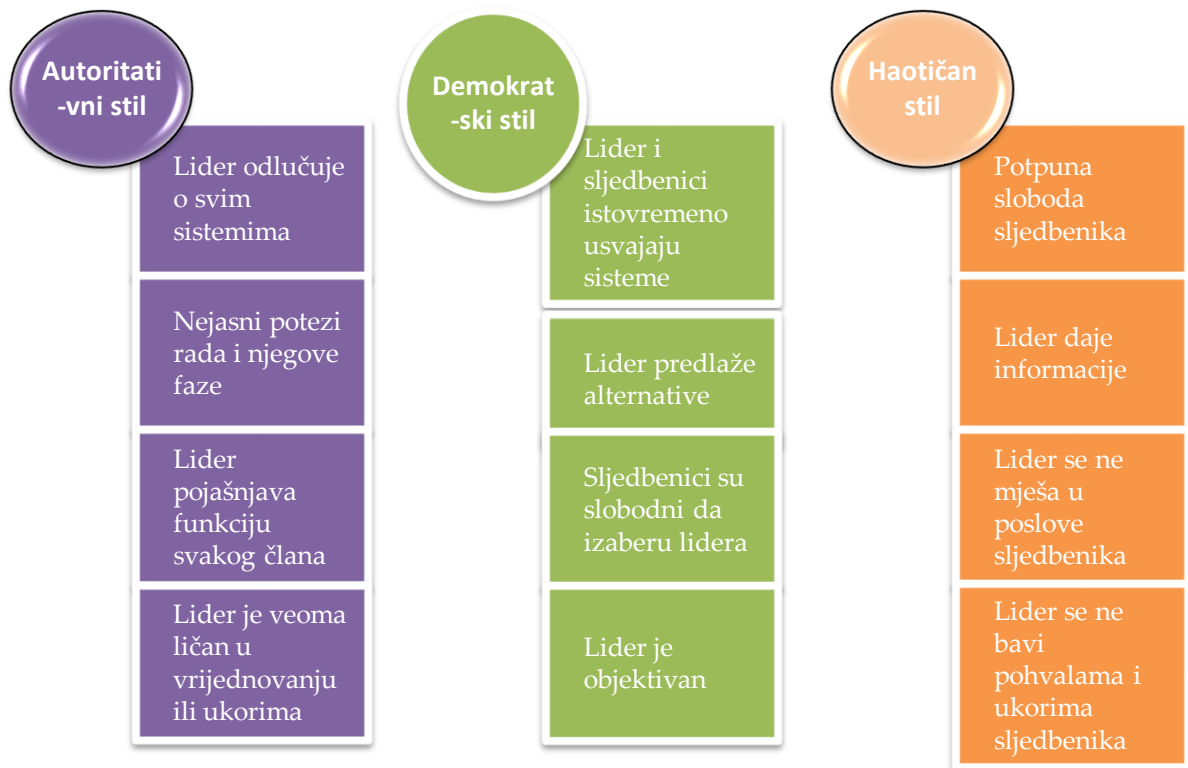
Demokratski stil:

- a. Lider i sljedbenici usvajaju sve sisteme istovremeno;
- b. Definišu se glavni radni koraci dok lider predlaže alternative;
- c. Sljedbenici su slobodni da izaberu lidera;
- d. Lider je objektivan u pogledu primjedbi i pohvala.

Haotičan stil:

- a. Potpuna sloboda sljedbenika u usvajanju sistema. Učešće lidera je ograničeno;
- b. Lider daje informacije kada se to od njega traži i nije zainteresovan da o tome razgovara;
- c. Lider se ne mješa u poslove sljedbenika;
- d. Lider se ne bavi pohvalama a ni ukorima sljedbenika.

Sljedeći grafikon također sumira ove uporedne stilove:

Nakon ovih pojašnjenja do sada, čvrsto vjerujemo da je dovoljno o saznanju i razumijevanju osnovnih, stilova i principa Kur'ana i savremenog liderstva, da student, čitalac i budući politički, akademski, civilni, vojni i vjerski lider treba znati i razumjeti. *A Allah najbolje zna!*

Sada ćemo nastaviti petim i ujedno posljednjim poglavljem, gdje ćemo tretirati neke savremjene primjere uspješnog liderstva, sa ciljem da se ugledamo i slijedimo njihov

primjer u cilju našeg institucionalnog, akademskog, vojnog, civilnog i vjerskog oporavka. Lideri su uzori, ali ne i bezgriješni, jer su to obični ljudi! Ovo moramo uvijek imati u vidu! Ali prije svega, uzimamo ono što je najbolje od njih, dok ono što smatramo da je pogriješno, uzimamo sa rezervom, jer su oni lideri, ljudi i mogu pogriješiti!

Onda se postavlja veliko pitanje! Kakav stil lidera cilja, želi Islam?

Ogovor na ovo pitanje dobit ćemo u nastavku u obliku rezimea koji je veoma bitan:

SAŽETAK/ZAKLJUČAK

❖ **Lider kakvog islam predviđa:**

- Musliman (*ukoliko je većinski narod muslimanski kao primjer države poput: Kosova, Turske, Malezije itd.*) U zapadnim zemljama suverenitet pripada narodu i lider se postavlja/odabira putem izbora, i ko pobjedi na slobodnim izborima, obaveza je prihvatiti i poštovati ga.
- Da bude dobro informisan, odnosno, da bude svjestan stanja i problema ljudi, i:

Odlikuje se u:

- Agilnost i posvjećenost;
- Motivaciji i inicijativi;
- Opreznost;
- Amanet i odgovornost;
- Etici i kulturi;
- Kvalifikacijama i znanju;
- Iskrenošću i korektnosti u riječima i djelima;
- Izdržljivosti i hrabrosti;
- Sposobnosti u rješavanju kriza;
- Pravdi i snazi u suočavanju sa izazovima;
- Odlučnosti i samopouzdanju;

- Pružanju sigurnosti i blagostanju za ljude;
- Bogobožnosti;
- Skromnost i zahvalnost Allahu, dž.š.;
- Dobrim djelima;
- Brilljantnom umjeću i vještinama kroz uputstva koja daje;
- Nagledanju svojih pomoćnika;
- Snazi;
- Konsultacijama i sastancima;
- Obukama i administrativnom rukovodstvu;
- Dobrim odnosima;
- Planiranju i kreativnosti;
- Idealu;
- Diplomaciji;
- Borbi protiv korupcije i anarhije;
- Interesovanju tehnoloških i industrijskih otkrića;
- Donošenju ustava i zakona / sistema upravljanja;
- Kažnjavanju zlikovaca i nagrađivanju dobročinitelja;
- Saradnji sa podređenima u rješavanju problemata;
- Udaljavanju od predrasuda i nepotvrđenim informacijama;
- Pravednosti i objektivnosti;
- Širenju bratskog duha;
- Toleranciji i fleksibilnosti;
- Pomirenju podređenih/sljedbenika;
- Očuvanje i sigurnost imetka sljedbenika;
- Socijalna pravda raspodjelom materijalnih dobara prema položaju i učinku.

Pravci na koje se treba fokusirati

- **Vjerski:** Reforma diskursa i primjena vjerskih i obrazovnih programa na svim nivoima u džamijama i medresama.
- **Društveni:** Živjeti prema kur'ansko-etičkom kodeksu na svim individualnim i društvenim, privatnim i javnim, političkim i ekonomskim nivoima.
- **Rukovodstvo:** Postavljanje moćnog rukovodstva koje nadgleda praktičnu primjenu ovog tadždida (obnavljanje i reformisanje), i garantuje bezbednost učenjaka, lidera i aktera u ovom procesu.
- **Obrazovanje:** Pregled, dopuna i sastavljanje akademskih i vjerskih obrazovnih programa u rasponu od predškolskog, osnovnog, srednjeg do univerzitetskog, kao i korišćenje uspješnih iskustava iz zemalja kao što su tipa: Japan, Malezija, Turska itd.

Moć faktora koji negativno utiču na ličnost i liderstvo i opreznost lidera

- Moć društvenih klasnih faktora (*položaj i porjeklo*);
- Moć nasljednih faktora (*hrabrost, strah, inteligencija, intuicija*);
- Porodične veze (*nepotizam*);

- Moć nasljednih i stečenih kulturnih faktora (*doktrine i običaji*);
- Moć faktora administrativne korupcije (*ljubav prema funkciji i slavi*);
- Moć faktora ekonomske korupcije (*ljubav prema bogatstvu i uzimanje i davanje mita*);
- Moć vjerskog i intelektualnog faktora (*širenje sekularizacionog ateizma*);
- Moć faktora moralne izopačenosti (*širenje zla sa svim vrstama*).

A Allah najbolje zna, i sva hvala i zahvala pripada samo Njemu!

POGLAVLJE V:

**KRATKI BIOGRAFSKI I LIDERSKI REZIME NEKIH
OD NAJUSPJEŠNIJIH LIDERA U PROŠLOSTI I
DANAS**

PRVI LIDER: EBU BEKIR, R.A.

DRUGI LIDER: OMER BIN HATTAB, R.A.

TREĆI LIDER: HALID BIN VELID, R.A.

ČETVRTI LIDER: OMER MUHTAR

PETI LIDER: ALIJA IZETBEGOVIĆ

ŠESTI LIDER: REDŽEP TAJJIP ERDOGAN

LIČNE KARTE / BIOGRAFIJE NEKIH OD
NAJUSPEŠNIJIH LIDERSKIH LIČNOSTI
KROZ PROŠLOSTI I DANAS

Prva ličnost:

EBU BEKIR, r.a.

(أبو بكر رضي الله عنه)

Ime/nadimak Ime: *Abdullah bin Osman bin Amir bin Amr bin Ka'b bin Sa'd bin Tej'm bin Murre bin Ka'b bin Luej bin Galib el-kurešij ettej'mij*

Nadimak: *Essiddik* (Iskren, povjerljiv, pouzdan, vjeran).

Rođenje/smrt Ebu Bekr, r.a., rođen je u Mekki, dvije ipo godine nakon događaja sa slonovima.

Preselio je u ponedjeljak, u mjesecu džumada el-ula, 13. godine po hidžri u 63. godini.

**Povijest
prihvatanja
islama:**

Prva punoletna osoba koja je prihvatila islam još u prvim danima njegovog širenja. Tačan datum je nepoznat.

**Osobine
ličnosti:**

Iskrenost: Dobio je nadimak *Iskren*, zbog iskrenog vjerovanja u Muhammeda, a.s., i potvrđivanju tog vjerovanja. Takav je ostao do kraja života! Događaje iz Isre i Miradža možemo uzeti kao dokaz ove iskrenosti i nepokolebljive vjere, i to je potvrdio kada su gal judi pitali o tome šta misli o Isri i Miradžu, dakle,

Poslanikovog, a.s., putovanja. Iako nije video Muhammeda, a.s., prije odgovora, on je odgovorio ljudima: *“Vjerujem sve što se objavljuje noću i danu s neba, kako da ovo ne vjerujem?!”*

Skromnost i poniznost: bio je skroman tokom čitavog života, i dok je bio pod Muhammedovom, a.s., liderstvu i nakon preuzimanja liderstva – Hilafeta, kao prvi halifa nakon smrti Poslanika, a.s.

Dokaz o njegovoj skromnosti može se uzeti primjer iz njegovog gesta pobožnog vjernika, išao je i muzao stoku u svom kraju. Kada je došao na vlast, govorili su: *Ebu Bekr više to neće raditi!, Baš suprotno tome, nastavio je, i često govorio, molim Allaha da me vlast ne promjeni!*

Bio je odgojen, moralan, društven i pun ljubavi ...

Osjetljiv i lak na suze: Bio je osjetljiv, i često nije se suzdržavao u namazu (plakao).

Muškost (stabilnost) i ozbiljnost: Nikada nije koristio alkohol, i prije prelaska u islamu. A to je radio kako bi sačuvao svoju ozbiljnost i ponos.

**Osobine
liderstva:**

Komandant muslimanske vojske: Nakon što je preuzeo kontrolu nad krhkom situacijom puna fitni, iskušenja i pobuna. Borio se protiv dezertera i poricatelja davanja zekata, koji su govorili da je to bila obaveza samo u vrijeme Poslanika, a.s. Ebu Bekr, r.a., se pridržavao uzvišenom cilju i glavnom cilju islama, a to je širenju riječi: *La ilahe il-la Allah Muhammedun Resulullah!*

U njegovo vrijeme je krenula inicijativa širenja islama van Arapskog poluostrva i počela su prva oslobođenja.

Darežljivost i žrtvovanje u ime Allaha: Ebu Bekr, r.a., je potrošio znatne sume novca u oslobođivanju vjernika iz ropstva. Tačnije, oslobodio je sedam roba, među njima je bio i prvi učač i poznati ashab Bilal, r.a.

Literatura: Muhammed Munkidh Mahmud Sekkar, *Err-rreudu el-enîk fi ithbati imameti Ebi Bekir essiddik*, (Saudi: Universiteti Ummu el-Kura, 1993).

Muhammed Ali Salabi, *Ebu Bekir essiddik – šahsijetuhu ve asruhu*, (Dar el-ma'rife li en-nešr ve etteuzi, ed. 7, 2001).

Ali Tantavi, *Ebu Bekir essiddik min etteradžum ve el-a'lam*, (Džidde: Dar el-menare, ed. 2, 1987.).

Druga ličnost:

OMER SIN HATTABA, r.a.

(عمر بن الخطاب رضي الله عنه)

Ime: Umer bin Hattab bin Nufejl bin Abdul Uzza bin Rijah bin Abdullah bin Kurt bin Rezah bin Adij bin Ka'b bin Luej bin Galib bin Fihir bin Malik bin Nadr, od Kurejš bin Kinane bin Huzejme bin Mudrikeh bin Iljas bin Mudar bin Nizar bin Ma'd bin Adnan, adevij-kurešij.

Rođenje/smrt: Rođen je nakon događaja Slona, trinaest godina nakon rođenja Muhammeda, s.a.v.s. preselio je u srijedu, 26. zul hidže 23. h., nakon podmuklog napada obožavaoca vatre Ebu Lu'lue, koji ga slijedio sve dok nije pristupio sabahskom namazu u džematu, preciznije, napao ga mačetom tokom obavljanja sedždžde.

Povijest prihvatanja islama: Prihvatio je islam u mjesecu Zul hidže, tj. 6. godine tokom poslanstva Muhammeda, a.s. Imao je dvadeset i sedam godina.

Osobine ličnosti: **Pravda:** Omer, r.a., bio veoma pravedan i veoma sposoban u rastavljanju istine od neistine, zato je dobio i nadimak *El Faruk* (Onaj koji rastavlja istinu od neistine).

Skromnost: Bio je dostupan, i mogli su ga zvati direktno po imenu.

Nadzor/svijest: Omer, r.a., bio oprezan u odgovornosti prema Allahu, dž.š., tj. uvijek je imao u vidu da je pod Njegovim nadzorom, i bio odgovoran prema svojoj funkciji (amanetu koji mu je dodjeljen), i ne samo u odnosu na ljude, već i prema životinjama na najvišem nivou. Zbog odgovornosti koju je osjećao, spavao je vrlo malo.

Autoritet: Omer, r.a., odlikovao se ozbiljnošću i strogošću, zbog čega su ga se i šejtani plašili. U njegovom prisustvu ljudi se nisu usuđivali pogrešiti. Prenosi on, da lider ne treba da ostane na svom mjestu/mandatu duže od četiri godine, jer ako je bio pravedan, narod će mu se iznervirati, postaće monoton, a ako je bio tiranin/ugnjetač, četiri godine je dovoljno za njegovo ugnjetavanje, ne smije više od toga ostati, mora otići...

**Osobine
liderstva:**

Pravi izbor saradnika: Nije pravedno optužiti podređenog i osloboditi nadređenog i postati slep i gluh na pritužbe naroda. Omer, r.a., je smatrao da onaj ko odabere vođu grješnika na zadatak, uz prethodno poznavanje njegovog stanja, je također na isti stepen, dakle grješnik. (Zasnovano na ovom principu) Omar bin Abdul Aziz (pravedni vođa, lider, koji je došao nekoliko godina nakon Omara, r.a.) prva odluka koju je doneo po stupanju na funkciju bila je da otpusti sve nepravedne guvernere koji su ranije bili postavljeni.

Konsultacije: Nije donosio sam odluke. Omer, r.a., je čak zabranio Ashabima, r.a., da napuste Medinu, prije nego li dobije njihova mišljenja o događajima i dešavanjima. Prema *Šuri* (dogovaranje/konsultovanje), lider nema pravo da nameće svoje mišljenje, a još manje da bude nepravedan ili osvetnik

onima koji misle drugačije, jer bi tada šura izgubila smisao.

Briga o razvoju vojne moći i kapaciteta: Omer, r.a., pridavao je veliki značaj pripremi i obuci vojnika, i bio radoznao za profesionalnu nadmoć.

Literatura:

Muhammed Ali Salabi, *Faslu el-hitab si sireti Umeri bin el-Hattab, Emiiri el-mu'minine: shahsijjetuhu ve asruhu*, (EBA: Mektebetu es-Sahabe, 2002).

Abdusettar Šejh, *Umer bin el-Hattab – el-halifetu err-rašidij el-adhim ve el-imam el-adil err-rrahim*, (Damask: Dar el-kalem, 1976).

AbduRrahman bin Ali, *Menakibu Emiri elo-mu'minine Umer bin el-Hattab*, (Dar Ibn Haldun).

** Isječak iz govora Hodže i velikog naučnika šejha Hasena Veled ed Dedu, sa televizijskog kanala Al Džazira u Dohi -Katar, emisija (bez granica) -(Bi la hudud), datuma 1.12.2021.

Treća ličnost:

HALID SIN VELIDA, r.a.

(خالد بن الوليد رضي الله عنه)

Ime: Halid bin Velid bin Mugire bin Abdullah bin Amr bin Mahzum bin Jakdha bin Murre bin Ka'b bin Luej bin Galib bin Fihir bin Malik bin Kurejš bin Kinane.

Rođenje/smrt: Rođen je u časnoj Mekki, 592. godine. Umro je 21. Hidžretske godine, tj. 642. m.

Povijest prihvatanja islama: Prihvatio islam osme hidžretske godine u mjesecu Safer.

Osobine ličnosti: **Altruizam, nesebičnost i požrtvovanost:** Halidi r.a., bio posvjećenij vjernik. Uvijek je pazio i posvjećivao pažnju Allahvom zadovoljstvu, jednom je rekao: *“Više volim mraznu noć u četi muhadžira koji u zoru jure na neprijatelja negoli lijepu noć u koju ulazim kao mladoženja sa mladom koju volim i u kojoj bi mi bio darovan sin...”*.

Hrabrost: Ova karakteristika Halida je veća nego što ovaj i bilo koji drugi paragraf može da sadrži ili opiše. Ako već moramo sumirati u njegovu hrabrost, onda ono što možemo izdvojiti je: dovoljan je dokaz da se i dalje uzima za primjer i dalje je uzor, nadahnuće i potkrepljenje vjernicima, punih četrnaest stoljeća generacija za generacijom.

Duboko strateško razmišljanje: Halidove misli nisu bile proizvod trenutka ili situacije. Dugo bi i duboko razmišljao, a tek onda donosio odluku. Navodi se, da kad god bi se suočio sa teškom odlukom, on bi duboko razmislio, pogledao u nebo i dolje u zemlju, ostao tako dugo razmišljajući, a potom donio odrijeđenu odluku.

**Osobine
liderstva:**

Hrabrost i intuicija: Bio je poznat po svojoj hrabrosti, živahnosti, budnosti, oštroumnosti i moć uticaja. Historičari naavode njegovu sposobnost izrađivanja strategije rata u najkritičnijim trenucima, pa čak i tokom odvijanja bitke. Piše se o njemu da je rat vodio onako kako bi smatrao da je najbolje, nekad se borio sa *araze (vojskom organizovanom u čete)*, a nekada se organizovao i borio u odrede ili konjice.

Inicijativa i sposobnost izrade strategije u realnom vremenu: Halidova sposobnost da preuzme inicijativu bila je brža nego što je neprijatelj mogao da primjeti ili pozna. U stvari, iznenadio bi neprijatelja, jer bi preduzimaao akcije na koje ne bi ni mogli pomisliti.

Visok moralni motiv: Halid, r.a., ni za trenutak tokom svoga života nije zanemario značaj morala i motivacije u vojsci, a sa druge strane uvijek je bio zainteresovan da ga uništi na protivničkoj strani, na svaki mogući način. Halid, r.a., je bilo ogledalo na kojem su vojnici mogli da izgrade ovaj moral, povećaju volju, naterajući ih da vjeruju u pobjedu i da ne očajavaju od straha ili opasnosti od poraza.

-
- Literatura:** Halid Ensari, *Iber ve izat min hajati es-Sahabe: Halid bin Velid*, (Egipt: Dar el-bešir, 1990).
- Bessam el-Aselij, *Kadetu fet'hi biladi eš-šam ve el-Irak*, (Liban: Dar en-nefais, 2012).
- Omer bin Ahmed bin Hibeh bin Adim, *Zubdetu-l-haleb min tarihi Haleb*, (Dar el-kutub el-ilmije).

Četrvrta ličnost:
OMER MUHTAR
(عمر المختار)

Ime: Omer bin el-Muhtar bin Omer.

Rođenje/smrt: Rođen je na selu *dženzur* u oblasti Džebel el-ahdar kod Berke, 1858. godine (ili prema drugom mišljenju/verziji 1862.). Umro je 16. septembra 1931. Zapravo, osuđen je, tj. pogubljen vješanjem od strane italijanske vlasti.

Osobine ličnosti: **Obimno znanje:** Omer se odlikovao širokim znanjem koje je stekao u vjerskim naukama, iako nije zanemario ni druge nereligiozne nauke. Posebno se isticao poznavanju sredine i društva u kome je živio. Dobro je poznao tradiciju, običaje, karakter svog naroda, povijest i razne događaje plemena i naroda.

Jaka ličnost: Ova Omerova osobina pokazala se u slučaju njegovog protivljenja potčinjavanju italijanskom okupatoru i kada je pozvao na narodnu mobilizaciju protiv njih, povjest je dokazala da njegovi apeli nisu bili jalovi, naprotiv, bili su uspješni!

Duhovna posvećenost: Bio je veoma posvećen u obožavanju i vjeri. Nikada nije više od tri sata spavao

tokom noći. Ustajao bi, potom abdestio i klanjao do sabah namaza. I nikada nije prolazila sedmica a da ne bi pročitao čitav Kur'an.

**Osobine
liderstva:**

Hrabrost: O hrabrosti svjedoči njegov život i djela. Njegova posvećenost u borbi protiv francuskih kolonijalista u Čadu i Italijana u Libiji jedno je od stotina svjedočanstava o njegovoj hrabrosti. Isto tako, pismo koje je poslao Šarifu Garjaniju, koga su italijanske snage natjerale da nesvjesno posreduje u sporazumu i dogovorima sa Omarom u prekidanju rata.

Rješavanje kriza i problema: Jedna od velikih stvari koje je Omar učinio bilo je pomirenje između plemena i naroda. Nijednom nije preuzeo zadatak a da nije u tome uspio. Slava i dobra reputacija koju je stekao učinili su ga prihvatljivim za sva plemena i narode.

Vodstvo plemena: Omer je učestvovao u ratu protiv Francuza u Zapadnom Sudanu. Nakon perioda provjedenog u bitkama, ostatak svoga života proveo učeći i šireći Božiju vjeru među ljudima.

- Literatura:** Ali Muhamemd Salabi, *Eš-šejh el-dželil Omer bin el-Muhtar*, (El-mektebetu el-asrije, 2007).
- Isam Abdul Fettah, *Omer bin el-Muhtar ve ridžaluhu*, (Dar en-neshr El-kunuz).
- Grupa autora, *Omer el-Muhtar: neddalun min edžli el-hurrije*, (Egijpt: Dar en-neshr el-Mizan, 2014).

Peta ličnost:

ALIJA IZETBEGOVIĆ

Prvi Predsjednik Bosne i Hercegovine

(Alija Izetbegović)

Ime: Alija Izetbegović

Rođenje/smrt: Rođen je 08.08.1925. (18. muharrem 1344.).
Umro je 19.10.2003. (23. shaban 1424.).

Edukacija: Bio je student na Sarajevskom Univerzitetu i (1950.) diplomirao, dok kasnije 1962. godine, stekao zvanje doktora nauka. Godine 1964. stekao još jenu visoku diplomu za ekonomiju. Alija je bio poliglota. Govorio i pisao nekoliko stranih jezika: *njemački, francuski, engleski i odlično je poznao arapski jezik.*

Osobine ličnosti: **Borbeni duh:** Bio je poznat po svom borbenom duhu. Nikada nije odustao od svojih principa, ubjeđenja, vjere u pobjedu i vrijednosti u koje je vjerovao. Odlikovao se i ozbiljnošću, odlučnošću i iskrenošću u poslu.

Mislilac: Alija je bio veliki intelektualac i istaknuti mislilac. Kao nasljeđe ostavio vrijedna djela, koja, ne samo da su obogatili islamsku knjižaru, već će dugo služiti budućim generacijama.

**Osobine
liderstva:**

Skromnost i asketizam: Govoreći o uslovima u kojima je živio, rhm. Alija je govorio: *“Živim u dvosobnom stanu koji je vlasništvo Predsjedništva Bosne i Hercegovine. Nemam sluge, niti luksuz. Ni ja ni moji potomci ne posjedujemo ništa osim osnovnih stvari.”*

Iz ovoga stoje dvije stvari:

- 1) Ali je došao u predsedništvo kao borac za pravdu i istinu, i:
- 2) Nastavak istog siromašnog života iz djetinstva. On je prvi koji je iskusio probleme sa kojima se zemlja suočavala, gdje se luksuz i rasipanje nisu poklapali sa njegovom borbom i ciljem.

Oprost: Alija je velikog srca! Nikome se nije zamelio niti je bio zavidan. Govoreći o ovoj osobini, kaže bivši ministar inostranih poslova BiH - Haris Silajdžić: *“Dok sam radio sa njim, otkrio sam da on nikoga ne mrzi. Poštovao je svako mišljenje.”*

Hrabrost: Pokušao je na svaki mirovan način da rat zaustavi, ne iz straha, nego nije htio prolijevanje nevine krvi. A kada je diplomatija propala, Alija je ušao u rat. U jednoj od svojih izjava rekao je: *“Ako treba braniti Bosnu, muslimani će uzeti oružje.”*

Ove riječi zapravo označavaju početak nove ere za muslimane Bosne i Hercegovine, doba oslobođenja od Srba, slobodu koju su skupo platili.

Literatura:

Muhamemd Jusuf Ades, *Muzekkirat Alija Izetbegović erre-rris essabik li-džumhurijeti el-Busneh ve el-Hersek*, (Dar el-fikr el-muasir, 2021).

Alija Izetbegović, *Islam između istoka i zapada*, (Revista kuvajtiane Nur, 1994.)

Šesta ličnost:

REDŽEP TAJIP ERDOAN – Predsjednik Turske

(Recep Tayyip Erdoğan)

Ime: Redžep Tajip Erdogan (Recep Tayyip Erdoğan).

Rođenje/smrt: Rođen je 26 februara 1954. u Istanbulu.

Obrazovanje, priznanja i nagrade: Srednju školu završio je za imama, odnosno, završio školu Imam Hatip. Fakultetske studije je nastavio na Univerzitetu Marmara, na Fakultetu ekonomskih nauka. Diplomirao je 1981. godine.

Obavljao je razne funkcije: predsjednika stranke, gradonačelnika Istanbula, premijera, sada predsjednika Republike Turske.

Osobine ličnosti: **Hrabrost:** O ovoj osobini svjedoče i akcije koje je preduzeo, od kojih bismo izdvojili odluku o angažovanju žena na javnim i političkim pozicijama sa hidžabom. Isto tako, prostor stvoren u medijima za kritiku njega i njegovog programa dokaz je njegove hrabrosti da se suoči sa onima koji misle drugačije..

Moralno formiranje: Erdogan se izdvaja po osobinama i vrijednostima koje poseduje, kao što su: hrabrost, mudrost, inteligencija, pravda, korektnost, odlučnost, principialnost, itd...

Oratoria: Svoje govorne i predavačke vještine demonstrirao je tokom svojih govora, ne pozivajući se stalno na papir ili ekran. To mu daje priliku da komunicira sa publikom govorom tjela na savršen način.

Liderske osobine:

Konsultacije: Erdogan je u stalnim konsultacijama sa svojim timom. Odluke ne donosi pojedinačno. Čak, poznato je da za određeni projekat zadužuje poseban tim za proučavanje pitanja koja su direktno ili indirektno povezana sa predmetnim projektom, tako da su odluke koje se donose bile ciljane..

Kontinuitet u aktivnostima: Stalno je u kontaktu sa ljudima, obilazi ih, razgovara sa njima, ruča sa njima, u mjesecu Ramazanu obilazi siromašne porodice gdje i večera iftar. Često puta odluke koje je donio iz sažaljenja prema siromašnoj klasi naroda, poništavao ih. Npr., trebalo bi sravniti jedan kvart, da bi izgradio novi, ali kada je video siromašne porodice i njihov odnos sa kućama, poništio bi odluku.

Erdogan je zahvalan svojim drugovima i prijateljima sa kojima je radio. Ne prekida veze i zanima se za njihovu sudbinu i stanje.

Ne bavi se propagandom i glasinama: Nakon njegovog izbora za gradonačelnika Istanbula, mediji su pokrenuli neviđenu propagandu. Optuživali ga, lagali i klevetali o njemu i njegovim projektima. Često bi prijateljima i svome timu postavljao pitanje: Hoćemo li raditi ili ćemo se suočavati sa glasinama? Oni koji svoje vrijeme provode slušajući glasine, neće napredovati zemlju, a mi ćemo raditi! Govorio im.

Poštovanje kolega i prijatelja: Lider uvažava i poštuje svoju braću i prijatelje, ne ljuti se zbog malih griješaka, i ne napušta njihovu posvjećenost i trud, i to izuzetno poštuje i cijeni.

Izvori:

<https://www.tccb.gov.tr/receptayyip Erdogan/biyografi/>

<https://www.biyografi.info/kisi/recep-tayyip-erdogan>

Redžep Tajjib Erdogan – Kissatu Zaim (Recep Tayip Erdogan –Bir Liderin Dogusu), Husein Besliy & Omer Ozbay, al Nasshirun: Aldar al Arabiya lil Ulum, 2012

Redžep Tajjip Erdogan - Tamuhun va Sultatun (Hirs ve Otorite/Makam), Gayum Pierre, Uvaidat lin Nashr, 2018.

ZAKLJUČAK

Najiskrenija hvala i zahvala pripada Allahu, dž.š., Koji mi omogućio da dovedem kraju ovu trogodišnju intenzivnu studiju, nadajući se da će ovo istraživanje postati institucionalni vodič i udžbenik za našu muslimansku omladinu na Balkanu i dijaspori. Ne pretendujemo da su u ovoj studiji obuhvaćeni svi aspekti liderstva, jer se to ne moguće i to je sasvim normalno za svaku osobu i istraživača. Ali, u jedno smo sasvim sigurni, a to je; osobine, principi, ličnost, stilovi, iskustva, teorije, tipovi liderstva, itd..., skoro svi su obuhvaćeni u ovoj studiji, hvala Allahu, dž.š. Nadamo se da će budući učenjaci i intelektualci upopuniti praznine koje nismo razradili i tako upotpuniti našu humanu i vjersku poruku. Na kraju ove studije, pomenućemo neke od njenih najvažnijih rezultata i preporuka:

- 1) Studija je dokazala i potvrdila značaj komparativnog istraživanja u oblasti liderstva kao i neospornu potrebu ljudi za ovu oblast, a posebno muslimana da se ovim pitanjem bave prema izvorima Kur'ana i Sunneta. Liderstvo za društvo je kao glava za tijelo!
- 2) Studija je dokumentovala veliku i kontinuiranu radoznalost zapadnih učenjaka i istraživača u vezi sa akademskim tretmanom liderstva. Postoji na desetine radova, različitih i atraktivnih naslova, koji, pored dotične radoznalosti, svjedoče o potrebi punog ispunjenja prema kur'anskim vizijama ove nauke koja se i dalje razvija.
- 3) Studija je rezultirala naučnom istinom prema kojoj zapadnim studijama i teorijama o liderstvu nedostaje model 'uzornog lidera, 'uglednog lidera, 'idealnog lidera', koji se treba sljediti.

- 4) Studija je također rezultirala još jednom istinom – veliki nedostatak autorskih komparativnih tretmana u arapskom svijetu na ovu temu. Ima djela prevjedenih sa različitih jezika, ali ih nema dovoljno, kao i veliki nedostatak autorskih djela.
- 5) Zapadne studije su se fokusirale u rješavanju problematike liderstva i njegovog značaja u vojnoj i civilnoj oblasti. Dakle, više su se fokusirali na materijalni i lokalni aspekt, posebno na kompanije, finansijske organizacije itd., dok su se mnogo manje ili čak uopšte nisu bavili akademskim i vjerskim liderstvom, posebno na međunarodnom planu.
- 6) Zaključak istraživanja završava na interesantan način prema kojoj se tretmani stručnjaka i istraživača u odnosu na modele i stilove liderstva, tražene osobine lidera, sastavne komponente ličnosti lidera, faktore koji utiču na ličnost lidera i dr., pitanja koja u jednom obliku, odnosno, drugi se tretiraju u Kur'anu i Sunnetu postoje stoljećima prije savremenih studija, naravno sa drugim izrazima i u drugim kontekstima.
- 7) Naša komparativna studija je potvrdila značaj nauke o liderstvu iz kur'anske prizme kroz kur'anske primjere liderstva koje smo predstavili, iz različitih vojnih, motivacionih, obrazovnih, vjerskih, političkih, sigurnosnih, ekonomskih oblasti. Ovo je omogućeno zahvaljujući tumačenju koji su učenjaci kroz povjest davali kur'anskim ajetima na ovu temu, a posebno savremeni učenjaci.
- 8) Uprkos tome, naša studija je dokazala nedostatak detaljnog tretmana pitanja liderstva iz relevantnih izvora koje se mogu izvući iz relevantnih ajeta kod većine komentatora Kur'ana, klasičnih i savremenih, osim u rijetkim slučajevima.

- 9) Studija je dokazala i pokazala značaj obnavljanja nekih religioznih koncepata u odnosu na liderstvo, kao što su: istihlaf, imamat, temkin, halif i halifat i dr., čiji sadržaj suštinski označava liderstvo i njegove direktne veze.
- 10) Studija naglašava zasluge Kur'ana o pitanjima i problemima liderstva, ističući činjenicu da studije prošlog i ovog stoljeća nisu donijele nijednu inovaciju a da nije direktno ili indirektno pomenuta u Kur'anu. Posebnost ovih studija mogu biti materijali, atraktivni naslovi, ankete i upitnici koji su sprovedeni u svrhu studiranja na nekim univerzitetskim i akademskim centrima.
- 11) Zapadnim studijama o liderstvu nedostaju humane, vjerske, moralne i društvene dimenzije, odnosno emocionalni duh, tj. milost, pravda u odnosu na sljedbenike i posvjećenost blagostanju i opštem duhovnom i materijalnom interesu. Dok liderstvo prema kur'anskoj i vjerovjesničkoj prizmi sadrži sve ove elemente i vrijednosti, bez obzira na vjerske, rasne i jezičke razlike.
- 12) Studija je dokumentovala jaz koji postoji između islama i muslimana i krivicu muslimana. Dakle, naša situacija nije rezultat poštovanja islama već njegovog ignorisanja! Problem je u sljedbeniku, a ne u islamu. Geneza ovog problema vodi nas do površnog shvatanja vjere, do pogrješnog razumjevanja Kur'ana i njegovih učenja, do pogrješnog čitanja argumenata i dokaza koji govore o Bogu! Kao rezultat toga, imamo ovu tešku situaciju, ovaj veliki gubitak!
- 13) Ova studija predstavlja nauku i umjetnost liderstva u jednostavnom i razumljivom obliku za svakoga, koristeći tabele i grafikone na kraju svake cjeline, koji mogu poslužiti za različite radionice, naučne skupove, grupnih

obuka različitih starosnih grupa i profesija. Studija je potvrdila da se liderstvo stiče vježbom, učenjem i radom, ne isključujući talenat i genuzu. Uspješan lider ima vjerske, moralne osobine i kvalitete, ima visoke lične kvalitete i primjerne administrativne vještine od kojih se nikada ne treba odreći, kako bi preuzete zadatke i odgovornosti obavljao na najbolji mogući način.

Što se tiče preporuka, izdvojili bismo:

- 1) *Učenjaci, odgajatelji i mufessiri* trebaju odvojiti više vremena i više se angažovati na proučavanju kur'anskih ajeta, duboko prodirući u njihovo značenje, kako bismo imali koristi od značajnih pouka o liderstvu i shodno tome, na najbolji način suočiti se sa izazovima bilo gdje i bilo kada. Tako bi kur'ansko čudo ostalo nepobjedivo, a moć Kur'ana bo postala sve veća i veća u rješavanju svih probljema i izazova. Sve što nam je potrebno, nalazi se u Kur'anu, samo to trebamo otkriti! A da bismo to otkrili, moramo ga duboko proučavati.
- 2) *Viši obrazovni rukovodioci* (naučnih i vjerskih organizacija i institucija) trebaju se više angažovati na podizanju kapaciteta i razvijanju vještina kod učenika ugrađivanjem nauke i umjetnosti liderstva u nastavne planove i programe, i formirati zasebne predmete liderstva. Obrazovne institucije, od osnovnih do akademskih, zauzvrat moraju pozitivno da odgovore na ideje i zahtjeve učenika i studenata, da se prema njima odnose s velikim poštovanjem, podstiču ih i motivišu, potom da od njih proizvedu generaciju produktivnih, perspektivnih, kreativnih, sposobnih ljudi u preuzimanju nacionalnih, vjersko i akademskih pitanja i od njih stvarati prave lidere. *A Allah najbolje zna!*

Na samome kraju, kako i dolikuje, zahvaljujemo se iskreno Allahu, dž.š., i dovimo Njemu da ovaj trud prihvati, koji je rađen iskreno radi Njega, i da nas nagradi za rad, trud i zalaganje na ovom i Budućem svjetu, s Njegovim najboljim nagradama. Iz dubine srca donosimo salavat i selam na našeg časnog, uvaženog i dragog poslanika Muhammed Mustafasu, (neka je Allahov mir i spas na njega)!

Vel hamdu lil-lahi rab-bil Alemijne

Doha - Katar

21. Septembar 2021.

LITERATURA

1. LITERATURA NA ARAPSKOM JEZIKU

1. AbduRahman bin Ali, *Menakibu Emiri el-mu'minine Umer bin el-Hattab* (Dar Ibn Haldun).
2. Abdusettar Šejh, *Umer bin el-Hattab – el-halifetu errrashidij el-azim ve el-imam el-adil err-rrahim* (Damask: Dar el-kalem, 1976).
3. Al Sani, Fejsal bin Džasim, *El-kijadetu ve eseruhafikesbi el-vela* (Rijad: Dar Vudžuhlinneshri vet teuzië, 2013).
4. Ali Muhamemd Salabi, *Eš-šejh el-dželil Omer bin el-Muhtar*, (El-mektebetu el-asrije, 2007).
5. Ali Tantavi, *Ebu Bekir essiddik min etteradžum ve el-a'lam*, (Džidde: Dar el-menare, ed. 2, 1987).
6. Alija Izetbević, *Islami ndërmjet lindjes dhe perëndimit*, (Revista kuvajtiane Nur, 1994).
7. Alvan, Abdullah Nasih, *Terbijjetu el-evladfi el-Islam*, (Dar es-Selam li enneshri, ed. 21, 1992).
8. Bessam el-Aselij, *Kadetu fet'hi biladi eš-šam ve el-Irak*, (Liban: Dar en-nefais, 2012).
9. Derubi, Sami, *Ilmu et-tiba' – el-medresetu el-ferensijjetu*, (Egjpt: Dar el-mearif, p.v.b.).
10. Dervish, Muhammed Ahmed, *Nezarijjat el-kijadeti ve istrategjijetu el-istihvadhala el-kuvveh* (Kajro: Alem el-kutub, 2009).
11. Ebu Davud, Sulejman bin Esh'ath bin Is'hak bin Bešir el-Ezdies-Sidžhistan, *Sunen Ebi Davoud*, (Egjpt: Dar errrisale el-alemije, 2009).
12. Ebu Hajjan, Muhammed bin Jusuf, *El-bahru el-muhitfi et-Tefsir* (Bejrut: Dar el-fikr, 2010).
13. Ebu Muhammed Mekki, Ibn EbiTalib, *El-hidajetuilabulugien-nihajetifiIlmimeani el-Kur'an ve tefsirih*

- ve ahkamih i ve džumelminfununulumih i*, (EBA: Universiteti i Šarikas, 2008).
14. Ebu Sulejman, AbdulHamid, *Iškalijetu el-istibdad ve el-fesadfiettarih el-islamij*, (Bejrut: El-ma'hed el-alemij li el-fikri el-islamij, 2012).
  15. El Shemmeri, Najif Bin Nehar, *el Dijmokratijetu kema hije*, Dar Akl lin en Neshr, Damask, Siri, bot.2. 1918)
  16. El-Ajsus, Abdurrahman, *Ilmu en-nefsi el-am*, (Egjipt: Dar el-ma'rife, ed. 1).
  17. El-Albani, Muhammed Nasiruddin, *Sahihu el-Džami es-Sagir ve zijadatih i*, (Bejrut: El-mekteb el-islamij, ed. 3, 1988).
  18. El-Albani, Muhammed Nasiruddin, *Silsiletu el-ehadithessahihah ve shej'unminfikhiha ve fevaidiha*, (Rijad: Mektebetu el-mearif, ed. 4, 1988).
  19. El-Alusi, Ebu el-FadlŠihabuddines-Sejjid Mahmud el-Bagdadi, *Ruh el-meanifitefsiri el-Kur'ani el-adhim ve esseb'i el-methani*, (Dar el-fikr li ettibaah ve ennesher, p.v.b.).
  20. El-Askalani, Ahmed bin Ali bin Hadžer, *ŠerhuSahih i el-Buhari*, Naučna verzija, Hmadi bin AbdulMedžides-Selefij, (Rijad: Mektebetu err-Rrušd, ed. 3, 1419 h.).
  21. El-Astal, Muhammed Ahmed, *El-kijadetufidav'i el-ajat el-kur'anijeh*, (2012).
  22. El-Adžlan, Fehd bin Salih, *Eš-šurafiesssijasetien-nebevije*, (Britani: El-munteda el-islamij, 2018).
  23. El-Azamij, Halil bin Ibrahim, *Azimukadrihiﷺve rif'atume kanetih i inde Rabbihiazze ve džel-le*, (Džidde: Dar el-Kible li eth-the kafeti el-islamije, ed. 11).
  24. El-Begavi, Ebu Muhammed el-Husejn bin Mes'ud bin Muhammed el-Ferra, *Mealim et-tenzilfitefsiri el-Kur'an*, (Rijad: Dar Tajjibe li en-nešri ve et-teuzi, ed. 4, 1997).
  25. El-Buhari, Muhammed bin Ismail bin Ibrhaim bin el-Mugireh, *El-džamiu el-musnedes - Sahih el-*

- muhtesaruminumuriResulilahiﷺve sunenihi ve ejjamihi*, ver. Šuajb Arnauti, (Bejrut: Dar err-Rrisale el-alemije, 2011).
26. El-Buhari, Muhammed bin Ismail bin Ibrhaim bin el-Mugireh, *El-džamiu el-musnedes-Sahih el-muhtesaruminumuriResulilahiﷺve sunenihi ve ejjamihi*, ver. Muhibbuddin el-Hatib, (Kajro: El-meketebetuesselefije, 1400 h.).
  27. El-Garib, Remzije, *Ettakvim ve el-kijasen-nefsij ve etterbevij*, (Kajro: El-andžlu el-misrije, 1971).
  28. El-Hejthemi, Ebu el-Hasen Nuruddin Ali bin Ebi Bekr bin Sulejman, *Medžmeuezzevaaid ve menbeu el-fevaaid*, (Kajro: Mektebetu el-Kudsi, 1994).
  29. El-Imadij, Ebu es-Suud, Muhamemd bin Muhammed, *Tefsiru Ebi es-Suud – Irshadu el-akliesselimilamezaja el-Kur’ani el-Kerim*, (Bejrut: Daruihjai et-turath el-arabij, p.v.b.).
  30. El-Idži, Mahmud bin AbduRrahman bin Muhammed bin Abdullah, *Džamiu el-bejanfitefsiri el-Kur’an*, (Bejrut: Dar el-kutub el-ilmije, 2004).
  31. El-Kasimi, Muhammed Džemaluddin, *Mehasin et-te’vil*, (ed. 1, 1957).
  32. El-Kebisi, Muhammed Ajjash, *Enmat eš-šahsijejtij ve ishkalat el-kijadeti ve etterbijjetifi el-ameli el-islamij el-muasir*, (2010).
  33. El-Kurtubi, Muhamemd bin Ahmed, *El-džamiu li-ahkam el-Kur’an*, (Bejrut: Muessetu err-risalem, 2006).
  34. El-Kurtubi, Muhamemd bin Ahmed, *El-džamiu li-ahkam el-Kur’an*, ver. Ahmed el-Berduni i Ibrahim Atfiš, (Kajro: Dar el-kutub el-misrije, ed. 2, 1964).
  35. El-Maverdi, Ebu el-Hasen Ali bin Muhammed bin Habib, *Ennuket ve el-ujun – Tefsir el-Maverdi*, (Bejrut: Dar el-kutub el-arabije dhe Muessesetu el-kutub es-sekafije, p.v.b.).

36. El-Muthena, AbdulFettah Mahmud, *Iadetu el-bina ve murtekizatu el-hudur: mukavvemat el-bina: el-bina el-imanij, ve el-bina err-rruhij, ve el-bina el-ahlakij – Fikhuettağ'jir ve bina el-umemti el-vasat*, (Katar: Vakufsko ministarstvo i vjerskih pitanja, 2016).
37. El-Utejbi, Nevvah bin Sefer bin Muflih, *El-enmat el-kijadijetu ve essimat eš-šahsijjetu li-mudiri el-medaris ve alakatuha bi err-rruhi el-ma'nevijjeh li el-mual-liminefimuhafeđhati et-Taif el-ta'limije – dirasetunmej danijetun*, (Mekka: Universiteti Ummu el-Kura, Master rad, 2008).
38. El-Vahidi, Ebu el-Hasen Ali bin Ahmed bin Muhammed bin Ali el-Vahidi, *Ettefsir el-besit*, (Universiteti Islam Imam Muhammed bin Suud, 1430).
39. En-Nejsaburij, Nidhamuddin Hasan bin Muhammed, *Garaib el-Kur'an ve regaib el-Furkan*, (Bejrut: Dar el-kutub el-ilmije, 1416 h.).
40. Err-Rrazi, Muhammed bin Umer bin el-Hasan bin el-Husejn et-Tejmi, *Mefatihu el-gajb*, (Dar el-fikr li ettibaati ve enneshri ve etteuzi, 1981).
41. Err-Rrejsuni, Ahmed, *Med'halilamekasidi eš-šeriah*, (Mensure: Dar el-kelime li enneshër ve ettuezi, p.v.b).
42. Es-Sa'di, AbduRrahman bin Nasir, *Tejsiru el-Kerimi err-Rrahmanfitefsirikelami el-Mennan*, (Muessesetu err-rrisale, 2000).
43. Esh-Shatibij, Ebu Is'hakIbrhaim bin Musa, *El-muvafekatfiusuli esh-sheriah*, (Bejrut: Dar el-kutub el-ilmije, 2004).
44. Et-Taberij, Muhammed bin Džerir bin Jezid, *Džamiu el-bejanfite'vili el-Kur'an*, (Muessesetu err-rrisale, 2000).
45. Et-Talib Hišam, *Delilu et-tedrib el-kijadij*, (Virdžinia: El-ma'hed el-alemij li el-fikrinel-islamij, ed. 2, 1995).

46. Et-Tirmizi, Muhammed bin Isa, *Džamii et-Tirmizij* (Sunen et-Tirmidhij), (Rijad: Ministarstvo vjerskih pitanja, Dave i Upute, 2000.).
47. Ez-Zehmahšerij, Džarullah Mahmud bin Umer, *Tefsiru el-keššhaf*, (Bejrut: Dar el-ma'rifeh, ed. 3, 2009).
48. Grupa autora, *Omer el-Muhtar: neddalun min edžli el-hurrije*, (Egjipt: Dar en-neshr el-Mizan, 2014).
49. Halid Ensari, *Iber ve izat min hajati es-Sahabe: Halid bin Velid* (Egjipt: Dar el-beshir, 1990).
50. Hodža, Hajredin, *Haritatu ed-davetiila Rabbi el-enamfitefsiri el-Ustadhi Sejjid Kutub li sureti el-en'amë*, (Mitrovica: Vi-Print, 2015.).
51. Ibën Abdullah, Ahmed, *El-kijadetu el-ahlakijjetuminmendhurinislamij – dirasetunnadharijjetunta tbikijjetunmukaretun*, (Rijad: Mektebetu MelikFehd, 1436. h.).
52. Ibn Ašur, Muhamemd et-Tahir, *Tefsirettahrir ve ettenvoir*, (Tunizi: Eddarettunisijje, p.v.b.).
53. Ibn Hibban, *Sahihu Ibni Hibban*, (Egjipt: Dar el-mearif, 1952).
54. Ibn Kesir, Ismail bin Umer, *Tefsiru el-Kur'ani el-Adhim*, (Dar Tajjibe li enneshri ve etteuzi, ed. 3, 1990).
55. Ibn Madže, Ebu Abdullah Muhammed bin Jezid el-Kazvini, *Sunen Ibni Madžeh*, (Daruihjaj el-kutub el-arabijje, p.v.b.).
56. Ibn Tejmije, Tekijuddin Ahmed, *Medžmu el-fetava*, (Mensure: Dar el-Vefa, ed. 1, 1997.).
57. Ibn Usejmin, Muhammed bin Salih, *Tefsiru el-Kur'ani el-Kerim*, (Rijad: Dar Ibn el-Džeuzi, ed. 2., 2000.).
58. Ibluva, IbrhimAliSalim, *El-kijadetu el-idarije ve ref'u el-haleti el-ma'nevijefi el-hitabi el-kur'anij*, (Knjiga: Univerzitet Masratas, ed. 1).

59. Ibrahim Mustafa i drugi, *El-mu'džem el-vesit*, (Kajro: Dar ed-Daveh, p.v.b.).
60. Isam Abdul Fettah, *Omer bin el-Muhtar ve ridžaluhu*, (Dar en-neshr El-kunuz).
61. Ivad, Abbas Mahmud, *El-kijadetu ve essimatessevije li eššahsijeh*, (Aleksandri; Dar el-ma'rife el-džamije, 1982).
62. Izetbegović, Ali, *Avaikuennehdati el-islamije – medžmuumekalat*, preveo: Omer Spahić, (Doha: Džemijetu Katar el-hajrije, 1996.)
63. Jahlef, Usman, *Ilmu nefsi es-sihhati – el-ususen-nefsijje ve essulukije li essihah*, (Doha: Dar eth-thekafe, 2001.).
64. Kohen, William, *Fennu el-kijade*, (MektebetuDžerir, 2008.).
65. Kutub, Sejjid, *Fizilal el-Kur'an*, (Kajro: Dar esh-shuruk, ed. 6., 1991).
66. Kutub, Sejjid, *Hasaisettesavvour el-islamij ve mukavvimatuhu*, (Kajro: Dar eš-šuruk, ed. 5, 1995).
67. Kutub, Sejjid, *Mealimfiettarik – El-mustakbel li-hadhaeddin*, (Kajro: Dar eš-šuruk, ed. 9, 1988).
68. Kutub, Sejjid, *Mukavvimatettesavvour el-islamij*, (Kajro: Dar eš-šuruk, ed. 3, 1988).
69. Muhamemd Jusuf Ades, *Muzekkirat Alija Izetbegović err-reis essabik li-džumhurijeti el-Busneh ve el-Hersek*, (Dar el-fikr el-muasir, 2021).
70. Muhammed Ali Salabi, *Ebu Bekir essiddik – šahsijjetuhu ve asruhu*, (Dar el-ma'rife li en-neshr ve etteuzi, ed. 7, 2001).
71. Muhammed Ali Salabi, *Faslu el-hitab si sireti Umeri bin el-Hattab, Emiiri el-mu'minine: šahsijjetuhu ve asruhu*, (EBA: Mektebetu es-Sahabe, 2002.).
72. Muhammed Munkidh Mahmud Sekkar, *Err-rreudu el-enîk fi isbati imameti Ebi Bekir essiddik*, (Saudi: Universiteti Ummu el-Kura, 1993).
73. Omer bin Ahmed bin Hibeh bin Adim, *Zubdetu-l-haleb min tarihi Haleb*, (Dar el-kutub el-ilmije).

74. *Rexhep Tayyip Erdogan-Tamuhun va Sultatun (Hirs ve Otoritel/Makam)*, Gayum Pierre, Uvaidat lin Nashr, 2018.
75. *Rexhep Tayyip Erdogan –Kissatu Zaim (Recep Tayyip Erdogan –Bir Liderin Dogusu)*, Husein Besliy & Omer Ozbay, al Nasshirun: Aldar al Arabiya lil Ulum, 2012
76. Rida, Muhammed Rešid, *Tefsiru el-menar*, (Kajro: ed. 3, 1947).
77. Samuel Hiz i William Tomas, *Tevel-li el-kijade: fennu el-kijadeti el-askerijeti ve ilmuha*, Preveo na arapski: Sami Hašim, (El-muessesetu el-arabijetu li eddirasat ve enneshr, ed. 2, 1989.).
78. Sujuti, Dželaluddin Ebu AbduRrahman, *Esbaben-nuzul – Lubaben-nukulfiesbabien-nuzul*, (Bejrut: Muesesetu el-kutub eth-thekafijeh, 2002).
79. Sherkavi, TalatMensur i drugi, *Ususilmien-nefsi el-am*, (Kajro: Mektebetu el-andžlu el-misrije, 1984).
80. Tahir, Hamad Muhammed Nehhal, *El-kijadetu ve el-xhundijjetufiessunnetien - nebevije – dirasetunmeuduijjetun*, (Gaza: Universiteti Islamik, tezë masteri, 2007).
81. Tashtush, HajilAbdulmevla, *Esasijjatfi el-kijadeti ve el-idare, - ennemuzedž el-islamijfi el-kijadeti ve el-idare*, (Jordani: 2008).
82. Turbani, Džihad, *100 minuzamaiummeti-l-Islam gajjerumedžraettarih*, (Medine: Dar et-takva li enneshri ve etteuzië, ed. 10, 2015).
83. Džabir, AbdulHamid Džabir, *Nedharijjat eš-šahsijjeti: el-bina, eddinamijjat, ennumuvvu, turuk el-bahthi ve ettakvoim*, (Kajro: Dar ennehdah, 1986).
84. Zuhajli, Vehbe, *Ettefsir el-munirfi el-akideti ve esh-sheriatu ve el-menhexh*, (Bejrut: Dar el-fikr el-muasir, 1418 h.).

2. LITERATURA NA ENGLISKOM JEZIKU

1. **Army Leadership – Be, Know, Do**, Headquarters Department of the Army- Washington DC, 31 August 1999.
2. Bennis, Warren, **On Becoming a Leader –The leadership Classic**. 2020, New York.
3. Bittel, Lester R. & Newstrom John W, **What Every Supervisor Should Know: The Complete Guide to Supervisory Management**, New York: McGraw-Hill, 1990, The 60 Second Leader
4. Cohen, S, Evans, G.W. Stokols, D. & Krantz, D.S. **Behaviour, Health, and Environmental Stress**, New York, 1986.
5. Gordon, John, **The Power of Positive Leadership**,
6. James M., Kouzes, & Posner, Barry. Z, **Learning Leadership –The Five foundations of becoming an exemplary Leader**,
7. Kobas, S.C. & Maddi, S.R. **Existential Personality Theory**, In R. Corsini (Ed.) **Current personality theories**. Itasca, I.L. peacock, 1977.
8. Maxwell, John.C., **The 21 Irrefutable Laws of Leadership-Follow them and people will follow you**. Foreword by: Stephen R. Covey,
9. **Military Leadership – In Pursuit of Excellence – 6th Edition**, Edited by: Robert L. Taylor, William E. Rosenbah, Eric B. Rosenbah, Part 1, 2000.
10. Peter G. Northouse, **Leadership – Theory and Practice**, 7th Edition, Sage Publications, Los Angeles, USA, 2015
11. Plunket, Lorne C & Hale, Guy A, **The Proactive Manager: The Complete Book of Problem Solving and Decision Making**, New York: Wiley, 1982

3. WEB PORTALI

- 1) Criticisms of the Psychosexual Stages
- 2) http://library.islamweb.net/newlibrary/display_book.php?bk_no=210&ID=233&idfrom=900&idto=904&bookid=210&startno=4
- 3) <http://majles.alukah.net/t148747/>
- 4) http://mosshaf.com/ar/main?ver=1#?GetSura=31&vers=17&type=tafseer&b=taf_sel
- 5) <http://mugtama.com/articles/item/16305.html>
- 6) http://www.greekmedicine.net/b_p/Four_Temperaments.html
https://www.ibtesamah.com/showthread-t_454629.html
- 7) <http://www.rabtasunna.com/t~4828>
- 8) <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/typology>
- 9) <https://furqan.co/ibn-katheer/16/78>
- 10) <https://www.16personalities.com/free-personality-test>
- 11) <https://www.almaany.com/ar/dict/ar-ar>
- 12) <https://www.almaany.com/ar/dict/ar-ar>
- 13) <https://www.almaany.com/ar/dict/ar-ar/>
- 14) <https://www.dailymedicalinfo.com/view-article>
- 15) <https://www.iep.utm.edu/freud/Internet>
Encyclopedia of Philosophy A Peer –
Reviewed Academic Resource-
- 16) <https://www.maajim.com/dictionary/>
- 17) <https://www.merriamwebster.com/dictionary/democracy>
- 18) <https://www.merriam-webster.com/dictionary/typology>,
"Typology." The Merriam-Webster.com Dictionary,
Merriam-Webster Inc.
- 19) <https://www.merriamwebster.com/dictionary/typology>.
- 20) <https://www.psychologytoday.com/gb/blog/communication-success/201711/24-signs-highly-sensitive-person>

- 21) <https://www.psychologytoday.com/gb/blog/progress-notes/201904/personality-typology-and-the-secret-knowing-person>
- 22) <https://www.psycom.net/mchugh.html>
- 23) <https://www.tofugu.com/japan/japanese-blood-type>
- 24) <https://www.verywellmind.com/freuds-stages-of-psychosexual-development-2795962> ,
https://www.health.harvard.edu/newsletter_article/Psychoanalysis_Theory_and_treatment
- 25) <https://www.verywellmind.com/freuds-stages-of-psychosexual-development->
- 26) <https://www.verywellmind.com/what-is-the-pleasure-principle-2795472>
- 27) <https://www.vocabulary.com/dictionary/typology>.
- 28) <https://www.webmd.com/mental-health/dissociative-identity-disorder-multiple-personality-disorder#1>
- 29) <https://www.youtube.com/watch?v=3ZaNJ3AsAQM>
- 30) <https://www.youtube.com/watch?v=-6sX2OVbDIA>
- 31) https://www.youtube.com/watch?v=XpqnN_2ZCOM&t=200s
- 32) <https://www.youtube.com/watch?v=Zd735vIKEY8>
- 33) www.leadership.com.sa
- 34) <https://www.tccb.gov.tr/receptayyip Erdogan/biyografi/>
- 35) <https://www.biyografi.info/kisi/recep-tayyip-erdogan>

INDEKS STRANIH / IZVORNIH RIJEČI¹

---

¹ Je pripremljen od strane prevodioca knjige na albanskom jeziku prof. dr. Sedat Islamija.

A'raf: poglavlje Kur'ana. Nazvano kao a'raf (perde, zid) prema kazivanju grupe ljudi koji će na Dan obračuna ostati na odrijeđenom (posebnom) mjestu između Dženneta i Džehennema dok se ne izvrši Suđenje.

Abdullah bin Mes'ud: - Ashab.

Abdullah bin Revaha: - Ashab.

Abdullah bin Umeri: Ashab, sin Omera, r.a., i brat Hafse, r.a., žene Poslanika ﷺ.

Abdurrahman bin Semure: - Ashab – Poslanikov, a.s., prijatelj.

Ademi: Otac čovječanstva, poslanik.

Ahlak: moral.

Ajet: znak, indikator, kur'ansk citat.

Aiša: Žena Muhammeda ﷺ, cerka Ebu Bekra, r.a.

Akaid: vjerovanje, vjera, nauka koja se bavi proučavanjem vjere.

Veliki Aleksandar: poznati vojni komandant. Postoje mišljenja da je to bio Zulkarnejn. Mnogi narodi su prisvojili njegovu figuru. Čak i albanski historičari kažu da je Ilirac.

Ali bin Ebi Talib: Rođak i zet poslanika Muhammeda ﷺ. Bio je jedan od prvih vjernika. Nakon Osmana, r.a., je izabran za poglavara muslimana.

Alija Izetbegović: (1925-2003) Predsjednik Bosne i Hercegovine. Istaknuti muslimanski mislilac.

Alusi: (1803-1854) Mahmud Šihabuddin Ebu eth-Thenā el-Husejnij el-Alusi, učenjak, autor poznatog tefsira *Rub el-meani*.

As'hab el-uhdud: Pomenuti vjernici u Kur'anu, u poglavlju burudž (85:4-9), koji, da ne bi napustili vjeru, žrtvovali su svoje živote.

Asim: (-754) Asim bin Ebi en-Nudžud, od poznatih učača Kur'ana časnog, poznati islamske učenjak iz Kufe.

Bagdad: nekada svjetski centar znanja i nauke. Danas glavni grad Iraka.

Begaviu: (1044-1122) Ebu Muhammed el-Husejn bin Mes'ud bin Muhammed, islamske učenjak, poznati komentator Kur'ana.

Bekare: drugo poglavlje Kur'ana. Ovim imenom je nazvana prema kazivanju Musaa, a.s., s grupom izraelaca (2:67-73).

Belaj: Nesreća, iskušenje.

Belkiza: kraljica Naroda sebe', pomenuta u Kur'anu (27:23-44) u kazivanju Sulejmana, a.s.

Bitka na Hendeku: bitka izmjeđu muslimana i arapskih plemena koja su se ujedinila da okončaju (unište) muslimane i Islamsku državu. Dogodila se u Medini, pete godine po hidžri.

Bitka na Uhudu: bitka između muslimana i idolopoklonika. Dogodila se treće godine po Hidžri.

Bitka na Mu'ti: bitka između muslimana i arapskih idolopoklonika, potpomognuti od Rimljana. Dogodila se osme godine po hidžri u zemlji koja se sada geografski nalazi na teritoriji Jordana.

Buhari: (810-870) Muhammed bin Ismail, poznati islamske učenjak, autor najtačnije knjige hadisa, poznat pod imenom Sahih El-Buhari.

Suštinska pitanja koja se moraju znati iz vjere: je vjerski koncept prema kojem postoje odriježene stvari koje bi svaki vjernik trebao znati. Nepoznavanje njih ne znači oslobađanje ili ne odgovornosti.

Da'va: propovijed, poziv, poziv na vjeru u Allaha, dž.š.

Dahhaku: (-723) Dahhak bin Muzahim, tabiin, islamski učenjak, tefsirolog.

Svjedočenje Ummeta: kur'anski koncept (2:143) u vezi sa ovim ummetom: "*... I tako smo od vas stvorili pravednu zajednicu da budete svjedoci protiv ostalih ljudi, i da Poslanik bude protiv vas svjedok ...*"

Zulkarnejn: kralj. Kazivanje o njemu je pomenuto u Kur'anu (18:83-98) kao uspješan model liderstva.

Ebu Bekir bin el-Arabi: (1076-1148), Muhammed bin Abdullah el-Arabi, islamske učenjak iz Andaluzije, tefsirolog, autor tefsira *Ahkam el-Kur'an*.

Ebu Bekir: drugar Poslanika, ﷺ, prvi punoletan muškarac koji je povjerovao, otac Aiše, r.a. Nakon smrti Poslanika, ﷺ, bio halifa, postavši prvi halifa muslimana.

Ebu Davud: (817-889) Sulejman bin el-Eš'ath el-Ezdi es-Sidžistani, islamske učenjaka,

učenjaka hadiskih nauka, autor poznate knjige u hadisu Sunen Ebu Davuda.

Ebu Dudžane: Ashab – prijatelj Muhammeda ﷺ.

Ebu el-Alijeh:

Ebu Rejhan Biruni: (973-1048) Muhamed bin Ahmed, jedan od najcitanijih učenjaka u oblasti povjesti islama. Bio poznat i u matematici, astronomiji, fizici i geografiji.

Ebu Seid el-Hudrij: Ashab i prijatelj Muhammeda, ﷺ.

Ehlu el-hil-l i akd: konsultativno tijelo, slično *šuri*, ali odvojeno izvršnim ovlastima. U njemu, uz učenjake, učestvuju i vladari.

Ehlu sunneh vel džemat: suniti, sljedbenici sunneta; apsolutna većina muslimana svijeta.

El-emru bi-l-ma'ruf ve en-nehju an el-munker: zapovijedanje dobra i zabrana zla, vjerski princip, društvena institucija.

Enes bin Malik: Ashab i prijatelj Muhammeda, ﷺ.

Ensar: Stanovnici Medine, prijatelji Muhammeda, ﷺ.

Ego (ar. heva): sve ono što čovjeka skreće i obmanjuje.

Esma ve sifaf: imena i svojstva Allaha dž.š., doktrinarni dio vjere.

Fadile: visoki stepen u Džennetu, što samo jedan Allahov rob može postići, a taj rob će biti poslanik, Muhammed, ﷺ.

Fahruddin Rrazi: (1150-1210) učenjak, tefsirolog, autor tefsira *Mefatih el-gajb*.

Farz: obavezan akt koji Bog obavezuje na veoma strog način. Neizvršenje farza je kažnjivo djelo. "*Farz ajn*" je individualna obliigacija, dok "*farz kifaje*" je kolektivna. Farz, dakle, to je islamska obaveza, čije je izvršavanje neophodno za svakog punoljetnog muslimana.

Fekih: vjerski pravaunik, učenjak fikha koji može izdavati fetfe.

Fetfa: Uredba; zvanično pravno mišljenje, odnosno odluka učenjaka po pitanju islamskog prava; donošenje odluka o bilo kom pitanju islamske jurisdikcije.

Fi zilal el-kur'an: poznato djelo Sejjid Kutba u kojem je komentirao Kur'an časni.

Fikh: Vjerska nauka o pravu, koja brine o vjerskim, porodičnim, nasljednim, građanskim, krivičnim i ustavnim ceremonijama i

obavezama kao i pravila vezana za vođenje rata (ratno pravo).

Gatafan: arapsko pleme.

Fitna: zavađivanje, zloća. Obično se koristi u smislu ustanka ili političkih preokreta.

Fukaha: množina riječi Fekih.

Gajb: skrivljeno, nedostižno, nepoznato čulima i razumu. U to se vjeruje i nedodirljivo je. U gajb pripadaju: meleki, duša, džennet, džehennem, džini, šejtan, sudbina, Sudnji dan itd...

Hadis Garib: vrsta hadisa (čiji je prenos odvojen jednim predajnikom).

Hadis kuds: riječi Poslanika, a.s., dok značenje i značaj je od Allaha, dž.š.

Hadis: ono što Allahov poslanik, Muhammed, ﷺ rekao, kao i šta su njegovi prijatelji rekli o njemu i njegovom ponašanju; hadis je drugi izvor šerijatskog prava; naučna disciplina u okviru islamskih nauka.

Halif: namjesnik, nasljednik, vrhovni muslimanski vođa; potpuni nasljednik Muhammeda, a.s., u društvenom, vojnom, političkom, ekonomskom aspektu, ali ne i u poslaničkom aspektu.

Harun: poslanik, brat poslanika Musaa, a.s.

Himjer: bivše kraljevine u Jemenu.

Hisbe: naređivanje dobra i zabranjivanje zla, državni organ koji se bavi naređivanjem dobra i zabranom zla.

Hidžret/hidžre: Poslanikova ﷺ seoba iz Mekke u Medini 622. godine, od ovog datuma počinje brojanje islamskog kalendara; obilježava se kao jedan od najvažnijih datuma u islamskoj povjesti.

Hodža: imam, pisac, učenjak, učitelj.

Hud: Allahov poslanik. Ovim imenom nazvano je i 11. poglavlje Kur'ana časnog.

Hulefai rašidin: pravjedni vladari. Kao termin se koristi za prva četiri pravednih vladara nakon smrti Poslanika, a.s., a to su Ebu Bekir, Omer, Osman i Alia, *Neka je Allah zadovoljan s njima!*

I'džaz: čudo, kur'anski izazov, kur'ansko čudo.

Ibn Abbas: rođak Poslanika, ﷺ, jedan od najistaknutijih i najučenijih ashaba.

Ibn Ašur: (1879-1973), Muhammed bin Tahir, islamske

učenjak, autor tefsira *Ettabrir ve ettenvir*.

Ibn el Džeuzi: (1116-1201), AbduRrahman bin Ali bin Muhammed, islamski učenjak.

Ibn Hibbani: (884–965), Muhammed bin Hibban, hadisolog.

Ibn Kesir: (1300-1373), Ismail bin Umer, islamske učenjak, tefsirolog, autor tefsira *Tefsir el-Kur'an el-ažim*.

Ibn Usejmini: (1925-2001), Muhammed bin Salih, islamski učenjak.

Ibrahim: poslanik, otac svih poslanika, 14. poglavlje Kur'ana je po njemu nazvano.

Ihtisab: pogledah: *Hisbe*.

Imam Hejsemi: (1335–1404), Ali bin Ebi Bekr, hadisolog, autor djela *Medžmen ezževid*.

Imam Kasimi: (1866-1914), Džemaluddin bin Muhammed Seid bin Kasim, islamske učenjak.

Imam Kurtubi: (1214-1273), islamski učenjak, tefsirolog, autor poznatog tefsira *El-džamiu li-abkami el-Kur'an*.

Imam: predvodnik, lider. Predvodnik vjernicima u namazu. Visoko zvanje u znanju i vjerskih nauka.

Iman: vjerovanje, vjerovanje u jednog apsolutnog Boga, Koji je sve stvorio, sve pokrenuo i kontroliše. Vjerovanje u islamu je sastavljeno od šest stubova: Vjerovanje u Allaha, meleke, knjige, poslanike, Sudnji dan i odredbu.

Imaret: kneževina; Javna humanitarna kuhinja, u kojoj se priprema i dijeli hrana bez naknade licima koja je osnivač te zadužbine odredio (putnici, beskućnici, učenici medresa, sirotišta u zemlji i dr.).

InšaAllah: “Ako Allah hoće”. Izraz koji se koristi i pokazuje zavisnost ljudske volje od Božije volje.

Indžil: Božija Knjiga objavljena Isau, a.s. (Undžilli).

Isa: Božiji poslanik.

Israilijati: kazivanja, pripovijesti, savjeti koje su prenosili sljedbenici Knjige. Na njih se ne oslanja, ali se niti odbijaju niti prihvataju, osim onih predaja koji su u skladu sa islamom i njegovim učenjima.

Istigfar: traženje oprosta za počinjene grijeha.

Itikad: pogledaj: *Akide*.

Sljedbenici Knjige: Kršćani i Jevreji.

Idžma: Konsenzus muslimanskih pravnika u vezi sa bilo kojim pravnim pitanjem koje nije eksplicitno riješeno u Kur'anu ili Sunnetu; treći izvor islamskog prava.

Je'džudži i me'džudži: jedan od posljednjih predznaka Sudnjega dana. Smatraju kao zli ljudi, koji će biti uništeni Allahovom moći.

Jusuf: poslanik, sin Jakuba, sin poslanika Ibrahim; dvanaesto poglavlje Kur'ana.

Kjafir: nevjernik, onaj koji skriva istinu, nakon što mu je postala jasna; ko ne voli Boga; kjafir.

Karun: U Bibliji poznat kao Kora dok u Kur'anu kao Karun. Pomjenut je ukupno tri puta. Opisuje se kao veliki ljubitelj dunjalučkih bogatstva i kao veliki nezahvalnik Allahu. Njegov kraj je bio užasan.

Kasas: 20. Poglavlje Kur'ana časnog.

Kassas: romanopisac; narator; propovjednik, koji se u svom govoru fokusira na ispovjesti, često putem neistinite motivator ljudi itd.. Njegovo propovjedanje je odbačeno.

Kehf: pećina, osamnaesto poglavlje Kur'ana, nazvano po jednom od svojih glavnih događaja, u kojem se spominju

mladići koji su se skrivali u pećini da bi sačuvali vjeru.

Keuser: Puno dobara koje je Bog dao čovjeku; ime 108. poglavlja Kur'ana časnog; izvor (Rijeka) Poslanika, ﷺ u Džennetu.

Kijas: analogija; četvrti izvor islamskog prava.

Konfučionizam: jedna od tradicionalnih kineskih religija, koja se pojavljuje u 6.-5. pne, zasnovana na tri koncepta: ritual, pravda i ljubav prema čovjeku.

Kuds: Jerusalem na arapskom. Naziva se i *Bejt el-Makdis* i *Mukaddes*.

Kufr: nevjerstvo; skrivanje istine prema Bogu; poricanje postojanje Allah, dž.š.

Kurejš: pleme u Mekki, kojem je pripadao i sam poslanik Muhammed, ﷺ.

Leuh mahfuz: ploča, dobro očuvana ploča, poznata samo Allahu, u kojoj su sačuvane sve božanske objave, uključujući i Kur'an. S tog mjesta, Kur'an časni je objavljivao Muhammedu, ﷺ kako stoji u 88. poglavlju, 22. ajete.

Sporazum na Hudejbiji: prvi sporazum mira nakon hidžre između muslimana i idolopoklonika Mekke, prema

kojem je rat prestao na deset godina.

Maverdi: (972-1058), islamski učenjak.

Megazi: skup Poslanikovih, a.s., bitaka u jednoj knjizi.

Mesela: događaj prenešen usmjeno; priča prenešena usmjanim putem, tipa; razgovor, debata, rasprava, diskusija i sl.

Veliki grijeh: smatra se grijehom za koji se pominje prijetnja i teška kazna. Vjernik se mora pokajati za takve grijeha, inače, ako umre bez pokajanja, ostaje na milosti Allaha, koji ga može kazniti pravdom ili mu oprostiti milošću.

Mihrab: duboki dio u unutrašnjosti, na sredini prednjeg zida džamije, u pravcu kible, gdje stoji imam, koji predvodi džemat tokom zajedničkih namaza.

Mimber: postolje od najmanje tri stepenika na prednjoj desnoj strani ugla džamije, sa kojeg se Hatib obraća prisutnima u petak tokom Džume namaza kao i za vrijeme Bajram namaza.

Misr: grad, naselje, Egipat.

Mizan: vaga.

Muaviu: sin Ebu Sufjana, prijatelj Poslanika, ﷺ i ashab; jedan od halifa muslimana.

Mufessir: komentator Kur'ana.

Muhammed el-Emin esh-Shenkiti: (1897-1973), islamski učenjak, autor tefsira *Adva el-bejan*.

Mukatil: (-767), Mukatil bin Sulejman, islamski učenjak, tefsirolog, jedan od prvih autora tefsira Kur'ana časnog, jedan od prvih...

Murted: otpadnik; osoba koja odabrala drugu vjeru; izdajnik; tekstualno: murtat.

Musa: poslanik.

Mus'haf: Kur'an.

Mustehab: ono što Muhammed, ﷺ, naredio da se to uradi; određene stvari, koje uljepšavaju namaz, ali i bez kojih će namaz biti potpuno ispravan.

Mudžahidi: (645–722), Mudžahid bin Džebri, muslimanski učenjak prvih generacija.

Namaz: islamski oblik čovjekovog direktnog povratka svom Stvoritelju; drugi šart islama. Namaz na arapskom jeziku je nazvan imenom 'salat'. Namaz je prvi i najvažniji ritual u islamu.

Nasih: vjerski savjet, ders, vaz.

Naziat: sedamdeset deveto poglavlje Kur'ana časnog.

Nebij: Božiji poslanik. Svi oni koji nisu dobili objavu ali su nastavili propovjed prethodnog poslanika koji je bio s objavim ili objava koja je bila u njegovom vremenu. Npr. Harun, a.s., je 'nebij', jer je pomogao bratu Musain a.s.

Nefs: duša, duh; u opštem značenju je duša, dok u užem značenju je ego.

Neml: dvadeset i sedmo poglavlje Kur'an časnog.

Nuh: poslanik, sedamdeseto poglavlje Kur'ana časnog.

Omer Muhtari: (1858-1931), libiski borac, simbol otpora italijanskim kolonizatorima.

Omer, r.a.: prijatelj Poslanika, ﷺ, ashab i halifa muslimana nakon Ebu Bekra, r.a. Ušao je u povjest čovječanstva kao jedan od najpravednijih lidera i jedan od vođe koji je imao najveći uticaja na svjetu.

Resul: Poslanik; Allahov odabranik preko kojeg je Allah slao Objavu čovječanstvu; u svakodnevnom shvatanju ove riječi cilja se na Allahovog poslanika Muhamed ﷺ.

Rešid Rida: (1865-1935), islamski mislilac.

Rububijet: dio vjere - Teuhida, vjerovanje prema kojem je Allah sve stvorio i sve kontroliše.

Sa'd: (1889-1956), puno ime: AbduRahman Nasir Sa'd, islamski učenjak, autor tefsira *Tejsir el-Kerim err-rrahman. Fi tefsiri Kelami el-Mennan.*

Ashabi: Muhammedovi, ﷺ, prijatelji.

Salahuddin Ejjub: (1137-1193), čuveni muslimanski komandan, koji su se borili protiv krstaša. Bio je osnivač dinastije Ajubida, kralja pod čijom su vlašću bili Egipat i Sirija.

Sebe': drevan narod kojeg je vodila kraljica Belkisa; trideset i četvrto poglavlje Kur'ana.

Sejjid Kutb: (1906-1966), poznati muslimanski učenjak i mislilac, autor komentara Kur'an: *Fi dbilal el-Kur'an.*

Selman Farisi: Poslanikov, ﷺ, prijatelj i ashab.

Sened: lanac prenosioca hadisa.

Sunen: knjige koje su sakupile hadise poslanika Muhammeda ﷺ.

Sunnet: tradicija, praksa, pravila, način života. Iskustvo Poslanika ﷺ, podrazumjeva ono što je on radio, govorio, ili čutnjom odobrio; ibadet, kojeg je

konstantnu radio zove se “sunnet muekkede” (jak sunnet) kao i onu praksu koju povremeno nije radio, zatakv sunnet zove se: “sunneti gajri muekkede” (slab sunnet).

Šefaat: posredovanje. Pravo Poslanika, ﷺ, ili nekog drugog, da na Sunjemu danu posreduje kod Allaha za grješnika.

Šehid: čovjek koji direktno radi Allahovog zadovoljstva i radi islamskih vrijednosti, svjesno i u ime Allaha žrtvuje svoj život (pogine u bitci/ratu);

Šejh: vjerski učenjak; star čovjek, pretpostavljeni, vjeroučitelj.

Šeriat: Islamski zakon.

Šeukani: (1759-1834), Muhammed Šeukani, Muslimanski učenjak iz Jemena, autor veliki broj knjiga.

Širk: Pokoravanje i obožavanje drugoga mimo Uzvišenog Allaha; politeizam.

Šura: sastanak, savjetovanje; konsultacija; Islamska institucija za donošenje važnih odluka i rješavanje važnih problema.

Taha: dvadeseto poglavlje Kur’ana časnog.

Takva: bogobožnost.

Talha bin Ubejdullah: Poslanikov, ﷺ, prijatelj i ashab

Talut: ličnost pomjenuta u Kur’anu (Bekare: 246-249), kralj Izraelaca.

Tarik Suvejdan: savremeni muslimanski mislilac.

Tefsir: koment, komentar Kur’ana.

Teuhid: Jednoća Boga; tekstualno: dobrovoljni ritual u kojem se veliča Allahovo ime i naglašava Njegovo jedinstvo.

Tevrat: Tora: (hebr.) – Allahova Knjiga objavljena poslaniku, Musi, a.s.

Tedždid: oporavak, obnova; reformistički pokret koji pokušava vratiti čisti oblik islama vraćanjem Kur’anu i Sunnetu i odbacivanjem kasnijih zakona i prakse.

Tirmiziu: (824-892) Ebu Isa Muhammed bin Isa, muslimanski učenjak, hadisolog, autor jedan od četiri Sunena – kolekciju hadisa.

Sveto mjesto: Bejt el-makdis ili Kudsi u Palestini.

Ukbe bin Ebi Muajt: jedan od najvećih neprijatelja poslanika, Muhammed ﷺ i njegovih fizičkih zlostavljača. Ubijen je u Bitci na Bedrit. Svi njegovi potomci su primili islam.

Ulu el-azm: odrijeđeni, odabrani, kur’anski termin koji

izdvaja poslanike: *Nuha, Ibrahima, Musaa, Isaa i Muhammeda a.s.*

Uluhijet: obožavanje, vjerovanje, podjela vjere na (*rububijet, ulubijet, esma i sifat*).

Umeje bin Halef: jedan od najvećih protivnika poslanika Muhammeda ﷺ; vlasnik Bilala, r.a., kojeg je maltretirao zbog vjere. Ubijen je u bici na Bedru.

Ummu Habibe: Remle bint Ebi Sufjan, žena Muhammeda ﷺ, majka vjernika.

Zapovijedanje dobra i zabrana zla: suštinski dio vjere, vjerska institucija koja se bavi borbom protiv negativnih pojava u društvu. pogledaj: *El-emru bi-l-ma'ruf ve en-nehju an el-munker*.

Usame bin Zejdi: Ashab i prijatelj vjerovjesnika Muhammeda ﷺ.

Usuli fikh: Izvori fikha; nauka koja se bavi proučavanjem izvora fikha i metodama kojima se izvode odredbe (pravila) fikha.

Usulista: učenjak nauke Usuli fikha.

Osman bin Affan: drug Poslanika, ﷺ, zet i halifa muslimana nakon Omera, r.a.

Vahj: objava, otkrivanje.

Vakuf: imovina oporučena u dobrotvorne svrhe, pod posebnim uslovima koji se nalaze u nazivu vakufa. Ovo bogatstvo se koristi samo u određene svrhe i nije nikome slobodno dostupna; sa zadužbinskom imovinom na Kosovu, Zajednica Kosova vodi; vakufska kancelarija je usmjerena na Vijeće Islamske zajednice.

Vadžib: obaveza, normativna kategorija: zadatak koji treba izvršiti.

Vaz: savjet, propovjed, nasihat.

Vesile: ono što te približava Allahu.

Džafer bin Ebi Talib: rođak Poslanika, ﷺ.

Džahil: neuk, neupućen.

Džahilijet: neznanje, period kada vlada zlo, period prije Objave Kur'ana.

Džemat: zajednica, grupa vjernika koja obavlja namaz. Zbog povezanosti i bliskosti vjernika među sobom, poznati su pod ovim imenom (Ehlu Sunne vel džema'a).

Džibril: melek, nosioc objava.

Džuma: peti dan u nedelja - (u arapskom svjetu šesti dan), dan na koji vjernici klanjaju

kolektivni namaz poznat po ovom danu, džuma namaz.

Džumhur: većina, većina učenjaka koji dijele isto mišljenje.

Umet: zajednica, zajednica svih muslimana.

Zebur: objavljena knjiga Davudu, a.s.

Zejd bin Harise: Ashab i prijatelj Poslanika, ﷺ.

Zejneb bint Džahš: supruga Poslanika ﷺ, majka vjernika.

Zekat: materijalna obaveza koja se daje za imovinu na godišnjem nivou i jedan od pet stubova vjere.

Zemahšeri: (1075-1144) islamske učenjak, tefsirolog, autor poznatog tefsira *El-kešaf*.

Zedžadž: (855-923), poznati muslimanski lingvista iz Bagdada.

